A

MECSEK EGYESÜLET

évkönyve

a 2019-es

egyesületi évről

Szerkesztő:

BARONEK JENŐ

Régi évfolyam: 77. szám
Új évfolyam: 23. szám

Kiadja a Mecsek Egyesület
Felelős kiadó: Ripszám István

ISSN 14183-137

Tördelés, nyomdai munkák: Kontraszt Plusz Kft.

Pécs, 2020

A Mecsek Egyesület évenként megjelenő kiadványa, amely tartalmaz írásokat, élménybeszámolókat, riportokat, tudósításokat, az éves munka rendszerezett összegzését, az egyesület tisztikarának és tagjainak névsorát.

A könyvből a tagság és szimpatizánsai képet kapnak az egyesület életéről. Ez a könyv nem egy irodalmi mű, hanem gyűjtemény, a természetszerető emberek tollából származó – igazi természetbarát szakmai igényességgel papírra vetett – alkotásokat tartalmazza, tudományos, leíró és olvasmányos formában.

Az évkönyvet a Mecsek Egyesület tagjai a tagdíjuk ellenében ingyenesen kapják.

Fontosabb tudnivalók az egyesületről

Mecsek Egyesület – közhasznú társadalmi szervezet
Székhely: 7623 Pécs, Rét u. 8. (Mecsekerdő Zrt. irodaháza)
E-mail: mecsekegyesulet@gmail.com
Weblap: www.mecsekegyesulet.hu
Az irodában állandó ügyelet nincs, előzetes egyeztetés szükséges.
Kiss Milán: +36 30 587 0792

Számlavezető bank: Takarékbank Zrt.
Számlaszám: 50100112-12002690

Külföldi utalás esetén:
Bank: Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.
1122 Budapest, Pethényi köz 10.
IBAN szám: HU 66 50100112 1200 2690 0000 0000
SWIFT-CODE: TAKBHUHB

Támogassa egyesületünket adója 1%-ával!

Adószámunk: 18301942-1-02

A tagtársak ötleteit, észrevételeit, kéréseit, javaslatait e-mailben vagy postán az iroda címére juttassák el.
Az elnökségi ülések és más rendezvények nyilvánosak, azokat bárki látogathatja. Az időpontokról az egyesület honlapjáról, illetve a meghívókból tájékozódhatnak.

A közhasznú szervezetként működő
Mecsek Egyesület köszönetet mond mindazoknak
a szervezeteknek, cégeknek, magánszemélyeknek,
akik a Mecsek természeti és kulturális értékeinek megóvását
és szebbítését szolgáló céljaink megvalósításában segítségünkre voltak.

A 2019-es évben kiemelkedően támogatták céljainkat:

Mecsekerdő Zrt.
Pannon Hőerőmű Zrt.
Biokom Nonprofit Kft.
PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.
Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata

Tartalomjegyzék

Ripszám István: Pro Communitate Díj ... 7
Kiss Milán: Nívódíjat kapott a Mecsek Egyesület ... 9
Dr. Tóth Aladár: A Mecsek Egyesület kitüntetett tagja ... 11
Szilasi Tamás: A Tettye-kapu lépcsősorának komplett felújítása ... 17
Baumann József: Dokumentumok, történetek Petőczpusztáról ... 24
Baumann József: Petőczpusztaiak találkozója ... 51
Baumann József: Emlékezés Rónaki Lászlóra ... 59
Gábor Olivér: Pince-túrák a Széchenyi tér alatt ... 61
Gergely Tibor: A Mecsek Egyesület évi közgyűlése ... 70
Dr. Gundrum Károly: Bazsarózsa Kulcsosház ... 75
Sey Gábor: Régvolt pécsi polgárok ... 87
Dr. Hochmann Andrásné: Keddi túracsoport ... 98
Nagy Gábor orvos ezredes, hadtörténész: Mária Terézia festménye Pécsett ... 101
Ripszám István: Kardoss Kálmán Fesztivál ... 107
Sey Gábor: Borbélyok, chirurgusok, felcserek, orvostudorok és apothecáriusok Pécsett a 17. század végétől a 19. század közepéig ... 110
Müller Nándor: Fotós túrák a Mecsekben – 2019 ... 126
Kraft János: Fonyódi magaspart ... 133
Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó: Koszorúzás a Mecsek Egyesület nagy elődeinek nyughelyeinél 2019-ben ... 143
Jakab Éva: Bakancsos Atom Kupa – Tájékozódás 1. ... 150
Fekete László: Kiss György élete, válogatott alkotásai ... 158
Chlebovics Miklós: Arborétumátadás Bonyhádon ... 186
Dr. Bátai István, dr. Bátainé dr. Kerényi Monika: A Bánffay úti Madonna-kép ... 191
Sey Gábor: Egy családi legenda nyomában ... 198
Vercse Ágnes: A Magyar Zarándokút dél-dunántúli szakasza ... 209
Jakab Éva: Cerkno Cup – Tájékozódás 2. ... 222
Dr. Montskó Péter: Szerbia és Bulgária határán ... 227
Gergely Tibor: Évzáró a pécsi Lyceum Templomban ... 234
Baumann József: A Munka Osztály 2019. évi beszámolója ... 242
Biki Endre Gábor: A Természetjáró Osztály beszámolója ... 262
Kiss Milán: Titkári jelentés a 2019. évről ... 286
A Mecsek Egyesület tisztikara és tagsága ... 294
Múltidéző ... 305
- *Dr. Polgárdy Géza:* A Mecsek Egyesület öt régi, jeles, 2019-ben évfordulós turistájának emlékezete ... 306
- *Baronek Jenő:* A Betyártanyá(k)ról ... 320
- *Baronek Jenő:* A Keleti-Mecsek gyöngyszeme ... 322
- Képek a múltból ... 324
- Belügyminisztériumi válasz Kardoss Kálmánnak nevének írásmódjával kapcsolatban ... 330
- Téli túra a Mecsekben – Keresztrejtvény – Turista 1962 február ... 331
- Turista-tízparancsolat ... 332
- Az Egyesület taglétszámának alakulása ... 333
- Újjáalakulás ... 335

Ripszám István

Pro Communitate Díj

Kettős ünnepet tartottak szeptember elsején, Pécs Város és a Magyar Felsőoktatás Napján a Pécsi Nemzeti Színházban. A jeles alkalomból Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata ünnepi közgyűlésén a Mecsek Egyesület is elismerésben részesült.

A Mecsek Egyesület Pro Communitate Díjat vehetett át dr. Páva Zsolt polgármestertől és Lovász István jegyzőtől.

„Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 5/2002. (III. 5.) önkormányzati rendelete kitüntetések és szakmai kitüntető díjak alapításáról és adományozásáról” című rendelet IV. fejezete szól a *„Pro Communitate Díj”* adományozásáról.

8. § (1) A „Pro Communitate Díj” annak a polgárnak, polgárok közösségének, jogi személynek, egyéb szervezetnek adományozható, aki vagy amely a város rangját emelő, hírnevét öregbítő egyszeri aktuális, vagy kiemelkedő folyamatos, egyéni vagy kollektív teljesítményt nyújtott.

(2) A díj adományozásáról szóló javaslatot a 2. § (2) bekezdésében meghatározottak javaslata alapján a polgármester terjeszti a Közgyűlés elé.

(3) Évente három díj adományozható. A Közgyűlés megbízatása lejártának évében hat emlékérem adományozható, melyből hármat a város gazdasági életének fejlődése terén kiemelkedő teljesítményt nyújtó polgárnak vagy közösségnek lehet odaítélni.

(4) A díj adományozásával oklevél és 250.000 Ft pénzjutalom jár.

(5) A „Pro Communitate Díj” adományozására ünnepi közgyűlésen, Pécs város ünnepnapján, minden év szeptember 1-jén kerül sor.

A Mecsek Egyesület a Mecsek természeti és gazdasági értékei, valamint a hegységben található történelmi örökség védelméért, azok lakossággal való megismertetéséért végzett eredményes munkájának elismeréseként részesült a *„Pro Communitate Díj”* elismerésben.

Made in Pécs Díj 2019 – Közönségszavazás

December 13-tól lehetett leadni voksunkat a Made in Pécs Díj 2019 év jelöltjeire, melyek között nívódíj kategóriában a Mecsek Egyesület is jelölést kapott. A kategóriában a Szélkiáltó együttes és a PVSK mellett igen rangos mezőnyben szállhat ringbe egyesületünk a megtisztelő címért.

A Made in Pécs Díj 2019 – Közönségszavazás jelöltjeinek ismertetésében az alábbiakat írják a Mecsek Egyesületről:

„Pécs mit sem ér a Mecsek nélkül, a Mecsek pedig ma biztosan más arcát mutatná egy elhivatott természetbarát közösség hiányában. A Mecsek Egyesület 1891-ben jött létre, felvállalva, hogy kiaknázza azt a kincset, amit a Mecsek nyújtani tud. Munkájuk nyomán turistautak és pihenők jöttek létre, köszönhetünk nekik jelentős erdei építményeket, mecseki emlékhelyeket, létesítményeket. Rendkívül értékes munkájukért köszönettel tartozunk!”

A közönségszavazás 2019. december 20-án 12 órakor lezárult. Az eredményről később kapunk értesítést.

Kiss Milán

Nívódíjat kapott a Mecsek Egyesület

2019 novemberében kaptuk a megkeresést a Made in Pécs magazintól, hogy az idei évben is kiosztják a Made in Pécs-díjakat, és a Mecsek Egyesületet a Szélkiáltó együttessel, valamint a PVSK – Pécsi Vasutas Sportkörrel együtt nívódíjra jelölik. Weboldalukon ezt írták rólunk:
„Pécs mit sem ér a Mecsek nélkül, a Mecsek pedig ma biztosan más arcát mutatná egy elhivatott természetbarát közösség hiányában. A Mecsek Egyesület 1891-ben jött létre, felvállalva, hogy kiaknázza azt a kincset, amit a Mecsek nyújtani tud. Munkájuk nyomán turistautak és pihenők jöttek létre, köszönhetünk nekik jelentős erdei építményeket, mecseki emlékhelyeket, létesítményeket. Rendkívül értékes munkájukért köszönettel tartozunk!"
A díjazottakat a közönség és a szerkesztőség közösen választotta ki, így ennek megfelelően december 13. és december 20. között lehetett voksokat leadni a 2019. évi jelöltekre. A végeredményről végül az ünnepélyes díjátadón kaptunk információt 2020. január 10-én a Made in Pécs Caféban. A nívódíjat a szervezők döntése alapján mindhárom jelölt megkapta.

További díjazottak:

- Az év vendéglátóhelye: Rokusch
- Egy zöldebb Pécsért: Zöld Blokk
- Az év civil kezdeményezése: Pécs Bike Maffia
- Az év rendezvénye: PopUp Piknik
- Nívódíj: Mecsek Egyesület, PVSK, Szélkiáltó (mindhárom jelöltünk megkapta a díjat)
- Az év művészeti eseménye: Bauhaus Ünnep
- Kultúra Junior: Csücsök, avagy a nagy pudinghajsza
- Hétköznapi Hős: Kosári Aurél, Várnai Anna, Bánfai Bálint (mindhárom jelöltünk megkapta a díjat)
- Közönségdíj: 30Y koncert a Szabadtéri Színpadon

Köszönjük a jelölést a szervezőknek, valamint köszönjük mindazoknak, akik szavazatukkal segítettek minket.

Dr. Tóth Aladár

A Mecsek Egyesület kitüntetett tagja

A Mecsek Egyesületnek is köszönhetem…

„A Pécsi Megyei Jogú Város Közgyűlése dr. Tóth Aladár, a baranyai erdészeti szakma meghatározó egyénisége részére az erdésztársadalom felé szilárd polgári értékrendet közvetítő személyisége, továbbá a baranyai erdészet történetének kutatása területén elért eredményei, valamint erdészgenerációk képzését szolgáló munkájának elismeréseként a Pro Civitate Díjat adományozta."

Teljesen váratlanul ért, igazi meglepetés volt, nagyon örültem. Újabb meglepetés az átadáson, hogy közösségünk, a Mecsek Egyesület is kapott kitüntetést, a Pro Communitate Díjat.
A fejem felett rohan az idő. Nemrég még Sopronba jártam az erdőmérnökire, és tavaly megkaptam az aranydiplomát, azaz hogy idén már 51 éve, hogy végeztem, és 56 éve, hogy megkezdtem az egyetemi tanulmányaimat, pedig még mindig fiatalnak érzem magamat.

1944. augusztus 6-án születtem Pécsett. Édesanyám Erreth Klára. Anyai ágon a család régóta bőrkikészítéssel foglalkozott, tímárok voltak. Édesapám, dr. Tóth Géza vegyészmérnök, egyetemi magántanár, a kémiai tudományok doktora, olimpikon. 1928-ban Amszterdamban a magyar tornaválogatott tagja volt. Először Pécsett az egyetemen a kémiai intézetben, majd a Bőrgyárban dolgozott. Öten vagyunk testvérek, én a negyedik vagyok. Édesanyám a háztartást vezette.

A sors különös ajándékának tekintem, hogy kiránduló családba születtem. Kis koromban nővéreim, bátyám is segíthettek a cipelésemben, hogy én is kirándulhassak. Az első emlékem egyike, hogy nagyon elfáradtam. Édesapám felvett, egy darabig vitt, majd beleállított a nagy hátizsákjába, ahol kényelmes helyet csináltak. Egy darabig álltam, nézegettem, lekuporodtam, elaludtam, majd frissen ébredve gyalog folytattam az utat tovább. Ezt a történetet minden Jakab-hegyi kiránduláson elmesélték, különböző változatokban. Mire iskolás lettem, már komoly túrázási tapasztalatok birtokába kerültem, és kezdett az erdész hivatásom is érlelődni. A kirándulásokon sokat hallottam a Mecsek Egyesületről. Két okból: ha találkoztunk egykori tagokkal, csak arról esett szó, hogy milyen értelmetlen, sőt káros és gonosz dolog volt az egyesület felszámolása. Ha pedig egy régi egyesületi tárgyra (faoszlopos jelzőtáblák, vasoszlopos felvilágosító zománctáblák), édesapám elkezdte az egykori egyesületi élet részleteit mesélni.

A család legkedvesebb sétaútja a Rotary körsétány. A szerb megszállás után, amikor az erdei feltáró út megépült, nagyapám, néhai Erreth Ede tervezte és fizette a Rotary körsétány költségeit. Az építést a városi erdőhivatal házi kivitelezésben végezte az előre kifizetett pénz szerinti ütemezésben. A körút építési számláit én örököltem. Ha nem mentünk vasárnap nagyobb kirándulásra, ezen az úton sétáltuk körbe a Tubest. A keresztnél megálltunk, rövid imát mondtunk a nagyszülőkért és a családért. A kereszten egy hiányos fakorpusz volt. 1956-ban valaki nagyon szépen kipótolta. Sajnos, ahogy visszaállt a hatalom,

megint leverték. Emlékszem, hogy valaki a darabokat összeszedte, és az út alatt egy szikla tövében rejtette el. Édesapám látva ezt, megjegyezte, ha nem lenne ez az erőszakos uralom, hamar visszaállna a polgári rend. A pályafutásomat könnyű összefoglalni. Pécsett születtem, itt végeztem az általános és középiskolát. Sikeres felvételivel elsőre nem vettek fel az egyetemre, így elmentem dolgozni a mecseki erdőgazdasághoz, ahol kerületvezető erdészek mellett dolgoztam. Megismertem az erdészek kötelező elszámolásának papírmunkáit, nagy gyakorlatot szereztem a fafajok felismerésében bármelyik részük alapján: termés, mag, csíranövény, csemete, levél, rügy, virág, kéreg, bütü (átfűrészelt keresztmetszet), faszerkezet, alak és még felsorolni sem tudnám, hogy hányféle ismertetőjelet kell minden körülmények között biztonságosan felismerni. Tulajdonképpen ennyi az erdészeti tudomány alapja, kiegészítve a józan paraszti ész szerinti logikus gondolkodással. A többi megtanulható az egyetemi tanulmányok és természetesen a további terepmunka során. Akkor rosszul esett, hogy nem vettek fel az egyetemre, de utólag elmondhatom, amit akkor nem láttam előre, hogy mennyire hasznomra vált ez az egy év, mennyi mindent megtanulhattam, igaz, kemény munkával és szorgalommal az erdészektől és a munkásoktól. Egészen más ember lett volna belőlem, ha nem a gyakorlati évben felszedett tapasztalatokra alapozva kezdem meg Sopronban a tanulmányaimat.

Az 1962/63-as évben kemény tél volt. Mínusz 15-20 fokok alatt, és száz napig hasig érő hó. Szerencsére baleset és betegség nélkül szolgáltam le a gyakornoki évet. Az akkori fővadász rábeszélt, hogy kössek tanulmányi szerződést az egyetemi évekre, mert utána ugyanannyi évre biztos munkahelyem lesz itt. Nem sokat gondolkodtam rajta, megkötöttem a szerződést, mert azt már régen eldöntöttem, hogy ha lehet, a Mecseken szeretnék szolgálni.

A munkahelyeim felsorolása egészen rövid. Egy munkahelyem volt, a Mecseki Állami Erdőgazdaság és jogutódjai. Beosztásom viszont annál több. A teljesség igénye nélkül felsorolva: voltam műszaki vezető, erdőművelő, szállításvezető, fahasználó (termelések tervezése és elszámolása), mélyépítő (erdei köves utak tervezője és kezelője), erdőfeltárásokat végeztem (földutak, közelítő nyomvonalak

tervezése), még kisvasúti szárnyakat is terveztem a vágásokban. Én voltam az utolsó erdei vasúttervező, mert utána megszűnt a kisvasúti közelítés és kiszállítás. Legtovább, közel három évtizeden át az erdőgazdaság területrendezője voltam egy személyben. Ez egy igen sokoldalú, szerteágazó beosztás. A legnehezebb feladatok egyike az erdőgazdasági üzemtervek (amelyek gazdálkodási elvekre épülnek) és a földhivatali nyilvántartás (tulajdonjog szerinti felosztás) állandó egyeztetése volt, továbbá az erdőművelési ág változásának mindkét rendszerben való átvezetése. A kisajátítások, idegen cégek területkivételeinek véleményezése, közigazgatási eljárásokban a cég képviselete. A bányák (szén, kő, urán), a vízügy, a közútkezelők, áramszolgáltatók ügyeinek intézése. A székesegyház műemléki felújítását az erdőgazdaság támogatta. A történelmi sárga homokkőbánya újranyitásánál egyesek szerint kulcsszerepem volt. Évszázadokon át ebben a bányában termelték a székesegyház átépítéséhez, javításához a követ és a szobrokhoz a kőtömböket.

1945 után az erdőmérnöki tanulmányokból törölték az erdőérték-számítás oktatását. Az egész cégnél csak én voltam érdekelt ebben a témában. A régi szakkönyvek alapján sajátítottam el és alkalmaztam a „szocialista erdőgazdálkodásra". Minden ellenérdekű cég nevében is én végeztem az erdőérték-számítást az ő kérésükre és a főnökeim engedélyével. Amikor meghirdették az első erdőérték-számítás tanfolyamot, nem engedtek részt venni rajta. Azt mondták, hogy rólam mindenki tudja, hogy jól ismerem az erdőérték-számítást, nincs szükségem rá. Végül kibökték, hogy attól félnek, nehogy olyat kérdezzek az oktatóktól, amire nem tudnak válaszolni.

Nyugdíj előtt 6-8 évvel új beosztásba kerültem, erdészettörténettel foglalkozhattam, és főerdőmester címet kaptam. Ez volt az üzemi pályafutásom legszebb időszaka.

Két erdészet, Kárász és Alsókövesd történetét dolgoztam fel. Az erdészeteket szabadon választhattam. Fekete István ifjúkorában Bakócán a gróf Mailáth-birtokon szolgált. Ebben az időben adták ki az életrajzi írásait, amelyek és a kutatási eredmények felhasználásával terveztem a Fekete István tanösvényt, és vezettem a kivitelezési munkálatokat.

Közben az Országos Erdészeti Egyesület pécsi csoportjának a titkára voltam, erdészbálokat szerveztem. Erdei iskolák számára bemutató tárgyakat gyűjtöttem, illetve készítettem (faminták, fahibák, kőzetek, termések, magok). Elütött madarak engedéllyel történő kitömését intéztem. Volt 2-3 ügyes segítőtársam, akik a közutak apró áldozatai közül a ritkábbakat, ha alkalmasnak találták, behozták nekem kitömésre.

Az erdőgazdasági üzemi bérkilövő vadásztársaságnak először vadászmestere, majd titkára, végül elnöke lettem. Lőgyakorlatokat tartottunk, közben a Rücker-aknai lőpálya engedélyezését is elintéztem.
Erdészeti-vadászati és területrendezési igazságügyi szakértő vagyok. A sokféle beosztásom tapasztalatainak ezen a téren nagy hasznát veszem.
A Rotary körsétány keleti oldala erdőgazdasági kezelésben van, a nyugati oldalát a város kezeli. A keleti oldalra terveztem gyerekek és felnőttek számára egy ismeretterjesztő tanösvényt. A Mecsek Egyesület hagyományának megfelelően zománctáblák készültek, amelyeken „a fák önmagukról mesélnek". Lapison az Erdész emlékmű a honfoglalás 1100. évére, 1996-ra készült el.
A Tubeson épült katonai objektum miatt a János-kilátót lerombolták. Kovács Szabó János 1991-ben alapítványt hozott létre az újjáépítésére. Ekkor kérdezett meg, nem tudnék-e nagy mennyiségű, jó minőségű szürke helyi követ ajánlani az építéséhez. A már bezárt kozári kőbányára gondoltam, ahol a bányafalakat az előírás szerinti rézsűre lerobbantották. Az egész kőmennyiség a helyszínen maradt. Megnéztem a bányaudvart, és meglepetésemre láttam, hogy néhány év alatt az összes kézzel mozdítható követ már elvitték. A torony építéséhez az ott heverő hatalmas tömböket törték össze, és szállították fel. A kő anyagáért nem kellett fizetni. Ezt tartom a legeredményesebb munkámnak, amit a Mecsek Egyesületnek végeztem.
Gyermekkorom óta csodáltam a faanyag szépségét. Korán kezdtem faragni, és szakmám miatt a nyersanyagot is én választhattam ki. Azokban az években nem lehetett feszületet kapni. Az első kereszt, amelyet faragtam, az esküvői keresztünk volt. Utána többet is faragtam a családi esküvőkre. Készítettem egy keresztfagyűjteményt Pusztaszerre, az erdők templomába. Mindegyik kereszt más fafajból van. A Rotary úton a keresztre a korpusz faragását nem felejtettem el, s amikor eljött az idő, faragtam egyet diófából. Kisebb az eredetinél, és sokkal kezdetlegesebbre sikerült, de jó szándékkal készítettem. Egészen rövid idő alatt leverték. Utána faragtam egy Krisztus-fejet és alája egy villás somágat korpusz helyett. Úgy látszik, a keresztleverőt ez még jobban felbosszantotta, mert még rövidebb idő alatt az egész tölgyfa keresztet a földbe helyezett vastartóról ledöntötte, és darabokra törte. A levert darabokat

összeszedtem, kissé távolabb elrejtettem, mert úgy gondoltam, hogy vaspántokkal megerősítve újból felállítható. Erre már nem került sor, mert valaki megelőzött, egy nagyobb és szép fenyőkeresztet helyezett el a vastartón. Erre is tettem egy egyszerű ágat jelképnek, de ezt is leverték. Azóta csak virágok díszítik a keresztet.

A másik ilyen kártevő a lapisi „térképégető" volt. A nagy gonddal készített szép térképet felgyújtotta, és korommal odaírta, hogy nincs kiírva a Tubes felé vezető út!

Először a táblát tettük fel, hogy merre kell a Tubesre menni, majd pótoltuk a térképet is. Ezután ismét felgyújtotta a térképet, és ugyanazt írta fel. Meg sem nézte, hogy ott van már kihelyezve az irányjelző tábla. Ezután még két-háromszor megismételte: a kihelyezett új térképeket felgyújtotta, és odaírta az okafogyott követelését.

Mind a „térképégetőnek", mind a „keresztleverőnek" hihetetlen szerencséje volt, mert nem kapták el őket. Nagy kár, hogy a káros és kóros tevékenységük gyakorlásakor nem találkoztak erdészekkel, vadászokkal vagy favágókkal.

A Mecsek Egyesület 1891-ben alakult. Az alapító tagok között volt Erreth Antal ükapám és Erreth Kálmán dédapám. A tagok között volt Wachauer Károly karnagy ükapám és Girardi József dédapám. Későbbi tagok: Erreth Ede anyai nagyapám, dr. Tóth Kálmán apai nagyapám, dr. Tóth Géza édesapám, és a rokonok közül legalább 20-an és sok ismerős. Három egyesületi tag, Erreth Ede nagyapám, Erreth Aladár, a testvére, és Pintér János unokatestvérek voltak. Erreth Edének és Pintér Jánosnak a szőlője a Tettyén volt. Mindketten kivágták a szőlőt és szép kertet telepítettek a helyére. Biztos vagyok benne, hogy a kerttelepítés minden részletét megbeszélték egymással. Sokszor mondogattam, nemcsak a kertek tulajdonosai, hanem maguk a kertek is „unokatestvérek". Innen a Tettyéről indultak a lovas és gyalogos családi kirándulások, amelyekről édesanyámnak szép gyermekkori emlékei voltak. Nagyon sajnálom, hogy ezekről a remek kirándulásokról nem maradt fénykép.

A Mecsek Egyesületet 1948-ban felszámolták, vagyonát elvették. 1993. április 30-án alakult újra. Én a 27-es sorszámon kerültem a tagnyilvántartásba. A Mecsek Egyesületről hallott sok történet után nagy érdeklődéssel kezdtem meg a levéltárban a családunk kutatását. Az évkönyvek remek olvasmányok, alig lehet letenni azokat. Remélem, sikerülni fog ezt a kutatást befejeznem.

Az is nagy örömmel tölt el, hogy erdőmérnökök kerültek az alelnöki, elnöki, ügyvezető elnöki székekbe (Káldy József, Ripszám István). Nem csak a szakmai kérdésekre gondolok. Az erdőgazdaság anyagi támogatása sem lebecsülendő.

Szilasi Tamás

A Tettye-kapu lépcsősorának komplett felújítása

A Mecsek Egyesület 1903. évben engedélyt kapott a várostól, hogy új sétautakat építhessen a Mecsek déli oldalán. Ekkor tervezték meg a Szaniszló utat, mely a Balog Károly sétaúttól – a mai dömörkapui úttal párhuzamosan futó sétaúttól – a Tettyéig vezetett mintegy 1342 méter hosszan, és amely 122 lépcsőben végződött. Az út nyomvonalát Suha Rezső városi erdőmester jelölte ki.

A sétautat 1904-ben építették meg és adták át a kirándulóknak. Nevét dr. Mócs Szaniszlóról, ciszterci rendi szerzetesről, főgimnáziumi tanárról, a Mecsek Egyesület egyik alapítójáról, választmányának tagjáról kapta. Az út építése akkoriban 1142 koronába került.

Az utat, adományokból és egyéb bevételekből, az 1900-as években a Mecsek Egyesület gondozta csakúgy, mint a többi épített mecseki sétautat.

Az elmúlt évtizedekben a sétaútnak, azon belül is a lépcsősornak és lépcsőtámfalnak átfogó renoválására nem került sor, csak apróbb javítások történtek a balesetveszélyes részeken. Sajnos napjainkra az erózió és a vandalizmus oly mértékben kikezdte

a támfalat és a lépcsőelemeket, hogy a teljes felújítás elkerülhetetlenné vált. A több mint száz éve megépített, terméskőből szárazon rakott támfallal megtámasztott lépcsősor szétcsúszott, több ponton omlásnak indult, és az arra kirándulókra balesetveszélyt jelentett.

2018 márciusában a BIOKOM Nonprofit Kft. Parkerdei Részlege összeállított egy komplett felújítási tervet, amely tartalmazta a régi támfal elbontását, egy megerősített alapra épülő új, erősebb támfal megépítését, a lépcsősor teljes helyreállítását, a korlátrendszer részleges cseréjét és a megmaradó elemek felújítását.

A tervek engedélyezésre kerültek a Baranya Megyei Kormányhivatal, Pécsi Járási Hivatal, Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály, Természetvédelmi Osztálya, valamint a Baranya Megyei Kormányhivatal, Pécsi Járási Hivatal, Agrárügyi Főosztály, Erdészeti Osztálya részéről.

A műszaki tervezésben dr. Kiss Tibor ügyvezető igazgató, Szilasi Tamás erdőgazdálkodási részlegvezető és Jánosek József vezető kőművesmester vettek részt.

A BIOKOM Nonprofit Kft. erdőgazdálkodási részlegének dolgozói végezték a bontás és az építés minden munkafázisát.

2018 őszén lezárásra került a turistalépcső, és a hatósági engedélyek birtokában megkezdődött a bontás.

A kivitelezési munkákat Szilasi Tamás irányította, felügyelte. A kivitelezési munkákban aktívan részt vevők az alábbi dolgozóink voltak: Jánosek József kőművesmester, Mózer András, Kovács Krisztián, Perjési Béla, Turbéki Sándor, Orsós Ferenc, Panta Attila, Barkó Viktor, Kosztics Jenő, Vajda János Zsolt, Gergász Frigyes és Magyar Gábor.

A bontás főbb munkafázisai között kiemelendő a kibontott kőanyag megtisztítása, elszállítása, deponálása, a tömedékként használt zúzalékanyag elszállítása, készletezése, hogy a visszaépítéskor megfelelően hasznosíthatók legyenek ezen anyagok.

A 2019-es év fagymentes időszakában sikerült megkezdeni az új támfal és lépcsősor építését.
Az új támfal alapját az alapkőzetbe véséssel előkészítettük, megfúrva az alapkőzetet, majd 30 mm átmérőjű betonacélokkal lehorgonyoztuk. Betonhálós vasalásos erősítéssel került bebetonozásra a kőfalalap, mintegy 61 méter hosszan. Ezt követően megkezdődött a terméskőfal rakása. A megőrzött terméskövek túl további kövekre is szükségünk volt, amelyet a Mecsekről hoztunk az építkezés helyszínére. A gyűjtési pontjaink a Mecsek déli oldalán, a korábban nem az erdőgazdálkodáshoz tartozó beruházásokból adódó felszíni tájsebek voltak. Ilyen például a tv-torony irányába lefektetett áramhálózati kábel nyomvonala, ahol az erőgépekkel végzett talajmunka során nagy mennyiségű szikla került a felszínre. Emellett az állatkert feletti vízállomás körüli talajmunkáknál is hasonló helyzetet eredményeztek a beavatkozások. Így a jelzett tájsebek részleges felszíni rendezése is megtörtént az általunk kézi erővel végzett kő- és sziklagyűjtésen keresztül.
A felhasznált anyagok mennyisége árulkodó a munka nagyságrendjének tekintetében: az új terméskő támfal 61 fm hosszú, legmagasabb pontján 285 cm-re magasodik az alatta húzódó sétánytól. A bontással és az újjáépítéssel 78 t terméskövet mozgatott meg kézzel a BIOKOM Nonprofit. Kft. erdőgazdálkodásban dolgozó munkacsapata. A tömedék, föld és kavicsanyagok összesen 21,6 m^3-t tettek ki. A stabilizálásra felhasznált acélanyagok összesített tömege 460 kg. A betonanyag mennyisége 32,3 m^3.
A megépült kőfal és lépcsősor fugázásában az előzőekben felsorolt kollégák kivétel nélkül részt vettek. A több napig tartó művelet ekkorra már nagyszámú kíváncsiskodó, fényképező turistát is a helyszínre vonzott.

Hangulatos látvány lehetett, ahogy a lépcsőn térdelve, a fal melletti álláson guggolva, hangyaszorgalommal jár az építők keze a fugaréseken a tömítőmasszával.

A tájba illő, megerősített kőépítmény minden sziklája a Mecsekről származik, emellett fontos az is, hogy a régi támfal elbontott összes eleme visszaépítésre került. A lépcsősor felső harmadában egy pihenőpad került kialakításra, amely a megfáradt turistáknak biztosít pihenőhelyet. A pihenőpadot is az erdőgazdálkodás részlegében tevékenykedő asztalosok készítették, mint minden fa műtárgyat a városi erdő területén. Az átalakítással a lépcsők száma is megváltozott, 209-re módosult, mivel a teljesen átépített szakaszon több kisebb szintkülönbségű lépcső megszüntetésre került a botlásveszély csökkentése érdekében.

A kivitelezés minden munkafolyamatát A BIOKOM Nonprofit Kft. saját munkacsapata, szállítójárművei, illetve erőgépei végezték el.

A közel 10 hónapig tartó munka során olyan érték jött létre, amely reményeink szerint évtizedekig fogja a kirándulók biztonságos közlekedését szolgálni, és amely méltán kapta a „Tettye-kapu" elnevezést.

A névadást alapvetően az indokolja, hogy az elmúlt száz év során ez a terület egyre inkább átvette a Mecsek-kapu szerepét. Napjainkban, főként azóta, amióta a Tettye-park megszépült, a gyalogos mecseki kirándulók döntően ezt a kiindulópontot választják a mecseki túráikhoz.

A „Tettye-kapu" elnevezés egy nagy méretű mészkő sziklába került bevésésre, mely Kassai József pécsi kőfaragó mester munkáját dicséri.

A munkák teljes befejezése előtt azonban a renovált útvonal egy pontján a BIOKOM Nonprofit Kft. munkatársaival elhelyeztünk egy időkapszulát a járófelület alá a szálkőzetbe.

Miért is fúrtuk és hegesztettük a vasat tartállyá? Miért is lett időkapszulánk? A lépcsőt építő munkások miként jutottak arra az elhatározásra, hogy helyezzünk el egy információval teli kapszulát az utókor számára? Már a munka tervezésénél tudtuk, hogy a kivitelezés majd egy évet felölelő feladat lesz, de büszkék voltunk arra, hogy saját magunk képesek leszünk ezt megcsinálni úgy, hogy akár több emberöltőn keresztül se kelljen azt újra felújítani. Azt szerettük volna, hogy az utókor lássa, hogy összefogással képesek vagyunk egy ilyen nagyszabású munkára, remekműre, amivel egyúttal tiszteletünket fejezzük ki elődeinknek, azoknak az építőknek, akik fáradságot nem kímélve, sokkal nehezebb körülmények között építették meg a városi erdő egyik ezen nevezetességét, a Tettye szikláira felvezető sétányt.

A kapszula tartalmát most nem ismertetném, hisz a kedves olvasó várhatóan ott lesz, amikor azt valaki felnyitja. Hoppá, de ez azt is jelentené, hogy nem volt időtálló a beruházásunk. Hisz abban bízunk, hogy a kapszula felnyitására csak a lépcsősor újbóli átépítésekor kerül sor, azaz több száz év múlva. Akkor, hogy is legyen?

Mégis csak, a mai érdeklődőknek engedtessék meg pár szó a kapszula tartalmáról:

A 8 mm anyagvastagságú, rozsdamentes alapanyagból készült tartóba elhelyeztük a BIOKOM Nonprofit Kft. városüzemeltetési szakterületeinek bemutatását, ezen belül az erdőgazdálkodás részletesebb ismertetését és a városi erdőterület elhelyezkedését, melyhez térképet is mellékeltünk. Az építkezés menetéről, illetve a kollégákról készült fényképek is bekerültek a kapszulába. Minden nyomtatott anyag laminálva lett, továbbá több típusú elektronikus adathordozóra is felvitelre került, amelyek szintén légmentesen lezárt tasakokban várják felfedezőiket.

A kapszula elhelyezésének pontos időpontját nem tudták a kivitelezésben részt vevő kollégák sem, ez meglepetésként hatott számukra is. Az időkapszula szűk körű dolgozói részvétel mellett került elhelyezésre, ahol megtisztelt bennünket Zalayné Cseresznyés Tímea városüzemeltetési igazgató is. Ezt az alkalmat kihasználva mindenki meglepetésére felkértük Timkó János zenetanárt, hogy a dolgozók tiszteletére játsszon el egy trombitaszólót. A kapszula betemetését követően a lépcsősor legfelső fokán, a dolgozók tiszteletére eljátszott dallamoktól szinte visszhangzott az erdő, miközben könnyes szemekkel, meghatódva hallgatták azt. Az ünnepélyessé vált hangulatban jólesően fogyasztották az építőmunkások a meleg pogácsát és az üdítőt.

Az ünnepélyes átadásra 2019. október 9-én került sor. A média jelenlétében Decsi István alpolgármester és dr. Kiss Tibor, a BIOKOM Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója avatta fel az impozáns létesítményt. Visszatérve a régmúlthoz, amikor 1905-ben, a sétaút elején 532 koronából megépült a Mócs Szaniszló-pihenő, melynek avatásán Balog Károly, a Mecsek Egyesület akkori alelnöke beszédét így fejezte be: „Szaniszló útja, Szaniszló pihenője! Legyetek most és a távol jövőben hirdetői annak, hogy a mi sivárnak nevezett korszakunk is meg tudja becsülni azt, aki hivatásának szerény és becsületes munkása… aki igaz barátja, buzgó és munkás tagja volt Egyesületünknek, s aki rajongó szeretettel szeretett Téged – örök szép, felséges Természet!”

Köszönjük, Tibor, köszönjük, Tamás, a lépcsősor fejújítását!
A Mecsek Egyesület

Baumann József

Dokumentumok, történetek Petőczpusztáról

Egy eltűnt település története

Baronek Jenő kérésére felkutattam és megírtam Petőczpuszta település történetét, lakóinak életét, hogy az olvasók részletesebben megismerhessék e kis települést. Túráim és a környéken végzett munkáim során többször találkoztam az itt élt emberekkel, és beszéltek a régi időkről, sorsokról.

Baumann József

Petőczpuszta település a Jakab-hegy északi oldalának elnyúló kis sík területén található, Abaliget és Kővágószőlős között az erdőben. A vidék már a kőkorban, bronzkorban és a korai vaskorban lakott volt. A település közelében a vaskorból származó kezdetleges vasolvasztó helyet tártak fel a régészek. A római korban a közeli Sopianae, a mai Pécs már 8-10 ezres település volt. Később illírek, majd kelták, a VI. században longobárdok, majd avarok telepedtek le a vidéken. A honfoglalás után magyarok települtek a környékére, és a kereszténység térhódítása nyomán több templom épült a közelben. Erszék falu temploma 1332–1337 között épült (ME évkönyv, 2017., 35. oldal) Dörömcser Árpád-kori temploma (ME évkönyv, 2015., 238. oldal).

Petőczpuszta létezését a német telepeseknek és a magyar kisházasoknak köszönheti, akik az 1720-as évek környékén itt letelepedtek és létrehozták ezt a kis lakóközösséget. A település jelölését Magyarország első katonai felmérési térképén láthatjuk először (1782–1785). Ezen a térképen a település jelölve van név nélkül, és jelölve van a közelében lévő még létező falakkal a Dörömcser pusztatemplom is.

A második katonai felmérési térképen (1819–1869) ismét szerepel a település, de már neve is van a helységnek Petőcpuszta Viganvár néven. Nyolc házhely van jelölve a térképen. A Viganvár elnevezés feltételezés, mely szerint: itt egy család élt, akik „vígan várták” a vendégeket. 1857-ben uradalmi major volt 10 épülettel. A Habsburg Birodalom – Kataszteri

térképek (XIX. század), itt már 13 épület van feltüntetve, és a parcellázott területek, házak számozva vannak. A települést akkor Petőcnek hívták. Az elmúlt évtizedek alatt több formában is megtalálható a település neve. A század végén a terület a pécsi káptalan birtokhoz tartozott. 1930-ban 24 magyar, 14 német és 32 cigány anyanyelvű élt itt. A cigányok a településtől kicsit távolabb építették putrijukat, majd később az igényesebbek kunyhókat építettek. Az egyik cigánytelepülés kunyhóit a kápolna mögötti völgy túlsó domboldalába építették. Vizet a völgyben lévő nyílt forrásból hoztak maguknak. Két család az ötvenes években a falu másik végében élt igényesebb kunyhóban és egy elhagyott téglaházban. Az 1900-as években jellemzően putrikban laktak, ami félig földbe ásott tákolmány volt. Gerenda képezte a putri középvonalát egy ágasfának rögzítve a putri elejénél. Az oldalfalakat farönkökből építették egymás mellé helyezve a földtől a tartógerendáig. A gerendák közti réseket száraz növényekkel, mohával betömködték, majd földet hordtak rá. Hogy kevésbé legyen észrevehető, és jobb legyen a putri hőszigetelése, gyeptéglákkal borították be. A bejáratot vászonanyagból készült takaróval fedték. A meleget a putriban a föld melege biztosította, télen a nagy hidegben tüzet raktak a bejárat közelébe. Az 1950-es évek környékén már a cigánykunyhók voltak jellemzőbbek a közeli Hetvehely, Abaliget, Kővágótöttös közelében.

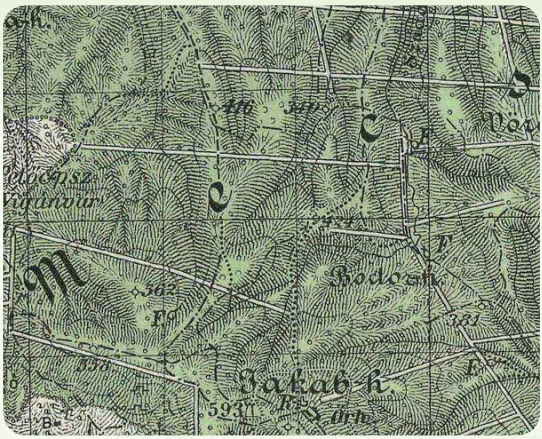

Petőcpuszta Viganvár egy 1941-es katonai térképen

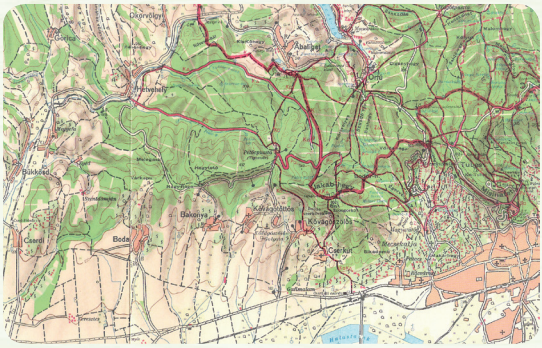

Petőcpuszta a Mecsek turistatérképén, 1974

Ezeknek a kunyhóknak már gerendás födémje volt, és oldalfalat építettek rönkökből, fafonatból, és sárral tapasztották be kívül és belül. A tetőt hasonlóképpen borították vastagon szalmával, és gyeptéglákkal fedték be. A tetőfedésnél később már bádoglemezt és egyéb, vizet át nem eresztő anyagot használtak fel. Ezekben az építményekben a bejárat felől volt a konyhai rész szabad tűzzel, füstcsővel ellátva. A főzést vaslábasban vagy bográcsban végezték. Később főzésre és fűtésre kályhákat használtak. A környéken élő cigányok vezetéknevei leggyakrabban Orsós, Kalányos és Bogdán voltak. A sok hasonló nevű gyereket és felnőttet becenevekkel vagy gúnynevekkel különböztették meg egymástól. Petőczpuszta lakói közül legfőképpen a gyerekek tanulták meg a „cigány" nyelvet. Az 1941-es katonai térképen Petőcpuszta Viganvár település jó minőségben látható tíz házzal.

Petőcpuszta főutcája. (Fotó: Hollósi Ferenc erdész)

Visszaemlékezések

Rab család

Ifj. Rab Nándor visszaemlékezése

Ifj. Rab Nándor

Petőczpuszta hajdani lakóiból és leszármazottaiból még élnek néhányan, akik emlékeznek a pusztai életre, a házak lakóira, szokásokra. Petőczpuszta a nagyobb lakott területektől, Kővágótöttöstől, Kővágószőlőstől és Abaligettől 4 km távolságra volt, és szekérút kötötte össze a településeket. Pécs-Rácváros már meszszebb volt, de ide is hetente jártak piacozni, vásárolni, ami 10 km távolságra volt. A gyerekek gyalog jártak iskolába Kővágószőlősre vagy Abaligetre, ami oda és vissza 8 km volt hegyen fel és le, esőben, hóban, napsütésben. Orvosi ellátásért Pécsre kellett eljutni a puszta lakóinak. A lakosság jelentős része keresztény vallású volt, ezért misére minden vasárnap vagy Kővágótöttösre, vagy Abaligetre mentek. A keresztelőket és házasságokat is ezeken a településeken lehetett megtenni. Az elsőáldozás és bérmálás már néhány alkalommal a kis kápolna megépítése után itt is megtörténhetett. A településnek egy főutcája volt a közepe táján a kis harangtoronnyal és a Mária-kápolnával. A főutca mindkét oldalán házak voltak, kertek, gyümölcsösök, és odébb mindkét oldalon cigány családok kis putrijai és kunyhói álltak. Petőczpuszta és Kővágótöttös között volt a Cigó nevű terület a mai Tótvár környékén, szőlőskertek, és egy kisebb területen legelő is volt, ahova az állatokat kihajtották alkalmanként. Az állatok legeltetése a ligetesebb erdőrészekben is gyakran megtörtént. A környéken két kisebb kőbánya volt, ahonnan a házak, kerítések építéséhez hordták a vörös homokköveket. A településen lakók a megélhetéshez szükséges élelmet maguk termelték meg, kerteket, gyümölcsösöket műveltek, állatokat tartottak. Tejet, sajtot, gyümölcsöket, gombát a piacra hordták eladásra, és az ezért kapott pénzen vásárolták ruháikat és egyéb szükségleteiket. A cigány családok férfi tagjai az erdészetnél

vagy a házaknál dolgoztak, az állatok gondozásában segítettek, az asszonyaik az erdőben gombát szedtek és árulták, vagy kéregettek a szűkös időkben. A puszta környéki erdők szintén megélhetést biztosítottak az itt élőknek. A téli időben az erdészet favágóinak segítettek a döntések utáni farönkök lovakkal való közelítésében, vonszolásában, egy helyre gyűjtésében. Nyáron az erdőtisztításnál és csemeteültetésnél segítettek, így is pénzhez juthattak.

A cigány családok a pusztától keletre, a Petőcz-patakon túl, az erdei tisztáson laktak kunyhókban. A kunyhók két részre voltak osztva, az első részben tartották a vizesedényeket, és itt kemencében fűtöttek és főztek. A füstöt a kunyhó mennyezetén lévő résen vezették ki a szabadba. A kemence nagyobb, púpos tere a belső helyiséget fűtötte. Itt a belső helyiségben egy deszkaágy volt, amin a szülők aludtak, a gyerekek a földön használt kabátokon, ruhákon feküdtek, amit minden reggel kiraktak rudakra terítve száradni. A kunyhó tetején fagerenda volt, ennek támasztották az oldalfalakat képező rönkfákat, és ezt földdel befedték. Belül sárral vastagon bekenték, úgy nézett ki, mint egy pince. A megélhetésüket az erdei munka és a közeli falvakban adódó napszám biztosította. A nők a falvakba jártak koldulni, vagy gombát, erdei gyümölcsöket árulni.

Falusi asszonyok munka közben, háttérben cigány kunyhók

Szüleim úgy kerültek Petőczpusztára, hogy Schreiner Mátyás erdei balesete után röviddel meghalt, és az özvegy felesége eltartási szerződést kötött édesapámmal, id. Rab Nándorral. Én már itt születtem 1948-ban és János testvérem 1955-ben. Szüleink az örökölt földeken, szőlőnkben gazdálkodtak. Állatokat tartottak, volt tehenünk és igáslovunk. A legeltetésben mi is kivettük részünket testvéremmel. 1960-ban megalakult Kővágótöttösön a tsz, és ezért odaköltöztünk. 1963-ban ott vettünk házat, ahol most is lakom. Egy fiam van, Zoltán, aki most 42 éves, és neki két fia van, Máté 15 éves és Márk 8 éves. Élettársammal, Szebényi Gyulánéval húsz éve élek boldog élettársi kapcsolatban, akit a család is nagyon megszeretett. Rab Nándor: Köszönöm Baumann Józsefnek, aki szívén viseli Petőczpuszta és a volt lakóinak sorsát, és hogy leírhattam ott töltött 15 évem történéseit.

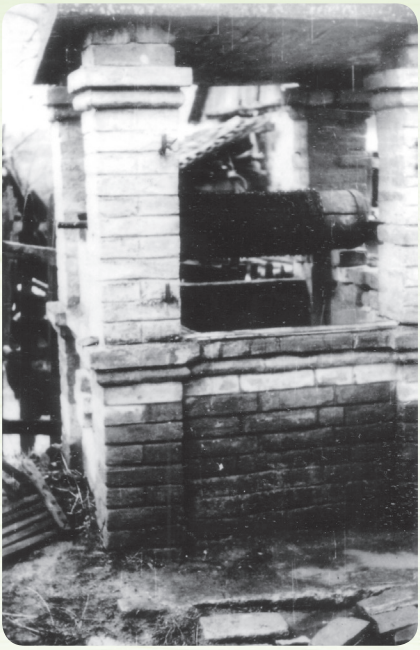

Schreinerék, majd Rab Nándorék portáján a település egyetlen ásott kútja

Rab Nándor a lovával

Ifj. Rab Nándor és öccse, Rab János az udvarban

Hollósi és Gyenis család Piri néni – Hollósi Ferencné sz. Ventura Piroska. – Háttérben a petőci kápolna

Hollósi Ferenc, felesége és fia, Ferike

Hollósi család

Hollósi Ferencék az erdészet házában laktak. Két fiuk született, Ferenc és György. Az uránbánya terjeszkedése miatt a bakonyai erdészházba kellett költözniük.

Braun család

Braun Mátyás családja. Egy fia és egy lánya volt, földműveléssel foglalkoztak. Volt földjük és szőlőjük, és a ház mellett berendezett bognárműhely, mivel Mátyásnak bognárszakmája volt. A kocsikerekek agyrészét lábbal hajtott esztergán készítette, a többi részét fűrésszel vágta ki. A két földműves gazdának, Braun Mátyásnak és Rab Nándornak közös cséplőgépe volt a településen. A búcsú több alkalommal az ő portájukon volt megtartva.

A Braun-présház

Ulrich család

Az Ulrich és Kotánczi család lakhelye. Vadászház és munkásszállás

Ulrich János és családja. Egy hegyháti faluból telepítették ki őket, így kerültek Petőczpusztára, és az erdészet épületében kaptak helyet több lakóval együtt, ami egyben hetelő munkásszálló is volt. Az épületek a hetelő kocsisoknak és lovaknak is helyet biztosítottak. János az erdészetnél kapott munkát, a felesége az ott hetelő munkásoknak főzött és látta el őket élelemmel. Két gyermekük született, János és Veronka. Az uránbánya terjeszkedése miatt Golgotára kellett költözniük.

Temmert család

Temmert Csaba és felesége, Fábián Ibolya visszaemlékezése

Temmert Csaba és felesége, Fábián Ibolya

Édesapám, Temmert József (1935), és nővére, Irma (1933) születésüktől fogva Petőczpusztán éltek. Gyalog jártak innen Kővágótöttösre iskolába, később pedig napszámba dolgozni a környék falvaiba, illetve a pécsi székeskáptalan uradalmi erdészetéhez. Irma férjhez ment Mecsekszakálra 1951-ben, és egy fiú gyermeke, Géza (1955) született. Kovács Gézáné (Temmert Irma) talán a legidősebb – idén szeptemberben lesz 86 éves – egykori petőcziként jött el és vett részt a kápolna újraszentelési ünnepségén és a búcsú szentmisén.

Temmert József 1958-ban megnősült, két gyermeke született, Csaba (1960) és József (1962), a család – édesanyjával és idős nagymamájával, most már hat fővel – 1963-ig élt a kis településen. Az uránbánya terjeszkedése miatt házukat kisajátították, ezért Kővágószőlősre költöztek, ahol családi házat építettek. Itt éltek egészen halálukig: Temmert József (2016) és Temmert Józsefné (2018).

Apai nagyapám, Temmert István kocsis volt az akkori papi erdészetnél, de nemcsak lovas kocsival szállította a kitermelt fát az erdőből a környező települések lakóinak eladásra, hanem maga is közvetlenül részt vett a favágásokban, dolgozott a rábízott lovakkal a faközelítésben, bármilyen munkát elvégzett, ami ilyenkor szükséges volt. Sajnos nem ismertem, mert a II. világháborúban elesett (1944), de a családi elbeszélések alapján – amit nagymamám és édesapám mesélt – tudom, hogy nagyon szerette és megbecsülte lovait, a mindennapi közös munka után alaposan lecsutakolta és megetette őket friss szénával és némi abrakkal, ha jutott rá, csak ezután tért haza ő maga is vacsorázni. Lehetséges, hogy erre a gyökerekre nyúlik vissza kisebbik lányom rajongása a lovak iránt, aki nem tudja elképzelni az életét lovak és lovaglás nélkül. Saját lovainkkal több éve eredményesen versenyzik díjugratásban.

Apai nagymamám, Temmert Istvánné (Fuchs Éva) is a káptalani erdészetnél kapott munkát, facsemetéket ültetett többedmagával az erdészek által tervszerűen meghatározott és kijelölt helyeken (erdőtelepítések, külterületi utak mellett stb.). A ház körüli és háztartási munkákban, gyermeknevelésben pedig besegített, dédnagymamám, Temmert Mihályné (Pilgermayer Borbála) is, aki haláláig velük lakott. Nagyapám halála után sokkal nehezebb sors várt a családra, családfő híján nagymamám vállára került a családfenntartás nehéz súlya, fáradhatatlanul és nehézséget nem ismerve vállalt több munkát, hogy el tudja tartani két kiskorú gyermekét, az akkor kilencéves apámat és tizenegy éves nővérét. Az erdészeti munka után gombát szedett és a saját gyümölcsösben, konyhakertben termett áruval teli kosárral a fején, gyalog ment a rácvárosi, illetve a Búza téri piacra. Volt, amikor a háztájiban tartott tehén tejét és az elkészített tejtermékeket vagy a házi tojást vitte eladni a városba.

Édesapám, Temmert József is kezdetben – már egészen fiatalon 13-14 éves korában – az erdészethez járt napszámba, ahol favágásoknál, fahordásoknál segített, majd az uránbánya megnyitása után bányászként helyezkedett el, és üzemi balesetéig (1974), amelyben elvesztette az egyik szemét, ott dolgozott. Munkabírása, kitartó szorgalma, a sok megpróbáltatás ellenére is előremutató, pozitív látásmódja mindig példaértékű marad a család számára.

Bizony nehéz körülmények között éltek az emberek itt az erdő ölelte kis pusztán, több kilométerre a környező lakott településektől, de úgy gondolom, rendkívül nagy összhangban a természettel és önmagukkal, talán ez a magyarázata annak, hogy bárkivel is beszélgettem a Petőczpusztán eltöltött évekről, mindig szeretetteljesen és őszinte örömmel, végtelen nyugalommal meséltek ezekről az időkről. Volt ebben a pici faluban valami varázslatos, amit csak az itt élő emberek éreztek meg és éreztek át igazán.

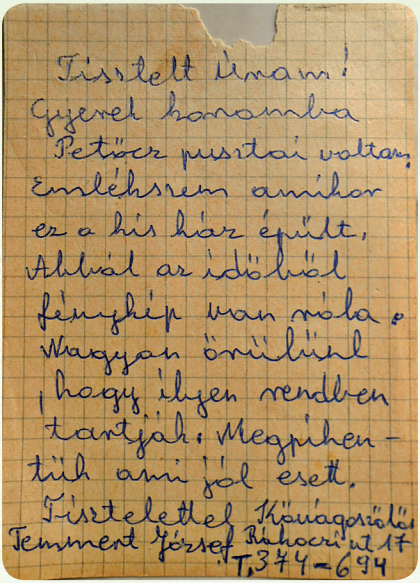
Tisztelt Úram!
Gyerek koromba
Petőcz pusztai voltam.
Emlékszem amikor
ez a kis ház épült,
Abból az időből
fénykép van róla.
Nagyon örülünk
, hogy ilyen rendben
tartják. Megpihen-
tük ami jól esett.
Tisztelettel Kövágoszőlős
Temmert József Rákóczi ut 17
T. 374-694

Temmert József levele a vadászháznál az üzenődobozban

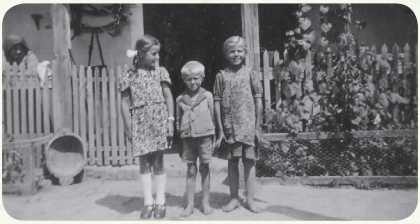

A pécsi Hoffer kislány és a Temmert gyerekek, József és Irma a házuk előtt

Id. Temmert József fogatos, Gyenis János erdész

Id. Temmert József háza

Felső sor, balról jobbra: id. Temmert Józsefné (Bartos Erzsébet), id. Sebők Béláné (Temmert Edit), id. Béregi Béláné (Barics Irén), id. Kovács Gézáné (Temmert Irma), Volcsányi Lajosné (Szabó Ilona), Volcsányi Lajos, Pataki Jenőné (Volcsányi Ilona), Pataki Jenő.
Alsó sor, balról jobbra: id. Temmert József, Barics József

Maurer család

Ifj. Maurer Péter emlékei

Ifj. Maurer Péter

A Facebookon láttam meg a fotót a kápolnáról, Petőczpuszta egykori településén már csak ez az egy épület áll. Szüleim és édesanyám szülei is ott éltek hosszú ideig. A családi fotókból tudok önnek küldeni képeket. Sajnos két éve a szüleim is „örökre elmentek", így kevés történetet tudok mesélni a hallottakból. Én már Kővágószőlősre születtem 1964-ben. Összeszedem a képeket, és apránként, átküldöm. Van egy régi rézfeszület is, bár ez a Mónus család tulajdona volt. Ők is ott éltek. 1991-ben fiatal házasként visszaköltöztem Kővágószőlősre, és Mónus Sanyi bácsi és felesége, Terus néni családi házát vettük meg. A petőczi családok kapcsolata még itt, Szőlősön is összetartó volt. Sok vevő érdeklődött és szándékozta megvenni a házukat és a hozzá tartozó területet. De mivel nagyszüleim és szüleim is ebben a petőczi közösségben éltek, nekünk adták meg a lehetőséget, hogy megvegyük a házat, a birtokot. Akkor hagyták ránk a rézkeresztet is. Emlékszem, gyerekkoromban gyakran jártak össze (később is) a „petőcziek" a községben. Kővágószőlősön is csak így nevezték az egykori lakosait. Hol az egyik, hol a másik családnál jöttek össze. Ha szükség volt, segítettek egymásnak, egymáson. Ulrich, Temmert, Mónus, Hollósy, Ventura, Szabados, Gyenis, Maurer családok, amire én emlékszem, családi nevekre, és akikkel a szüleim, nagyszüleim összejártak. Remélem, nem hagytam ki neveket, ha mégis, elnézést kérek azoktól az emberektől és családoktól. Talán a Mónus Eszti még emlékszik más nevekre, családokra, akikkel összejártak a szüleink. Szerintem kővágótöttösiek és bakonyaiak is voltak. Emlékszem, voltunk ott is gyerekként a családoknál. Üdvözlettel: ifj. Maurer Péter.

Kedves József!
Küldök pár képet a Jakab-hegyi szolgálati évekből, életről.
Van egy kép, amin a ház verandáján édesanyám és még két cigány gyerek van.
A cigányok is ott éltek a szolgálati lakás közelében, fát vágtak és közben teknőket vájtak, faragtak, kicsiket és nagyot, kenyérdagasztáshoz, disznóforrázáshoz, ez hatalmas volt. Emlékszem, mindig a disznóvágás előtt a padlásról kellett lehozni. A kisebbeket a hurka, a kolbász keveréséhez használták.

Még megvannak a kisebbek, de ma már szúette, emiatt virágok vannak benne. A cigányok (beás) tapasztott kunyhókban éltek, édesanyám elmondása szerint döngölt földpadló volt és tisztán tartották. 1945 környékéig a Jakab-hegyen éltek, majd Petőczpusztára költöztek.
A képeket a családi elmondás szerint a Hollósi Feri bácsi készítette. Ő a bakonyai erdészházban lakott a családjával. Három gyerekük közül az egyik Down-kóros volt.

Gyenis Erzsébet kortársaival

Cigányviskók lakóikkal

Bennem a természet és az emberek iránti együttérzés és szeretetteljes érzések ezekből a gyökerekből származnak. Persze én sem vagyok hibátlan és tökéletes ember. Ifj. Mauer Péter a nevem, 1964-ben születtem december elején, akkor már szüleim leköltöztek Kővágószőlősre. Ott vettek egy házat a Dózsa György utcában, és mire megszülettem, a kórházból az új házba vittek haza. 1986-ban nősültem. Rövid ideig mi is ott éltünk a kővágószőlősi házban. Balázs fiam is odaszületett 1987-ben. Szüleim 2017 elején meghaltak. Testvéremmel megosztoztunk az örökségen. A szülői házat megörököltem. Unokám, Ádám már ide született 2018 nyarán.

Gyenis család

Gyenis János visszaemlékezése

Gyenis János erdésznek egy lánya született, Erzsébet, aki Kővágószőlősön végezte az általános iskolát. Iskolanapokon napi nyolc kilométert gyalogolt az iskoláig és haza az erdőn keresztül egyedül. Az általános iskolát befejezve további négy éven keresztül, az érettségi befejezéséig gyalog járt Pécsre a Leőwey-gimnáziumba, ahol leérettségizett 1954–1958 között. Feleségül ment Mauer Péterhez, aki Felsőmindszentről jött Petőczpusztára. A házasságból két fiuk született Kővágószőlősön.

Gyenis János és családja az erdészeti szolgálati lakásnál

Gyenis Erzsike és a vadászház a régi körtefával

Édesanyám, édesapám, Mauer Péter, és nagymamám, Gyenis Erzsébet a Jakab-hegyi erdészháznál

A Müller (Molnár) család

Molnár Zoltán visszaemlékezése

Molnár Zoltán

Tisztelt Baumann József!
Ma olvastam a cikkét a Bama-oldalon, remélem, hasznos információkkal tudom bővíteni Petőczpusztával kapcsolatos ismereteit.
Édesapám, Müller József (Molnár József) még petőczpusztai lakos volt, bár nem egészen az uránbánya idején történt felszámolásig. Apai nagyapám, Müller Antal lakott a haranglábbal szemben, az ő háza volt a legmasszívabb, ezt az uránbánya sokáig megtartotta, irodaként, raktárként lett felhasználva, majd a falu házai közül utolsóként lett lebontva. Apai nagyapám szakmája szerint kőműves volt, tudomásom szerint a haranglábat ő építette kalákában a település többi lakójával. Feleségével, Glück Erzsébettel (apai nagyanyámmal) három

gyermekük született: Antal, József és Gergő (?). Gergő 1-1,5 éves korában leforrázta magát, pár nap szenvedés után meghalt. A petőczi temetőben temették el, ami a Hetvehely felőli oldalon volt. Ma már meglehetősen vastag uránbányai meddőréteg van rajta. 1935–1945 között adhatták el a házat a Mónus családnak, majd Bakonyára költöztek.

Apai nagyapám, Müller Antal és felesége, Glück Erzsébet 1935 környékén

Apai nagyanyámtól még hallottam a szerb megszállásról, Viganvárról. Antal nagybátyám 1924-ben, édesapám 1927-ben született. Apai nagyapám a '30-az években balesetet szenvedett, télen fát vágott az erdőn, a szekér felborult, és ő alászorult. A lovak rángatták a szekeret, ő a szárat a zsebkésével elvágta, így a lovak hazamentek, akkor kezdték el keresni. A baleset miatt rokkant lett, nem tudott dolgozni, végül hét év rokkantság után meghalt. Nagyanyám egyedül nevelte a két fiút, szegényen éltek, minden lehetőséget meg kellett ragadni. A ház kertjében volt 40-50 szilvafa, ebből nagyanyám bögrecsárdát üzemeltetett. A fiúk jól ismerték az erdőt, ebből erdei gyümölcsöket, gombát szedtek, rendszeresen hordták a pécsi piacra. Jószágot is tartottak, ez is a pécsi piacra került. Apám rendszeresen járt a vadászházhoz, segített a lovakat ápolni. Jól ismerte a vadak járását, így a vadászok részére jó információt tudott adni. Édesapám gyerekkorában sokat játszott a viganvári oldalban lakó cigányokkal, a cigány nyelvet nem is felejtette el. Anyanyelvi szinten nem tanulta a németet. Nagyanyám Hetvehelyre íratta iskolába, ami meg német iskola volt, így a tanítótól tanult németül, ami azért volt jó, mert nem a svábot, hanem az irodalmi németet tanulta. Aztán Bakonyára költöztek, de a szülőfalu szeretete nagybátyámban és édesapámban is megmaradt, rendszeresen jártunk a környékre gombázni, néha a sorompó ellenére beszöktünk a faluba, meglátogattuk apám szülőházát. Nagybátyám kőművesszakmát tanult, de az uránbánya beszippantotta, negyvenévesen szilikózisban meghalt. Édesapám lakatosszakmát tanult, 1994-ben halt meg. A kitelepítések idején már felmenőim Bakonyán laktak, így lett a Müllerekből Molnár, de ez már egy másik történet. Ifj. Temmert Jóskával haláláig tartottuk a kapcsolatot, mert ő volt édesapám keresztfia. Pár éve Jóska lelkesen jött, hogy márványtáblát avatunk a haranglábnál, ezen megemlékeznek az apai nagyapámról is. Készültünk a táblaavatóra, de

ez nem történt meg. Rendszeresen látogatjuk édesanyámmal a bakonyai temetőt, ott nyugszik nagyapám és nagybátyám, rendszerint visszafelé betérünk Petőczre megnézni a házat. Az utolsó alkalommal csak az összeborított falakat találtuk, ez mindkettőnket megviselt. Ezek szedettvedett gondolatok, amik eszembe jutottak, ezért elnézést kérek! Tisztelem a törekvését, hogy ezt az apró falut nem engedi feledésbe merülni, ha bármiben tudok segíteni, szívesen állok rendelkezésére.
Tisztelettel és üdvözlettel: Molnár Zoltán

Póhn család

Mónus Eszter visszaemlékezése

Mónus Sándor Hódmezővásárhelyről nősült a Póhn családba. A család földműveléssel, szőlőműveléssel és állattartással foglalkozott. Édesapám, aki nagyon precíz ember volt, nagyon szerette az állatokat, ilyen helyen keresett munkát, megélhetést a családnak. Itt születtem Petőczpusztán, és itt nevelkedtem, amíg az uránbánya terjeszkedése miatt nekünk is el kellett költöznünk Kővágószőlősre. A kis településen a mi házuk maradt fenn a legtovább, mivel az uránbánya irodának és raktárnak használta az épületet. (Müller Antaltól vásárolták a házat 1945 környékén.)

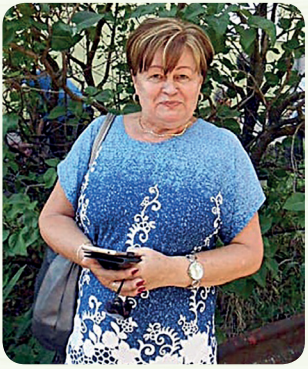

Mónus Eszter

A petőczi kertben Mónus Sándor és Póhn Teréz, a szüleim

Nagyanyám, Póhn Józsefné

Szüret Cigóban: Pohn Anna, Pohn Julianna – rokon – Pohn Józsefné, ifj. Ulrich János – apám (Mónus Sándor) – rokon

Mónus Sándor és családja az istálló büszkeségével

Mónus Eszter elmondása szerint a házak lakói: Jobb oldalon: id. Ulrich János + erdészeti épületek, Gyenis János (erdész), Bogdán József, Hollósi György (erdész), Temmert József, Rab Nándor.

Bal oldal: Cigányok, utána Kotánczi Gyula (erdész), Póhn Józsefné (a mi házunk) én öregapámat nem ismertem, csak a mamámat, ezért írtam Józsefné névre. Küldök 34 fotót a Petőczpusztai házakról, kertekről, családról. A petőczi búcsúk alkalmával a sátrak Kotáncziék udvarában voltak elhelyezve, és további sátrak a főutcán is voltak. Gyalog jártunk Kővágószőlősre iskolába némi nagyszülői kísérettel, kb. 3. vagy 4. osztályos korunktól már jól ismertek bennünket a MÉV II. üzem Bakonya felől járó meddőszállító teherautók (bikák) gépkocsivezetői, mivel mindennap látták, hogy gyalogolunk az iskolába, vagy éppen már hazafelé. Megálltak és elvittek bennünket az iskola közelébe Kővágószőlősre, vagy éppen hazafelé Petőczpuszta közelébe az elágazásig. Nagyon nagy segítség volt, azóta is hálás vagyok ezeknek a jóérzésű gépkocsivezetőknek, mert az egészségünket azért megviselte az évekig tartó gyaloglás. Amikor a IV-es és V-ös üzem épült, akkor már sajnos nem laktunk ott.

Gábor család

Gábor Mária visszaemlékezése

Gábor Mária

Édesapám, Gábor Antal erdészeti vezető volt a hetvehelyi erdészetnél 1948–1976-ig. LB (vezetékes) telefon-összeköttetése volt Petőczpusztán az erdészeti szolgálati lakással. Gyenis János, Hollósi Ferenc és Kotánczi Gyula erdészek laktak itt, és a családok jó baráti kapcsolatban álltak egymással. Az itt lakott petőczpusztai családok Abaligetre és Kővágótöttösre jártak vasárnaponként templomba. Vonaton történt utazásaik előtt hetvehelyi családoknál váltottak lábbelit és ruházatot, ha szükség volt rá az utazás végett. A vásárlást és piacozást Pécsen Rácvárosban oldották meg, ahova gyalog vitték a terményeket, tejet, gyümölcsöket. Az abaligeti és petőczpusztai fiatalok között jó volt a kapcsolat. 1950 előtt a gyerekek Abaligetre jártak iskolába gyalogosan. A két különálló cigány kolóniából a férfiak a puszta állatait gondozták és a házak körüli munkákba besegítettek. A cigányok nő tagjai a környék településeire koldulni jártak és a terménybetakarításoknál alkalmanként besegítettek, ezért élelmet és ruhákat kaptak. A patacsi lőtérről belövések fordultak elő a falu erdészházai közelében, ezért a szélső házat lebontották és odébb építették újra.

Bal szélső: Gábor Antal erdészeti vezető, jobb szélső: Szél János kerületvezető erdész

Hetvehelyi erdészek, hátsó sor, balról jobbra: Eppel Béláné, Gyenis János, felesége, Irénke néni, Gábor Antal, Tordas Anna. Első sor, balról jobbra: Eppel Béla, Vörös Sándor erdész, Gábor Mária, Kender János kerületvezető erdész.

Kotánczi család

Kotánczi Gyula erdész és családja Bodáról költöztek Petőczre két gyerekkel, Gyulával és Máriával, és az erdészet szolgálati házában laktak. Az erdészházban lakott még a Ventúra és Szabados család is. A petőczi búcsú a vadászház udvarában volt alkalmanként megtartva szeptember első vasárnapján, ahol az élő zenére vigadhattak felnőttek és gyerekek. A búcsúra a környék településeiről is sokan ellátogattak. Az uránbánya terjeszkedése miatt a vadászházakat is kisajátították, ezért költöztek a Kővágótöttösi erdészházba.

A Botyi zenekar 1960-ban a falubúcsúban

Petőczpuszta temetője

A Nyáras-völgy irányában található négyszáz méterre a kápolnától, de az idősebbek emlegettek egy régi temetőt, ami feltételezések szerint a dörömcseri pusztatemplom mellett lehetett. Az újabb temetőben a mai nap már csak egy sírkő áll (Katherina Schreiner síremléke), melyet egy kislánynak állítottak, aki diftériában (torokgyíkban) halt meg 1918-ban. A sírfelirat az egyetlen álló és ápolt sírkövön olvasható német nyelven. Kövecs Ferenc fordítása:
Hier ruhet in Gott „Itt nyugszik Istenben” – gyakran használt fordulat német nyelvű sírköveken.

Katherina Schreiner
12 Jahr gest 1906 Dez 1918. 10.
Hier in Rosengarten
will ich auf meine liebe
Eltern u. Großeltern
warten.

Itt a rózsakertben fogom én is kedves szüleimet és nagyszüleimet várni.

A petőczpusztai kápolna története

Idézet Kósa Ferenc leveléből: Kedves Baumann Úr! Az alábbi bejegyzést az abaligeti plébánia történetében olvastam, Tihanyi János plébános tollából. Üdvözlettel, Kósa Ferenc.

Kósa Ferenc

A Harangláb története

Tihanyi János plébános ismertetője

A település főutcáján áll a harangláb és kápolna. Az első világháborút követően a környék szerb megszállás alá került. A település környéke a demarkációs vonal része volt. A település lakói a megszállás zaklatásait nehezen tűrték, emiatt a környező falvakba, Abaligetre és Hetvehelyre menekültek. A házaikat csak bujkálva tudták időnként felkeresni, hogy milyen állapotban vannak. A megszállás után a családok visszaköltöztek otthonaikba és élték megszokott életüket. A közösség elhatározta, hogy megmenekülésük és visszaköltözésük emlékére haranglábat építenek, és alatta kis kápolnát rendeztek be.

„1927. szeptember 8-án volt a petőczi harangszentelés. Amikor ugyanis 1919. március 21-én, a vörös uralom megkezdésekor a szerbek a demarkációs vonalat Bakócáról visszavonulva a Mecsek hegység tetővonalán foglalták el, Petőczpuszta lakosságának el kellett menekülnie. A vörös uralom bukása után, 1919. szeptember 8-án térhettek csak vissza elhagyott hajlékukba. A visszatérés emlékére a petőcziek igen szép haranglábat építettek, harangot, körmeneti keresztet és csinos Mária-szobrot vettek. Ezen emléktárgyak felszentelési ünnepélye szeptember 8-án, kisasszony napján reggel 8 órakor volt, amelyre Abaligetről, Hetvehelyről, Orfűről, Kővágótöttösről igen nagy számban jelentek meg a hívek. Az ünnepély fényét a hetvehelyi fúvószenekar emelte. A harang súlya 17 kg, hangja állítólag »D«, Rudle Ignác, Pécs készítette. A búcsút minden évben Mária-napon tartották, és a környező falvakból ilyenkor sokan látogattak a kis településre.”

A toronyból a harang a kővágószőlősi temetőbe került lélekharangnak. Tiszta hangjában felidézi a múlt szép és szomorú emlékeit.

A petőczpusztai kápolna, 1954. (Fotó Molnár István)

A petőczpusztai vadászház

Petőczpusztához tartozott egy fenyőgerendákból épített vadászház a közeli erdőben, melyet 1890-ben építettek, és az 1940-es években Ivanich Antal, a dunántúli vadásztársaság elnöke felújíttatott. (ME évkönyv, 2004., 298. oldal, 2015., 242. oldal, Ivanich Miklós visszaemlékezése). A házat 1972-től a mecseki források atyja, Csokonay Sándor és barátai tartják karban és óvják, védik a természet értékeit. 1996-ban Baumann József és felesége, Ági veszik át a ház gondozását, és pályázati pénzből felújíttatják a ház tetőszerkezetét. Szorgos munkájukkal óvják a házat és környékét, megőrizve elődeik emléktárgyait, hagyományait.

A petőczpusztai vadászháznál Gyenis János

A petőczi vadászház vendégekkel az 1940-es években

Nagy változás történik Petőczpuszta életében

A település környékén a Szovjetunióból érkezett kutatók 1954-ben uránércet találtak, és ez nagyon megváltoztatta a Jakab-hegy környékén élő emberek mindennapjait. Petőczpuszta környékén is megjelentek a nagy földmunkagépek, és utakat vájtak az erdőkbe a fúrótornyokhoz, léniákat vágtak az erdő fái között a mindent behálózó villanyvezetékeknek. Az erdészeti és az oroszok üzemi feltáróútjait Lutonszky Zoltán tervezi, aki az Országos Erdészeti Tervezőiroda munkatársa. A környék erdeire ebben az időszakban Hoffer Ferenc kerületi erdész vigyáz. Petőczpusztának, a kis településnek villanyvezetéke csak a bánya kialakításának idejében volt. 1963-ban hat család élt a településen, akik a végsőkig kitartottak, majd nekik is el kellett hagyniuk az otthonukat. A házak lakói a kisajátítás összegéből a környező falvakban vettek új otthont maguknak. Megjelentek a munkagépek, és kilenc házat a

melléképületekkel ledózeroltak, csak egy házat hagytak meg felvonulási épületnek, irodáknak. Hála egy jóérzésű műszaki vezetőnek, aki a kápolna és harangtorony építményét nem engedte lebontani. 1964-ben elkezdődött a IV. Bányaüzem szállítóakna mélyítése, és vele egy időben a petőczpusztai IV. Bányaüzem Nyugati légaknájának mélyítése. Mindkét akna mélysége meghaladta az 1000 méteres mélységet.

A petőczi Nyugati légakna kis aknatornya

Petőczpusztán keresztül haladt az út az V. Bányaüzem felé, ami az uránbánya legújabb és így legkorszerűbb aknája is volt abban az időben. A két akna beindulásával jelentős gépkocsi- és buszforgalom indult meg a környék útjain, különösen a műszakváltások idején. Az aknák környezetében felépültek a szociális létesítmények, fürdők, öltözők és éttermek. A bányába hatalmas ventilátorokkal nyomatták be a friss levegőt, a másik végén pedig szintén nagy ventilátorok szívták ki az elhasználódottat hatalmas zajt okozva a környezetnek. A zajt tovább növelték a nagy teljesítményű kompresszorok, melyek a föld alatti gépek sűrített levegős ellátásához kellettek a bányatérségben. A zöld környezetbe magasodott a szállítóakna 62 méter magas csúszózsaluzással készült szürke vasbeton aknatornya, távolabb a légakna vasszerkezetű tornya magasodott hatalmas kötélkorongjaival. A felszín alatt több száz kilométer bányavágat és hatalmas fejtések jöttek létre, fúrták, robbantották a sok millió éves vörös homokkősziklákat. A bányában ezer méter mélység közelében a kőzethőmérséklet 50 Celsius-fok volt, aminél a termelőmunka emberek számára már elviselhetetlen lenne. Szükséges volt az erősebb szellőztető berendezések alkalmazása és az úgynevezett „mirelit vágatok" kialakítása, ami mint egy hatalmas hűtőszekrény, úgy működött. Innen kisebb ventilátorokkal juttatták a hűvösebb levegőt a vájvégekre, munkaterületekre.

Személyes emlékeim az uránbányával és környékével kapcsolatban

Trafóban

Az izzadság apró cseppekben folyik le arcomon,
Egyikük megpihen fényesen csillogó nyakamon.
Kabátom levéve arcomat megtörlöm,
Közben lábammal az ajtót fáradtan belököm.

Bent a trafóban fényesség világít,
Kábelen az áram szanaszét, cikázik.
Szalad szét az áram szerte a sok lyukba,
Gépek várják kapcsolókba dugva.

Ahova eljut könnyebb ott a munka,
Fényes lámpából mosolyog arcunkba.
Gépekbe bújva megpörgeti őket,
Szkréper kanalában jön is már a kőzet.

Ventilátor visít lent a vágat szélén,
Így van levegő bent a fejtés végén.
Szikrázó kerékkel mozdony jön döcögve,
Negyven csille zötyög most mögötte.

Fáradság gyöngyei arcomon szikkadnak,
Utolsó cseppjei lassan már itt hagynak.
Kabátomat felhúzva nem gőzöl a hátam,
Indulnom kell megint, mert elakadt az áram.

Baumann József 1978. március

Az uránérc világpiaci árának alakulása, visszaesése miatt már nem érte meg a mecseki uránércet kibányászni, ezért 2000-ben az uránbányászatot befejezték, és elkezdődött egy hosszú éveken át tartó rekultivációs folyamat.

„A IV. Bányaüzem Nyugati légakna vas aknatornyának lerobbantása 2000. február. 15.

A petőczpusztai erdei vadászháztól (Ordas tanya) a depóhoz közeledve éktelen ordítozást hallunk, de nem tudjuk kivenni, hogy mit ordítanak. A kocsihoz közeledve furcsa füzetlap libeg a szélvédőn az ablaktörlő alá szorítva. Levettem és elkezdtem betűzni a kézzel írt sorokat „A IV. Légaknán 13 óra 30 perckor robbantás lesz! Kérem, akkorra hagyja el a légakna 800 méteres sugarú körzetét. Robbantásvezető"

Éppen kinyitottuk a kocsit, amikor a betonút felől egy ember futott felénk rádiótelefonnal a kezében.

– Egy órája keressük önöket a robbantás végett! Gyorsan el kell hagyni a környéket, kérem, vigyenek engem is a IV. Üzem felé.
Elindultunk, és néhány kanyar után elértük az útzárat. Autóbusz és személyautók várakoznak az úton félreállva. Gyors telefon a robbantásvezetőnek, és a következő pillanatban hatalmas robbanások hallatszanak, erős léglökések dugítják el fülünket. Az uránbányában eltöltött húsz év tapasztalata alapján mindjárt kinyitottam a számat, hogy a nyomás kiegyenlítődjék. Vártam a vastorony földre hulló robaját, de az nem következett be, helyette riadt madarak keringtek a fák felett, fácánok rikoltoztak. Hamar visszaállt a rend, és az autókat útjukra engedték. Elbúcsúztunk Barnabástól, mert mi gyalog terveztük a hazafelé utat. A Trabant felbúgott és eltűnt a kanyar mögött. Csend volt a környéken, minden a megszokott formáját mutatta. Elindultunk fel a Jakab-hegyre azon az úton, ahonnan a légaknát szépen lehet látni. A vörös kavicsos úton csúszkálva haladtunk egyre feljebb. Zihálva megfordultunk, és néztük az alattunk elterülő tájat. Szemem a légakna aknatornyát keresi a messzeségben. A vastorony megcsonkítva, félbetörve hever a földön, kötélkorongjai nem fordulnak többé! Szívemben furcsa szorongást érzek, olyat, mint amikor elvesztünk valakit, akit szerettünk. Ennek a modern szállítógépnek az üzembe helyezésénél én is itt dolgoztam a hetvenes évek végén. Munkatársaimmal több héten keresztül tanultuk az elektronikai vezérléstechnikát a budapesti mérnököktől. Felejthetetlen érzés volt, amikor megindultak a tirisztorok és a motort hűtő ventilátorok, és egy kis vezérlőkar, a »geszmann« előretolásával megmozdult a hatalmas kötéldob. Méltóságteljesen forgott a hatalmas szegecselt vasszerkezet. Hónapokkal később ugyanitt lassan ereszkedtünk lefelé a kötélvezetésű kasban ezer méter mélységbe. Most szürke felhők keringenek felette és fehér hópelyheket hullatnak a lerobbantott torony vasszerkezetére. A mélyből utolsó leheletként száll felfelé a meleg levegő. Fejünket lehajtva szomorú szívvel folytatjuk utunkat felfelé a meredek emelkedőn, az egyre erősödő hóesésben.

Baumann József"

A Nyugati aknatorony még álló állapotban

Petőczpuszta Nyugati akna és környezete, légi fotó

Szerződéskötés az erdészettel az Ordas tanyánál
(Mendly Lajos, Tóth Aladár, Kiss Lajos. (Fotó: Baumann József)

A petőcpusztai kápolna berendezése

A bánya bezárása után az épületeket, aknatornyot lebontották, a kápolna épületét felújították és kimeszelték, szép ajtót készítettek rá. A kápolnába kis ágakból az arra járó hívő emberek, turisták keresztet fabrikáltak és vadvirágokat helyeztek el a kis oltár helyére. Látva az emberek igényét, jóakaratát, ezért úgy gondoltam feleségemmel, hogy egy keresztet és egy Mária-képet helyezünk el az oltárhoz. 2007. októberben a petőczpusztai Mária-kápolnába keresztet és Mária-képet építettünk be az oltár fölé. 2008. februárban, a kápolnában képkeretbe rögzítve elhelyezzük a település és a kápolna történetét. A történetet Temmert József volt petőczpusztai lakos mondta el és adott korabeli fotókat a kápolna eredeti berendezéséről és a falu házairól. A szemközti falra azonos fekete keretben szentképet helyezünk el. 2016-ban két domborművet építettünk be a bal oldali falba, egy Máriát és Krisztust ábrázoló fejet, alá egy fekete rózsafüzér került. A kápolnát sokan látogatják, és mécseseket, virágokat helyeznek az oltár elé.

A Pécsi Bányatörténeti Alapítvány nagy méretű vörös kőtömböket helyez el 2004-ben Petőczpusztán és közelében a volt IV. Bányaüzem szállítóaknánál, a IV. Bányaüzem Nyugati légaknánál és a közelében lévő IV/A légaknánál. A nagy kőtömbökbe vésve olvashatóak a volt építmények fontosabb adatai.

A petőczpusztai kápolna

Immár tizenöt éve minden évben közösen megrendezzük az uránbányászok összefogásával az uránbányász-emléktúrát. Mindig felkeressük a bányászat által érintett területeket, a volt bányász létesítmények helyszíneit. Így volt ez 2019-ben is, amikor Petőczpusztát is érintettük, és megálltunk a kápolnánál emlékezni a múlt emlékeire, és egy kicsit megpihenni.

A petőczpusztai kápolnabelső virágokkal, 2018

Petőczpuszta Nyugati légakna, emlékkő

2019. július. 6., szombat. A XV. Uránbányász-emléktúrát vezettem Kővágószőlős – Babás szerkövek – Zsongorkő – Petőc-aknák – Bakonya-bánya útvonalon. A túrán 43 fő vett részt. Baumann József túravezető

Az emléktúra résztvevői

Az emléktúra vezetője, Baumann József

Az idő kereke

Az elmúlt évtizedek nem tűntek el nyomtalanul a környék életében, erdőrészek, legelők, tűntek el és újultak meg. A fenyveserdő-részeket felváltották a lomberdők, a legelőket már erdő borítja. Nem változtak a környék hegyvonulatai, az oldalukban fakadó források és a völgyekben csobogó patakok. Nem változott a valaha itt, Petőczpusztán élő emberek ragaszkodása, szeretete a valaha itt állt kis település iránt. A településből már csak a harangtorony magasodik az alatta kialakított Mária-kápolnával. Az elhunytak szelleme a közeli temetőből esténként még végigsétál a volt főutcán és térdre ereszkedve keresztet vet, imát mond a még álló kápolna oltárát vigyázó Mária-kép előtt.
Petőczpuszta lakói voltak az 1900-as évektől 1964-ig:
Schreiner Mátyás, Rab Nándor, Gyenis János, Müller Antal, Braun Mátyás, Kotánczi József, Temmert József, Póhn József, Ulrich János, Hollósi Ferenc, Ventúráék, Bogdán József, Orsós Sándor, Zaklajda József, Farkas József, Bíró József, Tóth Gyula, Szabados József.
Köszönöm a segítséget és a támogatást mindazoknak, akik a volt kis településnek, Petőczpusztának az életébe segítettek bepillantani.

Felhasznált irodalom

Baranya megye földrajzi nevei
Magyarország katonai felmérések (internet)
Mecsek Egyesület évkönyvek
Bányász útikalauz Pécs és környéke
Mecsekerdő Zrt. Hetvehelyi erdészet
Az Ordas tanya naplója
A fotók a családi albumokból, valamint a MÉV fotóarchívumából.
Adatközlők: Rab Nándor, ifj. Maurer Péter, Molnár Zoltán, Gábor Mária, Mónus Eszter, Temmert Csaba, Hideg József, Kósa Ferenc

Baumann József

Petőczpusztaiak találkozója

A petőczpusztai kápolna felújítása és szentelése

Már több alkalommal írtam Petőczpuszta környékéről, természeti értékeiről, az itt élt emberekről. A történet ott kezdődött, amikor Kiss Lajos és Pap Lenke túratársaim kérésére elvállaltuk feleségemmel, Ágival a petőczpusztai kis farönkökből épített vadászház gondozását. A kicsiny vadászházat 1890-ben építették, és azóta áll a „csend és béke szigetén". Az évek során megismerkedtünk id. Temmert Józseffel és feleségével, Erzsikével, akik régen petőczpusztán éltek családjukkal. Velük tartottuk a baráti kapcsolatot sok éven keresztül, és megismertük általuk a petőczpusztán élt emberek életét. A kis vadászház felújításával párhuzamosan a település egyetlen megmaradt építményét, a kápolnát is gondozni kezdtük. Berendeztük, mivel a turisták és az egykor itt lakók alkalmanként felkeresték és virágokat helyeztek el a kialakított oltárhoz. 1996 óta óvjuk a kápolnát és a berendezése óta havi rendszerességgel takarítjuk, csinosítjuk, és a falu történetét bemutató írást helyeztünk el a falra. 2019-ben felvetődött a gondolat bennem, hogy össze kellene hívni a volt település még élő lakóit és az elhunytak hozzátartozóit. Nagyon összetartó közösség volt a petőczi, és ilyenek maradtak a kitelepítések után is. A családok alkalmanként összejártak, és a miséken, lakodalmakban, temetéseken találkoztak. Telefonon és az interneten megkerestem a még élőket és a hozzátartozókat, akiknek címei megvoltak, és elmondtam a találkozó ötletét. Mindenki örömmel vette a találkozó lehetőségét. Az összejövetel dátuma sem volt kétséges, mivel minden évben szeptember 8-án, Mária napján volt (Kisboldogasszony napja) a petőczi búcsú, ahova a környék településeiről is sokan eljöttek. Az összejövetel szervezését a Temmert családdal közösen terveztük meg. A Mecsek Egyesület elkészíttette a kápolna belső falára az emléktáblát, és 11 darab nagy méretű fotós posztert szerkesztett a település archív fotóiból. A Temmert család a Mária-képhez, az oltár csinosításához – az eredeti régi oltár díszítéséhez hasonló selyemvirágfüzért készíttetett, és egy babérkoszorút az emléktáblához. A Zsongorkő Baráti Kör – Kővágószőlős a kápolna falazatának megerősítéséhez adott anyagi támogatást. A Kővágótöttösi Önkormányzat munkást biztosított a kápolna körüli fű lekaszálásához, és eső esetére felajánlotta a kultúrház termét. A Kővágószőlősi

Önkormányzat asztalokat és padokat biztosított a kápolnánál a rendezvényhez, és a szállítást is megoldotta. Barics Gábriel atya, római katolikus plébániai kormányzó vállalta a misét és a kápolna újraszentelését.

A kápolna környékének rendbetétele

Részletek az Ordas tanya naplójából

A kápolnafalazat javítása

2019. augusztus 28., szerda. A petőczpusztai kápolnánál a kerítésfalazat hat hiányzó téglájának befalazása. Két darab törött tégla kivésése és a két törött tégla helyére ép téglák beépítése. A régi nagy méretű téglákat Kassai József kőfaragó mestertől kaptuk, aki a szép emléktáblát is készítette. Baumann József

2019. augusztus 29., péntek. Az Ordas tanyától cement és homok, a Pálos-kút közeléből vörös homokkő hordalék kápolnához szállítása. A petőczpusztai kápolnánál a kövekből rakott falazat réseinek, üregeinek javítása, fugázása. Kincses Miklós erdőgondnokkal találkoztam, és megbeszéltük a kápolna környékén a fű gépi kaszálását. Baumann József

2019. szeptember 3., kedd. A petőczpusztai Mária-kápolna és környékének rendbetétele, a kápolna mögötti bozótos rész kivágása, mezeijuhar-bokor visszametszése, zöldhulladék elszállítása. A kápolnába a márványtáblának furatok készítése Jónás István barátommal. A kővágótöttösi alpolgármester asszony, Kosztolányi Dezsőné kihozta a közmunkást, aki a kápolna környéke és a temetőhöz vezető út kaszálását végzi el. Az alpolgármester asszonnyal megbeszéltük, hogy eső esetén az önkormányzat kultúrháza helyiségében tarthatjuk a szentelés utáni beszélgetéseket a vendégekkel. A tervezett munkákat elvégeztük: a temető és a kápolna környékének kaszálását, a kápolna mögötti terület megtisztítását a bozóttól. A tábla biztonságos felhelyezéséhez még egy előkészítést igénylő munkát el kell végezni. Baumann József, Jónás István, Szabó Tamás, Kosztolányi Dezsőné.

Bozótirtás (Jónás István)

Fűkaszálás (Szabó Tamás)

Juharcserjék metszése (Baumann J.)

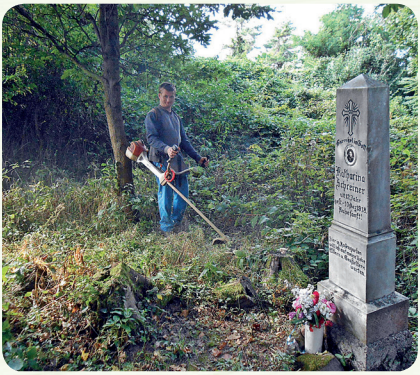

Temetőrész kaszálása (Szabó T.)

2019. szeptember 4., szerda. A petőczpusztai kápolnához érve az erdészet munkatársai már kivágták a kápolna mögötti kiszáradt kőrisfát, és feldarabolták. A munkát László József favágó végezte Golubics István kerületvezető erdész felügyeletével. A márványtábla végleges rögzítése a falazathoz. A harangkötél helyének befalazása, hogy a lódarazsak ne tudjanak a tetőtérből lejutni. Az Ordas tanyától olajos hígítót kellett hozni az ajtó farészének átitatásához, hogy az jobban ellenálljon az időjárási viszonyoknak. Baumann József

Temetőrész kaszálás után

Emléktábla beépítése

A beépített emléktábla

Az emléktábla készítője
Kassai József kőfaragó mester

A kápolna újraszentelésének napja, 2019. szeptember 8., vasárnap. A kápolna újraszenteléséhez igyekszünk feleségemmel, Ágival, és a kocsiba pakolt szerszámokkal, poszterekkel, üdítőkkel és egy kis rágcsálnivalóval. A Bakonyára vezető műút petőczpusztai elágazásához egy táblát helyezünk el, hogy mindenki megtalálja a helyes irányt. A kápolnával szemben állok meg az almafa árnyékában, majd kipakoljuk a szerszámokat, posztereket. A nagy posztereken a település régi házait, lakóit, mindennapi életét bemutató fotók láthatók. A megviselt, de még erre a célra felhasználható régi információs táblát használjuk a fotók elhelyezésére a kápolnától néhány méterre.

A kápolnabelső az új táblával

A múlt emlékei képekben

Éppen végzünk, amikor az első autó gurul felénk Baronek Jenővel a volán mögött. A tőle megszokott pontossággal mindig megjelenik a saját és mások által szervezett rendezvényeken. A kápolnába pakolom a szükséges szerszámokat, amikor Temmert Csaba és felesége, Ibolya és két nagylányuk megérkeznek. Két gépkocsival jöttek, hogy minden szükséges dolgot el tudjanak hozni. Csabával mindjárt nekiállunk a kápolnában az oltár köré a félköríves selyemrózsákból készült virágfüzér felrögzítéséhez, ami nagyon hasonló az eredetihez, ami 1927. szeptember 8-án volt elhelyezve az akkori kápolnaszentelésen. Megjött a padokat és asztalokat szállító autó is, melyet a kővágószőlősi polgármester, Sándor Tibor vezet. Nekiállunk a kocsi lepakolásának, melynél volt urános munkatársam, Varga Géza segít. Ő jelenleg a Zsongorkő Baráti Kör elnöke. Temmert Csaba lányai, Karina és Marietta segítenek kipakolni az autóból, majd az asztalok terítővel való díszítésénél szorgoskodnak. Egyre több gépkocsi érkezik, melyeket az út bal oldalára parkoltatunk le, hogy az esetleges nagyobb járművek el tudjanak haladni mellettük. Egyre többen vagyunk, és a padsorokban egyre többen foglalnak helyet. Az ég kékje alatt világít a fehérre meszelt kápolna falazata, és a kis Mária-kápolna büszkén húzza ki magát ezen a jeles napon. Megérkezik Barics Gábriel plébános, aki a misét és a szentelést celebrálja. Néhány perc, és kezdődik az ünnepség. A padsorok és az árnyékos helyek megteltek a petőcziekkel, volt urános dolgozókkal és vendégekkel. Pontosan 14 órakor Barics Gábriel plébános köszönti a megjelenteket, majd átadja a szót, hogy elmondhassam a kis település és a kápolna történetét, majd a szentmise és a kápolna újraszentelése következik.

Barics Gábriel plébános köszönti a résztvevőket

Baumann József elmondja a falu történetét

A szentmise liturgiája a petőczpusztai Mária-kápolna újraszentelésének és Szűz Mária, égi édesanyánk földi születésnapjának, más néven Kisboldogasszony napjának – amelyről minden évben szeptember 8-án emlékezik meg hagyományosan az egyház – ünnepköréhez kapcsolódott. A mai közel egyórás szertartás pontosan a kápolna első felszentelésének napjával egyezik meg (1927. szeptember 8. és 2019. szeptember 8.), mely jeles nap éppen vasárnapra esett, és ez, ha lehet, még emlékezetesebbé tette az eseményt.

A mise résztvevői

A szertartás végén ismét szót kérek, és megköszönöm mindenkinek a segítségét, aki ennek a szép eseménynek a támogatója és résztvevője volt. A találkozó folytatásaként emlékkártyák kerültek kiosztásra, amelyen egy 1959-ben (éppen hatvan éve) készült fénykép reprodukciója látható, ahol az akkori petőczpusztai búcsú alkalmával virágokkal, gyertyákkal gazdagon feldíszített Mária-kápolna kis oltára van a középpontban, a kártya alsó részén pedig a mai esemény pontos helye és időpontja olvasható.

A felszentelt kápolna

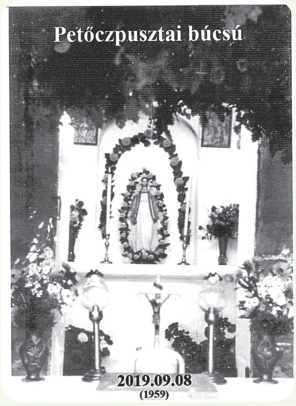

Avatási emlékkártya

Ezek után, alig várják a résztvevők, hogy beszélgessenek régi barátaikkal, ismerőseikkel, volt urános kollégáikkal. A kellemes időjárást és a jó hangulatot emelte a gazdagon megterített asztal, melyen finom falatok, üdítők, ásványvíz és a felnőtteknek egy kis bor, sör és pálinka is található volt. A finomságokat a Temmert család és a Mecsek Egyesület biztosította a vendégeknek, de a látogatók batyujából is előkerülnek finom sütemények.

Az uzsonna előkészítése – Temmert Marietta, Vicze Lászlóné (Bartos Margit) Baumann Józsefné

Időnként egy kis habos felhő takarta el a napot, hogy még kellemesebb legyen a levegő, és a padon beszélgető idősebbek is jól érezzék magukat. Szinte mindenki megkeresett, akivel csak telefonon beszéltem vagy interneten tudtam információhoz jutni a kis település életéről.

Sorban állás volt a kiállított poszterek-nél, az idősek könnyes szemmel nézték ifjúságuk felbukkanó emlékeit a képek között. A fiatalok nézték az akkori kor viseletét, az állatokat és a vadászok puskáit, az elejtett szarvasbikákat.

A múlt emlékeinek felidézése

Temmert Csabáné Ibolya, Temmert Csaba, Baumann József, Baumann Józsefné Ági

Egyre többen jöttek hozzám elbúcsúzni, és megköszönni, hogy sok-sok év után ismét élet költözött a kis település kápolnája köré. Felpakoltuk a padokat, asztalokat a kocsira, és lassan már mindenki elment, csak mi maradtunk itt, a szervezők, a Temmert és Baumann család. Egy közös fotó után elbúcsúzunk mi is egymástól. Utolsónak még körbejárom a kápolnát, benézek a szép oltárhoz, és fejet hajtok előtte. Csend van, csak időnként egy holló távoli recsegő hangja hallatszik a magasra nőtt fák felől. Odébb sétálok, és távolabbról még egy búcsúfotót készítek a mai ünnepeltről.

Ismét csend, béke és nyugalom veszi körül a kápolnát

Baumann József

Emlékezés Rónaki Lászlóra (1932–2019)

2018. augusztus 13., hétfő. Kellemes nyári melegben indulunk fel a Sárkány-kúthoz Rónaki Lacival a sárga kör jelzésű turistaúton. Az egyre meredekebb emelkedőn, látva Laci fáradékonyságát, elkérem tarisznyáját, melyben jegyzettömbje és műszerei lapulnak. A szintezővasat kéri el túrabotnak, hogy azzal segítse a biztonságos haladást. Felérve a keresztútra, innen már enyhén lefelé haladunk a közeli forráshoz. Most száraz a sziklatömb alatti kiömlőnyílás, így elvégezhetjük a szükséges méréseket az „árvízi" nyílásról. Laci egy simább sziklatömbre kipakolja jegyzetfüzetét, majd nekiállunk a méréseknek. Laci mindent pontosan lerajzol jegyzetfüzetébe, és a megfelelő helyre beírja a mérési adatokat. Amikor nincs szüksége a segítségemre, fotódokumentációt készítek, ezzel is rögzítve a jelen állapotot a forrás előterében. Amíg összepakolunk, Laci elmondja, hogy ezt a forrást 1971. április 23-tól 1973. augusztus 14-ig figyelte tachográfos berendezéssel. Néhány érdekes megfigyelését megosztja velem, miközben nagyon óvatosan ereszkedünk le a vízmosás által vájt völgy szélén az országút mellett parkoló gépkocsimhoz.
Ma már tudom, hogy ez volt Laci utolsó terepen végzett munkája, melynek én is részese lehettem.

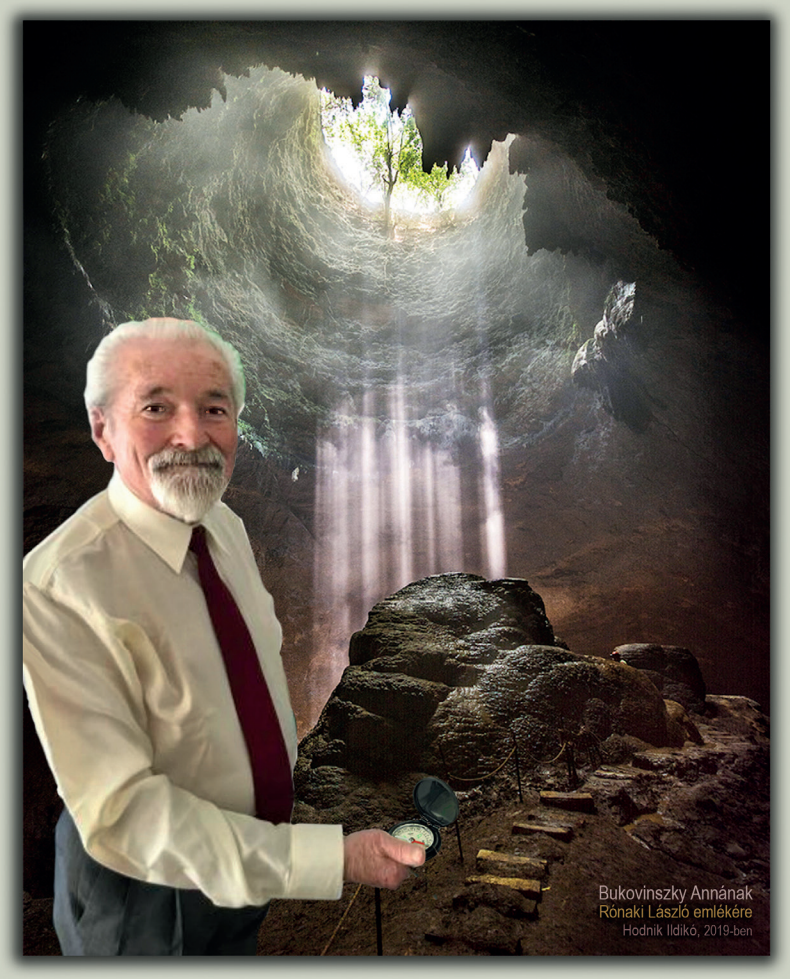
Bukovinszky Annának
Rónaki László emlékére
Hodnik Ildikó, 2019-ben

Gábor Olivér

Pince-túrák a Széchenyi tér alatt

Régóta foglalkozom Pécs pincéinek fényképezésével, történetük kutatásával. Több cikk is született már e tárgyban.[1] Ennek az újabb apropóját az adja, hogy a Pécsi Kulturális Központ szervezésében a PÉTÁV segítségével 2018 februárjától havi egy alkalommal a nagyközönség számára is látogathatóvá vált a Széchenyi téri pincerendszer. A program létrejöttében Vida János (igazgató, PÉTÁV), Gyenizse Péter (Földrajz Tanszék, PTE), Nemes Krisztina (művelődésszervező) és Horzsa Gábor (művelődésszervező, Pécsi Kult. Közp.) segítettek. Az alábbiakban röviden bemutatom a pécsi pincék történetét, majd pedig képekkel illusztrálva magát a pincét és a pincetúrákat.

Történet

A római korban Pécset Sopianae-nak hívták. Ebből az időszakból régészeti bizonyítékok vannak a helyi borkészítésre: szőlő ábrázolása, Bacchus- és Dionüszosz-képek, vasból készült metszőkés/kacor leletek, sírkőfeliratok, szőlőfajták felsorolása, kővágószőlősi bodzafa-csutora, melyet vörösbor csersava itatott át stb. Ám a bortároláshoz szükséges korabeli pincéket eddig még nem sikerült megtalálni. Csak egy szuterénhelyiség került elő az OTP-ház mögött az egykori Sopianae város területéről.

A római várost az 5. században lakói elhagyták, épületei összedőltek. Helyükön jó ideig csak földbe vájt tárolóvermek, kutak és szemetesgödrök léteztek itt a népvándorlás kor idején. A Kr. u. 12–13. századtól ismét álltak kőből épült lakóépületek Pécsett. Ettől az időszaktól kezdve akár kővel boltozott pincékre is számíthatunk. A történeti belvárosban eddig legalább 12 középkori pince került elő. A székesegyház északi fala alatt végigfutó boltozott vízelvezető csatorna építése is a középkorra tehető, csakúgy, mint a Káptalan u. 4. alatti, kővel boltozott vízvezeték.

A hódoltság idején ideköltözött muzulmán törökök – bár vallási előírásaik tiltották – bőven fogyaszthattak bort. Megtartották a középkori

1 Kaszás Ferenc – Gábor Olivér, *A föld alatti Pécs. Pécsi Szemle*, 2011. Tél. 96–104.; Kaszás Ferenc – Gábor Olivér, *Pince* szócikk. Pécs Lexikon, 2010.

pincék többségét, és a keresztényekkel a Munkád-hegyen (Makár-hegy? Kálvária-domb?) elkészíttetett bort valószínűleg azokban tárolták. Fürdőik és csorgóik számára a rómaiakhoz hasonlóan ők is föld alatti vezetékeken hozták be a vizet a városba. Evlija Cselebi török utazó csodás fürdőkről írt a 17. században, melyeket e vezetékek láttak el vízzel.

A török alól való felszabadulás után, 1736-ban maga az uralkodó, III. Károly szorgalmazta a város házainak újjáépítését.[2] Ekkor a Káptalan utcában 3 új kanonoki ház emelésének költségvetését is elkészítették, mely pince építését is előirányozta.[3] A 18. század fellendülő időszakában a Mecsek híres borvidék lett, és a bor tárolásának okán további pincék épültek a városban.

A pécsi pincék kiépülésének aranykora a 19. századra és a 20. század elejére tehető. A szájhagyomány szerint a szőlősgazdák nem akarták a hegyen őrizetlenül hagyni a megtermelt bort, ezért behordták a városba. A 19. század végi szőlővésszel egy időre a mecseki borászat is hanyatlott. A pincéket később szenespinceként, tárolóhelyként, óvóhelyként, ill. a 20. század végén gombatermesztésre is használták. Mára a belváros alatti pincék sok helyen összeértek, és kialakultak a nagy, többemeletes pincerendszerek. A Szent István tér alatt mind a PÉTÁV, mind pedig a Pezsgőgyár használja azokat, de a közelben található a püspöki pincészet is. A korábban Egyetemi Pince néven ismert pincerendszer a legújabb „katakomba" a Rákóczi út és Felsőmalom u. kereszteződése alatt. A leghosszabb belvárosi pincerendszer a majd másfél kilométer hosszú Széchenyi téri, aminek sok lejárata van, és mélysége eléri a 15 métert. Ennek is a PÉTÁV a legfőbb használója, mellette azonban egyéb más intézmények épületgépészeti egységei is jelen vannak. A Belvárosi templom és a Régészeti Múzeum mélypincéi is ide csatlakoznak. Néhány régebbi

Az alagút egyik ma is használt lejárata

2 Káptalani Levéltár (Pécs), 33. fasc. 20. sz., ill. 40. fasc. 105. sz.

3 Petrovich Ede: *Adatok a Pécs, Káptalan utca 2. számú ház történetéhez*. In: JPMÉ, 1956. 31–47. Pécs. 43.

Lezárt pincelejáró
a Perczel utcában

Elfalazott régi pince

lejáratát és oldaljáratát mára elfalazták. A ’70-es évektől országos pinceprogram keretében felmérték a pincéket, és egy részüket betömedékelték, nehogy megismétlődjenek a korábbi útbeszakadások a nagyobb járművek alatt. A ’80-as években egy időre hajléktalanok költöztek be, de a kiépülő távfűtővezetékek biztonsága érdekében végül lezárták előlük a járatokat. Jelenleg a Széchenyi téri pincerendszer a PÉTÁV tulajdonában van.

Túrák a Széchenyi téri pincerendszerben

Kott Miklós és Balogh József,
a PÉTÁV alagútmesterei

Először Kárpáti Gábor régész vezetett pécsieket a föld alatt. Körülbelül 15 évvel ezelőtt viszont a PÉTÁV és az Örökségház együttműködésében rövid időre lehetővé vált a többemeletes Széchenyi téri pincerendszer egy részének szervezett, csoportos látogatása is. Ezeket a túrákat már én vezettem, későbbi állandó segítőtársaimmal, a PÉTÁV alagútmestereivel: Kott Miklóssal és Balogh Józseffel együtt. Ekkor derült ki igazán, milyen nagy igény van Pécs lakossága részéről

Régi szellőzőkürtő

A Virág Cukrászda előtti akna alulról nézve

Szellőző-, leadó- és vészkijárati akna

Leadó- és menekülőakna a Zsolnay-kútnál

a pincék megtekintésére. Az a pár alkalom, amikor csoportot vittünk a föld alá, óriási túljelentkezést eredményezett. Mindez azért nem volt teljesen váratlan, hiszen hasonló föld alatti túrák a világ számos városában már régóta elérhetők, és mindenhol óriási az érdeklődés irántuk. Látogathatók az egri kazamaták, a budai várbarlangok, Párizs csatornái, Róma katakombái, vagy akár New York elhagyott régi metrójáratai. Az első kezdeményezés azonban egy időre elhalt, hiszen a PÉTÁV által üzemeltetett föld alatti vezetékek valójában veszélyes üzemnek számítanak, maguk a pincék pedig egyáltalán nem látogatás céljára épültek.

Az alagút egyik „mászós” része a Művészetek Háza felé

A Perczel utcai gyógyszertár alatti szakasz

A szellőzőkürtők és aknák csak viszonylagos szellőzést biztosítanak, a járatokban helyenként lehajolva, máshol pedig mászva lehet közlekedni. A látogatók vezetésekor az egyik figyelemben tartandó veszélyt a pincékben húzódó távfűtő primervezetékek jelentik. Ezek a vezetékek ugyan szigetelve vannak, de meghibásodás esetén nagy nyomású forró víz és gőz szabadulhat ki, ami sérülést okozhat. Mindezeken kívül természetesen a Széchenyi téri intézmények zavartalan ellátásának biztosítása érdekében is fontos a csövek épsége. Összességében tehát a csoportos látogatások megszervezése előtt nagy körültekintéssel kellett eljárni. A látogatás szabályait Győri Csaba igazgatóhelyettessel (PÉTÁV), Kéki Antal barlangásszal (DDNPI) és az említett alagútmesterekkel közösen alakítottuk ki úgy, hogy lehetőleg minden elképzelhető veszélyre ügyeljünk, és megelőzzük a baleseteket. Ezeket a szabályokat természetesen minden látogató csoportnak elmondjuk és be is tartatjuk velük.

A pincetúrák alapelvei

– Hosszú távú terv (2018-tól folyamatosan): havi 1 alkalommal korlátozott létszámú csoportos látogatás, garantált program.

– Célcsoport: elsősorban a helyi lakosság, másodsorban pedig cégek, munkaközösségek, túracsoportok. A program a Pécsre érkező turisták igényeihez nem igazítható, hiszen a PÉTÁV vezetékcsöveinek karbantartása általában éppen nyáron folyik, ekkor a szervezett látogatások is szünetelnek.

– A túrák célja a pincerendszer és a közművek történelmi és szakmai hitelességgel történő bemutatása. A program létjogosultságát a város lakóinak a pincék megismerésére vonatkozó nagy igénye indokolja, amely bármely látogató számára érdekes látnivalókat kínálhat.

A látogatás szabályai

– A szervezett látogatások csak a PÉTÁV – Pécsi Távfűtő Kft. tudtával, engedélyével, alagútmesterek jelenlétében folyhatnak.

– A csoport biztonságát a vezetőn kívül a csoportot záró kísérő is biztosítja

– A pincerendszer csoportosan, vezetéssel látogatható, max. csoportlétszám: 10-20 fő

– A pincék kizárólag 18 év fölött, saját felelősségre látogathatók.

– A látogatás résztvevői a kijelölt útvonalat és a csoportot nem hagyhatják el.

– A látogatóknak ügyelniük kell a pince és a közművek épségére.

– A látogatás biztonsága érdekében a PÉTÁV biztosítja a védőfelszerelést.

– A látogatók számára a helyszínnek megfelelő, zárt ruhában és zárt lábbeliben való megjelenés kötelező.

– A pincerendszer csoportos látogatásának maximális időtartama nem haladhatja meg az 1 órát.

Látnivalók

A látogatókat Horzsa Gábor fogadja. A program első részében bemutatom a pécsi pincék történetét, majd Kott Miklós ismerteti a látogatás és a pincejáratokban való tartózkodás szabályait. A pincelátogatás útvonala általában a Művészetek Házából indul (akadályoztatás esetén ritkán a városházától), és a föld alatt kanyarogva eljut a Széchenyi tér tetejéig, a dzsámi épületéig. A pincerendszer keleti vonalát – mely a föld alatt elér a Király utcában levő Pécsi Nemzeti Színházig – a csoportos látogatásra biztonságosan fordítható idő rövidsége (max. 1 óra) miatt nem látogathatjuk.

Elágazás a Pécsi Nemzeti Színház, ill. a Perczel utca felé

A Pécsi Nemzeti Színház felé vezető járat eleje

A pincerendszerben tudatosan elhelyezett látványelemek nincsenek. Sem kialakítása, sem jelenlegi rendeltetése (PÉTÁV-vezetékek elhelyezése) nem jelent élményközpontú, látogatóbarát szórakoztató helyszínt. Maga a pincerendszer egymással összetalálkozó, de nem egyforma átmérőjű, hosszúságú és magasságú járatokból áll. Padozatában helyenként megjelenik a

Régi pincék találkozása a járatban

Bányaidomkockákkal felújított rész a Széchenyi tér felé vezető szakaszon

nagyon finom szemcséjű pannon homok, más helyeken azonban betonnal fedték azt el. A pincék falai és boltozata 19–20. századi téglákból, ill. 21. századi betontéglákból áll. A járatok szakaszonként elkülönített, alternatív világításkapcsolókkal vannak ellátva, emellett elemlámpák használata is szükséges. A Széchenyi tér NY-i részének közepén a 2009-ben újra megtalált, kettéágazó középkori pince, közismert nevén a „Drakulya-pince”[4] található. Ma is üreges (nem töltődött fel földdel), kutatására és felülről való bemutatására 2010-ben, az Európa Kulturális Fővárosa évében a város nem biztosított keretet. A PÉTÁV akkoriban, felismerve a különleges értékét, ragyogó érzékkel modern

4 Drakulya egykori pécsi házáról 1489-ből Rozsályi Kun Jakab pécsi várnagy és a Gyulai család között létrejött adásvételi szerződésből tudunk. Bizonytalan érvek alapján a pince esetleg Vlad Tepes házához köthető.

Föld alatti irányjelzések

pincejáratának boltozatába épített rácson keresztül, szokatlan módon alulról tette lehetővé a „Drakulya-pincébe" való belátást. Ez a kővel boltozott pince a Széchenyi téri pincerendszer egyetlen középkori része. Jelenleg vörös fenyő gerendák támasztják alá.

Az eredetileg különálló pincék összeérése a kanyarokban és az eltérő méretű járatok találkozásánál látható. Továbbá általában pincék végébe beépített kisebb fali fülkék, pincelejáratok és a boltozatból felfelé induló, eredetileg nagy malomkövekkel lefedett szellőzőkürtők igazolják, hogy a mai föld alatti járatok valóban ezen régi pincék felhasználásával épültek ki.

Régi pince megmaradt falfülkéje a Jókai tér 3. szám alatt

A pincejárat egy oldalhelyiségeként látható a hajléktalanok által a PÉTÁV jelenléte előtti időkben használt „szoba", ahová télen behúzódhattak. A pincék hőmérséklete ugyanis télen-nyáron nagyjából állandó, így a hajléktalanok megmenekülhettek a legnagyobb fagyok elől. Ma a PÉTÁV fűtővezetékei néhány fokkal megemelik a járatok természetes hőmérsékletét, így a látogatás során nekünk leginkább melegünk szokott lenni.

A föld alatti tájékozódás segítésére az elágazásoknál táblák jelzik a föld feletti irányokat és a fontosabb épületek helyeit. A felszínen látható szellőzőaknák akár 10 méter mélyre lenyúlva adnak menekülési útvonalat és szellőzési lehetőséget. A járatokban megtalálhatók még a boltozatfelújításkor használt anyagszállító ácsolatok is.

Jelenleg egyelőre a Széchenyi téri túrákon kívül a Káptalan u. 2–4. alatti kisebb pincerendszerben vezetek még csoportokat Tillai Gábor kollégámmal együtt. A Csontváry Múzeum pincéjében Majdán Míra és Ömböli Éva rendeztek be szabadulószobát. Az egykori Pezsgőgyár pincéjében szintén vannak látogatói programok, és nem szervezett

keretek között, alkalmanként talán az egykori Egyetemi Pincébe is le lehet jutni. Továbbá a Püspöki Palota területén van bemutatott pincejárat, illetve a Tettye alján látható a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága által berendezett Mésztufa-barlang, ami korábban barlanglakásként is szolgált. Mindezeken kívül, a pincék nagyobb mértékű turisztikai jellegű hasznosítása terén azért vannak még további kihasználható lehetőségek Pécsett.

Anyagszállító kocsi sínjének forgató szerkezete

Gergely Tibor

A Mecsek Egyesület évi közgyűlése

(2019. február 20.)

MECSEK EGYESÜLET

MECSEK EGYESÜLET

Dr. Gundrum Károly

Bazsarózsa Kulcsosház

Az 1960-as évek végén a Mecsekben lévő kistelepülések nagy része elnéptelenedett, lakói a közeli nagyobb falvakba, városokba költöztek. Ezekben a falvakban megszüntették az iskolákat a gyerekek kevés létszáma miatt. Ilyen sorsra jutott a Keleti-Mecsekben, a Zengő északi lábánál fekvő Püspökszentlászló is. A kis községben 1938-ban 24 házban 99 német ajkú lakos élt. Önálló plébániája és általános iskolája is volt. A községet 1941-ben Hosszúhetényhez csatolták. A községnek nagyon szép a fekvése, a Keleti-Mecsek közepén terül el. Különösen szép a falu végén az 1800-as években Hetyey Sámuel pécsi püspök által építtetett nyaraló és arborétum.

Régi községtábla

Az iskola megtekintése

1972 őszén Karádi Károly, a Megyei Természetbarát Szövetség főtitkára említette, hogy a Mecsekvidéki Intéző Bizottság az elnéptelenedett falvak üresen álló iskoláiban kulcsosházakat akar létesíteni, melyek üzemeltetésére a megyében tevékenykedő természetbarát egyesületeket kívánja megbízni. Hamarosan meg is tekintettük a püspökszentlászlói iskola épületét, és a szakosztály tagjaival történt megbeszélés után úgy döntöttünk, hogy a Pécsi Vörös Meteor SK Természetbarát Szakosztály elvállalja az iskola kulcsosházzá alakítását és gondozását.

Az iskola egy szoba-konyha és éléskamrából álló tanítói lakásból, egy tanteremből és egy istállóból állt, mert a tanító korábban tehenet is tartott. A házhoz nagy terület is tartozott, melyen szép fenyőfák, gesztenyefák és elöregedett gyümölcsfák voltak. Az épület a többévi használatlanságtól eléggé lepusztult állapotban volt, a lakószoba elkorhadt padlójából félméteres facsemete nőtt ki. Az iskolapadok még a helyükön voltak, jelenleg is használjuk azokat.

Sok munka vár ránk

Birtokba vettük a házat

Első dolgunk a ház lakhatóvá tétele volt. Akinek otthon felesleges bútora, ágyneműje, konyhai felszerelése volt, azt összegyűjtöttük.
1972. október 31-én egy kisteherautóval kiszállítottuk az összegyűjtött berendezési tárgyakat: 3 db heverő, 6 db vaságy, 60 db matrac, 2 db szekrény. A vaságyakat Kiss Lajos révén a Dél-dunántúli Áramszolgáltató Vállalattól kaptuk. A kirakodás közben egy kéményseprő is arra járt, talán ez is segített ahhoz, hogy még ma is működik a kulcsosház. A házat Kósa Pál tagtársunk javaslatára a közelben virító vad pünkösdirózsáról (bánáti bazsarózsa) Bazsarózsa Kulcsosháznak neveztük el.
A ház tatarozásához, a berendezések beszerzéséhez az Intézőbizottságtól néhány évig pénzbeli támogatást is kaptunk.
A munka hamarosan megindult. Először a törött ablakokat kellett kicserélnünk. A szakosztály tagjai végeztek el minden munkát a ház tatarozásán. Akkor még 47 évvel fiatalabbak voltunk, és a szakosztály tagjainak száma is 40-50 fő között volt. Péntek délután vagy szombat reggel tíztizenöten kiutaztunk a kulcsosházba, és vasárnap estig dolgoztunk a ház körül. Iparost nem hívtunk a munkákhoz, azt mondtuk, hogy itt mindenki segédmunkás, de vannak közöttünk olyanok, akik egy-egy feladathoz jobban értenek.
Az első dolgunk a ház belsejének rendbetétele volt. Ki kellett cserélni az elkorhadt padlókat, kimeszelni a szobákat. Tűzhelyet, kályhákat, matracokat és ágyneműt szereztünk be, hogy el tudjuk indítani a kulcsosház működését. A következő évben már vendégeket is fogadtunk, a napi szállásdíj személyenként 8 forint volt.

Szobapadlózás

Berendezés érkezik

A székesfehérvári meteorosok látogatása házunknál

Az első tél

Betonkeverés

Elkészült a terasz betonlapja

A kulcsosház nem volt, és ma sem összkomfortos. A főzéshez, fűtéshez a megszálló vendégeknek kell a fát felaprítaniuk. Az első időkben a vizet a közeli Hetyey-forrásból kellett kannában hozni, a telek udvarára csak a '90-es években tudtuk bevezetni a vizet. Mosdani a volt istállóból kialakított mosdóhelyiségben, lavorban lehet, és a WC is „pottyantós".
Az első nagyobb munkánk a háznál a keskeny feljáró helyett a ház előtti terasz építése volt. A jó munkához idő kell, a terasz is 3 év alatt készült el. 1974-ben az alapárkot ástuk ki és a betonozást készítettük el. A következő évben a támfalat húztuk fel, 1976-ban pedig a járófelület betonozására került sor. A téglát a Szabadság utcai házak bontásából szereztük be, onnan szállítottunk ki mintegy ezer téglát. Ezután egy ideig a szakosztály apraja-nagyja a téglák tisztításával foglalkozott.
A munkák közben többször meglátogatott minket Csokonay Sanyi bácsi is, akitől sok, az építéssel kapcsolatos tanácsot kaptunk, és mindig megélesítette fűrészeinket.

Téglatisztítás

Csokonay Sanyi bácsi élezi a fűrészünket

Építési anyagot a kulcsosházzal szemben lévő, funkcióját elvesztett községi tűzoltószertár lebontásával is nyertünk. Még használható téglát, cserepet, faanyagot kaptunk a pár óra alatt szétbontott épületből.
A kulcsosház területén néhány elöregedett gyümölcsfa volt. Elhatároztuk, hogy a szemben lévő arborétum mintájára egy mini arborétumot hozunk létre. A telepítendő fák nagy részét az erdőgazdaságtól kaptuk, de az arborétumból is kaptunk csemetéket. Néhány szép nyírfahusángot a túloldali hegyoldalból telepítettünk át. Az elültetett csemeték nagy része szépen növekedett, de soknak a csúcsát a kertbe bejáró szarvasok legelték le. Az ültetéskor 50-100 cm-es csemeték ma már 10-15 méter magasra nőttek. Most látjuk, hogy kicsit sűrűn ültettük a fákat.

Kész a terasz

Bontjuk a tűzoltószertárt

Faültetés

Kaszálás

A kulcsosház létesítésekor a szemben lévő kastélyban idős apácák szociális otthona működött 30-40-es létszámmal. Az otthonnal jó kapcsolatunk volt, egy ideig az egyik ott lakó nővér adta át az érkező vendégeknek a turistaház kulcsait. Német János atya volt az otthon lelkipásztora és egyben az arborétum kertésze is, tőle is kaptunk facsemetéket. Pál Ferenc testvér volt az otthon mindenese: fűtő, gépkocsivezető, kántor, kocsis, és amit még el kellett végezni az otthonban. Fahordáshoz elkértük tőle az otthon kocsiját az öszvérekkel. Viszonzásul Angster Imre javította a templom orgonáját, és többször tartottunk diavetítést külföldi kirándulásainkról a nővéreknek.

A sok munka mellett azonban jutott idő kirándulásokra is. Sokat jártuk a Keleti-Mecsek útjait, vagy csak úgy „tökön-paszulyon” át az erdőt.

Kölcsön kaptuk a kastély kocsiját

Fahordás

Sokan megdicsérték házunk specialitását, a Mecsek teát, de más gyógynövényből is készítettünk teát. Augusztusban a Zengő oldalában finom erdei szeder érik, több alkalommal lekvárt is főztünk belőle. Munka közben nem maradt éhen senki, mert hölgy tagjaink nagyon finom ebéddel látták el a megéhezetteket. Szomjunkat pedig 40 cseppekkel oltottuk. Nemcsak a Mecsekben túráztunk. Évente 5-10 más hegységben rendezett túra- és városismertető versenyen vettünk részt, általában jó eredménnyel, amiről a kulcsosházban őrzött kupák tesznek bizonyságot. Különösen jó kapcsolatunk volt a székesfehérvári és budapesti meteoros társszakosztályokkal. Minden évben részt veszünk az Országos Meteor Találkozókon, melyeket mindig más szakosztály rendez az országban szerteszét. Házunkat a társszakosztályok közül a székesfehérvári, a budapesti, a debreceni, az esztergomi és a győri turisták is felkeresték.

Hidasi-völgy, a Csurgó télen

Kirándulás a Betyár-tanyához

Ebből lesz a Mecsek tea

40 csepp szomjoltó

Tagjaink egy része 1970-ben megalakította a magashegyjáró csoportot. Azóta jártak a Fogarasi-havasokban, Retyezátban, a Kelemen- és Radnai-havasokban, a Tátrában és a Pirinben. A túrákat követő évben minden alkalommal összehívtuk a túrán résztvevőket az egész országból, és 1-2 napos együttlét során bemutattuk diafelvételeinket, és visszaemlékeztünk az élményekre. Ezeket az összejöveteleket még most is megtartjuk, így tovább ápolva barátságunkat.

A '70-es, '80-as években igen kedvelt lett kulcsosházunk. Évente több száz vendégéjszakát töltöttek el túrázók a házban. Nyáron szinte egymásnak adták a kilincset a vendégek. Sokan családostul töltötték itt a szabadságukat, voltak szakosztályi túracsoportok vagy gyereknyaraltatást végző intézmények is.

Kiránduláson Salgótarjánban

Meghívó

Gyerekek nyári tábora kulcsosházunknál

Vendégekkel a Zengőn

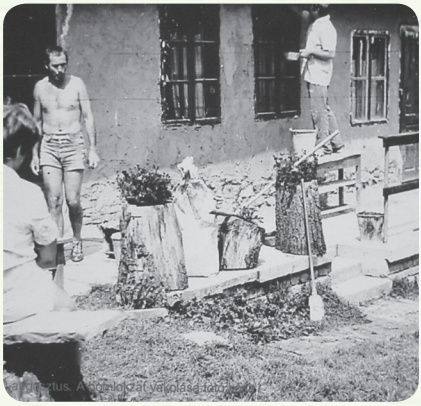

Külső vakolás

Mennyezetvakolás

Készül a kazettás mennyezet

Támfalkészítés

Járdaépítés

Tetőátrakás

A kulcsosházban azonban mindig van tennivaló. A terasz elkészülte után következett a ház külső falának javítása, majd a ház mögötti vízelvezető árok és támfal betonozása. A kőművesbrigád jó néhány köbméter betont kevert meg kézi erővel.

Nemcsak kívül, a házon belül is akadt mindig javítanivaló. A szobákat, konyhát időnként meszelni kellett. Egy alkalommal a vendégszoba mennyezete kezdett repedezni, félő volt, hogy a mennyezet leszakad. Levertük a mennyezetről a vakolatot, és akkor láttuk, hogy a gerenda ereszkedik. Ezt sikerült visszahúzni, de az egész mennyezetet újra kellett vakolni. Ez nem akart sikerülni, a vakolat mindig visszapotyogott, ezért farostlemezből készítettünk borítást. Azóta kazettás mennyezete van a szobának.

Időközben beléptünk a Püspökszentlászló Barátai Egyesületébe, amely betonkeverő gépet vásárolt, így a pince bejáratának betonozását már géppel tudtuk elvégezni.

Ha már az épület alsó része rendben is volt, szükségessé vált a tetőzet rendbetétele is. Néhány napi munkával a cserepeket is átraktuk.

Kovács Elemér építési brigádvezető és harmonikás

Itt járt Rockenbauer Pál és stábja

1986-ban a „…még egymillió lépés Magyarországon…” című televíziósorozat felvétele alkalmából a Bazsarózsát is felkereste Rockenbauer Pál és stábja.
Tartottak már találkozót az egykor ebbe az iskolába járt diákok, és kétszer eljött Sopronból az iskola egykori tanítónője is unokájával.
Sokszor volt érintendő pontja kulcsosházunk túra- és teljesítménytúra versenyeknek, így a Mecsek 50-nek is.
Időközben a falu is éledezni kezdett. A házak új gazdára találtak. Sok helyen szépen rendbehozták az épületeket, de már több új ház is épült a községben, állandó lakók is letelepültek. A ’90-es években Vácz Jenő jezsuita atya tevékenysége folytán elkezdődött az Életrendezés Háza lelkigyakorlatos otthon építése.
A ’90-es években nagy munka volt a ház teljes villanyhálózatának felújítása, amit egyik tagtársnőnk fia, Axt Ernő társadalmi munkában végzett el.
Az évek során a szobák padlózata elkorhadt, az új padló lerakásában a Vörös Meteor tájékozódási futó szakosztályának tagjai segítettek Lajtai Sándor vezetésével.
Az új évszázadra az erdőt járók, főleg a fiatalok, igényei megváltoztak a szálláshelyek tekintetében. A Bazsarózsához hasonló felszereltségű kulcsosházakat már inkább az idősebb korosztályok keresik. Így a mi kulcsosházunk vendéglétszáma is erősen lecsökkent. Mára a faluban is több házban foglalkoznak falusi vendéglátással, melyek magasabb komfortfokozattal rendelkeznek. Ennek ellenére visszatérő vendégeink még mindig vannak. Most 2019-ben is egy szekszárdi baráti társaság már 30 éve jön tavasszal és ősszel egy-egy hétvégére kulcsosházunkba.
A ház jó hírére mindig is vigyáztunk, zajos összejövetelekre nem adtuk ki a házat.
1997-ben megemlékeztünk a kulcsosház 25 éves fennállásáról. Örültünk, hogy régi, már kivált tagjaink is elfogadták meghívásunkat.

Akik 30 éve vendégei a kulcsosháznak

25 éves a Bazsarózsa Kulcsosház

40 éves a kulcsosház

Jubileumi torta

2012-ben már a 40. évfordulót ünnepeltük. Erre az alkalomra felújítottuk Csokonay Sanyi bácsi emlékkeresztjét, melyet még 1983. évi halála után egykori tanítványai állítottak kertünkben. Ugyancsak felállítottunk egy emlékkeresztet, amelyen elhunyt tagtársainkra emlékezünk. Sajnos az utóbbi évek során több név is felkerült erre a keresztre.
Itt szeretnék megemlékezni elhunyt turistatársainkra, akik a kulcsosház létrehozásában, fenntartásában szívvel-lélekkel részt vettek: Fohl Ágnes, Angster Imre, Gergyesi Tibor, Kovács Elemér, Kováts Lóránt, Hamar Győző, dr. Bédi Imre, Csanádi Imre, Kiss Károly, Göbölös István, Karádi Károly, Kremling Lajos, Kósa Pál.

Csokonay Sándor emlékkeresztje

Emlékkereszt elhunytjainknak

A felújított kastély

Bazsarózsa Kulcsosház

Az idő szaladt, már 47 éve, hogy Püspökszentlászló a szívünkhöz nőtt. A kezdetekkor már csak vegetáló falu feléledt. Új házak épültek, állandó lakosok élnek bennük. A kastély visszakapta régi fényét, az arborétumot is felújították. De nekünk a régi kis épület az igazi, melyen sokat dolgoztunk. Itt jókat ettünk, nagyokat nevettünk, és innen tettük a legszebb túrákat, a Keleti-Mecsek vadregényes tájain.

Sey Gábor

Régvolt pécsi polgárok

Alföldről érkezett vendégeimmel a városban sétálva tértünk be a Széchenyi téri Belvárosi templomot megcsodálni. A Gyertyaszentelő Boldogasszonyról elnevezett plébániatemplom helyén a római korban sírok voltak, a középkorban pedig a Szent Bertalanról elnevezett templom állt, amiről az első adatok már az 1300-as években feljegyzésre kerültek. A török hódoltság idején a templomot lebontották, és a helyére építették Gázi Kászim[1] pasa minarettel ellátott dzsámiját. A török uralom megszűnésével az épület a jezsuiták birtokába került, amit 1776-ban katolikus templommá alakítottak át. Annak idején, amikor Pécs város címeres emlékeiről írtam könyvemet, fotós munkatársammal, barátommal, Tám Lászlóval jártam az épületben címereket keresve. Akkor egyedül a keresztelőkúton találtunk megörökítendő címert, Fonyó Alexander kanonok, prépost, címzetes scutari püspök címerét. Az altemplom sírjain esetlegesen fellelhető címerek után ugyan érdeklődtünk, de határozott választ kaptunk arra nézve, hogy címeres sírkövek ott nem találhatók. Sajnos hittünk a tájékoztatást adónak. Nagy kár volt. Vendégeimmel az altemplomban elhelyezett sírok között több, önmagában is érdekes régi sírkövet leltünk fel, nem egyencímerrel.[2] Külön érdekessége ezeknek a sírköveknek, hogy rajtuk az 1800-as évek elején élt pécsi polgárok neve került megörökítésre. Bánatomra nem mindegyik kőlap felirata olvasható mára.

Nos, nézzük sorjában, mi minden érdekességet rejt az altemplom. Engedtessék meg, hogy ne időrendi sorrendben, hanem elsőnek a számomra legérdekesebb felfedezéssel kezdjem a sort, az 1786–1819 között élt Eisenhuthné Sie Carolával, aki fiatal kora ellenére öt gyermekét hátrahagyva hunyt el. Eisenhuth György János városi mérnököt már 1778-ban a városban találjuk.[3] Az ő fia vehette nőül Sey Antal káptalani inspector lányát.

1 Győztes Kaszim pasa

2 Érdemes megjegyezni, hogy a Vasváry alias Traiber család sem az altemplomban, sem a Vasváry-villa udvarán lévő sírjaikon címerüket nem tüntették fel, pedig házukon, villájukon is alkalmazták.

3 Madas J.: Pécs belváros telkei és házai

HIER RUHET DIE
ASCHE DER, AN DER FOLGE SCHEU
GEWORDENEN PFERDE VERUNGLÜCK=
TEN CAROLINA EISENHUT GEBOHR=
NEN EDLEN V. KIS. SIE STARB INNICIST
BETRAUERT VON IHREN GATTEN, UND
HINTERLASSENEN 5. UNMÜNDIGEN KIN=
DERN, NACH ZURÜCKGELEGTEN 33.
IAHREN 3. MONATEN IHRES ALTERS
18. APRIL 1819. ALS EIN STELTENES
MUSTER SANFTER GATTINEN UND
UM DAS WOHL IHREN KINDER SICH
FOLLENDS GEFEDEN MUTTER.

A következő magyar nyelvű sírfelirat Körmendy Józsefné Ketskés Klára (1785–1810) sírján olvasható a korabeli helyesírással, jól mutatva, hogy a városban a magyar és német nyelvet egyaránt használták.

NÉHAI NTES KETSKÉS KLÁRA ASZNONAK
NTES KÖRMENDY JÓZSEF ÚR ÉDES JÓPÁRIÁNAK
ITVAGYON SÍR=HALMA ÉS JÓZSEF FIÁNAK
ÉLTEKNEK FONALÁT HA KÍVÁNOD TUDNI
TSEKÉLY VOLT: EL IS LEHET HIDNI
MERT 25 TAVASZ SZÉP TSEKÉLY PARÁNY
1810 LET VOLNA ÉLTÉNEK 26=TAVASZA
DE IAI 17dik MART: ÉLTÉNEK FONALÁT ELVÁGA
ÁLY MEG HÁT UTAZÓ S VED IÓL GONDOLÓRA
HITESD EL MAGADAL IGY IARSZ NEMSOKÁRA

Hölbling Ignác (1775–1851) neve két síron is szerepel. Az első egyszerű német nyelvű felirattal ellátott kőlapon csak az ő, míg a címerrel díszített magyar nyelvű sírkövön már felesége, Grohmann Terézia (1787–1870) neve is szerepel.

HIER RUHET
DER BESTE GATTE UND TREUESTE VATER
IGNATZ HÖLBLING
STARB ANNO 6. MARZ. 1851.
76 JAHRE ALT

HÖLBLING IGNÁCZ
MEGHALT 1851. MÁRCIUS 6.
ÉLT 76 ÉVET
ÉS NEJE
GROHMANN TERÉZIA
MEGHALT 1870. FEBRUÁR 20.
ÉLT 83 ÉVET
AZ ÖRÖKVALÓSÁG FÉNYE FÉNYESKEDJEN NEKIK

A Hölbling család Mária Terézia királyasszonytól 1751. augusztus 27-én nyerte címeres nemes levelét. A címerszerző Hölbling György János mohácsi adószedő, aki által megnemesíttettek gyermekei, József, Ferdinánd, János, György és Antal.[4] A nemességet hirdettették 1752. február 23-án Sopronban, és 1752. április 18-án Baranya megyében.[5]
A család sírkövén elhelyezett címere:
Arannyal és feketével sakkozott csücskös talpú pajzsban jobb haránt pólya, melynek közepében ötágú csillag lebeg. A csillag alatt és felett egy-egy téglalap.

A pajzs felett jobbra tekintő rostélysisak, melynek abroncskoronájából emelkedő kőhalmon, jobbra álló szárny foglal helyet. Mindkét oldalt stilizált szirmokból álló takaró.
Az altemplomban fellelt címer kivitelezése némileg különbözik a család által 1751-ben elnyert címertől. A Siebmacher[6] által is bemutatott címer pajzsa csücskös talpú tárcsapajzs aranynyal és feketével sakkozottan. A jobb haránt kék pólyában hatágú aranycsillag ragyog, ami alatt és felett ovális, természetes színű sókristályok lebegnek. A jobbra tekintő rácsos sisak levélkoronájából két félig nyitott szárny nő ki, az elöl lévő fekete, míg a mögötte lévő aranyszínű. Takaró jobbról fekete-arany, balról kék-ezüst.

4 Királyi Könyvek (LR. XLII/214.)
5 Kempelen B.: Magyar nemes családok 5. kötet.
6 J. Siebmacher: Grosses und allgemeines Wappenbuch

Volt szerencsém ez utóbbi címert, melyet „Tettes ns. nemzetes és vitézlő Dr. Hölbling Miksa Tettes ns. Baranya vármegye nyugalmazott tiszti főorvosa" (1811–1901) is viselt, egyik leszármazójánál lefényképezni.

A Hölbling családból Jánosról (Benediktbeuren, Bajorország, 1660. május – Buda, 1736. június 6.) találunk először hiteles adatot, akit a budai kőművescéh 1696-ban avatott mesterré. Mint építőmester, nevéhez fűződik a V. Ceresola által elkezdett budai városháza (Szentháromság u. 2.) építésének folytatása (1698–1714), a Kalchner Márton által megkezdett pesti Glöckelsberg-palota 1703. évi befejezése, a budai Szentháromság-szobor építése (1711–1713). De dolgozott 1700 körül a budai Nagyboldogasszony-templom helyreállításán, vezette a budai vár erődítési munkálatait (1714–1723), építési tervet készített a királyi palotához, melynek alapján ugyan csak a felépítmény készült el 1715-ben, és ő volt a Károly-kaszárnya építője is. Budán kívül is voltak munkái szép számmal. Ő építette a szolnoki lőportornyot, tervezte és kivitelezte az 1719-ben leégett szécsényi ferences kolostor és templom új épületeit, építette a dunaföldvári plébániatemplomot (1732–1733), a pesti szervita templomot (1724 után), a márianosztrai pálos templomot (1727–1729) Kayr Mátyással. Dolgozott Arad, Belgrád, Eszék, Komárom, Nagyvárad és Szeged erődítésein. Elismertségét és megbecsültségét jelzi, hogy 1705-ben budai külső tanács, 1713-ban a hatvanas tanács tagja, 1722-ben budai városi tanácsos.[7]

Borovszky Samu Magyarország vármegyéi és városai című munkájának Bács-Bodrog vármegyéről szóló kötetében 1802. évből említi Hölbling Ferdinánd jurasort, a Somogy vármegyéről szóló kötetében pedig a megye közegészségügyi viszonyait tárgyaló részben Hölbling Ignácot, aki 1867-ben 200 Ft adományozásával járult hozzá a szigetvári kórház alapításához.

Hölbling Antal királyi kamarai ellenőr Baranya megyétől 1803. június 16-án vette ki nemesi bizonyítványát, melyet Krassó vármegyében 1836. augusztus 9-én hirdettetett ki.[8]

7 Művészet-történeti Értesítő 1958. Schoen Arnold: Hölbling építőmester Budán – ML 1935. I: 479. (*1670 k.); 1966. II: 423. – BpLex. 1993. I: 566. (†Pest)

8 Nagy I.: Magyarország családjai

A Turul folyóirat 1893. évi 3. számában Dudás Gyula a családot Bácskából származtatja, míg az 1899. évi 2. számban Récsey Viktor – egy régi kéziratos címeres könyvre hivatkozva – Hölbling Joannis előfordulását 1751-ben Horvátországban említi.
A Hölbling család címerének pecsétlenyomata megtalálható volt még a Heves és volt Külső-Szolnok egyesült megyék levéltárában.[9]
A család pécsi vonatkozásai: Az 1754/55. évi országos nemesi összeíráskor Baranya megyében György fordul elő az igazolt nemesek között Helbing névírással. Feltételezem, hogy azonos családról lehet szó a Hölblinggel. Madas már 1768-ban említi Höblingh Ferenc szűcsmestert, aki az év júniusában vette meg Cziráky János szűcsmester Nagy Flórián utca 4. számú házát 400 forintokért. 1787-ben még biztosan él, mert Szager János ács és Höffler Antal közti ügyletnél megjegyzik, hogy a Felsővámház utca 60. számon álló ház keleti szomszédságában Höbling Ferenc kertje van. 1794-ben pedig Höbling Györgyről van adat, aki a Munkácsy Mihály u. 24. és 26. sz. és a Tímár u. 27–29. számú házakat bírta. Az ő foglalkozását nem jelölik, de feltételezem, azonos azzal a Hölbling János Györggyel (Mohács, 1744 – Pécs, 1818), aki a városi ispotály orvosa, és „apatikáros". Ő az, aki 1768-ban megvásárolta Wernitsek Ágostontól a már 1696-tól Pécsett működő patikát, ami 1785-ig egyedül működő gyógyszertára volt a városnak.[10] Pécsett első említése 1722-re datálódik, ugyanis a telekkönyv szerint 198 számon háza, kertje van a Säiler – Sturm „Gasse" sarkán.[11]
Hölbling Ignác (Pécs, 1775 – Pécs, 1857). Édesapja, János György halála után átveszi a Szerecsen Patika vezetését. A pécsi püspöki könyvtár részére 1842–1846 között ő szállítja a tintát és a borszeszt.[12]
Hölbling Miksa (Pécs, 1811. okt. 12. – Pécs, 1901. febr. 26.) Orvos Pécsett és Győrben végezte tanulmányait. 1835-ben a pesti egyetemen szerezte meg az orvosi diplomát. Pesten Stáhly professzor mellett tanársegéd. 1840-ben megválasztották Bács-Bodrog vármegye tiszai kerületének főorvosává. Még ugyanebben az évben Baranya vármegye másod főorvosa, 1865-től főorvosa. 1845-ben Baranya vármegyének orvosi helyirata c. művében áttekintő leírást adott a megye korabeli népességéről, közegészségügyi helyzetéről, az ott élő nemzetiségek

9 Orosz Ernő: Heves és volt Külső-Szolnok egyesült vármegyék nemes családjai. Függelék: A vármegye levéltárában található címeres pecsétlenyomatok jegyzéke
10 Dr. Mayer Klára: A pécsi Szerecsen Patika
11 Madas: Pécs belváros telkei és házai (Ma: Perczel Miklós u. 22. sz. [Gábor u. 1. sz. is.]). A Säiler u., a mai Perczel utca Lyceum és Kisfaludy utca közti szakasza, a Sturm Gasse a mai Perczel és Munkácsy M. utcát kötötte össze. (Ld.: Pesti J.: Pécs utcanevei, 2013. Kronosz)
12 Uo.: Itt azonban elírás lehet, mert mindkét sírkövön jól látszik az „1851" felirat.

szokásairól. Elsőként hívta fel a figyelmet az ormánsági magyarság körében terjedő egykézésre. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társaságának Pécsett tartott VI. közgyűlésének titkára volt, s szerkesztette az ez alkalomból kiadott kötetet.[13]

A család nőtagjai szinte kivétel nélkül gyógyszerészek, orvosok hitvesei lettek, így a megye, illetve a város életében jelentős szerepet betöltő e foglalkozásúak egymás közelebbi vagy távolabbi rokonai voltak, akik többségükben egymás közelében is laktak. Az Apáca utca számos lakóháza másfél évszázad folyamán hosszabb-rövidebb ideig a Hölblingek tulajdonában volt, elsősorban a Fő (ma Széchenyi) térhez közel eső épületek.[14]

Mint említettem, van több olyan sírkő, ami sajnos egyáltalán nem, vagy csak töredékesen olvasható. Ilyen Hölblingné Strobel Jozefin, és „Terézia Strobel geborene Hölbling"[15] sírköve is. Utóbbiról tudható, hogy 1820. 12. 01-én temették 84 éves korában, tehát 1746-ban kellett születnie. Johannes Michael Strobl már a Hofkammer 1698-as összeírásában szerepel, mint pécsi lakos. Idősebb Strobel Zsigmondot (1742–1813) a Batthyány-birtokok inspectorát,[16] királyi tanácsost, akit 1771-től[17] említenek, Pécsett szintén ide temették, de itt nyugszik ifjabb Strobel Zsigmondné Juxl Anna (1780–1862. 08. 23.) is, valamint Strobel József (1774–1826) királyi udvarnok, aki 1794-ben kerül említésre városunkban.[18] Érdekes, hogy nem mindegyik Strobel-síron szerepel a család címere, viszont a Hölbling–Strobel-sírokon minden esetben megjelenik kettős címerként, akárcsak – mint a későbbiekben látni fogjuk – a Strobel–Szaniszló-síron.

A Strobel család múltját kutatva három ilyen nevű családra is leltem, akik címeradományban részesültek. Strobel János 1744-ben, Strobel Zsigmond 1766-ban került megnemesítésre Mária Terézia által, Strobl Martint pedig II. Leopold részesítette adományban 1791-ben.

13 Magyar Katolikus Lexikon; Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái
14 Madas József: Pécs telkei, házai és utcái.
15 Strobelné született Hölbling Terézia.
16 Jószágkormányzó
17 Madas József: Pécs belváros telkei és házai
18 Uo.

A síremléken elhelyezett címer alapján a sírban nyugvók felmenője az 1766-ban adományban részesített Strobel Zsigmond volt.
A síron ábrázolt címer az eredetileg adományozott címertől némileg eltér, feltehetőleg a kőfaragó mester „jóvoltából".
Négyelt csücskös talpú pajzs 1. és 4. mezejében a mező talpában lévő felhő felett kitárt szárnyú madár (galamb?) repül a mező jobb felső sarkában lévő sugarait ontó emberarcú napkorong felé. A 2. és 3. mezőben, a mező talpában lévő sziklán háromszintű, lépcsős kialakítású, kör alaprajzú torony áll, tetején zászlóval, minden szintjén oromzattal. Az alsó szinten boltíves kapuval, a felsőbb szinteken 3-3 boltíves ablakkal. A torony mellett jobbról emberarcú fogyó hold, jobbról hatágú csillag lebeg. A pajzs felett szembenéző rácsos sisak, levélkoronával, melyből kitárt szárnyú, fejét balra vető sólyom (?) nő ki. Takaró jobbról és balról.

Az adományozott címer, Siebmacher alapján:
A címer vörössel és kékkel négyelt csücskös talpú pajzs, melynek 1. és 4. vörös mezejében zöld hármas halomról egy, a mező jobb felső sarában lévő arany naphoz felröppenni akaró sas; a 2. és 3. kék mezőben három fehér sziklán álló, ezüst, fogyó hold és arany hatágú csillag közt magasodó fehér falú vár, vörös tetővel, nyitott kapuval. A pajzs feletti jobbra néző nyitott sisak levélkoronáján ugyancsak jobbra tekintő, vörös fegyverzetű, széttárt szárnyú sas kapaszkodik. Takarók: vörös-fehér; kék-fehér.
A nemességet és címert Mária Terézia adományozta 1766 augusztusában az akkor alig 24 éves Strobel Zsigmondnak, Batthyány herceg gazdasági igazgatójának és levéltárosának.[19]
A család pécsi tagjai közül Strobl Izidor „gazdászati tiszt" 48-as főhadnagy[20] feltétlenül említést érdemel. 1849-ben megveszi Littke Lőrinctől 10.000 Ft-ért a Fő utca 12. sz. alatti házat,[21] amit a kincstár 1855-ben elkoboz, míg ő magát hatévi várfogságra ítélik. Érdekes, hogy a telekkönyv szerint 1856-ban a ház ismét az ő tulajdonában van. A későbbiekben nem esik róla említés Madas munkájában.

19 Siebmacher Horvátország és Szlavonia (Der Adel von Kroatien und Slavonien)
20 Sajnos Bona G: hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49 évi szabadságharcban c. munkájában nem szerepel, viszont Madas J.: Pécs város telkei és házai c. adatgyűjteményében említi.
21 Ma: Király u. 22.

TTES SZANISZLÓ THERESIA ASSZONYSÁG
T NEMES ÉS WITÉZLŐ STRÓBEL JÓZSEF KIRÁLYI
UDVARNOK HÜTWÖSSE EL HUNYT ÉLETÉNEK 52
EWEBEN MINDSZENT HAWA18 AN 1826 ESTENDŐBEN.
A LEGJOBB ANYÁNAK
EGYETLEN LEÁNJA
SZENTELI SZERETETÉNEK EZEN EMLÉKÉT.

A Strobel családdal kapcsolatos a következő címeres sírkő, ami Strobelné Szaniszló Terézia (1774–1826) nyughelyét díszíti. A márványlapon elhelyezett bronzból öntött kettős címer jobb oldali címere a Szaniszló, míg a bal oldali a Strobel családé. Utóbbinál az eddig ismertetettektől annyi az eltérés, hogy a sisakdísz feletti sas a koronától teljesen elrugaszkodva, lábait széttárva került ábrázolásra.

A jobb oldali címer, ami feltehetőleg a Szaniszló családhoz köthető: Csücskös talpú pajzs, zöld talapzatán, ágaskodó lován jobbra tartó, kivont, görbe kardját villogtató huszár. A pajzs felett szembenéző rácsos sisak, melynek levélkoronájából a magyar ruhás huszár alakja kinövőn, jobbjában görbe karddal, balját csípőjén nyugtatva. Takaró jobbról és balról.

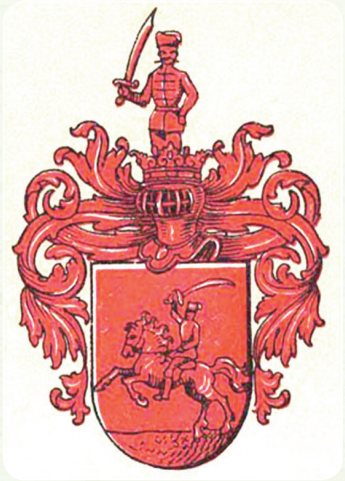

Ugyan több Szaniszló nevű nemes családot is találtam, de egy sem köthető közülük Pécshez, és címerük sem került leírásra. Viszont érdekes, hogy a Bosik család címere teljes egészében megegyezik a síron ábrázolt címerrel.[22] Ezt a címert ábrázoló nemeslevelet pedig 1714. november 14-én Bosik Ferencz és testvére, Pál kaptak[23] Kihirdették 1715. Heves megyében.[24]

22 Magyarország címerkönyve; Kempelen B.: Magyarország nemes családjai
23 Elhelyezve az Esztergomi Prímási Levéltárban.
24 Címerpecsét Pestmegye lt.-ban. – Vö. Orosz 37, 39.; Kősz. 54. ;1754/55. évi orsz. nemesi összeíráskor Heves megyében Pál, Péter és Farkas igazolják nemességüket.

Így bizton nem tudjuk megállapítani, hogy Szaniszló Terézia asszonyság hamvai a maga családja vagy felmenői címere alatt nyugszik.
Felettébb érdekes Balaskóné Tormásy Rózsa (1758 – 1802. 05. 21.) asszony két sírköve. Az egyik, „igaz barátya D. I. által" állíttatott egyszerű, címertelen, míg másik sírköve családi címerrel ékesített. Kétségtelen, hogy mindkét sírkő ez esetben is ugyanannak a személynek állíttatott.

EZEN FALAK KŐZT
NYUGOSZNAK ÉRDEMES HAMVAI
NEMES ÉS NEMZETES TORMÁSY SYMPHO=ROSA
NÉHAI
BALASKÓNÉ ASSZONYNAK
KINEK FÖNT MARADANDÓ SZÉP ERKÖLTSEINEK
EMLÉKEZETÉRE TÉTETETT EZEN KEŐ EGY
IGAZ BARÁTYA D.I. ÁLTAL
MEG HALT 21dik MAIUSBAN 1802
ÉLETÉNEK 44 dik ESZTENDEIBEN

ITTEN NŸUGODNAK HAMVAI
NEMES ÉS NTES BALASKO
SZÜLETETT
TORMÁSŸ RÓZSA ASZONŸNAK
AKI
21. MÁJUSBAN 1802 ESZTENDŐBEN
ÉLETÉNEK PEDIG 44DIKEBEN
MEG HALALAZOTT.

Kézenfekvő volt előbb a Balaskó család után kutakodni. A Pécsett is előforduló család őse Balaskó Imre[25] részére 1675. április 6-án Bécsben kelt nemes levél I. Lipót királytól származik.[26] Ő nemességét még Sopron vármegyében Nemeskéren igazolta 1675-ben, ám Imre fia – aki Baranya vármegye esküdtje – már Pécsett igazolja nemességét 1732-ben. Az ő fiai közül Sándor 1754-ben, József 1770-ben igazolja városunkban nemességét. Sándor fiai, István, a Petrovszky család provisora[27] és János nemes-

25 Kempelen B.: Magyar nemes családok I. kötet

26 Több hasonló nevű családra is lelhetünk a különböző családtörténeti szakirodalmakban, ám egyikük címerének leírása vagy képének közreadása nem történt meg. A Turul 1887. 4. számában megjelent Magyarország hiteles helyeinek levéltárban őrzött hercegi, grófi, bárói és nemesi okleveleinek jegyzéke c. cikk szerint a pécsi BALASKO család 1675-ös nemeslevele a Pécsi Káptalani Levéltárban (Sig. K t 13. Prot. IV. 66.) található.

27 Felügyelő, felvigyázó, gondnok

ségüket 1802-ben bizonyították. István gyermeke, a Szabadszentkirályon lakó Imre szolgabíró, aki a nemességét 1831-ben hirdette.[28]

Mivel a Balaskó-címer leírására nem akadtam rá, a Tormássy család körében folytattam a vizsgálódást.

A Tormássy[29] család Vas megyei eredetű, címeres nemesi levelet Tormássy Gergely és általa testvérei, István és Benedek nyertek II. Ferdinánd királytól Bécsben 1633. április 20-án. A család Vas megyéből települt Baranyába, majd innen Tolna – Krassó – Temes – Heves v. Nógrád és Pest megyékbe.

Baranya megyéből Tormássy Mihály 1891. május 4-én vett ki nemesi bizonyítványt, mint akkor már Krassó vármegye szolgabírája.[30]

A család eredetileg kapott címere, Siebmacher nyomán: Álló kerek talpú pajzs kék udvarában hármas kőszirt középsőjén fészkében ülő, széttárt szárnyú, három fiókáját melle vérével tápláló pelikán, a kőszirtre tekerődző, a fiókákra támadó kígyóval. A pajzs felett szembenéző nyílt sisak levélkoronáján a fészkén ülő, fiait tápláló pelikán ismétlődik. Takarók jobbról arany-fekete, balról ezüst-vörös.[31]

A sírkövön tehát a Tormássy család címere szerepelhet, esetleg a fel nem lelt Balaskó címer motívumával (sisakdíszével) kiegészítve. Az is elképzelhető azonban, hogy a családi címert egyszerűen megváltoztatva ábrázolták. A változtatás azonban oly nagymérvű, hogy ebben az esetben ezért nem a kőfaragó mestert kell hibáztatni.

A megjelenített címer: Álló csücskös talpú pajzs talpából kinövő sziklaköveken, fészkén, három fiókáját vérével tápláló, álló, jobbra forduló, zárt

28 Andretzky J.: Baranyavármegye nemesei, Pécs, 1909.
29 A sírkövön a név egy „s”-sel szerepel.
30 Nagy I.: Magyarország családjai
31 Ld. még Siebmachers Wappenbuch

szárnyú pelikán. A pajzs felett szembenéző rácsos sisak, melynek levélkoronájából süveges vitéz alakja nő ki, jobbjában görbe kardot villogtatva, baljában pénzeszsákot tartva. Takarók jobbról és balról.
Érdekes a következő 1797-ben állított síremlék. A sírban a 16 éves Broszig Mária Antónia (1781–1797. 03. 16.) nemes lelke pihen.

HIER UNTER DIESEN GE=
VEICHTEN MAUERN RUHET
DIE EDLE SEELE MARIA
ANTONIA GEBOHRNE V:
BROSZIG IN 16 IAHRE IHRES
ALTERS SEELIG IN HERRN
ENTSCHLAFFEN
DEN 16 MARTZ
1797

A sírt takaró márványlapot a család címere díszíti, amely:
Álló csücskös talpú, bordó[32] pajzs, jobbról és balról harántolt pajzstalpából hármas tagolású – hasáb, henger, gömb – oszlop tör a teljes pajzsfőt elfoglaló felhő felé. A pajzsszélek harmadából jobbról és balról egy-egy kinyújtott kar nyújtózik a pajzsfő középpontja felé.
A pajzs feletti szembenéző rácsos sisak felett ötágú korona, melyből sisakdísz gyanánt, két egymás felé forduló kar emelkedik ki könyöktől. A pajzs két oldalán levélszerű takaró csüng alá, a pajzs csücskének vonaláig.
Sajnos a Broszig családra vonatkozó adatot nem találtam sehol. Feltételezésem szerint pedig tehetős családnak kellett lenniük, ha gyermeküket itt az altemplomban temették el.

32 Színjelölése alapján (jobb haránt vonalkázás).

Dr. Hochmann Andrásné

Keddi túracsoport

A keddi túracsoportot lassan egy évtizede, 2010-ben hoztuk létre Gáspár Jánossal közösen, olyan túrázók részére, akik már idősebbek vagy betegek, és már nem tudnak hosszabb túrákra vállalkozni. Ugyanakkor a nehézségek ellenére ott él bennük is a kíváncsiság, a lelkesedés.
Eleinte csak ketten-hárman mentünk, azután – a közös élmények megosztásával – szép lassan egyre többen csatlakoztak hozzánk. Nagy örömünkre, és annak ellenére, hogy sehol sem hirdettük meg a túráinkat, a híre csupán szájhagyomány útján terjedt.
Amikor már elég sokan voltunk, akkor a túratársak részéről felmerült, hogy jó lenne valahová szervezetten is tartozni. Jánossal közösen gondolkodtunk, és végül a Mecsek Egyesület mellett döntöttünk.
Megkerestük a Mecsek Egyesület akkori vezetőjét, Baronek Jenőt, és elmondtuk, hogy szeretnénk az egyesülethez tartozni. Ő igent mondott a kérésünkre, így kerültünk a Mecsek Egyesülethez. Tehát előbb alakultunk meg, mint aktív túracsoport, és csak azután lettünk a Mecsek Egyesület keddi túracsoportja.

János halála után a csoportot egyedül vezetem, majdnem minden alkalommal én vagyok a túravezető, de ha valami miatt nem érek rá, akkor más is segítőkészen elvállal egy-egy túravezetést, pl.: Sivák István, Csór Gyuláné, illetve Illés Tibor és Kollárné Kéri Ella is.

Ha a számokat nézzük, azok is mutatják aktivitásunkat: túracsoportunk mára igen nagy létszámmal bír.
2018-ban pl. 270-en voltak, akik legalább egyszer velünk túráztak. Összesen 51 túránk volt, és ezen 2749 fő vett részt, és 319 km-t tettünk meg. 2019-ben pedig várhatóan 57 túránk lesz, és már most novemberben háromezer körüli azoknak a száma, akik ezzel a csoporttal túráztak ebben az évben. Többen is vannak a csoportban, akik több mint ötvenszer túráztak velünk idén. Egy-egy túrán ötven körüli a létszám, de volt olyan túránk is, amikor 96-an voltunk, ez volt a rekord! Ha esik az eső, akkor is 20-25-en eljönnek, hátha a hegyen nem esik annyira.
Útvonalaink is jól bejártak, mégis minden alkalommal új élményeket, szépségeket adnak: általában a Közép-Mecsekben túrázunk, ezért a Mecsek Egyesületen belül Parkerdei túrázóknak is hívnak bennünket, de mi magunkat Gáspár János túracsoportnak, vagy csak egyszerűen keddi túracsoportnak hívjuk.

Ritkábban, de néha vidékre is megyünk, pl. részt vettünk a DDNPI által hirdetett „Lösz-szurdik" túrán Szekszárdon, voltunk hajókázni a Dráván stb. Ezeket a túrákat Varga Anikó túratársunk szokta szervezni.
Egy másik túratársunk, Vincze Etelka pedig madaras programokat szokott szervezni nekünk, mivel tagja a Madártani Egyesületnek. Külön a mi csoportunk számára tartottak egy „Fülemülék délutánját", illetve például voltunk túrázni Sumonyban is, ahol a madárgyűrűzéssel is megismerkedhettünk.

A közös sétákon, élményeken túl minden évben túraversenyt is hirdetünk, és az év végén megajándékozzuk a legjobban teljesítőket. Az évzáró – évkezdő összejövetelünket mindig az Üszögpusztai kastélyban tartjuk.

Az év kiértékelésén kívül mindig hívunk egy-egy előadót is, aki vetítéssel egybekötött előadást tart valami érdekes témáról, pl. hallhattunk előadást Üszögpuszta történetéről és János főhercegről, de volt, hogy egy tengerészkapitány mesélt izgalmas élményeiről, egy túratársunk pedig Kínáról tartott előadást stb.
Idén Baumann Józsefet kértük fel, hogy tartson előadást nekünk a Mecsek forrásai címmel. Ez azért is érdekes, mivel a 2020-as évet a „Források évének" tekintjük, vagyis az a tervünk, hogy minél több mecseki forrást keressünk fel. Terveink között szerepel egy Graz környéki 3-4 napos kirándulás is.

A megtett kilométerek, túraszámok mellett fontos, hogy mindig megkapjuk a természetközeliség mással összehasonlíthatatlan élményét, ahogy fontos az is, hogy mindezt egy összetartó csoport közös teljesítményeként, örömeként élhetjük meg.

A közös túrák csoporthangulata, a „Keddi túracsoport" tagjainak együttműködése, egymás segítése annak is köszönhető, hogy igazi elkötelezett személyiségek segítőkészségére építhetünk.
A közös túrák nem csupán jó szívvel emlegetett emlékekké lehetnek, hanem arra is sarkallnak bennünket, hogy a következő évre is terveket készítsünk, és azokat mindannyiunk örömére meg is valósítsuk.

Hiszen a természet csodáinak megértése bennünk, az emberi természetünkben is megteremti a nyugalom, a nyitottság és a harmónia lehetőségét.

Jó túrázást, harmonikus, közös élményeket kívánok mindannyiunknak!

Nagy Gábor
orvos ezredes, hadtörténész

Mária Terézia festménye Pécsett

Előzmények

A pécsi köztemető katonasírok között nyugszik Lippahorai Pillepic Rezső altábornagy. Hősies, magas szintű katonai tevékenységéért kiérdemelte a legmagasabb katonai kitüntetést, a Katonai Mária Terézia Vitézi Rendet, ami a síremlékén rövidítve is látható.
Ezen magas katonai kitüntetés kutatása során a rendalapítás előzményeit röviden ismertetve 1757 előtt Magyarországon és a Habsburg-örökös tartományokban az Aranygyapjas rendet adományozták oda a vallástól és a származástól függően. Mária Terézia azonban a valódi érdemeket korlátozás nélkül is igyekezett elismerni, ezért Daun tábornagy 1757. június 18-i Kolin melletti győzelme emlékére megalapította a „Katonai Mária Terézia Vitézi Rendet".

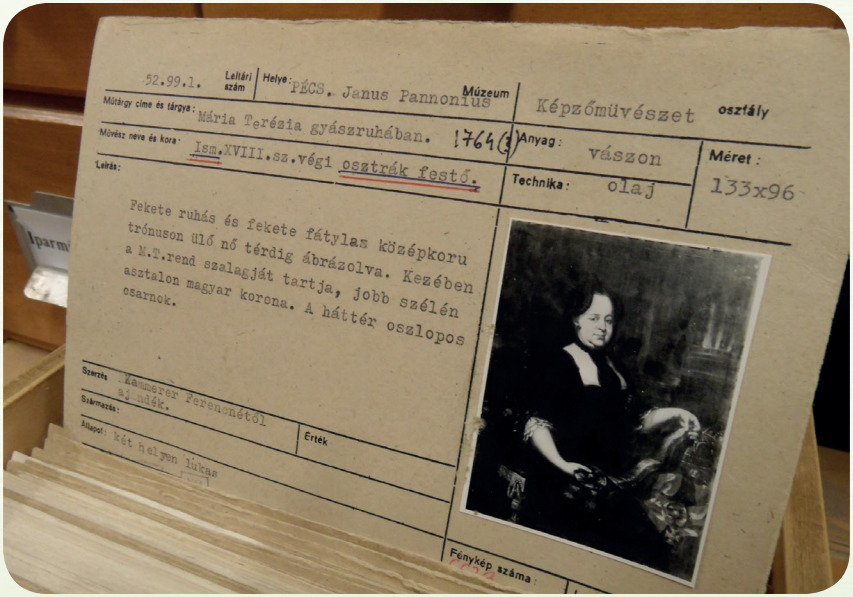

A festmény kartonja

A szerencsés véletlennek köszönhetően a kitüntetések katalógusában a kitüntetés leírása mellett egy fénykép is előkerült, mely mellett a következő szöveg olvasható:
„A nagy méretű olajfestményt, mely Mária Teréziát ábrázolja, a királynő maga adományozta Pécs városának. A festményt a Városháza dísztermében helyezték el. A királynő a bal kezét a Szent Koronára teszi, ezzel szimbolikusan és meggyőzően mutat rá arra, hogy az általa alapított két rend – a Katonai Mária Terézia és a Szent István Rend – tagadhatatlanul a Szent Koronából fakadó magyar közjogi alapítás. A kép 1952-ben került a pécsi Janus Pannonius Múzeum tulajdonába."
A pécsi Janus Pannonius Múzeum archívumában Nagy András esztéta, a Janus Pannonius Múzeum osztályvezetője segítségével fellelhető volt a múzeum raktárában.

A kép kalandos útja

Szép gesztus volt Mária Teréziától, hogy amikor 1780-ban Szabad Királyi Rangot adott Pécsnek, elküldte mellé nagy méretű portréját is azzal, hogy a festmény a városháza dísztermében legyen elhelyezve.
A történelem pálfordulása azonban megváltoztatta a királynő akaratát, a portrét 1950-ben levették a falról, és Rákosi Mátyás képe került a festmény helyére. Az uralkodónő portréját féltve egy hivatali dolgozó hazavitte és elrejtette, két év múlva visszaadta a Janus Pannonius Múzeumnak, és a padlásra került. Az évek múltával mind a múzeum dolgozói, mind a történészek megfeledkeztek róla.

A kutatás eredményét először az azóta már megszűnt Lovas Nemzet című magazinban közöltem, majd évek teltek el, mire dr. Páva Zsolt akkori polgármesterhez fordultunk, hogy a királynőt ábrázoló festményt restaurálás után a városházán méltó helyen kellene elhelyezni.
Több mint 60 év után, 2012. január 21-én egy napra a még nem restaurált kép visszakerült a pécsi városházára. Nagy Csaba, Baranya megye alpolgármestere a kép bemutatásakor hangsúlyozta, hogy Pécs büszke történelmére és arra, hogy a fellendülést a Szabad Királyi Városi Rangra emelték. Kiemelte, hogy Mária Terézia portréja most ideiglenesen látogatható, és az alkotást restaurálás után méltó helyre állítják az épületben.
Habsburg György rendkívüli és meghatalmazott európai uniós nagykövet örömét fejezte ki, hogy e kép megmutathatta a baranyai

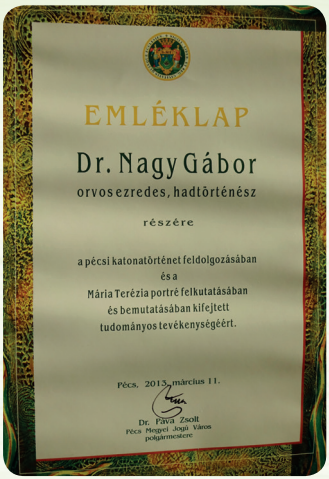
EMLÉKLAP

Dr. Nagy Gábor

orvos ezredes, hadtörténész

részére

a pécsi katonatörténet feldolgozásában
és a
Mária Terézia portré felkutatásában
és bemutatásában kifejtett
tudományos tevékenységéért.

Pécs, 2013. március 11.

Dr. Páva Zsolt
Pécs Megyei Jogú Város
polgármestere

megyeszékhely és Mária Terézia fontos történelmi kapcsolatát. Jelezte azt is, hogy milyen modern volt a Habsburg-család, mert annak mindig hölgy tagjai bizonyultak a legnépszerűbbeknek. Mária Terézia mellett példaként Ferenc József feleségét, Erzsébet királynét említette a nagykövet úr. Hangsúlyozta, hogy édesapja, a néhai Habsburg Ottó szájából gyakran elhangzott: „Aki nem tudja, honnan jön, az nem tudja, hova megy, mert nem tudja, hol van ebben a pillanatban."

Garadnay Balázs, a Pécsi Egyházmegye helynöke az esemény végén áldását adta a restaurálásához.

A kép restaurálása

A festmény visszakerült a Janus Pannonius Múzeum restaurátorműhelyébe, ahol Czakó Ferenc főrestaurátor végezte el a nem könnyű feladatot.

Czakó Ferenc elmondta, ahhoz, hogy tisztítható legyen a festmény, előtte alaposan konzerválni kellett a képet, különben könnyen leválhatnának a gyengébben megkötött festékrészek.

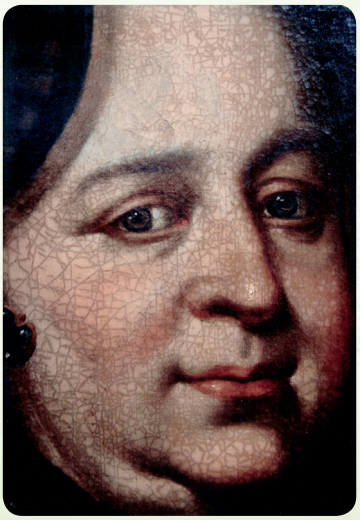

A tisztításban, valamint a nem látható sérülések feltárásában segíti munkáját az UV-lámpa, mert így a lakkot és a festett réteget is biztosan el lehet különíteni. A képet egyébként múzeumba kerülése előtt is, de utána is egy 18. századi ismeretlen festő műveként tartották számon. A főrestaurátornak azonban a munkálatok során igazi meglepetésben volt része.
A főrestaurátor elmondta, hogy a kép restaurálása közben talált egy nagyon ügyesen elrejtett Mária Terézia trónusának könyöklőrészén egy szignót, amiből meg lehetett tudni, hogy 1780-ban egy A. M. Buchmayer nevű művész festette. Ez a dátum nagyon fontos, mert Mária Terézia ebben az évben adományozta a Szabad Királyi Város címet.

A restaurálás folyamata a Janus Pannonius restaurátorműhelyében, a felvételeken Czakó Ferenc mellett dr. Újvári Jenő is látható.

A restaurált kép ünnepélyes leleplezése Pécsett a városházán

2013. január 22-én a restaurált Mária Terézia-kép méltó helyére került, a „Kék szalonban". A festményt Csizi Péter korábbi alpolgármester és Habsburg György leplezték le.
Csizi Péter, Pécs fideszes alpolgármestere hétfőn a városháza egyik tanácstermében a kép leleplezésekor elmondta: Pécs azzal, hogy hat évtizeden át nem tett eleget a királynő kérésének, tulajdonképpen mulasztásos törvénysértést követett el. Hozzátette, a kép újbóli elhelyezésével a Szabad Királyi Város címért küzdők és azon polgárság előtt is tisztelegnek, amelynek évszázadokkal később jelentős szerepe volt az Európa Kulturális Fővárosa cím elnyerésében is.
Habsburg György rendkívüli és meghatalmazott európai uniós nagykövet azt hangsúlyozta: családja számára nagy öröm, hogy a portré ismét a régi helyén látható, Pécsett pedig nemcsak kulturális, hanem történelmi szempontból is jelentős településnek nevezte.

A fotók a festmény végleges átadásakor, illetve leleplezésekor készültek. A felvételeken Kele Pál plébános úr, Garadnay Balázs püspöki helynök és Habsburg György rendkívüli és meghatalmazott nagykövet láthatók.

Ripszám István

Kardoss Kálmán Fesztivál

Ebben a kastélyban született Kardoss Kálmán kardosvaszkai Kardos Antal és báró Langdraf Karolina 3. gyermekeként. Gyermekkorát tragédiák árnyékolták be. Alig múlt kétéves, amikor édesanyja az 5. gyermek, Gyula születése után három nappal, huszonnégy éves korában meghalt. A kis Gyula kétévesen vérhasban hunyt el. Kardos Antal nem nősült meg, gyerekeit nevelőnők segítségével maga nevelte. (Ma úgy mondanánk, hogy csonka családban nőtt fel.) A gyermek gyengéd nevelést és gondos képzést kapott. Tizenöt évesen kitűnően érettségizett, anyanyelvi szintű német, valamint magas szintű francia nyelvtudással rendelkezett.
Ügyvédi diplomát a bécsi egyetemen szerzett. Politikai pályafutása igen fiatalon kezdődött. Huszonkét évesen másod-, majd hamarosan első aljegyzővé nevezték ki. Tulajdonképpen ő volt a vármegye harmadik vezető embere.

Videcz Ferenc:

KÁPOLNAHARANG
(Kardosvaszkay Kardoss Kálmán emlékére)

Szellő fohász szól: kápolnád harangja,
Mint akkor, júniusban, sok-sok éve.
Könnyet morzsolt férfikéz is e hangra:
Béres, úr, polgár, koporsódhoz érve.

És jött, csak jött árja emberfolyamnak;
Vonat szakított gyászoskákat onnét.
Tiszteséged előtt tisztes fők hajtva
Pécs s az ország vadt méhkasként zsongott.

Éltedben fákhyászenével, vivattal
Köszöntötték; a halott némaságban
Megtörten borult rád hídasi földünk.

Hazátlan kor emlékod eltörölte,
Hamvad tovább élt: erdő nőtt földére,
S mi megidéztünk, itt maradsz közöttünk.

MEGHÍVÓ

Jubileumi
Kardoss Fesztivál
Hídas
2019

A Hídasi Tájházért Egyesület
tisztelettel meghívja
Kardoss Kálmán születésének
180. évfordulója alkalmából
2019. június 1-én 10[00] -tól
tartandó megemlékezésre
a hídasi Polgármesteri Hivatalhoz,
majd az azt követő
Kardoss Fesztiválra
a hídasi Tájházba.

Programok

10[00] ***Megemlékezés és koszorúzás a Kardoss emléktáblánál***
(Polgármesteri Hivatal épülete)
Utána koszorúzás Kardoss Kálmán sírjánál

11[00]-től **Gyermek programok és kézműves foglalkozások, játszóház a Tájháznál,**
valamint helyi iskolások műveiből kiállítás és a Tájház ingyenes látogatása

12[00] ***Ebéd a Tájház udvarán***

14[00]-től ***Kultúrműsor a Tájház udvarán*** - műsort adnak:
- New Generation táncscsoport - *Bonyhád*
- Hídasi Általános Iskola tanulói
- Nadascher Musikante - *Mecseknádasd*
- Hídasi ¾ - *gitár és ének*
- Református gyülekezet énekkara
- Hídas-Bonyhád Színtársulat
- Hídas Néptánc Együttes táncscsoportja
- Szabó Antalné és Lőcsei Ákos - *mese*

Hat alkalommal választották meg országgyűlési képviselőnek, amivel nem sok képviselő dicsekedhetett. Sosem váltott pártot és nézetet, mindvégig a Szabadelvű Párt színeiben politizált. A kiegyezési viták alatti szereplésére felfigyelt gr. Andrássy Gyula. Az ő javaslatára avatta az uralkodó arany-sarkantyús vitézzé 1867. június 8-án.
Tíz év múlva, 1887-ben az uralkodó Baranya vármegye és Pécs szabad királyi város főispánjává nevezte ki, ezt a tisztséget tíz évig látta el. Állandó összeköttetésben állt a berlini és a bécsi udvar vezető embereivel. Sváb dialektusa megnevettette még a császárt is. Törődött az egyszerű

emberekkel, bárki fordulhatott hozzá panasszal, mindenkit meghallgatott és ügyét néhány napon belül kivizsgálta. Nagy műveltségű ember és kitűnő szónok volt. I. Ferenc Józsefet többször kalauzolta pl. a székesegyház felavatásán, a tettyei vízmű átadásánál. Ő szervezte meg II. Vilmos német császár, Lipót, Albrecht Frigyes főhercegek vadászatát. Őt kérték fel, hogy az uralkodó 80. születésnapján mondjon ünnepi beszédet. Sok egyesületnek volt elnöke, a Mecsek Egyesület alapító elnöke volt. Az első sétautat a Mecseken róla nevezték el, sőt azt az utcát, ahol lakott – még életében – Kardos Kálmán utcának nevezték el.
Politikai hitvallását minden politikus megszívlelhetné.

„Ha valaki hivatalos állásában egyedül a hatalom szálaiba fogódzik, úgy jár, mint a léghajó, míg e szálak tartják, biztonságban van, de amint e szálak elszakadnak, repül a bizonytalanságba. Ha azonban e gyenge szálak mellett a szeretet, bizalom és barátság szálai is hozzáfűződnek; amazok elszakadhatnak, ezek örökre megmaradnak. Csak az lehet elégedett politikai pályafutásával, aki nem kerül a közvélemény máglyájára. A tisztességes és becsületes politikai szereplésnek érvényesülnie kell. Nem pártállás szerint, de jellem és érdem szerint különböztettem meg az embereket, s ez az irány másoknak is például szolgálhat. Kétféleképp tarthatjuk fönt fölényünket. Vagy a hatalom erősségére támaszkodunk, vagy pedig az emberi érzésekre építünk. Aki nemesen érez, gondolkodik és cselekszik; mindenkor boldogul."

Kardoss Kálmán az emberi érzésekre épített. Segítette a faluját, de bárkit, aki ügyes-bajos dolgával hozzá fordult. Mai utódai is példát vehetnének tőle. Mi, hidasiak legyünk büszkék, hogy Hidas szülötte – bár anya nélkül nőtt fel – a gondos nevelésnek köszönhetően ilyen sokra vitte. Ferenc József köreiben és hazánkban is igen sok főúr volt, de mégis egy köznemest, a mi Kardoss Kálmánunkat kérték fel, hogy Ferenc József 80. születésnapján ünnepi beszédet mondjon! Ez nem volt semmi – hogy a mai szóhasználattal éljek. Legyünk büszkék községünk nagy hírű XIX. századi szülöttére, mert még a városok közül sem sok mondhatja el magáról, hogy híres ember született náluk. Ő és családja többi tagja hidasi földben alussza örök álmát. Egyesületünk ezért emlékezik meg róla minden évben, mert életével, munkásságával bizonyított. Nem hagyhatjuk, hogy a feledés homályába vesszen!

Fotók: Hitter István
A beszédet mondta: Videcz Ferencné

Sey Gábor

Borbélyok, chirurgusok, felcserek, orvostudorok és apothecáriusok Pécsett a 17. század végétől a 19. század közepéig

Pécs 1686-ban szabadult fel a török hódoltság alól. Az ostromló sereg előreküldött egységeinek is sikerült már betörnie a városba, ám nem tudták lábukat megvetni a falak között. Jobb híján beérték a dúlással, fosztogatással. A felszabadító főserg a vár vízellátásának megszüntetésével érte el, hogy a szomjas védők a várat, pontosabban a várost feladják. A város kifosztva, romokban hevert. A török elvonulása után a városi élet nehezen állt helyre. A megmaradt, kevéske lakosság életét az 1690-es években kitört kolera- és pestisjárvány is tovább nehezítette. Bár a legtöbb fertőző betegséget, járványt Isten büntetésének tekintette a nép, s jobbára beletörődéssel fogadta, mégis igyekeztek fogadalmakkal megelőzni a tragédiák ismételt bekövetkezését. Az 1690–91-es év pestisjárványakor tett fogadalmukat megtartva építették fel Pécs lakosai a mai Havi-hegyen a Havas Boldogasszony templomot. A fogadalmat tett polgárok az akkor „Kakasdomb"-nak nevezett meredek lejtőjén, maguk cipelték fel az építőanyagot a fehér sziklákra. A templom 1697-re készült el. VI. Gergely pápa 1844-ben búcsúkiváltságot adományozott a templomnak a Mária-ünnepekre.

A sorozatosan visszatérő járványok a pécsieket újabb fogadalomra, felajánlásra késztették.[1] A járványok és az abban elhunytak emlékére állították fel az egykori Fő téren, a mai Széchenyi téren álló Szentháromság-szobrot 1714-ben. Ez utóbbi szobrot az 1739–40-es pestisjárvány után 1750-ben díszesebbre cserélték, ami 1908-ig állta az időjárás viszontagságait, amikor helyette felállították a ma is látható szobrot.

„…Pécset minden nyolcadik évben meg szokott fordulni a'járványok' legrettentőbbike – t.i. a'keleti dögkór, pestis" írja 1845-ben Hölbling Miksa „Baranya vármegyének orvosi helyirata" című munkájában.

A pestis terjedése ellen a hatóságok is igyekeztek fellépni. A Habsburg Birodalom e téren élen járt! A szó legszorosabb értelmében tűzzel-vassal, ha kellett, bitókkal igyekezett meggátolni a járvány terjedését, ha a törvény szava elégtelennek bizonyult volna.

1 Hölbling Miksa: Baranya vármegyének orvosi helyirata (1845) 1709. és 1710. évi; Nagy László: Az 1710. és 1713. évi pécsi pestisjárvány. In.: Tanulmányok és Forrásközlemények Baranya és Pécs Történetéből a 14–20. században (1981) 1710. és 1713. évi pécsi pestisjárványokat említ.

A *kolera* a Vibrio cholerae baktérium által okozott betegség. Elsősorban széklettel, hányadékkal és szennyvízzel, illetve az ezekkel érintkező nyers élelmiszerek révén terjed. Súlyos hasmenéssel és hányással járó betegség, ami gyors kiszáradáshoz vezet. Számos más trópusi betegséggel összetéveszthető. A betegség gyorsan legyengíti az embereket, de megfelelő táplálkozással megelőzhető.[2]
A *pestis* (más néven *dögvész*) a Yersina pestis nevű baktérium által okozott fertőző betegség 1894-ig gyógyíthatatlannak számított. Főként a patkánybolháról kerülhet át emberre, de cseppfertőzéssel is terjed. Mivel a bőr oxigénfelvételében zavar keletkezik, a bőr általában sötétkék színt kap, amiről népi elnevezése, a „fekete halál" kifejezés ered. Régi magyar neve a *csoma* vagy *csuma*. A betegség során megduzzadó, majd megkeményedő nyirokcsomókra utal a pestis Európában megjelenő változatára alkalmazott búbópestis elnevezés is. A fertőző baktériumokat – köztes gazdaként – bolha hordozza, aminek csípése miatt következik be a fertőzés.
A lappangási idő néhány óra, de egy hét is lehet. A fertőzés tünetei: orrvérzés, bizonytalan járás, láz, fejfájás és végtagi fájdalmak, erős betegségérzés, tompaság, nyugtalanság, félrebeszélés, fényérzékenység, tudatzavar. A nyirokcsomók megduzzadnak, fájdalmas, akár tíz centiméter átmérőjűek is lehetnek. A nyirokcsomók bevérzésük miatt kékesfeketés színűek, és előbb-utóbb kicsattannak. A kétnapos első lázhullám után a második már legtöbb esetben halálos. Ha valaki kibírta a hullámokat, és a gennyes csomók kifakadtak, akár túl is élhette. A halálozási ráta 50–80%-os volt.[3] A pestises bubó megnyitása, felfakasztása, vágása a kellő időpontban sokat segíthetett a páciensen.[4]
A pestisjárvány drámai körülmények érzékeltetésére Birtalan Győző tanulmányában idézi az események egyik szemtanúját, az író Daniel Defoe-t:

„Kiváltképpen a daganatok okoztak iszonyatos, egyes esetekben kibírhatatlan fájdalmat, és az orvosok és felcserek sok szegény szerencsétlent mondhatni halálra kínoztak. Mert a duzzanatok néha megkeményedtek, s az orvos ilyenkor erős húzótapaszt vagy meleg borogatást alkalmazott, hogy felfakadjanak, ha ez nem segített, felvágta vagy bemetszette őket, ami iszonyú kínnal járt. Ámde részben a ragály, részben épp a tapaszok túlságos húzóereje következtében ezek a duzzanatok olykor annyira megkeményedtek, hogy már semmiféle szerszámmal nem lehetett felvágni őket, s ilyenkor égetőszereket raktak rájuk. Bizony e gyötrelmektől

2 Katona Zoltán: A középkori orvoslás https://multarnyai.hu/index.php/hirek/tudomany/47-a-koezepkori-orvoslas
3 https://hu.wikipedia.org/wiki/Pestis
4 Birtalan Győző: Európai orvoslás az újkorban (1640–1920). Járványok és más tömegesen előforduló betegségek

eszüket vesztve sokan meghaltak, egyesek már a műtét közben. Az is előfordult, hogy gyötrődő betegek mellett nem volt senki, aki ágyban tartotta vagy ápolta volna őket, és így, mint említettem önkezükkel vetettek véget életüknek. Volt aki mezítelenül kirohant az utcára, s egyenesen a folyónak tartott, és ha az őrök vagy csendbiztosok nem állták útját, a vízbe vetette magát, ahol épp elérte."[5]

A fentiekből nem nehéz kikövetkeztetni, hogy járványokat nemcsak a háborús évek utáni viszontagságok, hanem a kor higiéniai körülményei is elősegítették.
A kor mai fogalmaink szerint nem épp tisztaságáról volt híres. Igaz, a magyarok tisztaságszeretetét – gondolom, saját hazájukhoz viszonyítva – több külföldi, a témával foglalkozó szerző kiemeli. „Az egyik itt járó *tábori sebész* figyelte meg, hogy a magyar asszonyok vízért oly messzire mennek a folyóba, amennyire csak tudnak, s edényeiket az erősebb folyású, hűvösebb vízzel töltik meg és szűknyakú cserépkorsóban egy éjszakán keresztül állni hagyják. A víz a cserépkorsó átlyuggatott nyílású nyakán folyt be. Merítés előtt egy kis vizet engedtek a korsóba és jól megrázták, hogy a benne lévő golyók leszedjék a korsó belső falára rakódott nyálkát. A középrendűek házában pedig már mindig meg lehetett találni a mosdómedencéket, mosdóvíztartó korsókat és törülközőkendőket is. A tiszta víz biztosítására már tábori vízszűrő készülékekkel is kísérleteztek."[6]
Bár a török időkben közfürdő is volt a városban, annak használatát, pontosabban a rendszeres fürdés gyakorlatát a polgárok nem vették át. Tudjuk, az állatállomány egy része ugyanúgy a városfalak között élt, mint az emberek. A város vezetése 1795-ben pestisgyanús betegek észlelése után, *„a szokásos járványügyi intézkedések mellett megtiltották, hogy Pécs polgárai nyájaikat a házuknál tartsák, mert az a levegőt mérgezi."*[7]
Tudjuk, hogy a Tettye-patakot az iparuk űzéséhez felhasználó bőrösök, nem csak a tiszta vizet nyerték a patakból, de a szennyvizet is a városon keresztül folyatták háborítatlanul. A nyersbőr feldolgozása nemegyszer a városon belül történt, ami meglehetős bűzzel és szennyel járt. A városvezetés csak az 1870-es években kötelezte a tímárokat műhelyeik városon kívülre telepítésére.[8] A szemétben a rágcsálók, patkányok jelenléte természetes volt.

5 Birtalan Győző: Európai orvoslás az újkorban (1640–1920). Járványok és más tömegesen előforduló betegségek
6 ttps://hu.wikibooks.org/wiki/ Címerhatározó / Borbélycéhek címere
7 Károly László: Egészségügy Pécsett a 18. században. In.: Pécsi Szemle 2001. 02. 03. Szerk.: dr. Romváry Ferenc
8 Sey Gábor: Hajdan volt épület a Király u. 5. sz. alatti ház (1695–1913). In.: Mecsek Egyesület Évkönyve 2012., 110. o. Szerk.: Baronek Jenő

Pécs város tanácsának jegyzőkönyveiből az is kitűnik, hogy az 1710. évi járvány kitöréséért a Tolna vármegye falvaiból a városba érkezetteket okolják. Mindenesetre a városi tanács gyorsan reagált, és még a pestis betörése előtt meghozták a szükséges intézkedéseket. Elrendelték a zárlatot![9] Ez igen nagy jelentőségű előrelépés volt, mivel nem a járvány pusztán tüneti kezelésére, hanem annak megállítására, terjedésének megakadályozására irányult.

A középkorban még a járványok idején a pestises területeket „pestisdoktorok" járták, s köpönyegük alatt különböző füstölőket, illatanyagokat tartalmazó edényeket tartva, abból beszórták az adott területet. Csuklyájuk meghosszabbított orr-részét is különböző fűszerekkel tömték ki, ami inkább csak saját magukat védte a bűztől, az álarc meg a cseppfertőzéstől, a bolhák ellen meg maguk sem tudtak védekezni. Talán egyetlen hasznos tevékenységük a betegek ápolása, elkülönítése lehetett. Bár „egy német orvostörténész tanulmánya szerint a középkori orvostudomány jobb volt annál, mint amilyen a híre. A köpölyözés sokszor nagyon is indokolt volt, a vérző sebeket összevarrták, a tumort eltávolították, és kihasználták a gombák antibiotikus hatását – állítja a kutató."[10]

Az 1700-as évekre – a megelőző intézkedések szükségességének felismerése mellett – nagyot fejlődött az orvostudomány.

„A betegek gyógykezelésén kívül a városok különböző *rendszabályokat* hoztak a pestis elhárítására, illetve a terjedés megakadályozására. Ezek között a szigorúan és következetesen végrehajtott elkülönítés bizonyult a legeredményesebbnek. Idővel már országos méretekben létesítettek járványvédelmi záróvonalat, ellenőrző állomásokat. A Habsburg Monarchia a keleti határán a Török és Orosz Birodalom felől folytonosan fenyegető járványveszély kivédésére a 18. század közepére egy jól szervezett egészségügyi záróvonalat (cordon sanitaire) létesítettek. Ennek az intézménynek a működtetésében kiemelkedő szerepet játszott Adam Chenot (1721–1789), aki Erdély protomedikusaként igen sokat tett azért, hogy a pestis addig rendszeres betörése a 18. század végére megszűnt."[11]

Az évszázadok folyamán megnyíló orvostudományi egyetemekről komoly szaktudással bíró orvostudorok kerültek ki. Mégis magával az orvoslással és annak különböző területeivel nem csak az egyetemet végzett orvosok foglalkoztak, csakúgy, mint a középkorban. „A műszeres

9 Nagy László: Az 1710. és 1713. évi pécsi pestisjárvány. In.: Tanulmányok és Forrásközlemények Baranya és Pécs történetéből a 14–20. században (1981)

10 Katona Zoltán: A középkori orvoslás https://multarnyai.hu/index.php/hirek/tudomany/47-a-koezepkori-orvoslas

11 Birtalan Győző: Európai orvoslás az újkorban (1640–1920). Járványok és más tömegesen előforduló betegségek

orvosi beavatkozásokat – az európai medicina sajátos fejlődésének folyományaként – akkoriban az orvosoknál alacsonyabban képzett és társadalmilag kevésbé elismert szakemberek végezték. Ezek között egyaránt találhatók egyetemet is végzett sebészek, továbbá tábori sebészek (felcserek), borbély-sebészek, fürdősök, kozmetikusok, vásári fogászok, hályogműtők, kőmetszők, herélő-miskároló mesterek, sőt hóhérok is. Ezek a mesterségek többnyire céhekben tömörültek. Érthető, mennyi bonyodalom származott e tevékenységek hatásköri villongásából."[12]

A gyógyítással is foglalkozó *borbélyok* – akik számára a céhrendszer követelményei szerinti megbízható képzést biztosítottak –, húzhattak fogat, kezelhettek sebet, fekélyt. Bátran fordulhatott hozzájuk a rászoruló.[13] „Harci cselekmények alkalmával a katonai táborban többen is tartózkodnak *felcserek*.[14] Biztos kézzel amputálnak és varrnak. Nyílhegyet távolítanak el kanalas eszközükkel, és koponyát lékelnek."[15] Természetesen „Mindezt érzéstelenítés, sterilizálás nélkül…, és vannak szép számmal, akik túlélik az „életmentő" beavatkozást! Az érzéstelenítést néhány kupa borral pótolják, vagy legjobb esetben a beteg elájul a fájdalomtól."

„A seborvoslás, a *felcserség* már az orvoslás egy specifikációja volt. A *kirurgus*[16] az orvosnál alacsonyabb képesítésű sebész. A borbélynál többet tud, a doctornál kevesebbet. Legtöbbje járja a vidéket és időről időre településeken üti fel a tanyáját. Néhány dénárért fogat húz, sebeket, töréseket kezel."[17] Mint látjuk a *felcser* és *kirurgus,* majd a *kirurgus* és sebész fogalmak némiképp átfedik egymást, borbélyok közül a gyógyítással is foglalkozókat pedig egyenesen *kirurgus és borbély* jelzővel illették.

A sebészek tevékenységének eredményességéhez, a műtétek sikeréhez a gyakorlatban szerzett anatómiai ismeretek bővülése nagyban hozzájárult.

12 Birtalan Győző: Európai orvoslás az újkorban (1640–1920). A sebészek helyzete és a korabeli sebészet

13 Katona Zoltán: A középkori orvoslás https://multarnyai.hu/index.php/hirek/tudomany/47-a-koezepkori-orvoslas

14 A felcser elavult szó; leggyakoribb mai jelentései: tábori seborvos, néha átvitt értelemben kétes szaktudású, botcsinálta orvos. A szó jelentése időről időre, országról országra eltérő lehetett. A felcser szó a régi katonai nyelvből származik: Feldscher, illetve korábban Feldscherer ('tábori borbély, seborvos') rövidült formája.

15 Katona Zoltán: A középkori orvoslás https://multarnyai.hu/index.php/hirek/tudomany/47-a-koezepkori-orvoslas

16 Kirurgus – régies: Seborvos, felcser; az orvosnál alacsonyabb képesítésű okleveles sebész, aki különösen sebek kezelésével, érvágással, foghúzással foglalkozott hivatásszerűen.
1872 óta nem képeznek kirurgust Magyarországon. (Magyar értelmező szótár)

17 Katona Z.: A középkori orvoslás https://multarnyai.hu/index.php/hirek/tudomany/47-a-koezepkori-orvoslas

„A 17. századi sebészet a megelőző időszakhoz képest tartalmazott *új elemeket*. A sebellátás elvei némileg módosultak. A régebbi túlmanipulálás mérséklődött. A kötéseket már nem váltották naponta többször, a sebgyógyszerek alkalmazása és a tamponálás kevésbé aktív. A seb öblítésére többnyire alkoholt használtak. Általában többet hagyatkoztak a szervezet öngyógyító hajlamára. Javult a varrási technika, kapcsokat is alkalmaztak."[18]
Úgy az elmélettel, mint a gyakorlattal foglalkozó gyógyítók – értsük alatta az orvosokat, kirurgusokat, felcsereket, borbélyokat stb. – a betegségek tüneteit, lefolyását, a gyógyításra alkalmazott módszereket rögzítették. Ez igen hasznos volt a fertőző betegségek felismerésében, kezelésében, különösképpen járványok idején. „A legnehezebb próbatételt a nagy néptömegeket sújtó járványok jelentették. Ezek közül is kiemelkedett a legfélelmetesebb, a *pestis."*[19] A 17. század végére a 18. század elejére a gyógyítók már biztos kézzel, hatásosan léptek fel egyes betegségekkel szemben, s küzdöttek az emberek életéért a járványok során is.
A 18. század legnagyobb pestisjárványa Marseille-ben pusztított 1720-ban, becslések szerint a lakosságnak legalább egyharmada esett áldozatul. Ehhez képest a pécsi járvány – figyelembe véve a város lakosságának akkori számát is – nem mondható nagynak. 1710-ben Pécsen 41 haláleset történt a járvány miatt, míg 1713-ban 86 megbetegedett személy közül 76 halt meg, azaz a lakosság 2,5%-a. A halottak közt volt három felcser is.[20] Ezek szerint a város lakosságát alig több mint 3000-re becsülhetjük ez időben.
Ugyan jó 70-75 évvel későbbi adat, de mégis érdemes egy pillantást vetni az 1784–87-es összeírás szerint 7000 fős Kolozsvár értelmiségi körének összetételére, akik közt a „chirurgusok" is szerepelnek. A virágzó erdélyi városban „146 pap, szerzetes és egyházi iskolai tanár, 30 városi tisztviselő, a Gubernium és a vármegye nagyszámú tisztviselője és alkalmazottja, néhány ügyvéd és az Institutum Geometricum több mérnöke tartozott. Három „medicinaer doctor", 6 „chirurgus" és két patika személyzete gyógyított..."[21] A későbbiekben látni fogjuk, hogy ez időben, Pécsett 5 kirurgus működött.
Ezen összevetés tükrében bátran állíthatjuk, Pécsnek nincs szégyenkeznivalója. De idézzük fel – ha nem is tudjuk mindnyájuk nevét –, azokat a gyógyítókat, akik a város lakói egészségének megőrzésén fáradoztak,

18 Birtalan Győző: Európai orvoslás az újkorban (1640–1920). A sebészek helyzete és a korabeli sebészet
19 Uo.
20 Károly László: Egészségügy Pécsett a 18. században in.: Pécsi Szemle 2001. 02. 03. Szerk.: dr. Romváry Ferenc
21 Csetri E: Kolozsvár népessége. In.: Rubikkon Történelmi Magazin Kincses Kolozsvár Erdély fő városa. Különszám 2018/1

akik gyógyították a betegeket, akik szembeszálltak a járványokkal a török városból való kiűzése utáni másfél száz évben.[22] A Madas által feldolgozott összeírásokban – amikre támaszkodtam elsősorban – az évek előrehaladtával egyre ritkábban kerül bejegyzésre a háztulajdonosok, bérlők foglalkozása. Természetes is ez, ha számba vesszük a város növekvő lélekszámát és az egyre több azonos foglalkozást űzők számát. Az 1700-as évek elején kuriózumnak számított egy-egy kirurgus, orvos megjelenése a városban, míg a 19 század közepén már természetes volt, hogy a városban több orvos, gyógyszerész is működött.
Az első, talán a gyógyítással is foglalkozó borbélyok nevére az 1698-as, a bécsi Hofkammer által a pécsi lakosokról összeállított névsorban bukkanhatunk, ha elfogadjuk, hogy az időben a vezetéknevek az esetek nagy többségében az űzött foglalkozásokra, tulajdonságokra, származásra, illetve származási helyre utaltak. „Barbely Janos, Barber Andras és Barber Janos" szerepelnek a névsorban.
Ha már a borbélyokkal kezdtük az összeállításunkat, folytassuk is velük a névsorunkat. A névsorban feltüntettem előfordulásuk évét és lakásuk, házuk címét is. Érdekes, hogy míg egyeseknél csak a borbélymesterség megjelölés szerepel, másoknál a borbély és kirurgus elnevezés jelenik meg.

A város első, ismert borbélyai

1737. Volvend János borbély, Király u. 21. sz. és Szent Mór u. 1. sz.
1737. Paul Ferenc barbély, Jókai Mór tér 7.
1765. Boros József borbélym., Bem u. 16. sz.
1769. Schmuzy Pál borbélym., József u. 3. sz.
1770. Lajdecker Frigyes borbély, felesége, Borbála eladta a József u. 6. és 8. sz. házat Qveizar Ignác vm-i orvosnak.
1770. Laitecker Fridrik borbélym. Eladta házát vejének, Putz Jósef Barbélymesternek, Király u. 28. sz.
1774. Rajchensperger Mátyás borbélym., Citrom u. 5. sz.
1777. Illinits Joseff Borbély Mester, Király u. 62. sz.
1828. Nicolics Konstantin borbély, Dischka Győző u. 10. sz.
1828. Vuczely Ferenc kirurgus és borbély, Líceum u. 13. sz.
1828. Gerdenits András kirurgus és borbély, Munkácsy Mihály u. 35. sz. és Perczel Miklós u. 34. sz.
1828. Boross József vm-i kirurgus és borbély, Munkácsy Mihály u. 43. sz.

22 A személyeket Károly László: Egészségügy Pécsett a 18. században, in.: Pécsi Szemle 2001. 02. 03. Szerk.: dr. Romváry Ferenc cikke, illetve Madas József Pécs belváros házai és telkei c. adatgyűjtemény alapján idézzük fel.

Az első pécsi borbélyokat jóval megelőzi a vármegyei hóhér említése. A fentiekben már említettem, hogy bizonyos helyzetekben a hóhér is ellátott az „eredeti foglalkozásával" szöges ellentétben lévő tevékenységet is, vagyis nemcsak az emberi élet kioltására, de annak megmentésére is „képesítése" volt, vagy legalábbis vállalkozott rá adott helyzetben. Pécsett, illetve Baranya vármegyében 1712-től *Netter Henrik* látta el a hóhéri teendőket. A vármegye, illetve a város által biztosított lakása a Citrom u. 4. és 6. sz. alatt állott. A megyei közgyűlés határozata szerint a hóhér házát a város tartja karban, míg a megye a lakásért évi bért fizet a városnak. A város és a megye 1780-ban kötött megállapodása szerint a hóhér és a vesztőhely költségeit közösen viselik. Hogy Netter pontosan meddig volt alkalmazásban, nem tudjuk, sőt azt sem, hogy ki követte őt „hivatásában". Nevét és utódai nevét talán azért nem említik a továbbiakban, mert megbecsültsége azért mégsem volt az igazi. Idővel a hóhér házát a Citrom utcából a balokányi temető területére telepítették ki. Amikor ott került kialakításra a városi temető, a hóhérlak ismét áthelyezésre került, az akkor még működő vesztőhely közelében lévő kőfejtő elé. A vesztőhely 1843-as lebontásakor, amikor a város első embere már nem a bíró, hanem a polgármester lett, a hóhérház gyepmesteri telepként élt tovább, ami mellett a dögnyúzó telep kapott helyet. Ez a mai Bokor utca 5. számú telek. Pécs vonatkozásában a hóhér gyógyító tevékenységéről nem esik szó.

A város kirurgusai

Kirurgusok többen is voltak a városban. Többük borbélyképesítéssel is rendelkezett. A céhekbe tömörült mesterek képzése Pécsett is a fürdősökkel együtt történt.[23] Sajnos azt nem tudjuk, hogy a felsoroltak közül kik azok, akik a városunkban már 1701 óta jól szervezett fürdős-sebész céh keretein belül szereztek képesítést, ám joggal feltételezzük azt, hogy a cégen belül kellett működniük. „Az egészségügyi ellátás különböző színvonala összefügg a helység nagyságával. Így a falvakhoz képest már a 18. században is a legjobb ellátást a városok egészségügyi szervezete nyújtotta."[24] A Pécsett működő céh kis létszáma ellenére is jól szervezetten fogta össze a három dél-dunántúli megye felcsereit, vezette az inasok nyilvántartását és gondoskodott a vizsgáztatásról. Ez utóbbiról már 1706-ból van adat, mely szerint a sebészeknek „műremekként" kenőcsöt kellett készíteniük, míg anatómiai tudásuk iránt nem érdeklődtek.[25] Ez bizony nem volt biztató a „kés alá kerülőknek". „A sebész céhvizsga hiányossága miatt az évtizedenként 22-40 személyt felszabadító céh helyett 1756-tól a főorvosnak kellett a felcsereket vizsgáztatni."[26]

1712. Keller János Mihály kirurgus, 1707. III. 9-én nyert polgárjogot, Mária u. 26/28. / Déryné u. 26/28.
1722. Lonsekker Péter kirurgus, Jókai u. 9.
1722. Schmalsnopf István kirurgus. Ház Ofner g. – Saliter g. Király u. 39. sz. (János u. 16. sz. is.).
1727. Wolvend / Volvend János kirurgus, Király u. 21. Szt. Mór u. 1. sarok.
1743. Soper Regina kirurgusnő eladta házát Kellner Józsefnek, Király u. 21. sz. és Szent Mór u. 1. sz.
1746. Schoper Jakab kirurgus eladta házát nemes Tóth Jánosnak Király u. 21. Szt. Mór u. 1. sarok.
1748. Tóth János kirurgus, Király u. 21. Szt. Mór u. 1. sarok.
1752. Amprusher Mihály kirurgus, Jókai tér 7.
1780. Ábrahám József kirurgus özvegye, Ferencesek utcája 31. sz., Váradi Antal u. 1. sz.
1786. Brezics József kirurgus, Dr. Majorossy Imre u. 12. sz.
1828. Vuczely Ferenc kirurgus és borbély, Líceum u. 13. sz.

23 A pécsi fürdős-sebész céh pecsétje 1701-ből származik. Károly László: Egészségügy Pécsett a 18. században.
24 Károly László: Egészségügy Pécsett a 18. században.
25 U. o.
26 U. o. Megjegyzem, a felszabadítottak számát elég tág határok között adja meg a szerző.

1828. Özv. Mayer Albinné örökösei, T.: 152 n.-öl, CS. 1828. – 52. sz. Gerdenits András kirurgus és borbély Munkácsy M. u. 35.
1828. Gerdenits András kirurgus és borbély, Perczel u. 34.
1828. Boross József vármegyei kirurgus és borbély, Munkácsy Mihály u. 43.
1828. Lammer Ignác vármegyei kirurgus, Ferencesek utcája 31. sz. és Váradi Antal u. 1. sz.
1828. Rukelly József kirurgus, Szent István tér 9. sz.
1828. Boross József vármegyei kirurgus és borbély, Munkácsy Mihály u.

A város orvosai, egyetemet végzett doktorai, sebészei és orvostudorai közé soroljuk a *fizikus* titulussal említetteket is.

1703. Doktor Slirwius Rupert megyei fizikus.
1713-ban Maximilian Joseph de Minzenriedt doktor irányította a pestisragály elleni védekezést, ám neve a városi összeírásokban nem szerepel, így Madasnál sem.[27]
Baranya megyében fizikust a járványt követő években nem alkalmaztak.
1723-ban Mojzen Ernőt nevezték ki megyei sebésznek, 150 forint fizetéssel.[28]
1733-ban az előző évben Tolna vármegyében fizikussá választott Sitter János Fejér vármegyei fizikust választották baranyai főorvossá is. Közös megegyezéssel Tolna és Baranya megyék közt az orvos lakhelyét Pécsett jelölték ki. A számára kijelölt lakhelyet és az állást Sitter nem foglalhatta el, így nem is szerepel neve a Madas által közölt városi összeírásokban.
Még ugyanez évben 300 Ft fizetéssel Ludovinszky Vencelt választották megyei főorvossá, akinek a neve ugyancsak nem szerepel Madas munkájában.[29]

27 A „hálás" város Minzenriedt doktornak fél évvel a járvány után felmondott. Ld: Károly L.: Egészségügy Pécsett a 18. században.
28 Károly L.: Egészségügy Pécsett a 18. században.
29 Uo.

1739. februárban Mohácson és környékén jelentkező – állítólagosan a zsoldos katonák által behurcolt – pestisjárvány idején Baranya vármegye a bécsi Hackner Teophil járványorvost hívta meg egy sebésszel együtt. Feltehető, hogy ők sikeres tevékenységüket a járvány színterén, Mohácson fejtették ki, pécsi lakhelyükről nem történik említés.[30]
1742. A papnövendékeket a ferencesektől áthelyezték az orvos házába, az Anna u. 20. és 22. sz. alá. Tehát orvos biztosan működött a városban.
1745-ben a püspök javaslatára ismét Fehérváron lakó orvost, Bully Jakabot (†1774) választották megyei fizikussá.
1748-ban, miután Tolna megye is főorvosként alkalmazta Bullyt, Pécsre költözött.
„Ugyanekkor a betegek kezelését a Pécsett lakó Queissar Ignác doktor végezte. A sebész céhvizsga hiányossága miatt az évtizedenként 22-40 személyt felszabadító céh helyett 1756-tól a főorvosnak kellett a felcsereket vizsgáztatni."[31] Queissar nevére Madas munkájában csak 1770-ben lelünk, pedig Károly László munkája szerint már több mint 20 éve a városban vagy környékén kellett laknia, ha Bully működése alatt is kezelte a város betegeit. A felcserek vizsgáztatását valószínűleg Bully / Buli doktor végezhette. Az ő lakhelyei pontosan nyomon követhetők a városban Madas munkája alapján.
1764. Buli / Bully Jakab lakhelye a Ferencesek utcája 16. sz. / Ferencesek utcája 18. sz. / Tímár u. 19. sz.; a Toldi Miklós u. 10. sz. és a Tímár u. 21. szám is.
1764. Bully doktor háza a Király u. 49. sz.
1768. Bully Jakab doktor háza a Ferencesek utcája 16. sz. alatt.
1768. Bully Jakab doctor eladta házát. (Ferencesek utcája 18. sz.). Bully doktor leszármazóit a városban 1778-ig tudjuk nyomon követni.
1769-ben Queissar Baranyában a nyugdíjba vonuló Bully Jakabot váltotta fel.
1770-ben Qveizar Ignác vm-i orvos József u. 6. és 8. sz. alatti ingatlanban lakott.
„1783-ban és 1786-ban az új főorvos (ordinarius physicus), Petkovics Boldizsár (Pozsega, ? – Pécs, 1809), aki beszámolót készített. Ebből kiderült, hogy ekkor ő volt a megyében az egyetlen orvosdoktor.(!) Ebben az időben a megyében harminchárom sebész dolgozott, köztük nyolc vizsgázott, I. osztályú sebész. Pécsett ekkor öt felcser tevékenykedett. A megyei és a járási sebészi állás elnyeréséhez egyetemi tanfolyamon megszerezhető szülészmesteri képesítés volt szükséges. Petkovics (Patkovics)

30 Uo.
31 Károly László: Egészségügy Pécsett a 18. században.

betegeskedése miatt szervezték meg 1790-ben a másod-főorvosi állást. 1792-ben Tolna vármegye főseb̈észe, Madarász Antal, egyúttal Baranya megye első sebésze is lett. Petkovics 1797-ben mondott le állásáról."[32]
Patkovics Boldizsár vármegyei főorvos nejével, Hölbling Terézzel, Hölbling János György testvérével 1785-ben az Apáca u. 6. sz. (Vörösmarty Mihály u. 2. sz. is) alatt élt. (Patkovics máig fennmaradt munkája: Theses inaug. medico-practicae de haemorrhagiis. Viennae, 1779.)[33]
1796-ban Rabel János orvos nevével találkozunk, aki megvette a Ferencesek utcája 10. sz. alatti házat.
1805. Czirer Antal orvos Apáca u. 19. (és 19/1.) sz.
1828. Özv. Tachi Károlyné seborvos-gyakornok fiával Hunyadi János u. 16. sz.
1828. Czierer Antal vármegyei főorvos Apáca u. 21. sz.[34]
1833. Czierer Antal (†Pécs, 1846) vármegyei főorvos Ferencesek utcája 12. sz.[35]
1840. Schurm János orvos tudor Perczel Miklós u. 29/B (29.) sz.
1845. Goralowitsh János tábori orvos, Kossuth tér 6. sz.
1847. Pasitzky Eduard orvos és neje, Dömötör Paulináé, Megye u. 16. sz.
1850. Visi Károly megyei orvos, Apáca u. 12. sz.
1850. Láncz Ferdinánd orvos és neje eladták Bem u. 22. sz. alatti házuk
1851. Traiber „Josef" főorvos, dr. Majorossy Imre u. 5. sz.
1856. Pázsitzky Ede orvostudor és neje, Dömötör Paulina, Megye u. 16. sz. / István u. 6., 6/1., 6/2., 6/3. és 8. sz. Szőlő u. 3/1., 3/2. és 5. sz. is.
1856. Schurm János orvosi tudor, Perczel Miklós u. 29/B (29.) sz.
1856. Monzeur Ferencz cs. k. nyugalmazott főseb̈ész, Mária u. 33. sz.
1856. Uray János[36] megyei orvos és neje, Hölbling Makrina, Janus Pannonius u. 15. sz.

---

32 U. o.

33 Szinnyei József: Magyar írók élete és

34 Felesége, Hölbling J. Gy. leánya, Ágnes.

35 Baranya megyei tiszti főorvos, budapesti orvostanár, a pécsi Irgalmasok kórházának főorvosa. Neje Hölbling Ágnes (Hölbling Ignác testvére. Nemességet szerez 1838-ban, amit Baranyában 1839-ben kihirdet.

36 Uray (Hermann) János (Bátaszék, 1804 – Pécs 1865) vármegyei főorvos, mint a városi ispotály főorvosa, Hölbling János György utóda. Neje Hölbling Makrina, Hölbling Ignác leánya. Cikkei az Ismertetőben: (1837. II. 33. sz. Mohácsról a selyem dolgában); az Orvosi Tárban (1846. II. 23. sz. A burgonya nyavalya).
Munkái:
1. Dissertatio in aug. medica sistens artem apparenter mortuos resuscitandi. Pestini, 1830.
2. Megyei orvosi eljárás. Pécs 1845.
3. Halottkémlet szabályai és tetszhalottali népszerű bánásmód. Pestini, 1847.
4. A burgonyavész. Pestini, 1847, ld.: Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái

1856. Garálovitz János ny. tábori alorvos és neje, Horváth Janka, Hal tér 3. sz. (Tímár u. 2. sz.) / Kossuth tér 6. sz.
1856. Goralovics János ny. tábori alorvos és neje, Horváth Janka, Mátyás király u. 20. sz.
1856. Wagner Josef orvos és neje, Schnabl Mária, Anna u. 16. sz.
1856. Ottinger Antal vármegyei orvos és neje, Putzer Ruzália, Nagy Flórián u. 5. sz.
1856. Hölbling Miksa[37] orvostudor és neje, Czierer Mária, Apáca u. 5. sz.
1856. Losz Antal orvostudor és neje, Jelačič Anna, Kazinczy u. 1., 3., 3/1. sz. (A házat vétel útján Szakváry Leopold szabómestertől és nejétől, Losch (!) Karolinától vették.
1856. Treiber Jósef orvostudor Szekszárdon, és neje, Angyal Victoria dr. Majorossy Imre u. 5. sz.
1856. Hubay Pál sebészsegéd és neje, Bubreg Magdolna, Hal tér 4. sz. (Tímár u. 2. sz.)
1859. Wagner József nyugalmazott kat. orvos és neje Schnabl Mária Anna u. 11. sz.
1862. Dr. Spiszer Viktor orvos és neje, Papnövelde u. 23. és 25. (és 25/1.) sz.
1862. Schwartz „Jósef" orvostudor és neje, Léderer Katalin, Király u. 14. sz. (Színház tér 1. sz. is.)
1864. Kucinic Henrik cs. k. ezredorvos és földbirtokosé Ferencesek utcája 14. sz. alatti ház.[38]

37 Hölbling Miksa (Pécs, 1811 – Pécs, 1901) Pesten Stáhly professzor mellett tanársegéd. (nagybátyja) Czierer Antal hívására Baranya megyében telepedik le, az akkor még másodfőorvos Czierer mögött, akinek feleségül veszi lányát, Máriát. Czierer Antal halála után Baranya vármegye főorvosa. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Kongresszusának egyik titkára.
Munkái:
1. Dissertatio inaug. med.-chirurg. de ulceribus. Pestini, 1835.
2. Baranya vármegye orvosi helyirata. Pécs, 1845.
Szerkesztette a M. orvosok és természetvizsgálók történeti vázlatát s Munkálatainak VI. kötetét. (Pécs. 1846.)" (Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái)

38 Valamennyi adat: Madas József Pécs belváros házai és telkei c. adatgyűjteményéből

Gyógyszerészek

1697. Seitz Nepomuk János[39] megnyitja Pécs első patikáját „Szerecsen" néven. A mai Jókai Mór tér 2. sz. (Széchenyi István tér 2. sz. is) alatt álló épület 278. számon, mint *„Domus olim Apothecaria"* szerepel a városi ház illetve adóösszeírásban 1712-ben.[40]

1714. Mallath Simon ez évben vehette át a Jókai Mór tér 2. sz. alatti patikát, majd
1715-ben Mallath Simon Ferenc patikus polgáresküt is tett. A patika változatlanul a Jókai Mór tér 2. sz. (Széchenyi István tér 2. sz.) alatt is.
1722 és 1753 között Frieweis / Friebeis János Antalt az említett épület tulajdonosa, s feltételezhetjük, hogy a város patikáriusa is.
1722-ben említi az ez évi telekkönyv először Hölbling/ Hölblingh György nevét a városban, foglalkozása megjelölése nélkül, Hölbling a 198. sz. házat és kertet bírta ebben az évben a Säiller g. – Sturm gässl alatt (mai Perczel Miklós u. 22. sz. (Gábor u. 1. sz.) is. Maradjunk egy kicsit a Jókai téri patika épületénél. Az épületet 1767-ben Friebeis Antaltól örökölt házát Langné Terézia eladta Graman / Gromon[41] Illésnek. 1789-ben Gromann János neve szerepel az épülettel kapcsolatban, mint eladó. Hogy Gromon esetleg gyógyszerész lehetett, arról nem tudunk, de az biztos, hogy a család 1856 előtt már a Hölblingekkel rokonságba került, mivel Grohamann Teréziát, mint özvegy Hölbling „Ignáznét" említi az 1856-os telekkönyv.[42]
1738-ban gyógyszertár nyílt a Ferencesek utcája 35–37. szám alatt, a Ferences rendház épületében. A patikát a rend működtethette, gyógyszerészét nem ismerjük.[43]

39 Zágrábi patikus
40 Madas József Pécs belváros házai és telkei c. adatgyűjtemény
41 A nevet igen sok variációban rögzítették: Grohamann, Grohman, Grohmann, Groman, Gromann, Gromman, Grommon, Gromon, Gróman.
42 Madas József Pécs belváros házai és telkei c. adatgyűjtemény
43 U. o.

1745–1779. között Vernisek / Wernischek Ágoston patikus Tímár u. 24. sz.; 26. sz.; 22. sz.; 20. sz.; 18. sz.; 16. sz. házak tulajdonosa. Feltételezem, hogy patikája itt is működhetett.
1752. Klimo püspök (Wernischek városi patikus kérésére) megszüntette a patika nyilvános jellegét Ferencesek utcája 35–37. sz. alatt.
1752-ben vizsgálta a Szerecsen Patikát, a megye fél évszázada működő egyetlen gyógyszertárát Bully Jakab, mivel a gyógyszertárakat akkor már a főorvosok ellenőrizték. Felvetődik a kérdés, hogy Vernisek patikáját miért nem említik?
1764. Wernischek / Vernisek Ágoston patikus, Apáca u. 1. sz. (Ferencesek utcája 2. sz. is.) / Apáca u. 3. sz.
1768. Vernisek / Wernischek Ágoston eladta házát a patikával és egyéb ingatlanokkal együtt nemes Hölblingh György patikusnak 12.000 forintért. Mai Apáca u. 1. és 3. (Geisler Eta u. 1. (Sallai u. 2. sz. is) és 3. sz.[44]
1778-ban és 1779-ben nézte meg Queissar doktor, az Eszékről származó nemes Hölbing János György[45] patikáját.[46] Hölbling amellett, hogy a város ispotályának orvosa, „apatikáros", is, és ekként is megállta a helyét. Az 1768-ban megvásárolt „Szerecsen Patiká"-t, haláláig vezette.[47] Nemcsak gyógyszerészkedett, de ürmösbor készítésével is foglalkozott, növelve ezzel gazdagságát. Sőt, a kilencvenes években aktívan vett részt a megye nemesi közgyűlésein is.[48] 1781-ben, mint gyógyszerészt aposztrofálják, aki a Zsolnay Vilmos u. 16. szám alatt is lakóingatlannal bír.
1788-ban került sor az „Arany Sas", majd
1796-ban, az Irgalmas Rend Kórházának alapításával egy időben a Rend „Gránátalma" Gyógyszertárának megnyitására.[49]
1803. V. 31-én Platl József patikus elcserélte 359. számú házát 161 n-öles telkével (József u. 6–8.), és 6000 forintot adott a Blasovics-örökösök (Kossuth L. u. 8. sz.) házáért.
1806-ban Platl József gyógyszerész (Király u. 8.) 5. sz. házát 464 n-öles telekkel és a gyógyszertárat megvette Nendtvich Tamás gyógyszerész Király u. 8. sz., illetve még ugyanez évben Platl özvegyétől a Perczel u. 11. szám alatt álló házat.
1828. Nendvich Tamás apothecarius, Király u. 8. / Perczel Miklós u. 11. szám alatt álló ház tulajdonosa.[50]

44 Madas József Pécs belváros házai és telkei c. adatgyűjtemény
45 (Mohács, 1744 – Pécs, 1818)
46 Patkovicsné Hölbling Teréz bátyja
47 Dr. Mayer K.: A pécsi Szerecsen Patika
48 Károly L.: Egészségügy Pécsett a 18. században
49 U. o.
50 Madas József Pécs belváros házai és telkei c. adatgyűjtemény

1828. Hölbling Ignác[51] gyógyszerész, Apáca u. 1. sz. és a Ferencesek utcája 2. sz., valamint az Apáca u. 3. sz. és 5. sz. házak tulajdonosa. Édesapja halála után annak nyomdokába lép a Szerecsen Patika élén.[52]
1851. Hölbling Ignátz gyógyszerész és neje, Gromann Therezia; Anna u. 3. és 5. sz. alatt említtetik.
1856. Nendvich Tamás gyógyszerész, Munkácsy Mihály u. 12. sz. és Tímár u. 15. sz. ház tulajdonosa.
1857. Sipőcz Ferencz gyógyszerész és neje, Kiszter Rozina Apáca u. 1. sz. (Ferencesek utcája 2. sz. is) ház tulajdonosa.
1860-ban Gábor József gyógyszerész és neje, Jankovits Czeczíliának József u. 22. sz. alatti ház a tulajdona, majd megveszik a rákövetkező évben a Kazinczy u. 1., 3., 3/1. sz. épületeket.
1867. Psribél Béla gyógyszerész és neje, Hutta Irmáé a Megye u. 9. sz. ingatlan.[53]

Bábák, szülésznők

1783-ban két megyei bába dolgozott, 100-100 forint fizetéssel. Számuk 1786-ra eggyel bővült. Még ebben az évben megszervezték mind a hat járásban a járási bábaállásokat, ami azt jelenti, hogy a megyében 9 bábaasszony működött. Sajnos a különböző városi összeírások csak 1828-ban említik meg az Anna u. 53. szám alatt lakó özvegy Spiltiner Magdolna magánszülésznő nevét.[54]

51 Hölbling János György fia, Hölbling Ignác (Pécs, 1775 – Pécs, 1857). Édesapja halála után annak nyomdokába lép a Szerecsen Patika élén. A pécsi püspöki könyvtárhoz 1842–46 között ő szállítja a tintát és a borszeszt.
52 A pécsi püspöki könyvtárhoz 1842–46 között ő szállítja a tintát és a borszeszt. (Dr. Mayer Klára: A pécsi Szerecsen Patika)
53 Valamennyi adat Madas József: Pécs belváros házai és telkei c. adatgyűjteményből
54 U. o.

Müller Nándor

Fotós túrák a Mecsekben – 2019

A Mecsek Egyesület és a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség közös programjaként négy alkalomból álló „fotós túra”-sorozat indult 2019-ben. A cél az volt, hogy mind a négy évszakunkban egy-egy kiránduláson „elcsípjük” az évszakok változását, a tél, a tavasz, a nyár és az ősz legszebb pillanatait lencsevégre kaphassuk.
Minden természetfotósnak vannak fotóálmai, melyek sokszor csak álmok maradnak. Ahhoz, hogy ezek az álmok, fotótémák valóra váljanak, sok időt kell a természetben eltölteni. Korán kelni, későig az erdőt járni, lesni az időjárás, az évszakok és a természet változásait. Keresni a szépet, a különlegeset, az egyedit. Mindezek mellett szükség van egy nagy adag szerencsére is, mert a „pillanat gyorsan elillan”.
Négy évszak, négy nap, 65 lelkes fotós bakancsos, több ezer felvétel…

Téli fotós túra

Tizenkilenc, fényképezőgéppel „felfegyverkezett” turistatársunkkal indultunk téli fotós körtúránkra január 20-án, vasárnap. Minden fotós álma ilyenkor a szép havas táj, napsütés, befagyott vízesések, bővizű patakok látványa, megörökítése… Nos, ezúttal az időjárás álma vált valóra: egy kevés havacska esett az éjszaka, a fagy elmaradt, viszont a sárdagasztás nem, és a patakvölgyekbe csak csordogált a víz. Ennek ellenére nagyon jól sikerült a körtúra, melynek túratávja a végére közel 14 kilométerre kerekedett, így azok sem panaszkodhattak, akik „csak” túrázni jöttek velünk.
Akik fényképezőgépet ragadtak, érdekes és látványos témákat, hangulatokat kaphattak lencsevégre a Kőlyuknál, az Ágnes-vízesésnél, a Melegmány vízesésénél és a Nagy-Mély-völgyben.

Tavaszi fotós túra

Tavaszi fotós kirándulásunk időpontja április 28-ra esett. A túrán 27 fő vett részt, és majdnem mindenki kezében volt valamilyen fényképezésre alkalmas eszköz. Volt, aki csak az okostelefonját vetette be, de szép számmal érkeztek „profi" felszereléssel bíró túratársak is.
Hosszúhetényből – Vásártér buszmegálló – indultunk a fokozottan védett Nagymezőre, hogy a terület védett növényeit és a meseszép vidéket megörökítsük. Bár csupán 6 kilométert „bolyongtunk" növények után kutatva, de a sok réti „hasalásnak" köszönhetően közel négy órát töltöttünk a területen.
Gyönyörű, napsütéses vasárnapot kaptunk ajándékba a természettől ezen a vasárnapon. Minden természetfotós álma teljesült; hétágra sütött a nap, miközben bárány- és gomolyfelhők tették még izgalmasabbá a tavaszi égboltot. Zöldellő mezőket, virágos réteket fotózhattunk, és mindeközben a Hosszúhetény fölé magasodó Zengő és Hármas-hegy csúcsait csodáltuk. Napunkat megkoronázták a majomkosbor és a bánáti bazsarózsa még nyíló védett virágai, de lencsevégre került a nagyezerjófű és az agárkosbor néhány példánya is. A nap csúcsa számomra a nagyon ritka atracél cincér és gazdanövénye, a kék atracél felfedezése volt.

Nyári fotós túra

Fotós túráink harmadik, nyári eseményére június 29-én, szombaton került sor, amelyen csupán heten vettek részt. A maroknyi kis csapat a 11 kilométeres körtúrán az Égervölgy – Szuadó-tető – Szuadó-völgy – Magyarok kunyhója – Farkas-forrás – Égervölgy útvonalat járta be. Gyorsan kiderült, hogy a csapadékos időjárás és a meleg miatt ez a nap a gombák fotózásáról és a gombaszedésről fog mindenki számára emlékezetes maradni. Erről tanúskodtak a képek, és a túra végére gombával megtelt szatyrok is.
Körtúránkon felfedeztük az Égervölgy és a Szuadó majdnem mindegyik forrását. Gombászás, bogarászás, növényhatározás és számos „patakátugrás" közben sok remek kép is készült a Mecsek egyik legszebb vidékéről.

JANCSI
FORRÁS

Őszi fotós túra

November 3-án, vasárnap a fotóstúra-sorozat negyedik, őszi állomásához érkeztünk. Tizenketten vállalkoztak a parkerdőben magasodó kilátók meghódítására, az őszi táj megörökítésére, de voltak, akik csak a friss levegő, a kirándulás kedvéért tartottak velünk. A 10 kilométeres körtúrán a Mecsek öt kilátópontjához kapaszkodtunk fel. A Dömörkaputól elsétáltunk a Flóra-pihenő kilátóhelyéhez, ahonnan a Keleti-Mecsekre nyílik jó kilátás. A borult, párás idő sajnos a délelőtt folyamán nem kedvezett a fotósoknak. A Misina után a Kis-Tubes következett, majd a Mecsek-csúcson álló János-kilátóból csodáltuk a vidéket. Meglepetésünkre szépen kirajzolódtak a Villányi-hegység kúpjai és a Papuk-hegység vonulata. A jó szeműek és a jó objektívvel rendelkezők még a Badacsonyt is megpillanthatták a kissé párás horizonton. A Lapi – Sós-hegy – Mandulás – Dömörkapu útvonalon – a panoráma mellett – már a napsütést és a szép őszi fényeket is élvezhettük.

Kraft János

Fonyódi magaspart

A Balaton partvonala mentén, több helyen található és egymástól valójában elszigetelten mutatkozó kilátóhelyek közül a fonyódi az egyik gyakran emlegetett hely, hiszen a tó északi oldalán található vulkáni kúpok közül talán innen lehet a legtöbbet meglátni. A tó déli oldalán a kilátóhelyek és közvetlen környezetük jellemzően olyan magasparti területeken találhatók, amelyek napjainkban is folyamatos átalakulásban vannak, és így a jelenlegi kilátási pontok a jövőben bekövetkező események ismeretében valójában ideiglenesek. Az átalakulás folyamata az utóbbi évszázadokban fokozatosan csökkenő intenzitást mutat, de a jövőre nézve mégis számításba veendő eseménysorozatnak mutatkozik. A tó körüli magasparti területek átalakulásának természetes folyamata napjainkban valójában már csak olyan időszakosan megismétlődő omlásokkal és csúszásokkal történik, amely mozgások miatt nemcsak a jelenlegi kilátóhely(ek) fennmaradása, hanem az azok előtti lábvonalban létrehozott épített környezet (vasút, közút) állaga is veszélyeztetett.

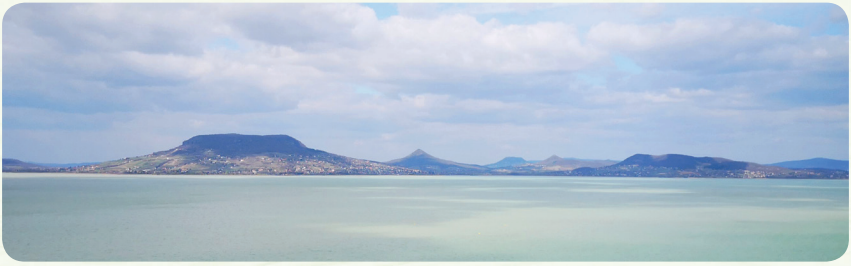

1. sz. ábra: A fonyódi magaspartról látható panoráma középső részlete

A tó körüli magasparti területek a Balaton medrének helyet biztosító igen fiatal tektonikus árok besüllyedésének későbbi következményeként keletkeztek. A Bakony előterében bekövetkezett süllyedéses esemény a földtani korbeosztás szerint valójában nem régi történet, hiszen a legutóbbi kutatások eredményei szerint csak néhány tízezer éve kezdődött meg a tó jelenlegi medrét kialakító eseménysorozat. A geológiai időszámítás szerint viszonylag rövid időszak alatt fokozatosan besüllyedt árokban

alakult ki végül azon tómeder, amelynek jelenlegi kiterjedése valójában csak töredéke a korábbiaknak. Ennek megfelelő, hogy a régi térképeken vagy archív leírásokban gyakran szerepelnek a tó magas vízállásai – jelenleginél nagyobb területű kiterjedések – esetén a medre által körülvetten olyan szigetek, amelyek napjainkban az alacsonyabb szabályozási magasság miatt már a tó partvonala mentén találhatók. Az egykori szigetek közül a tó északi oldalán Tihany, míg a déli oldalon Fonyód vált legismertebbé. A szigetek megmutatkozása a tó korábbi szabályozatlan állapota miatt történt, hiszen a vízmagasságok erősen ingadoztak a hosszú időszakokon keresztül jellemző lefolyástalanság miatt. Ennek következményeként a tó jelenlegi partvonalának kialakulása és a magasparti részletek keletkezése a korábban lerakódott laza üledékek olyan mértékű elhabolásával történt, hogy azok rövid távú mozgatásával a déli partvonal mentén változatos szélességű fövenyhomokos sáv és meredek kiemelkedések – napjainkban magaspartnak tekintett helyszínek – keletkeztek a mindenkori tómedret övezve. A jelenlegi magaspartik közötti helyenként 1 km-nél is jóval szélesebbnek ismert homokos partvonal kialakulását nagyban elősegítte azon morfológiai helyzet is, hogy a meder felé tartó vízfolyások hordalékának anyaga és szemcséinek mérete alig tért el attól, amit a tó változatos erősségű hullámzása a partvonal mentén eredeti helyzetéből folyamatosan kimozgatott. Tehát az átlagosnál jóval nagyobb, és környezetükből kiemelkedő morfológiai egységekből alakultak ki a magaspartok, hiszen azok tó általi pusztítása nagyobb tömegeik miatt nem mindenütt lehetett eredményes.

Nemcsak a magas vízállások időszakában volt jellemző, hogy az északi irányból érkező erősebb szelek olyan erőteljes hullámzást kezdeményeztek a vízfelületen, hogy a meder déli oldalán gyorsan pusztuló vagy szakadó partrészletek alakultak ki. Alacsonyabb vízállások esetén is kifuthattak a hullámok a magaspartok lábvonaláig, ám ilyenkor az elhabolás folyamata alacsonyabb mértékű volt. Vízállásoktól függetlenül mindenkor a partszegélyi felső-pannóniai korú finomszemcsés rétegekből álló magasparti területeken érvényesült a lábvonali erózió. Magas vízállások esetén az elhabolás folyamata viszont annyira felerősödött, hogy a felső-pannóniai korú vékonyréteges felületből a homok egyszerűen kimosódott, míg az erősebb kötöttségű részletek vagy sávok kisebb tömbök formájában kifordultak. A tömbök omladékai a törmeléklejtőn legördülve a vízbe jutva hamarosan szétáztak, majd a habolás során a tömbök elmállásából származó szemcseanyag a tó vizének segítségével a mindenkori déli partvonal mentén szétterítésre került.

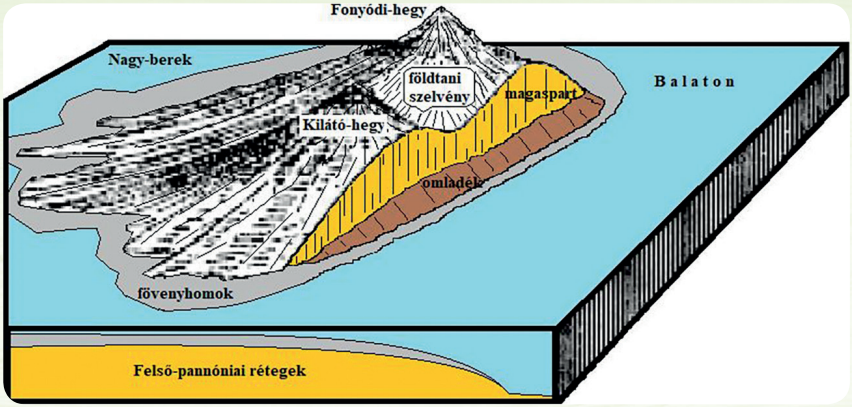

2. sz. ábra: A fonyódi magaspart kialakulása elhabolással

A tó általi elhabolás folyamata inkább csak a déli oldalon válhatott erősebbé, hiszen az uralkodó szelek északról érkeztek a meder fölé és így a tó „déli irányú kilengését" is megalapozták, továbbá az északi oldalon több helyen ellenállóbb szilárd kőzetek mutatkoznak a partvonal mentén. Napjainkban is az ország egyik legszeleseb helyének ismert a tó nyugati medencéje, ahol nem ritka jelenség a 100 km/h-os szélsebesség előfordulása.

Az erőteljes hullámzás során az aktuális partvonal mentén található laza üledékek közül elsősorban a felső-pannóniai rétegek szétáztatása történt, hiszen a magasparti területeken a néhány évmillióval korábban keletkezett rétegsorozatba tartozó homok, aleurit, agyag, homokkő, aleurolit és márga képződmények előfordulása, valamint az említettek megismétlődése a meghatározó. Alárendeltebben még agyagmárga és lignit is előfordul, vagyis igen változatos azon rétegsorozat, amely a Bakony déli előterében az egykori Pannon-tenger feltöltődése során keletkezett. A pannóniai rétegek felszínére a későbbiekben települt löszsorozatnak valójában csak olyan roncsai vannak jelen a tó körül a magasparti területeken, hogy azoknak igazában nincs meghatározó szerepük a magasparti mozgásos események kialakulásában.

A fonyódi magaspart jelenlegi függőleges falrészlete jó feltártsággal biztosít áttekintést a jellemzően vékony réteges felső-pannóniai rétegsorozatról. A több száz méteres vastagságú és az egykori medencefeltöltődés keretében lerakódott üledéksorozat egyes tagjai itt délre tartó dőlés mellett kelet–nyugati irányba közel szintesen mutatkoznak. A fal igen nagy hányada szemcsés képződményekből áll, és az egyes rétegek eltérő mértékkel cementáltak. A korábban megvalósult előterhelés, valamint a

3. sz. ábra: A fonyódi magaspart jelenlegi felülete a jól látható rétegzettséggel

kötött sávok előfordulása eredményeként a magaspart itt olyan függőleges falrészlettel mutatkozik, amelynek előre nem látható, a korábbi események részbeni megismétlődése miatt csak várható pusztulását vagy állagromlását napjainkban alapvetően a klimatikus hatások befolyásolják az emberi jelenlét közreműködésével.

A fonyódi és a többi déli partvonal menti magaspartnak a Balaton irányából egykoron megvalósult lábvonali eróziójáról vagy elhabolását, a XIX. század közepén megépült és részben a korábbi tómederbe is helyezett nyomvonalú „Déli vasút" jelenléte teljesen megszüntette. A vasúti töltés jelenléte miatt megszűnt a közvetlen lábvonali áztatás, habár volt olyan esemény, hogy Fonyódnál a vasútvonalat a viharos Balaton az 1870-es években megrongálta. Későbbi történet volt a kenesei esemény, amikor egy kiterjedt csúszás a töltéstest jelentős szakaszát mozdonnyal együtt a tó medrébe helyezte. A vasúti töltések helyenkénti megerősítése – kőzettömböket helyeztek a töltésbe – után a magaspartok véglegesen elszigetelődtek a tótól, és megkezdődött lassú átrendeződésük rézűs felszíneket kialakítva. Néhány évtizedig a magasparti területek későbbi átalakulásában inkább már a klimatikus hatások váltak meghatározóvá, és napjainkban is azok erősségétől és tartósságától függővé vált a területek állékonysága, habár az utóbbi évszázadokban az emberi jelenlét sem a magasparti területek stabilitásának megteremtését helyezte előtérbe.

4. sz. ábra: Fonyód magaspartja a vasútépítés előtt

A mindenkori – a Balaton körüli magaslatoknál nagy értéket jelentő – és „örök" panoráma is indukálta a XIX. század végén közkedveltté váló sportosabb szabadidő eltöltésével, a könnyebbé vált közlekedéssel, hogy a vasút kiépítését követően megkezdődött a balatoni üdülőterületek kiépülése. Érdekesség, hogy az üdülőterületek a vasút közelségében fejlődtek, míg a történelmi települések néhány méterrel magasabb terepszinten szinte elszigetelődött helyzetbe kerültek a legújabb épületektől. Később természetesen megszűnt az elkülönültség, hiszen a déli parton szinte teljesen összefüggő beépítés történt a XX. században. Fonyódon az első építészetileg értékes építmények a tótól vasúttal elszakításra került magasparti területre kerültek, ám létesítési helyük kiválasztásánál betartásra került azon természet által diktált szabály, hogy nem az akkori peremvonalra, hanem attól távolabb kerüljenek elhelyezésre. Akkor még nem volt olyan fás növényzet a területen, mint napjainkban, így a balatoni panoráma az épületben tartózkodók számára is állandó volt, hiszen a magasparti területsávot – a korábbi mozgások hozadékaként – általában legelőként hasznosították a helyiek. Az üdülőépületek jelenléte eredményeként kisebb-nagyobb foltokban fatelepítéseket végeztek, amelynek nemcsak látványértéke volt, hiszen azok meggátolták, hogy a visszahúzódott tómeder szegélyéről az erős és tartós szelek a fövenyhomok finomabb részleteit felemeljék magasparti területsávba.

A fürdőkultúra előtérbe kerülése eredményeként elsősorban a magasabb társadalmi osztályokból kerültek ki azok, akik szorgalmazták a balatoni jelenlétet és az épületek létesítését. Az első üdülőépületek mellett hamarosan néhány olyan szálloda is létesült – jellemzően a vasúthoz közel – amelyekben csak a rövid víkenden résztvevők kaptak alvóhelyet.

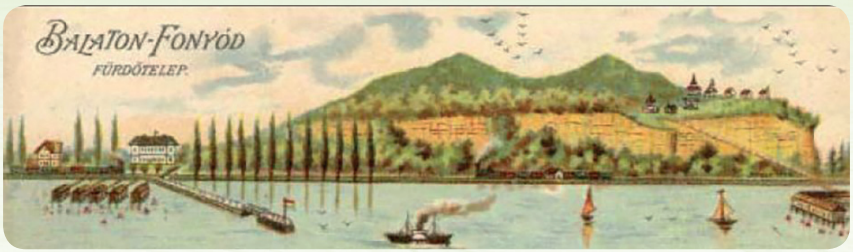

5. sz. ábra: A fonyódi magaspart a vasútépítést követően

A fokozatosan közkedveltté váló balatoni – fürdőházak kiépítésével – aktív pihenést már reklámozták, hiszen olyan ismertető könyvek is megjelentek, melyek hangsúlyozták a magasparti területekről megcsodálható páratlan panorámát. A nagyobb idegenforgalom elősegítése érdekében több helyen – így Fonyódon is – promenádokat építettek ki a magaspartok peremvonala mentén. A XX. század elején

6. sz. ábra: A fonyódi magaspart a XX. század elején a 7. sz. főút nélkül

7. sz. ábra: A fonyódi magaspart lábvonala a bányászat megkezdése és a 7. sz. főút létesítése előtt

létesült sétaútvonalaknak napjainkban viszont csak egyes részletei találhatók, hiszen a magasparti területek az elmúlt évszázadban többször is úgy mozdultak meg, hogy omlásaik vagy kisebb számú csúszásaik eredményeként a korábbi nyomvonalak jelentős részben felszámolódtak. A napjainkban bejárható útvonalak tehát nem azonosak az eredetiekkel, hiszen a későbbi kevesebb szakszerűséget mutató és egyre erőszakosabbá váló beépítések miatt az útvonalak napjainkban már korrekciókkal léteznek, hiszen az eredetivel meggyező nyomvonalak már nem visszaállíthatók. A magasparti területeken megvalósuló XX. századi átalakulásban – utólagosan ítéletet is mondva – a megismétlődő, ám kiszámíthatatlanul jelentkező klimatikus hatások mellett leginkább az emberi jelenlét volt meghatározó. Az üdülőterületek felértékelődése mellett a helyi

közlekedési útvonalak kiépülése és az egyre több számú építmény létrehozása a könnyen hozzáférhető helyi alapanyagok megszerzését kezdeményezte. A magasparti területeken könnyen megtalálható laza üledékek megszerzése így már bányászati tevékenységek céljává vált, hiszen az alapanyagok a felhasználási helyek közvetlen szomszédságában voltak elérhetők. Nem elhanyagolható érdekesség, hogy évtizedeken keresztül a vasút és a magaspart közötti területsávból történt az utak töltéséhez vagy az épületek megvalósításához, valamint egyéb építési munkálatokhoz szükséges nyersanyagok termelése. Eredményeként a vasút mentén és a peremvonal között nemcsak változó hajlású és szinte mindenütt meredek lejtők, hanem végül már függőleges falak is kialakultak. Az elsősorban szemcsés anyagok spontán bányászatának következményeként megszűnt azon egyensúlyra törekvő természetes folyamat, amely a vasút megépítése utáni időszakra volt jellemző. E tevékenységek ismeretében utólagosan nem lehet meglepő, hogy igazi bányák a tó déli partjától rövid távolságra esően szinte évtizedeken keresztül valójában nem is léteztek. Lehetőleg minden alapanyagot a legközelebbi helyekről szereztek meg a XX. század első felében.

8. sz. ábra: A magasparti terület nyugati részlete bányászat közbeni függőleges fallal

Fonyódon a bányászati helyszínek kiterjedése miatt a későbbi 7. sz. közlekedési út nyomvonala az ember által létrehozott morfológiai állapotot is kihasználva a vasúttal párhozamosan került kialakításra oly módon, hogy a bányászat következményeként a vasút déli oldalán az út nyomvonalának kialakításához elégségesnek mutatkozó sáv alakult ki. A bányászattal létrehozott sok száz méteres hosszban olyan 10-50 m-es magasságú függőleges fal kísérte az út itteni szakaszát, mely a későbbi évtizedekben a 7. sz. főút használata közben többször is omlásokat

produkált. Az omlásokkal hátráló peremvonal miatt a tó szabályozott szintjéhez képest tovább növekedett a magasságkülönbség, míg az omladékot kényszerűen elszállították, vagy amennyiben nem jutott az útra, a lábvonalban hagyták. Így alakult tovább azon függőleges falrészleteknek támaszkodó folyamatosan emelkedő tendenciát mutató lejtő, amely az újabb omlásokkal az elmúlt évtizedekben kismértékű területnövekedés mellett csak tovább magasodott. Amennyiben a törmeléklejtő magassága jellemzően meghaladta a 30°-ot, akkor a meredeksége eredményeként helyi csúszások alakultak ki felületén. A csúszások kizárólag a törmeléklejtőn mutatkoztak, és a mozgásuk során csak akkor jelentettek veszélyt a közlekedési útvonalra, ha a lejtős terület teljes egészén fejlődtek ki. Jellemzően csak a törmeléklejtő tetejéről induló mozgások elégségesek ahhoz, hogy a lejtő teljes területén változásokat okozzanak, mivel a függőleges falból kiváló tömegek energiaátadódása kezdeményezi többnyire a változást. Ritkábban omlások nélkül is bekövetkezhet a törmeléklejtő csúszása, hiszen ilyenkor közvetlen előzmény lehet a tartós csapadék vagy erős fagyhatás utáni gyors felmelegedés. A lejtő középső vagy alsóbb részén keletkező csúszások inkább csak hullámossá alakítják a felszínt, hiszen a mozgás során a növényzetet is cipelni kellene a mozgásnak, ám annak súlya valójában visszatartó vagy gátló. Így a növényzet – leginkább a több évtizedes fák – megdöntött helyzete, valamint helyenkénti kidőlése árulkodó arra, hogy a törmeléklejtő felső része a gravitációnak engedelmeskedve meg-megmozduló.

Napjainkban is gyakori omlások, valamint a kis területű csúszások előfordulása jellemzi a területet, hiszen rövid időszakokat jelentően van csak igazán nyugalomban a fonyódi magaspart. Az intenzív esőzéseket, valamint az átlagosnál gyorsabb fagyfelengedéseket követően jellemzően a függőleges falrészletekből meg-megismétlődően 5-100 m^3-nyi aleurolit, finomszemű homokkő, valamint márgás agyag válik ki. A lejtős területek a függőleges fal omlásai nélkül is megcsúsznak. A mozgásos folyamatokat elősegíti, hogy az északi csapóesők áztatják a felületet, míg a szárazabb időszakokban a szelek kipreparálják azon kötöttebb részleteket, amelyek a későbbiekben a gravitációnak engedelmeskedve egyszerűen kifordulnak. A helyenkénti tömbös kiszakadások a törmeléklejtő aljnövényzetét jelentős mértékben felszámolják, míg az idősebb faegyedeknek ütköző tömbök feldarabolódnak. A törmeléklejtő túlzott felmagasodása esetén időszakos jelleggel következnek be azon részleges megcsúszások, amelyek előzetesen a fák megdőlő helyzetével utalnak azon mindenütt meglévő állandó lassú kúszás jelenlétére, amely mindenkor megelőzi a gyorsabban megvalósuló csúszásokat.

9. sz. ábra: A magaspart megismétlődő omlásaival a törmeléklejtő folyamatosan magasodik

A jelenlegi morfológiai viszonyok alapján okkal előre látható, hogy a magaspart időszakosan eltérő intenzitású, vagyis szakaszosnak tekinthető átalakulása során arra törekednek – az emberi jelenlétre veszélyt jelentő – természeti folyamatok, hogy a jelenlegi túlzott tagoltság helyett a földtani felépítésnek jobban megfelelő morfológiai viszonyok alakuljanak ki. A magaspart átalakulásának fő iránya, hogy a tó irányába viszonylag egységes lejtésű felület alakuljon ki. E formát előkészítve történnek a fal megismétlődő omlásai, valamint a törmeléklejtő felmagasodása eredményeként a megismétlődő csúszások. Az omlások szinte kódolva vannak a falat felépítő tagolt rétegsorozat jelenléte okán. A szél, a csapóeső és fagyhatások miatt kipreparálódnak egyes rétegek, és azok labilis helyzetbe jutva le- vagy kiválnak a falból. A csúszások viszont már összetettebb folyamatok eredményei is lehetnek. Egyik fő sajátosságuk, hogy kialakulásuk a lejtő meredekségéhez jól köthető. Másik általános jellemzőjük, hogy érvényesülési területük a függőleges fal kivételével szinte mindenütt megfigyelhető. A függőleges falrészletek nélküli helyeken általában rejtetten alakulnak ki, hiszen keletkezésüket a területen mutatkozó növényzet nem gátolja, sőt a növényzet nagy súlya, valamint a szélhatás együttese is hozzájárul a csúszások kialakulásához. A csúszásos mozgások tehát a függőleges fallal nem rendelkező magasparti részleteken is megmutatkoznak. Ilyen előfordulásukat elősegíti azon adottság, hogy a növényzet gyökérzónája az erős szélhatás következményeként feszíti a felső sávot, mivel a hatás energiája a terepszint alatt oldódik fel. A mállott laza üledékeken, valamint a törmeléklejtőn helyet foglaló növényzet nagy szélhatások következményeként kifordul a helyéről, és olyan tagolt terepszintet eredményez, mely egyenetlenségei okán a terepszint alatti sávban az átlagosnál nagyobb vízfelvételt kényszerít a kőzettérnek. A terepszint környezetében megvalósuló átázások miatt labilissá váló lejtőn tehát értelemszerűen bekövetkeznek a megismétlődő csúszások.

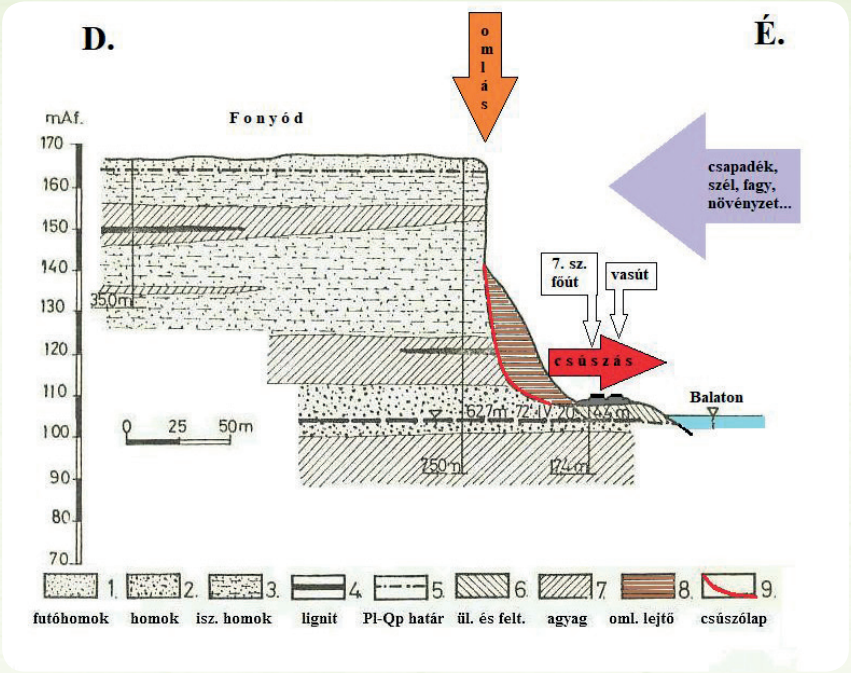

10. sz. ábra: Földtani szelvény a mozgások típusaival és előfordulási helyével

A magasparti területek átalakulásai – a fonyódi helyszín alapján – a jelenlegi helyzetben inkább alkalmazkodást, mint műszaki megoldást kívánnak. Tudomásul kell vennünk, hogy a helyi nem megváltoztatható adottságok ismeretében a magasparti területek a klimatikus hatásokkal befolyásolt intenzitással a továbbiakban is változnak, tehát az ember által megkívánt statikus állapotuk jelenleg még nem érkezett el. A jövőben megvalósuló változások már nem nagy mozgásokkal, hanem kisebb eseményekkel történnek majd, hiszen a földtani és morfológiai viszonyok miatt az adottságok vagy hajlamok adottak, míg az aktivitáshoz szükséges szelekről vagy az esőkről nem mi döntünk.

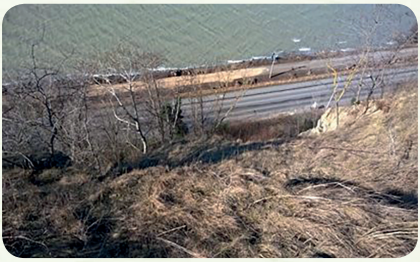

11. sz. ábra: A tóhoz viszonyítva helyenként már 60 m-rel is magasabb a magaspart peremvonala

Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó

Koszorúzás a Mecsek Egyesület nagy elődeinek nyughelyeinél 2019-ben

2019. április 26-án, pénteken délután a Mecsek Egyesület tagjainak egy csoportja ismét megkoszorúzta a jeles elődök nyughelyeit a pécsi központi temetőben. Dr. Kiss Tibor elnök köszöntötte a jelenlévőket, köztük a pécsi Baptista Szeretetszolgálat EJSZ Széchenyi István Gimnáziuma diákjait is, akik a sírhelyeknél megemlékező gondolatokkal idézték fel a nagy elődök munkásságát. A rendezvény szervezője a Mecsek Egyesület Ifjúsági Osztálya volt. A fotókat készítette Baumann József.

A megemlékezésben résztvevő Baptista Szeretetszolgálat EJSZ Széchenyi István Gimnáziuma diákjai

Tisztelettel emlékezünk dr. Karg Norbertre (1889–1970)

Dr. Karg Norbert 1921-ben szerzett államtudományi doktori oklevelet. 1924 és 1927 között az egykori Pécsi Erzsébet Tudományegyetem gazdasági hivatalának a gondnoka volt. A Mecsek Egyesületnek 1926-tól volt a tagja. 1927 és 1933 között választmányi tag, 1934 és 1938 között a Kiránduló Osztály elnöke volt.

Dr. Karg Norbert sírjánál a megemlékezés koszorúját Kiss Milán helyezte el

Tóth Klára és dr. Kiss Tibor a koszorúzáson résztvevők között

Tisztelettel emlékezünk dr. Entz Bélára (1877–1959)

Dr. Entz Béla a pozsonyi egyetem, majd a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem tanára, 1931–1932-ben és 1945–1946-ban az egyetem rektora, a pécsi orvosi kar létesítésének egyik fő támogatója volt.

Dr. Entz Béla sírjánál a megemlékezés koszorúját dr. Kiss Tibor helyezte el

Dr. Entz Béla a Mecsek Egyesület egykori tagja, 1941-től örökös tagja, két évig az Egyesület ügyvezető elnöke volt. 2015-ben róla nevezték el a dömörkapui utat és a Misinatetői buszfordulót összekötő utat, 2016-ban pedig a Janus Pannonius Klinikai Tömb területén átadott egyik oktatási központot. Dr. Entz Béla Klinikai Oktatási Központnak nevezték el.

Tisztelettel emlékezünk dr. Szuly Jánosra (1849–1929)

Dr. Szuly János Pécsett ügyvédként tevékenykedett. A Mecsek Egyesület alapító tagja, és haláláig a választmányi tagja volt. Egyike volt annak a hat lelkes szervezőnek, akik 1890 tavaszán elhatározták egy jövendő turista egyesület megalakítását. Dr. Szuly János is sokat tett a Mecsekért, annak turizmusáért, és a Mecseken való gyümölcsös és szőlőtelepítésért.

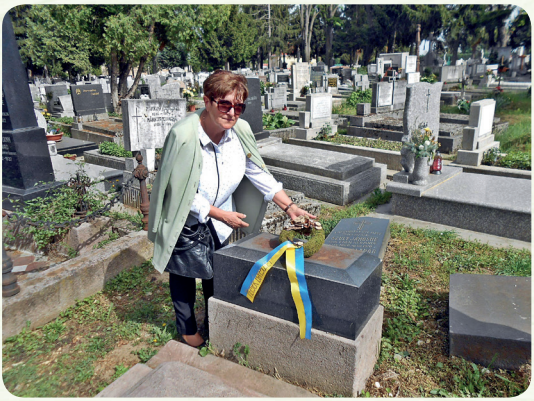

Dr. Szuly János sírjánál a megemlékezés koszorúját Tóth Klára helyezte el

Tisztelettel emlékezünk Visnya Ernőre (1879–1942)

Visnya Ernő bankár, takarékpénztári vezérigazgató, köztiszteletben álló gazdasági vezető és közéleti személyiség volt. 17 éves korától a haláláig tagja volt a Mecsek Egyesületnek. Több tisztséget is betöltött az Egyesületben. 1915-től örökös tag, 1924-től választmányi tag, 1936 és 1941 között az Egyesület alelnöke, és megkapta az Egyesület tiszteletbeli tagja címet is.

Visnya Ernő sírjánál a megemlékezés koszorúját Baumann József helyezte el.

Tisztelettel emlékezünk Bánffay Simonra (1819–1902)

Bánffay Simon sírjánál a megemlékezés koszorúját dr. Kiss Tibor helyezte el

Bánffay Simon Pécsett ügyvédként és lapszerkesztőként tevékenykedett. 1874-től Pécs első közjegyzője, és ezt a tisztségét haláláig betöltötte. Gyakran járta a Mecseket és a tiroli Alpokat. A Mecsek Egyesület megalapításának egyik szorgalmazója volt. 1891-ben az ő vezetésével mondták ki az akkori pécsi Nemzeti Kaszinóban a Mecsek Egyesület megalakulását. 1892-ben ő avatta fel az Egyesület elő sétaútját. Tíz évig volt az Egyesület egyik alelnöke, és ő volt a Mecsek Egyesület első tiszteletbeli tagja.

Tisztelettel emlékezünk Buzássy Ábelre (1864–1929)

Buzássy Ábel sírjánál a megemlékezés koszorúját dr. Kiss Tibor helyezte el

Buzássy Ábel a pécsi ciszterci gimnázium egykori latin–görög szakos szerzetes tanára, majd több mint húsz éven keresztül, egészen a haláláig az iskola igazgatója volt. Sokoldalú társadalmi tevékenységet folytatott. A Mecsek Egyesületnek 1892-től volt a tagja, az 1910-es évektől kezdve a választmány tagja. 1906-ban a Madárvédő Osztály alapító tagja, majd elnökségi tagja, és néhány évig az elnöke. Ismertetőkből tudjuk, hogy naponta járta a Mecseket, sokat tett a madarak védelmében.

Tisztelettel emlékezünk Pintér Jánosra (1879–1933)

Pintér János banktisztviselő és botanikus volt. 1904-től a Mecsek Egyesület tagja, hat évig, haláláig a választmányi tagja. 1914-ben Róna Jenővel együtt ő hozta létre az első 15 odúból álló madárvédő telepet a Mecseken. Nevét Pécsett a Tettye téren a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság gondozásában lévő Pintér-kert őrzi. A kertet egykor Pintér János amatőr botanikusként saját birtokán létesítette örökzöld dísznövények gyűjteményes telepítésével, melyek mára az eredeti társulásokkal érdekes elegyet alkotva gazdagítják a kert növényzetét. A Mecsek Egyesület tagjai az ő emlékére foglalták a Somosi-forrást a Mecseken.

Pintér János sírjánál a megemlékezés koszorúját Jelenszkyné Fábián Ildikó helyezte el

Tisztelettel emlékezünk Kiss Józsefre (1858–1939)

Kiss József a pécsi Széchenyi Gimnázium jogelődje, az állami főreáliskola tanára volt 37 éven keresztül, majd onnan címzetes igazgatóként ment nyugdíjba. A Mecsek Egyesület egyik alapító tagja, a megalakulásától közel negyven éven keresztül a titkára volt. Rendszeresen túrázott, gyalogosan, kerékpáron, itthon és külföldön egyaránt. Tanítványait is rendszeresen vitte túrázni a Mecsekre. Kezdetben ő jelölte ki a turistautak, pihenők és padok helyét, és sokat dolgozott azok megvalósításában és karbantartásában. Természetjárással kapcsolatos szakcikkeket írt, 1892 és 1932 között a Mecsek Egyesület évkönyveinek a szerkesztője. Több útikalauzt is írt a Mecsekről, melyek több kiadást is megértek. 1908-ban az ő kezdeményezésére épült fel a Misina-tetőn, a mai tv-torony helyén egy kilátótorony, melyet 1916-ban róla is neveztek el. 1914 és 1920 között a Mecsek Egyesület alelnöke, 1921 és 1929 között a társelnöke. 1934-től az Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke. Emlékét ma turistaút, utcanév és a tv-torony kilátószintjén bronz dombormű is őrzi.

Kiss József sírjánál a megemlékezés koszorúját Tóth Klára helyezte el

DE KARG NORBERT
EGYETEMI M. TANÁR
1888 – 1975
KOVARCHICH EDITH
1895 – 1976

DI ENTZ BELA
DI ENTZ BELÁNÉ

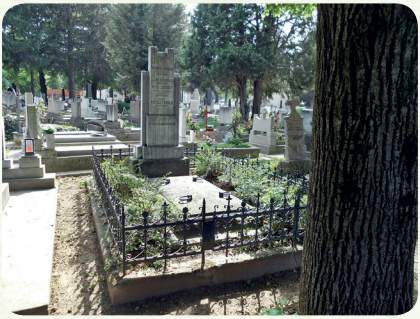

Jakab Éva

Bakancsos Atom Kupa – Tájékozódás 1.

Huszonkettő

Már 22. alkalommal rendeztük meg a Bakancsos Atom Kupát, közismert becenevén a BAK-ot. Mielőtt a 22. rendezésről, a konkrét versenyről szólnánk, teljesítjük Baronek Jenő bácsinak tett ígéretünket, és rövid fogalommeghatározást tartunk. Aki rögtön a rendezvényre kíváncsi, ugorja át a következő fejezetet!

Mi is az a tájékozódási túraversenyzés?

A dél-dunántúli régióban nem lehet ismeretlen a kifejezés, hiszen a túravezető-képzéseken hagyományosan nagy hangsúlyt kap a tájékozódási tudás és készségek fejlesztése. Amikor laikusok (nem túravezetők) kérdezik, gyors válaszként ezt szoktuk mondani: a tájékozódási túraversenyzés olyan, mint a tájfutás, csak…
– nem kell futni, hanem előírt sebességgel haladni – a versenyzők (jellemzően csapatban) nem ismerik a bója kódját, vagyis
– lehetnek tévesztőbójáik – egyes ellenőrző pontok helyét feladatok segítségével lehet/kell meghatározni. A tájékozódási versenyzés két fő ága között azonban nem véletlenül több a hasonlóság, mint a különbözőség. A két sportág ugyanis közös eredeten osztozik. Magyarországon az első tájékozódási versenyt Rippszám Henrik rendezte 1925-ben, aki – orosz hadifogságból Skandinávián keresztül utazva – északról hozta az ötletet. Ebből utóbb két irányzat alakult ki: nagyon leegyszerűsíti a megkülönböztetésüket, ha azt mondjuk, hogy a túraversenyeken a nagyobb hangsúly a tájékozódáson van, a tájfutásban pedig a gyorsaságon. De ezt a gondolatot most itt hagyom. Lényeg a lényeg: a tájékozódási túraverseny „lényege”, hogy a turista két legyet üt egy csapásra: a természetben, friss levegőn tölti az időt, nem ritkán érdekesebb helyszíneken, mint a gyalogtúrázás közben, hiszen az utakról letérve keresi a térképen bejelölt pontokat, a logikai képességeit is próbára téve meg elméjét pallérozva. Mint szóba került, egyes pontokat a térképen nem jelölik be (piros körrel) a

rendezők, hanem valamilyen feladat végrehajtása segít a megtalálásukban. A felszínesség látszatát elkerülendő, mondok konkrét példákat. A *szerkesztés* nevű feladat eszközt (szögmérőt, körzőt) igényel. Megadják a *menetutasítás*ban, hogy két segédponttól milyen irányban található a pont, a szögmérővel pedig minél pontosabban rá kell szerkeszteni ezt a helyet a térképre. Tájékozódásban vájt fülűeknek mondom, hogy ez tulajdonképpen az ún. *hátrametszés*. A *távolságfésű* vagy *távolságmérés* feladat azt méri, milyen jól tud a versenyző lépésszámlálással távolságot mérni. Ezen egyszerűbb feladat végrehajtása tekintetében négy versenyzőtípust különböztethetünk meg: *a)* vannak a szerencsések, akik éppen egymétereseket lépnek, rájuk több szót nem érdemes pazarolni; *b)* egyesek megjegyzik, hogy lépésük hosszúsága – mondjuk – 87 cm, s szorzással hozzák ki az eredményt; *c)* ugyanez pepitában, akik a páros lépésekkel művelik ugyanezt, elegáns nagyvonalúsággal másfél méteres páros lépéssel kalkulálva, ami tartalmaz azért becslésből adódó hibalehetőséget; *d)* a nyilvánvalóan legjobb megoldás, nem is értem, miért nem ezzel kezdtem, hogy 12 lépésem pontosan 10 méter (kivéve, ha túl meredek a lejtő vagy az emelkedő, ha túl mély a homok, ha nagy a sár, vagy görgeteges köves a talaj). Lehet még olyan feladat, hogy a bejelölt területen belül az azonos tereptárgyakat (például jellegfákat, gödröket vagy kis mélyedéseket, töbröket, száraz árkokat, egyéb mesterséges vagy természetes tereptárgyakat) kell felkeresni, ahol bója van, ott jelölni, a feladat ilyenkor a sokat sejtető *jellegfajárás, gödörjárás, töbörjárás, tuskójárás* stb. neveket viseli. Az is egy feladat *(irányfésű)*, amikor a terepen megadott irányban kell haladni, és az első útba eső bójánál jelölni. Természetesen egy bójasorral találkozik az ember; minél pontosabban sikerült az irányt tartani, annál kevesebb lesz a hibapont. A többi lehetséges feladat (*egyenes itiner, szöveges itiner, iránymérés, oldalmetszés, poligon* stb.) szöveges ismertetésétől elvonatkoztat minket az, hogy felmerült egy fontos momentum: a tájékozódási túraversenyzés során a cél minél kevesebb feladat- és időhibapont összegyűjtése. (Időhiba a késésből adódhat.)

Az ellenőrző pontok megtalálását versenykartonon kell rögzíteni, vagy szúróbélyegző, vagy zsírkréta segítségével, vagy a válasz tollal történő beírásával.

Lássuk végre a gyakorlatban!

Verseny előtti terepbejárás – kezdődik a tavasz

Verseny-előkészítés – Rábay-fa

Verseny-előkészítés közben pihenés

Verseny-előkészítés – a kezdők EC-pályája

Terepbejárás – a májvirág a Bakancsos szimbóluma is lehetne

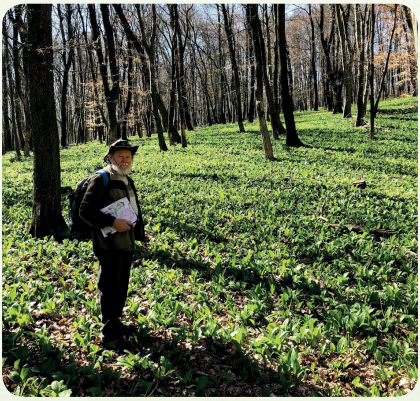

Verseny-előkészítés – medvehagymamező

2019. évi Bakancsos – rendezői szemmel (előkészületek)

A Bakancsos Atom Kupáról (azonkívül, hogy egyidős az országos tájékozódási csapatbajnoksággal) azt fontos tudni, hogy induláskor a Tolna megyei versenyzési lehetőség biztosítását tűzte ki célul, majd a Baranya megyei túraversenyek megszűntével a Mecsek is állandó helyszínné vált. Volt több verseny Pakson és környékén, a Szekszárdi-dombságban, a Geresdi-dombságban (a kedvelt Bátaapáti versenyközponttal) és a Mecsekben nemcsak Váralja környékén, hanem utóbb a Nyugati-Mecsekben is. 2019-ben éppenséggel a Mecsek Pécshez közeli része következett, mint máskor is, ilyenkor a térkép biztosításában a Baranya megyei tájfutók voltak a segítségünkre. A töbörös terepnek mindannyian nagy rajongói vagyunk, a Fehérkúti-kulcsosház pedig remek versenyközpontnak ígérkezett – a szervezés fáklyásmenetnek indult, nem soroltuk a kihívást jelentő rendezések közé. A versenyhez közeledvén (időben) azonban nem várt nehézséget okozott a főrendező (gerincműtét miatti) hiánya. Az nem merült fel, hogy a versenyt ne rendezzük meg, ezen a gondolaton már túlléptünk 2-3 éve.

Mellékszál: A 18. verseny szervezésekor felszínre került egy gondolat, hogy az egyébként népszerű Bakancsost a 20. sorszámig rendezzük meg, a tizenkilencediket hívjuk utolsó előttinek, a huszadikat pedig utolsónak, azt követően pedig a „csúcson kell abbahagyni" elvnek tökéletesen eleget téve elégedetten dőljünk hátra. Szerencsére a rendezői gárda a kísértésnek nem engedelmeskedett, így hiába érkeztek a 20. BAK-ra csak azért néhányan, mert úgymond az lett volna az utolsó, és néhányan a 21. eseményen meglepődtek. A döntés úgy szólt, hogy addig rendezünk Bakancsost, ameddig csendben ki nem múlik. Szóval a 22. BAK-hoz néhányunknak fel kellett kötnünk a gatyánkat. Még szerencse, hogy kedveljük a töbröket, mert a március utolsó szombatján zajló verseny előtti mintegy két hónapban szisztematikusan „feltúrtuk" a terepet, nagyjából név szerint megismerkedtünk a töbrökkel és egyéb nevezetes tereptárgyakkal – a felsőfokú pályák hibamentes rendezése érdekében. Nagy mázli, hogy egyesületünk legifjabb túravezetője vállalta az alapfokú pálya kialakítását, és ügyesen birkózott meg a feladattal. Ismert, hogy a legnagyobb nehézséget a felsőfokú pályák kialakításában a térképi pontatlanságok és az esetleg túlbonyolítottan furfangos feladatok miatt kialakuló versenyzői viták és elégedetlenségek jelentik. Ennek elkerülése érdekében elengedhetetlen rendezőként a terepet alaposan megismerni. A kezdőpályák esetében pedig mindig cél, hogy szép helyszíneken, érdekes feladatok tegyék élvezetessé a napot. Tájékozódási túraversenyt

rendezni valójában óriási móka, ráadásul a Bakancsos esetében ez egybeesik a tavasz ébredésével, jó követni, ahogyan változik a természet. Ehhez képest a verseny egyetlen napja nem is okoz akkora rendezői boldogságot a pályaépítő rendezők számára. Maga a verseny jelent azonban szervezett, összeszokott csapatmunkán alapuló logisztikai feladatot: indítás, időmérő állomások, cél, ellátás, értékelés, eredményhirdetés. Nálunk a Demeter Egyesület és az Atomerőmű Sportegyesület természetjáró szakosztályának 30 önkéntese gondoskodik ezekről.

Versenyközpont: a Fehérkúti-kulcsosház

Emlékmű a Fehérkúti-kulcsosház mellett

Az érem

A jelvény

Bakancsos Atom Kupa, 2019. március 30. – versenyzői szemmel

Az időjárás a legnagyobb barátunk vagy ellenségünk, ami a versenyzői alaphangulatot illeti, de meglepő módon a résztvevői létszámot mégsem befolyásolja jelentősen. Napjainkban a Bakancsosra mintegy 300 résztvevő érkezik. A népesnek mondható versenyzői létszámot az generálja, hogy versenyünkön több kategóriában, többféle nehézségű pályán lehet versenyezni: felső-, közép- és alapfokú pálya tájfutó térképen, de van lehetőség a versenyzést túrázással is egybekötni (a turistatérképes kirándulópályán), sőt, úri jómódunkban néhány éve a családi kategória bevezetésétől sem riadtunk vissza. Volt is ijedtség utóbbival kapcsolatban a verseny napján, mert az előnevezések alapján csupa új család és kiskorú részvételét vártuk, s „az újszülöttnek minden vicc új" kényelmi faktort választva a tavalyi mesét húztuk elő a cilinderből. De egy rutinos, tavalyi csapat is megjelent a rajtban.

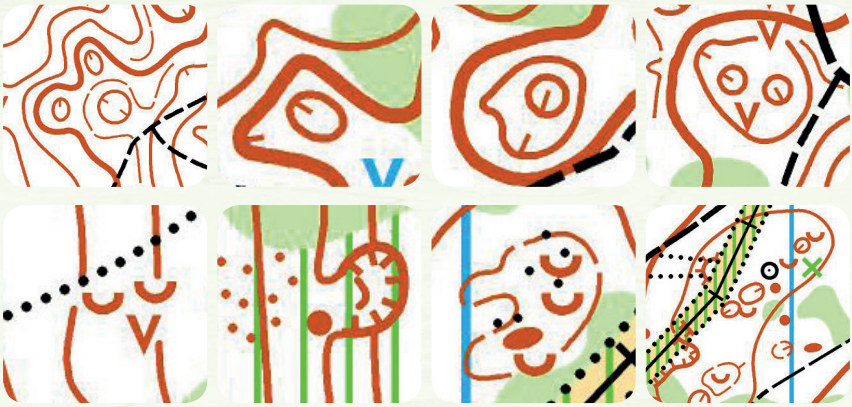

A töbörös térkép mulatságai (balról jobbra): béka, gyík, Hurvinyek, ijedt madár, szende madár, nünüke, ragyás ember, ufó

Ennél azért nagyobb izgalmat jelentett persze, hogyan fogadják a profik a másodvonalbeli rendezők „A" pályáit. Nyilván a verseny előtt ekkora arcunk nem lett volna, de a sikeren felbuzdulva most széles vigyorral azt jelentjük, hogy azt a megoldást, melyben az „Az öregek" a hurkos pályavezetésnek köszönhetően háromszor ugyanabban az időmérésben pihenhettek, egyenesen zseniálisnak értékeljük. Persze több időmérő állomásunk volt, de mindhárom közel volt a rajthoz. Mivel van egy olyan rendezői elv, hogy a sokat szenvedő időmérős önkéntes a következő évben kellemesebb helyet kap, így jövőre mindenki kaphat

Jelzésözön a kirándulók pályáján

Lapbóják medvehagymamezőben

kényelmetlen helyszínt. Ha már értékelés, „A fiatalok" memória-pályarészén nem tudtunk igazán kiteljesedni a térkép tökéletlensége miatt. De – ami szintén szükséges a rendezői boldogsághoz – azért minden csapat tudott hibázni, holtverseny (pláne nulla hibaponttal) nem volt. Az alapfokú pályák versenyzői nem panaszkodhattak a kevés szintet, de szép erdőt, több forrást, a Rábay-fát, a Kantavárat is érintő útvonalukra. A nagyon kicsikre igazán büszkék vagyunk, mindenki végigment a pályán, gondolt valamilyen megoldást a nyomozás feladatról – mi pedig új mesével készülhetünk jövőre. A versenyzés után az eredményhirdetésig van egy kis zsíroskenyér-uzsonna, meleg tea, csokika, sok beszélgetés, az országos turistabarátságok ápolása. Az eredményhirdetésre idén faérmekkel és fakupákkal készültünk, mert a szervezők közül egyesek ki nem állhatják az új műanyagszerű kupákat, a csillogó könnyű érmeket. Az érmeknek, kupáknak csak a helyezettek, nyertesek örülhetnek a verseny végén (az eredményeket a Demeter Egyesület honlapján meg lehet tekinteni), a verseny fémjelvényét azonban mindenki hazavihette. A relikviákon 2019-ben a Fehérkúti-kulcsosház illusztrációja szerepelt. Lesz Bakancsos 2020-ban is, a Tolnai-hegyháton, Lengyel-Annafürdő térségében, remek tájfutó- és turistatérképeken.

Versenyzők

Nevezés

Indítás

Eredményhirdetés – családi kategória

Fekete László

Kiss György élete, válogatott alkotásai

készült halála 100 éves évfordulójára

Kiss György szászvári születésű pásztorfiú volt, aki Európa-hírű szobrászművésszé vált élete során. Kiss György nevével 25 éve találkoztam először, amikor egy már feledésbe merülő baranyai írónő életét kutattam, akinek Kiss Györgyről szóló írását *Kiállítás a házfalon* címmel olvastam a *Vigiliában*. A felújított szászvári várkastély átadásakor tudatosult bennem újra az évforduló. Elhatároztam, megkísérlem felkutatni életét, munkásságát.

Bucsky Mihály monográfiájából vettem a legtöbb adatot a művészről. Könyve 1975-ben 1000 példányban került kiadásra. Bucsky Mihály három évig tanított a mázai és szászvári iskolákban, és az utódok megkeresésével, széles körű németországi levelezéssel próbálta felkutatni Kiss György életművét. Nehéz feladatot oldott meg, hiszen a művész után alig maradt írásos emlék. Levelezését tönkretette a gondatlanság, naplót sohasem vezetett, végtelenül szerény és visszahúzódó volt. Teréz leánya, „a Rizus", aki az adatgyűjtés idején Németországban élt, 80 éves volt már, mégis legtöbbet ő segített.

Kiss György életét, szaporodó műveinek megjelenését többen is figyelemmel kísérték, ismertették. A régiek közül: Gerecze Péter, Várady Ferenc, Szana Tamás, Liber Endre, Edvi Illés Gyula és Prém József főiskolai tanár.

Blandl György: *Nagymányok község történetében,* Várszegi Alajos: *Szászvár* című munkájában, Dercsényi Balázs és dr. Rónaky Kálmán újságokban közöltek róla életrajzot, műismertetést a sok név nélkül megjelent cikk mellett.

A közelmúltban Romváry Ferenc *Pécs szobrai* című munkájában minden pécsi alkotását elemezte, fotókon bemutatta.

Szülőfaluja és családja

Szászvár baranyai falu, ahol Kiss György született, és tizenhat éves koráig megszakítás nélkül élt, meghatározója volt életének. Itt bontakozott ki és erősödött meg benne a falu körül elterülő mecseki táj szeretete, ami külföldi bolyongásaiból is mindig hazahozta.
A Kiss család ismert története 1848 körül kezdődött. A szülők Szászváron éltek. Kiss József és Kovács Anna 1842-ben kötöttek házasságot. Gyermekeik: János 1843, majd két kislány, akik egyéves koruk előtt meghaltak. Kiss György 1852. augusztus 17-én született. Különös figyelemmel óvták, nevelték szülei, akik egyszerű parasztemberek voltak: saját ház, kevés föld – az is több tagban –, állataik legeltetési joga az erdőben.

A tanulóévek

Gyuri számára nemsokára véget ért a dédelgetett kisgyermekkor, iskolába járás következett, amit abban az időben az időjárás határozott meg. (Móra Ferenc, Tömörkényi István írásai adnak erről pontos képet.) Ha jó idő volt: legeltettek vagy otthon segítettek; ha beállt a rossz idő: kezdődhetett az iskola. Gyuri az állataik legeltetésével volt megbízva, és mivel más szórakozása nem volt, faragott. Ez elmélyedéssel járt, és sokszor előfordult, hogy az állatok elbitangoltak, amiért megdorgálták. A faragásból tehenük jól sikerült alakja alakult ki, és azt az iskolába is elvitte, mutogatta. Társai irigységét felkeltette, azt mondták, nem is ő csinálta. Veszekedés tört ki, amit az oskolamester úgy büntetett, hogy ráparancsolt Gyurira, csinálja újra az ő jelenlétében. Azon a délelőttön megcsinálta!
Egy írás megemlíti, hogy hétéves korában már egy feszület került ki kezéből. Tizenkét éves volt, amikor bátyját behívták katonának az osztrák–porosz háborúba. Két évig nem is járt rendszeresen emiatt iskolába, de a mezőn továbbra is faragott. Megpróbálták Pécsen inasnak adni, vagy kőfaragóhoz, vagy kovácsmesterhez, de egyik sem járt eredménnyel. Bartalics Mihály vállalta volna tanítását, de 100 forint tandíjat kért, amit a szülők nem tudtak megfizetni.
Életében nagy változást hozott a bérmálási ünnepe. Troll Ferencnek, a bérmálásra érkező, püspökét kísérő kanonoknak feltűnt a nagy tehetséget mutató rajzok, faragványok sora, amire felhívta püspöke, Dulánszky Nándor figyelmét. Troll kanonok kezébe vette sorsának intézését. Tizenhat éves korában elindította Grazba, a nagy ismeretlenbe.

Graz, München

A kis Gyurira a kanonok lobogós gatyát, borjúszájú inget és cifraszűrt adott, így indult útnak, nagy szenzációt kelthetve ezzel a jámbor graziakban. Troll Ferenc közbenjárására egy kolostorban kapott szállást. Innen járt a műipariskolába, ebben a ruhában, nem tudva egy szót sem németül. Az utcán, az iskolában kinevették, csúfolták furcsa öltözékéért, de mestere hamarosan munkaruhával látta el, ami rögtön véget vetett a szenzációnak. A német nyelv mellett az angolt is megtanulta társaitól. A honvágy nagyon kínozta. Szüleinek írt levelében panaszkodik tudatlanságára, minden pénzén könyveket vásárolt, hogy pótolja a hiányokat. Itt látott jelentősebb szobrászati alkotásokat, ez még nagyobb tudás megszerzésére serkentette. Mestere, Franz Kaltz, rajziskolába is beíratta, ahol egy katonai gyászkocsi tervrajzával díjat nyert és pénzjutalomhoz jutott. Végére ért tanulmányi ideje, és az alig huszadik évét elhagyó fiú hálafaragványt készített.

A felső keretre a kép címe került: *„Konstantin császár előtt a kereszt megjelen midőn Maxentinus ellen harczra indul”*; alulra a szerzőségi adatok: *„1873 Kis György 20 Január képfaragó tanulónak hála faragása”*.
A bal felső sarokban az égen megjelent keresztet és a feliratot mutatja a császár.
A dombormű eredetéről a Janus Pannonius Múzeum-i törzslapján semmiféle dátum nem olvasható, csak ennyi: *„özv. Krecsnich Henrikné ajándéka”*. A központ a koronás császár, jobbról, balról egy-egy vezér, mindannyian lóháton. Jobbról hat, balról négy vitéz, teljes harci felszerelésben, megdöbbenve nézik a jelenséget. A lófejek kidolgozása bámulatos, az arcok is mindegyike más. Egy-egy háttal vagy takarva áll, de a ruházatuk a legapróbb részletig kidolgozva, és még a talajon is találunk apróbb tárgyakat. Már ebből a műből is sejteni lehet, milyen hasznos volt számára a Grazban eltöltött idő.

Ki tudná azt ma már megmondani, mennyi munka került ki a keze alól, hiszen Kaltz mester műhelye templomokat, kolostorokat látott el szentek szobraival, oltárokkal, berendezési tárgyakkal, és ezekre a bécsi és grazi alkotásokra csak ennyit írtak: *„Készült Kaltz mester műhelyében".*
Lejárt a tanulóideje, és nem tudta, hol folytathatja tovább tanulmányait. Mindenesetre huszonkét évesen már Szászváron volt. Troll Ferenc közölte vele, hogy 1874. szeptember 8-án indulhat Münchenbe, hogy az Akadémián Knabl professzor osztályában kezdje meg tanulmányait.
Amikor Münchenből hazajött, Huszár Adolf váratlan halála miatt Kiss György hivatalosan is az állam szobrásza lett. Segély, jutalom, ösztöndíjak, díjak, kitüntetések kísérték útját, bármelyik tartózkodási helyét nézzük, mindenhol díjnyertes alkotást hagyott: Graz, Berlin, München vagy Róma legyen az. A legmagasabb a *„Pro Ecclesia et Pontifice"* pápai kitüntetése volt, ami Dulánszky püspök közbenjárásával indult hosszú útjára, és mire a Vatikánból ideért Pécsre, már Zichy Gyula püspök adta át neki. A király engedélyezte, amiről Budapest főpolgármestere értesítette:

„Tekintetes Úr!
Ő császári és apostoli királyi Felsége folyó évi március hó 27-én kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy Tekintetességed a részére adományozott: PRO ECCLESIA ET PONTIFICE pápai díszkeresztet elfogadhassa és viselhesse. Ezen legfelsőbb elhatározásról belügyminiszter úr Őnagyméltóságának ez évi május hó 11-én 2171 szám alatt kelt leirata alapján kérvényiratai visszaadása mellett van szerencsém Tekintetességedet tudomásul értesíteni.
Budapest, 1903. évi június hó 3.
Márkus József
fő polgármester."

Ez a kitüntetés előnév- és lovagi cím viselésével járt: *„Nagypápai lovag Kiss György szobrászművész".* Soha nem viselte, soha fel nem tüntette ezt a címét.

Házassága

Az 1880-as évek elején megismerkedett patrónusa unokahúgával, Troll Bertával, aki Németországban született. Valószínűleg Berta nagybátyjánál találkozhattak először, amikor Kiss György Pécsre érkezett látogatóba. A jó kiállású művészt, aki fontos munkát végzett, az alig 19 éves

leány megszerette – hiszen egyébként is csak jót hallott felőle –, és Pécsett 1885-ben házasságot kötöttek. Gyermekeik: Károly (1885), Valéria (1888), György (1890) és Teréz (1894).
Közeledett az ezredforduló. Soha nem látott fellendülés vette kezdetét Magyarországon. Pécsett Dulánszky Nándor püspök megbízásából megkezdték a székesegyház teljes átalakítását, Budapesten készült az Országháza. Paloták sora épült. Nagy volt a kereslet a díszítőfestők, -szobrászok alkotásaira. És Kiss György alkotott! Pécs, Budapest, Esztergom, Mohács, Nagyvárad, Szombathely, Temesvár sok művét őrzi, ezek közül a legfontosabbakat vesszük sorra.

Pécs

Szentháromság-szobor

„A Szent Háromság-szobor renoválása ügyében a városi bizottsági tagok Majorossy Imre polgármester elnökletével értekezletet tartottak. Jelen volt Troll Ferenc, püspöki helynök, akinek a szobor renoválására tett adománya, illetve ezen adomány letétele képezi a szobor renoválás ügye alapját. Megjelent Kiss György szobrász is Budapestről. Megállapodtak: Zsolnay Vilmos gyáros, Kiss György szobrász, Piacsek Virgil műépítész és Rauch János városi főmérnök. A tervet és költségvetést a pyrogránit kőből való renoválás tárgyában el fogják készíteni."
A szobor ügye 1901-ben: *„Hetyey Sámuel megyéspüspök a maga erre a célra adományozott nyolcezer forintnyi adományát visszavonta, mert adományának feltételeit a város nem teljesítette."*
1908-ban kezdtek a szobor felállításához. *„A Széchenyi téren álló Szentháromság szoboralapozás kezdete. A szobor pár méterrel feljebb került, mint ahol a régi állott, hogy összhangba jusson a belvárosi templommal. Tervezője Kiss György szobrász."*
1898–1908-ig, 10 évig tartott a szervezés, mire a munka megindulhatott. Előtte azonban Rauch János városi főmérnök még elment Esztergomba, ahol Kiss György első, és sokkal gazdagabb kivitelű szobra már állt akkor. Ezek után fogadták el, és készülhetett el a pécsi, a második szobor. A harmadikat Cegléden, a negyediket Apatinban állították, de ez utóbbi inkább csak oszlop volt.
A művészettörténészek véleménye szerint legnagyobb jelentősége a három reliefnek van, amelyek Máté evangéliumából veszik témájukat. *Krisztus megkeresztelése, A hegyi beszéd, vagy az apostolok indítása, Krisztus megdicsőülése.*

Az apostolok küldetése

Krisztus megkeresztelése

A Szentháromság-szobor

Szent Rókus

Krisztus színeváltozása

Páduai Szent Antal

Szentlélek

Szent Sebestyén

Immaculata

Az Irgalmas rendiek templomának homlokzatán Mária szobra, az Immaculata látható. Romváry Ferenc így ír róla: *„Egész alakos mészkő-, védőburkolattal ellátott fülkeszobor, ahol a posztamensen álló Mária fejét korona ékesíti, földig érő ruhája fölött vállára vetett dúsredőzetű köpeny. Kezét széttárja, tekintete átszellemült."*

A Pécsi Nemzeti Színházat díszítő szobrai

1895-ben Erkel *Bánk bánjával* nyitotta kapuit a színház. Két évvel ezt megelőzően így ír a *Pécsi Figyelő*: *„Az építendő színház homlokzatát két álló szoboralak, egy szoborcsoportozat – Diána vadászata – és három mellszobor fogja díszíteni, melyekre Kiss György vállalkozott, s valószínűleg őt is bízzák meg vele. A három mellszobor iránt még – úgy tudjuk – nincs megállapodás, hogy kiket ábrázoljanak."* Ma Vörösmarty Mihály, Csiky Gergely, Erkel Ferenc, Szigligeti Ede és Kisfaludy Sándor szobraiban gyönyörködhetünk.

Géniusz

A kupolán álló *Géniusz* az, ami biztosan Kiss György alkotása. Az anonimitás problémáját már a grazi faragóműhelynél említettem. A Zsolnay-gyárban sem igen szerették a szobrászok nevét feltüntetni, csak *„a Zsolnay"* volt, senki más. A gyárról szóló ismertetőkben sem szerepel Kiss György neve.

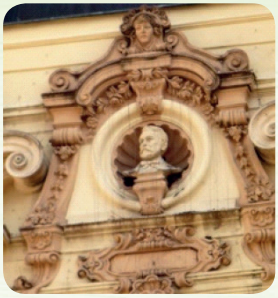

Szigligeti Ede

Csiky Gergely

Erkel Ferenc

Kisfaludy Károly

Vörösmarty Mihály

A káptalan ház szobrai

A volt kanonoki ház erkéllyel hangsúlyozott kapujának íves fülkéjében Szent Péter és Szent Pál szobra található.

Szent Péter

Szent Pál

Báró négyesi Szepesy Ignác szobra

„Kiss György sikerülten oldotta meg a feladatot. A jámbor életű főpapot abban a helyzetben örökítette meg, amint az oltár lépcsőjéről leszállva, kezében evangéliumos könyvet tartva hívei közé megy hirdetni a felebaráti szeretetet. Nemes vonású arcán jóság, szelídség és a hit derűje ül. Magas, nyúlánk termetét püspöki talár és palást födi. A szobor, mely bronzból van öntve, másfélszeres embernagyságban ábrázolja a püspököt. Az öntvény egy budapesti műintézetben készült, s magassága három méter. A sziléziai tömör gránitból készült talapzat valamivel magasabb. A talapzatot két dombormű ékesíti." A keleti oldalon látható képen van az a jelenet, mikor a líceum terveit bemutatják a püspöknek, a nyugati oldalon Pécs városának díszmagyarba öltözött vezetői tisztelegnek a püspök előtt.

A tervező bemutatja a püspöknek a Jogakadémia épületének alaprajzát

Pécs város küldöttsége köszönőiratot nyújt át az alapítónak

Székesegyház

Az épület déli oldalán a 12 apostol szobra látható. Bartalics Mihály gyorsan pusztuló homokkőből készült szobrait Kiss György szobraira cserélték. Ezek sem voltak tartósak, ezért ma Antal Károly mészkőből készült szobraival találkozhatunk.
A főkapu fölött Kiss György domborműve: *„Magyarország szentjei hódolnak Máriának."* Középen magas hátú trónon ül Mária, ölében a kisded Jézussal, mellette szent királyaink.

A nyugati homlokzaton: 2 térdelő angyal és két egyházi jelkép, a szfinx és a pelikán

A homlokzat bejárat feletti mezőjében: Szent István, Szent Mór és Szent Péter alakja

Dulánszky Nándor mellszobra

Az altemplomban Dulánszky Nándor (1829–1896) carrarai márvány mellszobra látható, melyet a székesegyház főoltára alatt levő kriptában helyeztek el arra a síremlékre, melyet Dulánszky püspök földi maradványai fölé emeltek.

Fogadalmi keresztek

A havi-hegyi kápolna előtti szarmata mészkősziklára tervezett 5,4 m magas fogadalmi keresztje Troll Ferenc káptalan megrendelésére készült. Amikor a kérés eljutott Kiss Györgyhöz, mindjárt jelezte, hogy szülőfaluja részére saját költségére készít egyet, hogy a falu emlékezetében fennmaradjon a neve. A harmadik Máriagyűdön a hegyoldalban, a negyedik Apatinban áll a templom mellett.

Pécs

Máriagyűd

Szászvár

Apatin

A Scholzl család síremléke (Központi temető, „K” parcella)

A gazdag sörgyárosnak 1900-ban készítette el a *Mária a kisdeddel és az olvasóval imádkozó lány* szobrát.

Ecce homo (Spies János síremléke, központi temető)

A carrarai márvány síremléket a temetőkápolna altemplomában találjuk.

Hölzl Szeráf Ferenc síremléke

A pécsi köztemető „A” parcellájában, a kerítés mellett állt. Hölzl Szeráf Ferenc sírját azóta felszámolták, a dombormű helye jelenleg ismeretlen.

Mohács

II. Lajos-emlékmű

A Csele-patak partján épített emlékmű bronz domborműve II. Lajos király halálát ábrázolja.

II. Lajos halála

Budapest

Országház

Az épületben kívül és belül 262 szobor és a két oroszlán található. Ebből Kiss Györgynek a külső részen 7 alkotása van: Aba Sámuel, Péter király, Salamon király, III. Ferdinánd, Jurisics Miklós, Erdődy Tamás horvát bán és Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér szobra.
A főlépcsőházban kétoldalt Kiss György cinköntvényű négy nemes apródja tartja a párnákon elhelyezett királyi jelvényeket –, a koronát, jogart, díszkardot és az országalmát. A 3 méter magas horganyöntvények színezve, aranyozva vannak. Egyúttal azt is jelenti, hogy ezt a hatalmas térséget csak Kiss György négy apródja és egy falfülkében az építő: Steindl Imre szobra uralja.
A Hit és a Jótékonyság allegóriája mellett 16, foglalkozásokat ábrázoló alkotását találhatjuk az épületben, 4 hármas csoportban: Tőzsde, Pénzverés, Posta és a Bányászcsoport, melyben érc-, kő- és szénbányász szerepel. Összesítve: az Országház épületén kívül 7, belül 2 szinten a 16 foglalkozást ábrázoló szobor, a 4 apród, 2 allegória: Jótékonyság és a Hit, ez 29 szobrot jelent, vagyis azt, hogy minden 9. szobor alkotója Kiss György! Ha pedig a foglalkozásokat jelölő 96 szobrot nézzük, abból 16, akkor minden hatodik az övé!

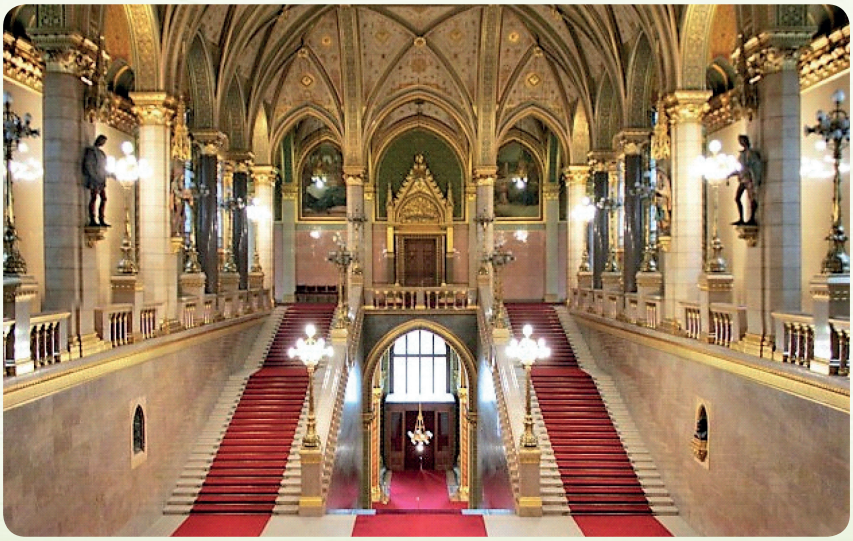

A főlépcsőház a négy apróddal

Tőzsde (hármas csoportban) – Képviselőházi társalgó

Telefon–Távirda–Posta (hármas csoportban) – Képviselőházi társalgó

Pénzverés (hármas csoportban) – Képviselőházi társalgó

Bányászat (hármas csoportban) – Képviselőházi társalgó

Zrínyi Miklós költő, hadvezér

Endrődy Tamás horvát bán

Jurisics Miklós

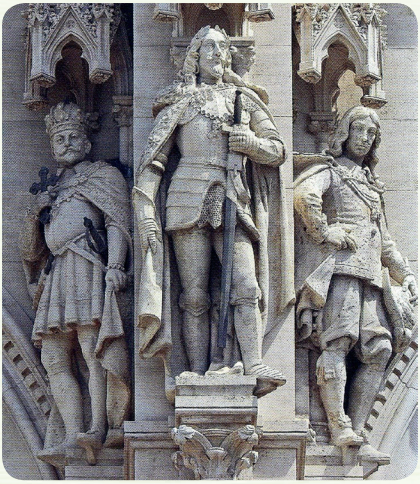

III. Ferdinánd (a középső főalak)
Kiss György munkája

Salamon

Aba Sámuel

Orseolo Péter

Az Országház épületén kívül elhelyezett alkotásai

Veres Pálné

„Eredetileg arról volt szó. hogy a szobor bronzból készüljön. Kiss György azonban bár nem tehetős ember, inkább lemondott néhány ezer koronáról, ami még a tiszteletdíjhoz járt volna, csakhogy ezt a művét carrarai márványban dolgozhassa ki. Megható volt ez az önzetlenség: Veres Pálné érdemei és az, hogy ez az első carrarai márvány nőszobor Budapesten, késztették rá ezt a régi és érdemes mestert arra, hogy anyagi nyereségéről lemondjon."

Kiss György nagy tisztelője volt a magyar nőnevelés úttörőjének, hiszen egyik leánya is a Veres Pálné által alapított iskolában érettségizett.

Gyászoló Géniusz

Deák Ferenc mauzóleumának kupoláját díszítő szobra, melynek külön értéke, hogy 64 induló szobrász előtt nyerte meg a pályázatot.

Árpád

A szobrot az egykori Honvédelmi Minisztérium homlokzatára tervezte. Az 1 méter magas gipsz pályaművet a Janus Pannonius Múzeum őrzi.

Károly Róbert szobra

Az ezredéves emlékmű egyik alakja.

Kisfaludy Károly mellszobra

A Tudományos Akadémia székházának csarnokában, a díszterem előtt van Kisfaludy Károly carrarai márványból alkotott mellszobra.

Esztergom

Szentháromság-szobor

Szent Kunigunda, Szent Márton, Szent Jolánta (Bazilika)

Jézus Szíve oltár

Szent László

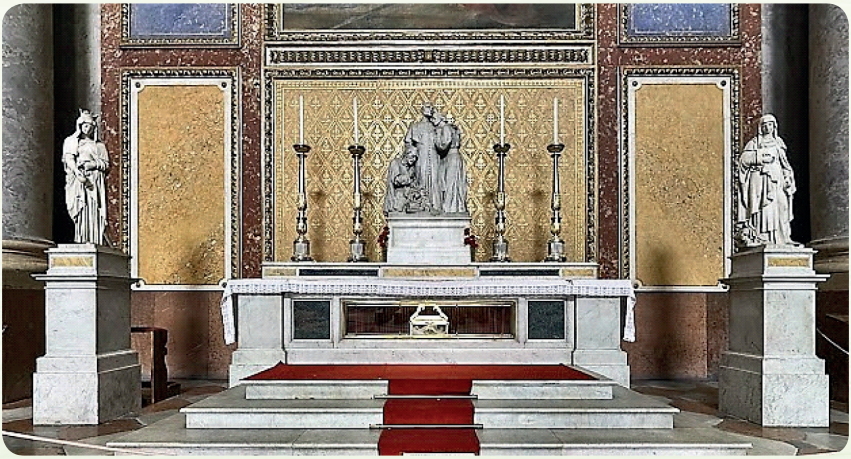

A három kassai vértanú

Patrona Hungarie
(a Bazilika előtti téren)

Szent István

Nagyvárad

Mária mennybemenetele

Temesvár

Mária-emlékmű

A Dózsa György kivégzésének feltételezett helyszínén emelt kápolnában helyezték el carrarai márványból alkotott szobrát. Fiával, Károllyal Carrarába utaztak, és ott készítették el a szobrot.

Említsük meg a történelmi Magyarország 17 helységében megtalálható Kossuth-szobrát, melyek közül az egyik – Kossuth halálakor – a *Vasárnapi Újság* címlapjára került.

Kiss György ugyanis két méretben adott mintát, egy kisebbet is az életnagyságnál, hogy szegényebb falvak is tudjanak emléket állítani.

Az Operaház két, a Vigadó egy szobrát őrzi és az Üllői úti kórház homlokzatára is került egy többalakos szoborcsoportja. Szombathelyen Berzsenyi Dániel, Pozsega városában Lukács Imbriszimovics ferences szerzetesnek, a város megmentőjének szobra is Kiss György alkotómunkáját dicséri. Zsánerszobrok sora került ki műhelyéből *(Csirkefogó, Szorult helyzetben, A vén betyár, A korhely és a Faunok).* A Mecsek Egyesület 1909. március 30-án fogadta tagjai közé.

Élete utolsó szakasza, családi tragédiák

Az idő elszólította a szeretett szülőket, amibe beletörődött, ám a kirobbanó I. világháború elvette Károly fiát, aki már kész alkotó szobrász volt. Pár hónapi frontszolgálat után Gorlice környékén érte a hősi halál, teste ismeretlen sírban nyugszik. Hamarosan György fiát is behívták, aki nyolc hét után fogságba esett az olasz hadszíntéren. Neki sikerült élve hazakerülni.

Kiss Györgyöt lelkileg teljesen összetörték az események. Egészségi állapota rohamosan romlani kezdett. Semmit nem dolgozott, fia alkotásait nézegette, aki – kritikusai szerint – talán apjánál is nagyobb művésznek ígérkezett.

Elérkezett 1919 februárja. Kemény hideg volt, de befűttetett a műterembe, élete utolsó művén kezdett dolgozni. A munka nagyon nehezen haladt, hamar elfáradt. Betegsége jobban gyötörte, de erős akarattal folytatta. Március közepére elkészült a *Haldokló honvéd.*

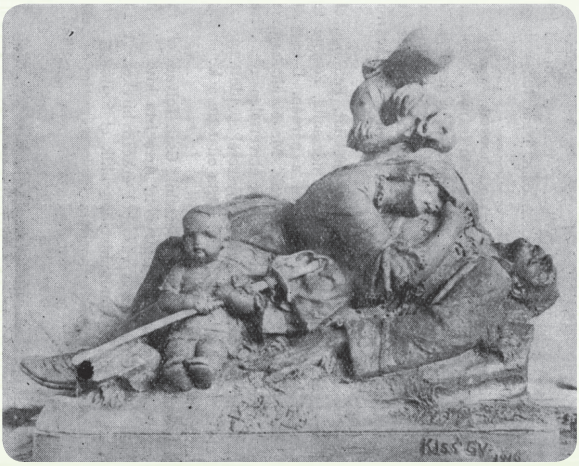

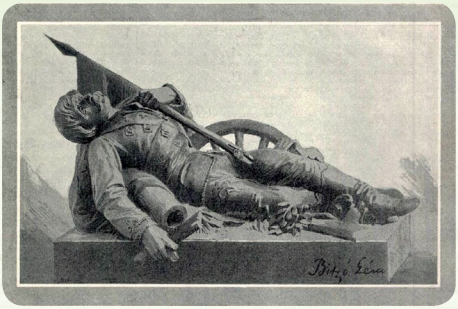

(A téma már 1883-ban is foglalkoztatta, ekkor készítette a *Haldokló honvédzászlótartó* című műfaragványát.)

Áprilisban már tudatzavara volt, beszélni sem tudott, írásban közölte kívánságait, csak folyadékot tudott magához venni. 1919. április 29-én halt meg abban a betegségben, ami 1941-ben Babits halálát is okozta.
Budapest utcáin hullámzott a piros öröm, az első szabad május elsejét ünnepelték a munkások százezrei. Kiss Györgyöt ennek a májusnak az első napjaiban a Kerepesi úti temetőben helyezték örök nyugalomba, a város által adományozott díszsírhelyen.

A szülőfalu emlékévvé nyilvánította 2019-et. Tudományos emlékülést rendeztek, ahol Nagy Ildikó, az emlékév egyik főrendezője, dr. Schmelczer-Pohánka Éva, az Egyházmegyei Könyvtár igazgatója, dr. Aknay Tamás művészettörténész, dr. Vargha Dezső főlevéltáros tartottak megemlékezést. Az emlékére tartott szentmisét Michael A. Blum apostoli nuncius és dr. Udvardy György megyés püspök celebrálták. Műveiből kiállítást nyitottak a felújított várkastélyban. Pécs városában, ahol jelentős számú alkotása található, dr. Schmelczer-Pohánka Éva és Fekete László amatőr irodalom- és helytörténetkutató tartottak megemlékezést, mindketten két-két alkalommal. Halálának 100 éves évfordulóján beszédek hangzottak el sírjánál Budapesten, és sírját is megkoszorúzták. Lektorálta, lábjegyzettel ellátta Kiss Zoltán, a Csorba Győző Megyei Könyvtár tájékoztató könyvtárosa, és Kissszabóné Trapl Ivett könyvtáros. Ezért ezúton is szeretném kifejezni hálámat és köszönetemet.

Chlebovics Miklós

Arborétumátadás Bonyhádon

(2019. szeptember 29., vasárnap)

Délután 15 órai kezdettel, hangulatos családi nap keretében, szép napsütéses időben, több érdekes programmal színesítve zajlott le a Perczel-kerti Arborétum ünnepélyes átadása.
A program főszervezője Bonyhád Város Önkormányzata volt.
Közreműködtek még: Solymár Imre, Városi Könyvtár, Bonycom Városgazdálkodási Nkft., Dobogó Hegymászó és Turista Egyesület, Völgység Turista Egyesület.
A programot Filóné Ferencz Ibolya polgármester nyitotta meg, és az arborétumátadás mellett, a parkban kialakított új játszótér és a felújított kastély – melyben a könyvtár működik – átadására is sor került.

Polgármesteri megnyitó

Méltatta az intézmények és civil szervezetek együttműködését a beruházás sikeres lebonyolításában. Megköszönte, hogy az érdeklődők szép számmal jelentek meg, és jó szórakozást kívánt mindenkinek.
Ezután az arborétumkialakítás támogatását elismerő oklevéllel és szerény ajándékkal köszönte meg a következő személyeknek:

dr. Farkas Antal ügyvezető igazgató, Ema-Lion Kft., dr. Farkas Attila ügyvezető igazgató, Bonycom Nkft., Ripszám István vezérigazgató-helyettes, Mecsekerdő Zrt., Schram Balázs ügyvezető igazgató, Dekotex Kft., Timer Soma ügyvezető igazgató, UV Print Kft.

A Bonyhádi Könyvfesztiválra 2019. július 22-én megjelent *„A bonyhádi Perczel-kastély parkjának botanikai és történeti érdekességei"* című könyv, amely a Perczel-kerti Arborétum kialakításának szakmai előkészítését szolgálta.

A könyv megjelenéséért tevékenykedők is elismerő oklevelet és ajándékot kaptak a polgármester asszonytól, név szerint: Chlebovics Miklós szerkesztő és szervező, Tóth István Zsolt botanikus, főszervező. Mindketten az arborétumkialakítás ötletgazdái voltak. Steib György helytörténész, társszerző. A lektorok: dr. Szőts Zoltán, Márton Antal, Teleki Balázs. Ritzel Zoltán természetfotós, Vercse Ágnes, a kötet és az arborétumi információs tábla tervezője, Szentes Olivér térképész, Tengelics Zoltán geodéta.

Díjátadások

Ezután az arborétum ötletgazdáinak következő beszéde hangzott el:

Díjátadás

„Sok szeretettel köszöntjük a megjelenteket. Köszönjük a támogatóknak és a közreműködőknek az együttműködést.
Ha nem is szó szerint, de szeretnénk Böjte atya legutóbbi beszédéből idézni, amely a Temesvári Magyar Napon hangzott el: A jóisten egyik legdrágább ajándéka a szülőföld szeretete. Itt vagyunk itthon, ez a mi szülőföldünk. Itt kell összefognunk, hogy szülőföldünket összefogással »tündérkertté« alakítsuk. A civilek, a városvezetés és az intézmények sikeres összefogását példázza a mai esemény. Nem véletlenül nevezi Illyés Gyula Bonyhádot »tündéri kohónak«, és úgy gondoljuk, Vörösmarty Mihályt is a bonyhádi tartózkodása ihlette meg, hogy a »Tündérvölgy« címet adta egyik eposzának.
Az arborétumi táblák kihelyezésével a biológiai oktatásokat és a természet jobb megismerését kívántuk elősegíteni.
Akik ennél részletesebb információhoz szeretnének jutni, azok a Perczel-kerttel kapcsolatos könyvet beszerezhetik a könyvtárban, a múzeumban és a Kaszinókerti Fröccsterasznál.
Mivel ma van a »szív világnapja«, ebből az alkalomból is jó szívvel ajánlom a mai családi nap programjait. A faültetéssel és virágültetéssel tevőlegesen is részesei lehetünk, hogy a Perczel-kert tündérkert legyen.
A családi nap végén Tóth István Zsolt botanikus vezetésével még egy sétát tehetünk az arborétumban. Jó szórakozást kívánunk!"

Meglepő, de jó hatású volt, hogy Tóth István Zsolt a könyvkiadás és az arborétumkialakítás támogatásáért elismerő oklevelet adott át – a civil közreműködők nevében – Filóné Ferencz Ibolya polgármesternek.

Arborétum alkotói megnyitó

A polgármester asszony alkotói jutalmazása

Továbbá most került sor a könyvfesztiváli kvíz feladatok helyes megoldást beküldőinek az oklevelek és könyvjutalmak átadására. Antal Mária, Bai Béláné, Kecskés Gergely, Szikra Zoltánné vehetett át jutalmat Tóth István Zsolttól.
A következő programok színesítették az eseményt: fotókiállítás, Perczel-kerti háziasszonyok sütisütő versenye, virágültetés, faültetés az „Életfa" program keretében, akadálypálya gyerekeknek, bójakeresés, növényfelismerés, kézművesprogramok gyerekeknek, játszósátor, zeneovi, játszótér.

Virágültetés

Az „életfa" ültetése

Új játszótér

Játszósátor

A program végén az arborétumi kvíz helyes megoldást leadók nevét Chlebovics Miklós ismertette. Balogh Pálné, Dávid Gizella, Faik Istvánné, Petrovics Kata, Ritzel Zoltán, Tanner Zoltánné oklevél- és könyvjutalomra jogosultak.
Legvégül nagy volt az érdeklődés Tóth István Zsolt szakmai vezetésére, melyen bemutatta az arborétumban a 25 megjelölt fát.

Az arborétum vezetett bemutatása

Arborétumi információs tábla

Erre az alkalomra a Solymár Imre Városi Könyvtár honlapján megjelent a Perczel-kerti Arborétumról az alábbi rövid ismertető. *(http://bokonyvt.hu/hu/perczel-kerti-arboretum.html)*

Bonyhád – Perczel-kerti Arborétum

Az arborétum Bonyhádon, a Perczel Mór u. 50. házszám alatt található.
Az egykori Perczel-kastély parkja 2,1 hektár területen fekszik, melyen több mint 50-féle fa- és cserjefaj látható.
A növények telepítése az 1910-es években kezdődött.
A kastély épületében a Solymár Imre Városi Könyvtár működik.
A park arborétumi felavatása 2019-ben történt.
Az eligazodást a Perczel utcai főbejáratnál található információs tábla és a 25 db jellegzetes fánál elhelyezett tájékoztató táblácska segíti.
„A bonyhádi Perczel-kastély parkjának botanikai és történeti érdekességei" című könyv részletes információkat tartalmaz az arborétumról.
Beszerezhető a Völgységi Múzeumban, a Városi Könyvtárban és a Kaszinókertben, a Helyi termék boltban, a Fröccsterasznál.

A könyvborító

Arborétumi infótábla

Fotók: Chlebovics Miklós, Máté Réka

Dr. Bátai István, dr. Bátainé dr. Kerényi Monika

A Bánffay úti Madonna-kép

Biztos vagyok benne, hogy minden Mecsek Egyesület-i tag számtalanszor érintette már kirándulásai, túrái során a Bánffay Simon úton, a pécsi állatkert nyugati kerítésénél álló Madonna-képet. Van, hogy csak odapillantunk és megyünk tovább, vagy megállunk, imádkozunk, és van, hogy „csak" a kép kedvéért megyünk oda.

Amint látni fogjuk, a kép története érdekesebb annál a pár sornál, amit a turista szakirodalomban találunk róla. Ami könnyen elérhető, hogy Graits Endre festményét Scholtz Gyula adományából 1900-ban állították fel a Bánffay Simon úton, és a ma látható kép már nem az eredeti.

Kezdjük az elején, a névvel. Az első híradás a képről 1899 augusztusában jelent meg a Pécsi Közlönyben (1), ekkor Madonna-képként említették. *„A Mecsek Egyesület tegnap délután Bánffay Simon elnöklete alatt választmányi ülést tartott, melyen elhatározták a Kardos-uti pavilion kibővítését s a Scholtz Gyula által fölajánlott Madonna-kép elhelyezésére a Bánffay-utat jelölték ki."* Pár

Madonna-kép, 2019

hónappal később a Pécsi Közlöny már Mária-képnek nevezi (2). Ezt követően váltakozva Madonna- vagy Mária-kép a megnevezése. A Mecsek Egyesület évkönyvében is Madonnának nevezi: *„Ugyancsak a f. évben állíttatta föl Scholtz Gyula tagtársunk a Bánffay-út egy szép pontján az általa felajánlott Madonna képet is, melyet Troll Ferencz pápai prelátus szentelt föl s a mely a vallásos érzületű lakóknak bucsujáró helyévé vált"* (3). Kiss József 1918-ban már ötödik kiadást megért Mecseki útmutatója Mária-képnek hívja (4), 1924-ben a festmény első cseréjekor ismét Madonna a neve (5). Az 1995-ben kiadott Mecsek természetjáró kalauza Mária-képnek már egyértelműen a Keleti-Mecsekben található Mária-kútnál levő képet nevezi, a Bánffay Simon úton levő a Madonna-kép (6).

A Bánffay út Madonna képei

Ugyanazon a helyen levő képekről írok, négy képről beszélhetünk a legújabbal együtt, ezért a többes szám. A legelsőről több helyen is olvashatjuk, hogy Graits Endre festette 1900-ban Schotlz Gyula adományából. Az első képet *„kemény fakeretbe foglalt bádogra festették"* és Raffaello Madonna della Sedia (más néven Madonna della Seggiola) képének másolata volt. Tölgyfa oszlopon állt, előtte imazsámolyt is elhelyeztek. Az erről tudósító újságcikk „Mária-kép"-nek nevezi (2). Az eredetit Raffaello 1513–1514-ben festette. A 71 x 71 cm méretű kép jelenleg Firenzében a Pitti Palotában látható. Harmadik alakja Keresztelő Szent János, aki lemaradt Graits mecseki másolatáról (3. kép). Az első mecseki Madonna-kép jól látható egy 1900-ban kiadott képeslapon. A képeslap minősége nem teszi lehetővé, hogy a nagyított részletet tisztán lássuk, de egyértelmű, hogy ez valóban Raffaello művének másolata. Graits Endréről érdekes életrajzot olvashatunk a Pécsi Szemle 2005 tavaszi számában, bár ezt a képet nem mint másolatot, hanem tévesen saját kompozíciónak mutatja be (7).

Rafaello festménye, Madonna della Sedia

A Madonna-kép egy 1900-ban kibocsátott képeslapon

Madonna-kép, 1900

A kép 1924-re olyan rossz állapotba került, hogy ki kellett cserélni. Az új kép a híres genazzanói madonna (Olaszország) másolata volt. A képet a Férfi Liga megrendelésére festette egy fiatal pécsi művész, Csernus Ferenc (8). Az új képről érdekes leírásban adott hírt a „Dunántúl", avatása 1924. június 28-án volt (5).

„Genazzano Itáliának egyik legbájosabb helye, amelynek szépsége olaszokat és idegeneket vonz magához varázsával. Genazzanónak erdei szépek, sötétzöldek és mély árnyékot adók; Genazzano fenyői nagy koronáinak évszázados emlékekről suttognak, mikor az esti szélben a magas albán hegyek üzenetüket küldik hozzájuk. Genazzano szőlői és fügéi üdék és zamatosak. Genazzano legszebb szépsége azonban a Madonnája, és akik Isnessze vidékről zarándokolnak oda, Madonnát mennek látogatni. Valamikor nagyon régen – nem tudni a századot sem – valaki imádságos lélekkel megfestette a Madonnát gyermekével. Legendák szárnyán távoli századok arról regélnek, hogy angyalkezek festették, mert olyan szép a Madonna szeme, hogy aki festette, annak az égben látnia kellett őt; halandó asszonyoknak olyan szép szemük nincsen. Ezt a Madonnát

festette meg egy pécsi művész a Férfi Liga megbízásából. Volt Madonnánk eddig is a Mecseken, és akik lélekkel róták a Mecsek útjait, sokszor állottak meg a kis oszlop előtt: friss virágok és apró szeretetvallomások – rossz versek jó lélekkel írva – tanúskodtak arról, hogy a múltban is kedves helye volt ez a kis nyitott szentély a pécsieknek. A kép fakult, a fa elkorhadt alóla, egy pár szegényes évnek pusztulása szomorúságot vont füzérül a kép köré. A régi szép Madonna szomorú Madonnává lett; illett is az elmúlt nehéz évek hangulatához ez a szomorú Madonna. Most a genazzanói Madonnát fogják szerető férfikezek a Mecsek e pontján elhelyezni. Férfikezek, iparos, munkáskezek, akik így hódolnak meg a Nagyasszony előtt; az egyik gyalult, a másik mázolt, a harmadik homokot hordott: szívesen áldoztak sokan, mert hiszen az övék nemcsak most, hanem a jövendő évek pusztulása elől is ők akarják megvédeni. Ezek a férfiak hívják meg Pécs katolikusait szombaton estére kis ünnepjükre a mecseki genazzanói Madonnához."

Feltűnhetett az idézet elején, hogy *„magas albán hegyek üzenetüket küldik hozzájuk"*. Az eredeti képhez (6. kép) szép legenda fűződik, ami Albániához köti a kép eredetét. Genazzanóban egy ünnepség alatt szállt alá a festmény egy felhőből 1467. április 25-én. A történet szerint 1467 januárjában, a ma ismert adatok szerint 1468-ban hunyt el Albánia legnagyobb hadvezére, Szkander bég (más néven Kasztrióta György albán fejedelem). Albánia egyik északi városában, Shkodrában (régi magyar nevén Szkutari vagy Kadar) állt ekkor Albánia leghíresebb szentélye, az ország védőszentjeként is tisztelt Madonna-képpel. Szkander bég halála után összeomlott a törökök elleni harc, nem volt gátja a hódításnak. Sokan menekültek el ekkor a keresztény országból, köztük Giorgio és De Sclavis (nevük olaszos átírásban a legismertebb) szkutari lakosok is. Álmukban parancsot kaptak Szűz Máriától, hogy hagyják el szülőhelyüket, és kövessék a csodatévő Madonna-képet, ami szintén távozik a biztos pusztulásra ítélt helyről. Másnap el is mentek a templomhoz, ahol a kép előttük szakadt el a falról, fehér felhő vette körül, és nyugat felé lebegett olyan sebességgel, hogy ők ketten követhessék. A felhő, benne a képpel, Rómáig vezette őket, ahol nyoma veszett. Az Örök Város templomait járták, ott keresték hazájuk védőszentjét, de sehol nem lelték. Kis

Genazzanói Madonna

idő múlva ők is hallottak a genazzanói rejtélyes módon alászállt képről, odasiettek, és viszontlátták otthonuk kincsét. A történetnek itt nincs vége, az albánok azóta is rendszeresen felkeresik a képet, Ferenc pápa is megemlékezett róla 2017 áprilisában, a kép odaérkeztének 550. évfordulóján.

Madonna-kép, Zsabokorszky, 1924

A mecseki másolatról fennmaradt egy Zsabokorszky és egy Barasits képeslap. A lapok minősége itt sem teszi lehetővé a részletek bemutatását, de felismerhető a genazzanói kép.

Adatot nem találtam róla, de kellett lenni egy harmadik képnek is, ami nagyban hasonlít a genazzanói Madonnához, de nem azonos azzal. A 2008-ban készült fotón már egy restaurálásra szoruló kép látszik, de észrevehetők az 1924-es másolattól eltérő részletek. Látható rajta Mária keze, más a glória, és a gyermek arca is jobban anyja felé fordul.

A kép restaurálására Mauksné Diettrich Csillát kérték fel 2010-ben (9), ám ez akkor már lehetetlen volt, ezért ő egy új képet festett (személyes kommunikáció). Ezen felismerhető a genazzanói kép és annak későbbi javítása, de mégis egy önálló alkotásról kell beszélnünk. Felszentelését Kele Pál és Farkas Béla végezte 2010. május 31-én. Farkas Béla a kép bal, míg Kele Pál annak jobb szélén látható.

Madonna-kép, Barasits, 1924

Madonna, 2008

Madonna, 2008

A Madonna-kép felszentelése, 2010

A jövő turistakalauzaiban, Mecsek lexikonokban fel lehetne tüntetni Raffaello és Genazzano örökségét. Büszkék lehetünk elődeink választására, a legszebb Madonna-képek közül varázsoltak egyet Mecsekünkbe, aminek méltó utóda Mauksné Diettrich Csilla képe.

Felhasznált irodalom

(1) Pécsi Közlöny, 1899. augusztus 24., 4. oldal
(2) Pécsi Közlöny, 1900. május 10., 3. oldal
(3) A Mecsek-egyesület jelentése az 1900-ik évről. Összeállította: Kiss József. Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Részvénytársaság, 1901., 41. oldal
(4) Kiss József. Mecseki útmutató. Ötödik javított kiadás. Pécs, 1918., 12. oldal
(5) Dunántúl XIV. évf., 141. szám, 1924. június 22., 1. oldal
(6) A Mecsek természetjáró kalauza. Szerk.: Baronek Jenő. Pécs, 1995., 227. oldal
(7) Boros László, Mendöl Zsuzsanna. Egy elfelejtett pécsi festő: 150 éve született Graits Endre 1854–1909. Pécsi Szemle, 2005., 8. évf., tavasz. 15–27. oldal
(8) Dunántúl, XIV. évf., 1924. május 27., 5. oldal
(9) Fekete/fehér. A Ciszterci Diákszövetség Pécsi Osztályának Lapja. 2010., XX. évf., 9. (76.) szám

Sey Gábor

Egy családi legenda nyomában

A lengyel Sikorskiak és címereik

Pécsett, a Zsolnay családdal összefonódott Sikorski család által magáénak vallott címer két épületen is el lett helyezve. A BELITSKA család címerével, mint kettős címer, az Apáca u. 8. szám alatti Megyei Könyvtár kapuzata felett, a 18. században mészkőből, valamint a ledinai Zsolnay-mauzóleum déli bejárata felett, az építésre utaló 1901-es évszámmal; az építőkőbe vésve.

A címer: kerek talpú pajzs, közepén függőlegesen, hegyével lefelé álló, kétélű pallos, melynek mindkét oldalán stilizált folyó látható; a rostélysisak feletti koronából három strucctoll nő ki. Takaró: jobbról és balról.

A pécsi Sikorsky család a *kopaszynai* előnevet használta, melyet valamennyi Pécsett eltemetett családtag síremlékén fel is tüntettek. A lengyel eredetű család őse a családi legenda szerint, Anton, a krakkói Wawel tárnoka. Fia, Stefan 1240-ben seregével legyőzte a Krakkót támadó ellenséges sereget, amiért nemességet és címert nyert. A címer motívumai két folyó találkozásánál vívott csatára utalnak. Stefan késői leszármazottja Máté, aki utazásai során Pécset megismerte, majd később a városba telepedett le.

A család tagjai, mint lengyel nemesek indigenátust nem kaptak. A magam részéről a családi mondában szereplő 1240-es dátumot korainak tartom ahhoz, hogy Lengyelországban címert és nemességet kaphasson. A címer motívumai, s különösen a sisak nem a 13. századi heraldikát tükrözi.

A pécsi Sikorski családot a Zsolnay és a Mattyasovszky családokon kívül a Belitska családhoz is rokoni szálak fűzték, mégpedig többszörösen. Ennek bizonysága címerük közös elhelyezése a ház kapuzata felett. Sikorski Zsolnay Miklós névjegyén is ezt, a fentebb leírt állítólagos 13. századi címert viselte.

Pécs ipari, kulturális életében kiemelkedő jelentőségű Sikorski Tádé (1852–1940) munkássága, aki a Zsolnay Porcelángyár művészeti vezetőjeként „sok tehetséggel és tudással alkotott újat és szépet", ahogy sógornője, Zsolnay Teréz munkájában megemlékezik róla.[1]

A családra és a címerük eredetére vonatkozó információk Kehidai László helytörténeti kutató barátomtól származnak, aki a Zsolnay család ma is élő tagjainak munkásságát, életét feldolgozva többüktől is hallotta ezt a legendát.

Pécs város címeres emlékeiről írt könyvem írásakor már ráleltem a Sikorsky család magyarhoni érdemeiért nyert címerére a Pest-Pilis vármegye nemes családai[2] című munkában, mely szerint a Sikorszky Lengyelországból származó család a 16. században kapott magyar nemességet, melyet Abaúj, Sáros és Zemplén vármegyékben annak idején ki is hirdettek. Tehát, már az 1500-as évek táján hazánkban kellett hogy éljenek. Birtokaik az előzőekben említett vármegyékben voltak a 18. század második felében Nagymihályon, majd 1848 előtt Tarcalon és Tokajban. A család egyik ága Erdélybe is elszármazott. Sikorsky Titusz Budapesten vámhivatali főtiszt volt, János Abaúj megyei táblabíró, akinek fiai: Ignác (†1889) máramarosi adótiszt; Dániel (†1898) kassai dohánygyári tiszt; Ferenc (†1903) sótárnok. Ignác fia Szilárd előbb vasúti tiszt, majd segédjegyző Albertiben. Másik Sikorsky János 1848 után ulánus főhadnagy, majd pénzügyi tisztviselő (†1892). Az ő fiai Titusz (lásd fenn), Zsigmond csendőr százados, Jakab királyi iparfelügyelő. Sikorsky Endre eperjesi esperesplébános, Sándor szászkabányai aljárásbíró. A családhoz tartozónak tartja még a szerző *Tádé* pécsi gyárost (neje Zsolnay lány), aki a Ferencz József-rend lovagja, az atlétikai klub elnöke.

E munka alapján a hiteles címer: kék pajzsban, hármas zöld halmon, fehér lovon, jobbra vágtató magyar vitéz, jobbjában kardot tart, átütött török fővel. Sisakdísz: arany oroszlán, növekvően, jobbjában kardot tart. Takarók vörös-arany, kék-ezüst. A család részére történő előnév adományozásáról, vagy használatáról nem esett említés.

1 Zsolnay T.–Zsolnay M.: Zsolnay (1980)

2 Kőszeghy S. m. főlevéltáros: Pestvármegye nemes családai In: Borovszky S: Magyarország vármegyéi és városai Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye I. Pestvármegye nemes családai

A témában való további kutakodásomat nagyban segítette, hogy Sibmacher címereskönyvének teljesebb – eddig fel nem lelt köteteit is tartalmazó – elektronikus kiadása jelent meg az Arcanum Kiadó jóvoltából. Ennek harmadik, „Der blühende Adel des Königreichs Preußen / Edelleute"[3] címet viselő második kötetének első részében[4] két Sikorski-címerre is bukkantam, melyet azonos családbéliek viseltek.

Sikorski I. (428. címertábla). A Sikorski családot Siebmacher neves lengyel és a nyugat porosz családként tartja számon, mint, akik Cassub területről,[5] illetve Kelet-Poroszországból erednek. A 18. században a Poznan provinciai Wirsitzben[6] rendelkeztek birtokkal. Címerük eredete a Cietrzew[7] törzshöz kötődik, és a múlt század közepétől többük is a porosz hadseregben szolgált. Kétféle címert használnak.

Pajzs: Vörös tárcsapajzs, zöld hármas-halmán álló jobbra néző fekete fajdkakas, ami a Cietrzew törzshöz kötődésüket jelképezi. A pajzs feletti jobbra forduló rostélysisak háromágú, arany levélkoronáján, domború oldalával fekvő emberarcú, arany félholdon, két hatágú aranycsillag nyugszik. Takaró mindkét oldalt vörös-ezüst.

3 Poroszország virágzó nemessége / Nemesek J.Siebmachers' Wappenbuch des Peussiscgen Adels (Nünberg, 1878)

4 J. Siebmachers' Grosses und allgemeines Wappenbuch. Wappenbuch des Peussiscgen Adels (Nürnberg, 1878) 380. old

5 „A kasubok nyugati-szláv népcsoport, akik egyenes ágon a pomeránoktól származtatják magukat, nyelvük vélhetően az egyik pomerán nyelvjárásból alakult ki. A gdański tengermelléken és Nyugat-Pomeránia keleti részén élnek. Számos alcsoportra oszthatók, melyek kulturális és nyelvi szempontból térnek el egymástól. Ezek a népcsoportok a bilákok, gachok, júzok vagy más néven mucnikok, krubánok, leszákok, morzánok, ribákok és zabórok." A kasubok tipikusan határ menti népcsoportot alkotnak, akiknek lakóhelye az évszázadok folyamán sokszor „cserélt gazdát". Sokuk eközben a németesítés vagy lengyelesítés áldozatává vált, erőszakos, illetve természetes asszimiláció eredményeképpen. Számos ismert porosz és német szabadsághős és kiemelkedő személyiség kasub. Többségük azonban nem tartott szoros kapcsolatot az „anyakultúrával". Leszármazottaik pedig már teljesen elszakadtak ettől a kultúrkörtől. Szinte lehetetlen meghatározni, hogy közülük kit tekinthetünk kasubnak, avagy hogy melyik lengyelt, illetve németet kasub származásúnak. A kasubok jelentős hányada kettős identitással rendelkezik – lengyel nemzetiségűnek és kasub etnikumúnak vallja magát. (Internet: https://hu.wikipedia.org/wiki/Kasubok)

6 Wyrzysk lengyel város.

7 Fajdkakas. Lyrurus tetrix – nyírfajd

Megjegyzés: A címer kapcsolódik a nyugat porosz Sikorski családhoz, melynek címerpajzsában szerepel a hold egy csillaggal s a sisakon egy „széncinke" áll. (Porosz nemesek kötet. 142. tábla.)

Sikorski II. (428. címertábla). Bár Siebmacher e másik Sikorski családot is köti az előzőhöz, mint oly családtagokat, akik Nyugat-Poroszországba származtak át, ezt a magam részéről a címer rajzolata alapján kétlem. Míg az előző címerben jól láthatóan fajdkakas szerepel, ebben a címerben kis testű, inkább énekes madarak lettek megmintázva.
A közölt címer: hegyes talpú, ívelt oldalú pajzsban, két sorban 3 madár (2-1); a felsők a pajzs középvonala felé, egymással szembe tekintenek, míg az alsó jobbra álló. A pajzs felett jobbra néző pántos sisak, rajta jobbra forduló madár. Korona, illetve tekercs nélkül a madár a sisakra hajló takarón áll. Takarók: mindkét oldalt. Megjegyzés a címeren a színjelölés hiányzik.

Siebmacher a galíciai, ladoméria és bukovinai nemesek között is említ egy Sikorski családot. Véleményem szerint ez egy harmadik ilyen nevű család.

Sikorski (252. címertábla).[8] a Sendomierz vajdaság nemes családja, akiket 1697-ben említenek először.
Többször előfordultak a galíciai anyakönyvekben, így 1782-ben, 1827-ben és 1830-ban. Címerük megegyezik a Lis II. család címerével.
Címer: Csücskös talpú vörös pajzs, középütt a pajzs széleket el nem érő keskeny szarufából kinövő, egyenlő szárú ezüst kettős-kereszttel,[9] melyet fentről – a pajzs élét el nem érő – szarufa zár le. A pajzs feletti pántos sisak háromágú levélkoronájából jobbra forduló, farkát emelő, természetes színű róka kinövőn. Takaró mindkét oldalt vörös-ezüst.

8 J. Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch Der Adel von Galizien, Ladomerien, Bukovina (Nürnberg, 1905) 207. old 252. címertábla
9 Wurfeisen – vas dobónyíl. Valamennyi Lis címer leírásánál a német szöveg vas dobónyilat említ.

Lis család több is akad a kötetben, s valamennyi címere igencsak hasonló. A fő címerszerzőként szerepel még a Bzura és az Iłgowski család, ám hogy melyik címer a közös szerzemény, az pontosan nem derül ki. A címerek rajza a kötet 17 címertábláján található. Érdemes mind az öt Lis címert megtekinteni, mert valójában a fő címerszerzőkön kívül még 18 család az, mely ezeket a címereket bírja. Közülük az egyik a **Sikorski** család is.

Lis I. *Kerektalpú vörös pajzs, középütt egyenlő szárú ezüst kettőskereszttel, melyet fentről – a pajzs élét el nem érő – szarufa zár le.*
A pajzs feletti pántos sisak háromágú levélkoronájából jobbra forduló, ágaskodó, hátrafelé kunkorodó farkú, természetes színű róka kinövőn.
Takaró mindkét oldalt vörös-ezüst.

Lis II. *Hasonló az előző címerhez, ám középütt a pajzs széleket el nem érő keskeny szarufából kinövő, kettőskereszt felső keresztfája az alsónál rövidebb, a felső szarufa szélessége az alsó keresztfa szélességével egyező.*
A pajzs feletti pántos sisak háromágú levélkoronájából jobbra forduló, ágaskodó, természetes színű róka kinövőn, egyenesen felfelé álló farokkal. Takaró mindkét oldalt vörös-ezüst.

Siebmacher utalása szerint ez lenne a **Sikorski** család címere is, ám ha jól megnézzük, a mesteralakok némileg eltérnek egymástól, az alsó keresztszár tekintetében.

Lis III. *Kerektalpú vörös pajzs, középütt ezüst kereszttel, melyet fentről – a pajzs élét el nem érő – szarufa zár le.*
A pajzs feletti pántos sisak háromágú levélkoronájából három fehér strucctoll nő ki. Takaró mindkét oldalt vörös-ezüst.

Lis IV. *Kerektalpú vörös pajzsban ezüst pápai kereszt, melynek, alsó keresztfájának jobb oldala hiányzik. A középső keresztfa túlnyúlik az alsó és felső keresztfán.*
A pajzs feletti pántos sisak háromágú levélkoronájából jobbra forduló, ágaskodó, természetes színű róka kinövőn, egyenesen felfelé álló farokkal. Takaró mindkét oldalt vörös-ezüst.

Lis V. *Kerektalpú vörös pajzsban, középütt egyenlő szárú arany kettőskereszt melyet fentről – a pajzs élét el nem érő – szarufa zár le.*
A pajzs feletti pántos sisak háromágú levélkoronájából jobbra forduló, hátsó lábain ülő, természetes színű róka nő ki, felfelé álló farokkal, két barna bivaly szarv között. Takaró mindkét oldalt vörös-arany.

Az azonos címert bíró családok[10] közt találjuk a Sikorskin kívül a Lisiecki és a Lisowski családot is, akik külön is szerepelnek a hivatkozott műben az elsőként említett a Lis (I.) címerrel megegyező címerükkel.[11] Ezek a családok 1782-ben szerepelnek először a galíciai anyakönyvekben. Így joggal feltételezhető, hogy valamennyi család a 18–19. században kaphatta egyszerre a nemességét és címerét.

Sibmacher munkájában[12] a porosz nemesek közt is említi a Sikorskiakat,[13] mint a 18. században az ermlandi Katreinben[14] virágzó családot. Az ő

10 A címeren osztozkodó családok: Dobroszkiewicz, Doroszkiewicz, Giebultowski, Karnicki (későbbiekben gróf és birodalmi báró), Kiepinski, Lisiecki, Mieszkowski, Olszewski, Rndnicki, Ruszczyc, Sapieha (később herceg), Sikorski, Starzenski (később gróf), Tausz, Wankowicz, Zawadzki.

11 192. címertáblán külön is láthatók

12 J. Siebmachers' Grosses und Algemeines Wappenbuch III. kötet 2. rész Der Preussische Adel (Nürnberg, 1906) 165. old. 142. címertábla

13 Uo. 142. címertábla) a 380. oldalon és a 428. táblán

14 Kattrein / Kathrein. 1945 óta a település Lengyelországhoz tartozik, a lengyel neve Kojtryny

címerük: *csücskös talpú kék pajzs alján felfelé tekintő, emberarcú félhold, felette középütt, hatágú ezüstcsillag lebeg. A pajzs feletti jobbra néző, arany, pántos sisakon jobbra forduló arany madár áll. Megjegyzés: Korona illetve tekercs nélkül a madár a sisakra hajló takarón áll. Takaró mindkét oldalt kék-ezüst.*
Valójában a fajdkakasnak kellene a sisakon állnia, ha egyszerűen csak arról lenne szó, hogy a sisakdíszt és a címerképet megcserélte a címer viselője. Itt azonban a „hárommadaras" címer szárnyasa jelent meg, amit, mint látjuk a későbbiekben „széncinkének" neveztek.
A „hárommadaras" címer két változatban is előkerül a kihalt pomerániai porosz családokat tárgyaló kötetben.[15]

Valójában két különböző címert használó, ám egy tőről fakadó **Sikorski** családot említ a kihaltak között Siebmacher. Az első család címere (57. címertábla) a már megismert „hárommadaras" címer. A szerző külön kiemeli, hogy ezt a lengyel nemes családot nem szabad összetéveszteni két másik ugyanazon nevű, eltérő címerrel rendelkező másik családdal. Az itt bemutatott címerrel bírókat a múlt század második felében Cassub területen élőkkel azonosítja, ahová Oslaw-Damerow, Klonzen és Polczen tartozott. Az utóbbi két városban még 1836-ban is volt birtoka a családnak. Michael v. Sikorski részesedése 1787-ben Klocze vajdaságban volt. Leszármazója, fia, Ádám. 1798-ban ugyancsak itt élt egy másik Sikorski Mihály, akinek három fia volt: Martin, Christoph és Ádám. Christopher v. Sikorski 1792/93-ban házasodott össze a Pirch család leányával, és 7 gyermeket hagyott hátra.
Balthasar v. Sikorski, akinek Paul volt a fia, 1756-ban fordult elő Oslaw-Damerowban.
1784-ben említik a gazdag Johann v. Sikorskit. Végül 1862-ben Johann v. Sikorskit akinek birtoka volt Reckow-ban, amit 1850-ben vásárolt.
A család által használt első címer:
Csücskös talpú, ívekkel keretezett pajzsban, két sorban (2-1) fekete „széncinke" melyek közül a felső kettő egymással szembe fordul, a pajzs középvonala felé, míg az alsó madár jobbra álló. A pajzs felső élén jobbra néző rostély sisak, amin a pajzsban lévő „széncinke" ismétlődik ugyancsak jobbra fordulva. Takaró mindkét oldalt fekete-ezüst.

15 J. Siebmachers' Grosses und Algemeines Wappenbuch Der abgestorbene Adel der Provinz Pommer (Nürnberg, 1894) 91. old. 57. címertábla.

A család által használt másik címervariáció (57. címertábla) a pecsétkép alapján rekonstruált címer, a 428. táblán megadott „három madaras" címerrel mutat hasonlóságot. *Csücskös talpú, ívekkel keretezett pajzsban, a pajzs középvonalában egymás alatt három fekete „széncinke" melyek közül a felső balra, az alatta lévők jobbra állók. A pajzs felső élén jobbra néző rostély sisak, amin a pajzsban lévő „széncinke" ismétlődik ugyancsak jobbra fordulva. Takaró mindkét oldalt fekete-ezüst.*

A „széncinke" e két utóbbi címerben pusztán fekete színében hasonlít a fajdos címerben ábrázolt szárnyasra, alakjában nem. A címerkönyv hetedik kötetének harmadik része tárgyalja a kihalt porosz családokat,[16] ahol az egykor virágzó **Sikorski** (15. címertábla) családról is szót ejt. A pomerán nemességgel bíró családot a Kelet-Poroszországban, Katreinenben 1722-ben élő családdal azonosítja. A családi birtok 1809-ben még Sikorski Joachim tulajdona volt, de 1810-ben már Anton v. Sikorskit említik tulajdonosként. Ő Christoph v. Sikorski és Anna v. Pirch fia volt. Családi hovatartozástól függetlenül 1773-ban Thomas v. Sikorskit a christburgi Glisnóban, 1772-ben pedig Anton v. Sikorskit Splawiében találjuk.

A közölt címer: Csücskös talpú kék pajzs alján felfelé tekintő, emberarcú ezüst félhold, felette középütt hatágú aranycsillag lebeg. A pajzs feletti jobbra néző arany pántos sisakon jobbra forduló ezüst madár áll. Megjegyzés: Korona, illetve tekercs nélkül a madár a sisakra hajló takarón áll. Takaró mindkét oldalt kék-ezüst.

A már korábban közölt címertől csak a hatágú csillag színe tér el.

Az eddig közöltekből levonhatjuk azt a következtetést, hogy különböző Sikorski családokból a Lis családdal azonos címert bírók, akik mint lengyel-német nemesek, címerüket a 19. században is viselhették.

16 J. Siebmachers' Grosses und Algemeines Wappenbuch Ausbestorbener Preussishe Adel (Nürnberg, 1900)

Legvégére hagytam a galíciai, ladoméria és bukovinai nemes családok[17] közt fellelt Kopaszyna családot és címerét.
A **Kopaszyna,** vagy ahogy másként írják, a Kopasina családról keveset tudhatunk meg a leírtakból. Valójában csak a címer ismertetése történik meg, azzal a megjegyzéssel, hogy a nemesség ez ékét a Czastecki családdal egyetemben kapták.

A közölt címer: *Kerek talpú vörös pajzs, közepén függőlegesen, hegyével lefelé álló arany markolatú, kétélű pallos, melyet mindkét oldalán hullámos, fentről befelé ívelő stilizált vízfolyam kísér. A pajzs felett szembe néző, a rostélysisak ötágú koronájából öt fehér strucctoll nő ki. Takaró: jobbról és balról vörös – ezüst.*

A Czastecki[18] kapcsolatban is csak szegényes, ám mégis fontos információhoz jutunk. A sandezi[19] körzetben élő család a galíciai lovagok és nemesek közt említtetik, ahol nevük 1782-től fordul elő a nemesi nyilvántartásokban. Címerük leírására itt már nem kerül sor, csak a 146. táblán történő bemutatására. A címer Kopaszynai címertől való eltérése jelentéktelen, talán inkább a rajzoló keze nyomát őrzi. Itt a pajzs csücskös talpú, a sisak pedig jobbra néző.

Mindezekből milyen következtetést vonhatunk le?
Elsősorban azt, hogy a Pécsett elhelyezett két címer nem a Sikorski, hanem a Kopaszynai család címere. Hogy ezt a címert a Sikorskiak magukénak vallják és a *kopaszynai* előnevet használják, az esetleg rokoni kapcsolatra utalhat a Kopaszynai vagy a Czastecki családdal.

17 J. Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch Der Adel von Galizien, Ladomerien, Bukovina (Nürnberg, 1905) IV. kötet 14. rész 13. old. 10. címertábla

18 J. Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch Der Adel von Galizien, Ladomerien, Bukovina (Nürnberg, 1905) IV. kötet 14. rész
Der in Galizien immatriculirte, dort ansässige oder wohnhafte Adel Ritter und Edelleute 122. old. 146. címertábla

19 Sandecz (a német Sandez név elferdített megnevezése) a lengyelországi „Sądecki" Lengyelország délkeleti részén fekvő terület. Neve Nowy Sącz és Stary Sącz városok nevéből származik.

Másodjára, hogy több egymással rokoni kapcsolatban nem lévő Sikorski nevű lengyel nemes család élt a birodalom területén – akiket címereik alapján jól megkülönböztethetünk –, s feltehetjük, hogy éltek ily névvel nemtelenek is.
Ez utóbbi feltevést erősíti meg, hogy Sikorski, Wladislaw (1881–1943) – lengyel tábornok, politikus, 1922–1923-ban miniszterelnök, 1939 szeptemberétől a lengyel összeomlást követően a lengyel emigráns kormány miniszterelnöke, az emigráns lengyel csapatok főparancsnoka – aki 1943 júliusában, Gibraltárban repülőgép-szerencsétlenség következtében életét vesztette – sem használt családi címert. De említhetnénk még: Alain Sikorski (*1959) belga grafikus, képregény-rajzolót, Kazimierz Sikorski (1895–1986) lengyel zeneszerző, zenetudós, zenepedagógust és fiát, Tomasz Sikorski (1939–1988) lengyel zongoraművész, zeneszerzőt. Krystian Sikorski (*1961) lengyel jégkorongozót, Peter Sikorski (*1979) német filmszínészt, Radosław Sikorski (*1963) lengyel politikust, aki 2005–2007 között honvédelmi, 2007–2014 között külügyminiszter volt, Roman Sikorski (1920–1983) lengyel matematikus, akadémikust.
Harmadszor, feltételezésem szerint hazánkba is több Sikorski nevű lengyel család telepedett le. A pécsi Sikorskiakat nem fűzi rokoni szál a XVI. században magyar nemességet kapott, Abauj, Sáros és Zemplén megyékben élő és onnan elterjedt családhoz. Hiszen ha ez nem így lenne, a pécsi család kézenfekvően a magyar címert használta volna.
Negyedszerre: Az Abaúj, Sáros, Zemplén megyeiek nem nemesként érkeztek hazánkba, mert nem indigenátust kaptak, hanem magyar címeradományt, melynek során nem emlékeztek meg korábbi nemesi státuszukról.
Ötödjére: mint láttuk, valamennyi címer adományozása a 13. századnál későbbre tehető. Mint dolgozatom elején említettem, a Pécsett elhelyezett címerek rajzolata (sisak, orrjegy, takarók), is ezt erősíti meg. Egyedül a pallos – bár ez későbbi korok címereiben is rendre megjelenik –, ami a 13. században viselt fegyvert idéz. A családok és címerek ismertetése során Sibmacher 18–19. századi adatokra hivatkozik. Jóllehet, munkája során mindenütt törekedett a családokra vonatkozó legkorábbi adatra utalni. Utolsó megjegyzéseim inkább a családi legendához, mint a címerhez kapcsolódóan: A családi emlékezet szerint 1240-re datált ütközet, melyben Stefán legyőzte a Krakkót támadó ellenséget, feltehetően a legnicai csata lehetett, mely egy évvel később – 1241. április 9-én – volt, és valójában a lengyelek vereségével végződött. Az egyesült cseh–lengyel seregeket, melyet a Német Lovagrend is segített, a beözönlő tatár seregek legyőzték, akik győzelmük után Magyarországra törtek.

Hogy Pécsre mikor kerültek a Sikorskiak, azt elfedi az idő homálya. Mindenesetre a név Madas József munkájában[20] 1893-ban kerül először említésre egy Felsővámház utcai ingatlanvétel kapcsán.

Sikorski Tádé 1852–1940
(Forrás: Angstertől Zsolnayig
In: Kehidai László: Zsolnayak 188. old.)

20 Madas J. Pécs telkei, házai és utcái Internet: http://mnytud.arts.unideb.hu/madas/adatbazis.php?kozvetett=Sikorszky&teljes_keres=text

Vercse Ágnes

A Magyar Zarándokút dél-dunántúli szakasza

Szekszárd – Pécs – Máriagyűd

Előszó

Élménybeszámolómat egy közmondással kezdem:

„Ha gyorsan akarsz haladni, menj egyedül!
Ha messzire akarsz jutni, menjünk együtt!"

Célom ezzel az élménybeszámolóval, hogy a Mecsek Egyesület tagjainak minél szélesebb körében váljék ismertté a Magyar Zarándokút.

Az Esztergom–Máriagyűd közötti zarándokútról folyamatosan útinaplót vezettem az élményeimről, gondolataimról és érzéseimről. A fotókkal együtt a teljes anyag elfoglalná az évkönyv nagy részét, ezért csak a Tolna, Baranya megyei utolsó szakaszra korlátozódik a jelenlegi beszámoló. A Szekszárd–Máriagyűd közötti szakasz a rövidített útvonalon is 119 km. A Magyar Zarándokút Egyesület szabályai szerint a 100 km-t meghaladó teljesítők is jogosultak a zarándokdiplomára Máriagyűdön. Az írásom élménybeszámoló, képekkel kiegészítve, és nem útikalauz. A részletes útleírásokat a Magyar Zarándokút útikalauz és a www.magyarzarándokut.hu honlap tartalmazza.
A Mecsek, Villányi-hegység és a Szekszárdi-dombság turistatérképeken is jelezve van az útvonal.
Részlet a Magyar Zarándokút Egyesület tájékoztatójából:

„A Magyar Zarándokút hazai szent helyeket érintve, Esztergomból vezet Máriagyűdre. Különböző történelmi utakat (római út, Árpád-kori utak, jeruzsálemi zarándokút, keresztes hadjáratok útja, Szent Jakab út stb.) fedve, érintve halad északról déli irányba. Országhatártól országhatárig szeli át hazánkat az ország gerincén. Keresztmetszetet ad Magyarországról, természeti és épített értékeinkről, az itt élők életéről. A Magyar Zarándokút érinti mindhárom nagy történelmi zarándokutat. Haladhatunk rajta Jeruzsálem felé, Róma irányába és Santiago de Compostelába az Arles-i caminon. Részévé válhat a Czestochowa

– Međugorje között tervezett nemzetközi zarándokútnak. Az út fizikai megtestesítését a zarándokszállások kb. 20–35 km-enkénti hálózata és a kijelölt, »felfestett« útvonal adja.
A hagyományokra alapulóan tervezett útvonal többnyire földutakon, turistaösvényeken a természetben vezet, de a közbeeső települések belterületeit érinti. A zarándokút teljes hossza mintegy 431 km. Az útvonal hosszának fele hegyvidék, fele pedig alföldi sík terep. Átvezet a Pilisen, a Kiskunsági Nemzeti Parkon és a Mecseken.
Az utat elmesélni, bemutatni, filozófiáját megértetni másokkal nem lehet. A zarándokutat át kell élni, át kell érezni, és csak útközben tapasztalható meg, kinek mit jelent valójában. Noha az út különböző embereknek kicsit mást és mást jelenthet, hisszük, hogy morális és mentális »tisztító – rendező hatása« vitathatatlan.
A zarándokutat bármilyen (vallási, ideológiai stb.) megkülönböztetés nélkül mindenki bejárhatja, aki elfogadja a működés szabályait. A zarándokúton a mentális kikapcsolódás, felfrissülés garantált, az út végiggyalogolása pedig nem jelent nagyobb költséget annál, mint amit az ember otthon költ magára.
Jó utat kívánunk! Isten áldjon utadon! Magyar Zarándokút Egyesület"

A teljesítés igazolásához és a kedvezmények igénybevételéhez zarándokútlevél beszerezhető az útvonal mentén több helyen. Legközelebb Pécsen a Ciszterci Rend Zarándokszállásán. Ugyanitt útikalauz kedvező áron kapható. Pécs, Szent István tér 6. • Helstáb Zsolt: +36 20/4403-441, 72/510-145 • E-mail: helzsolt@gmail.com

Útjelzés

Útirányjelző tábla

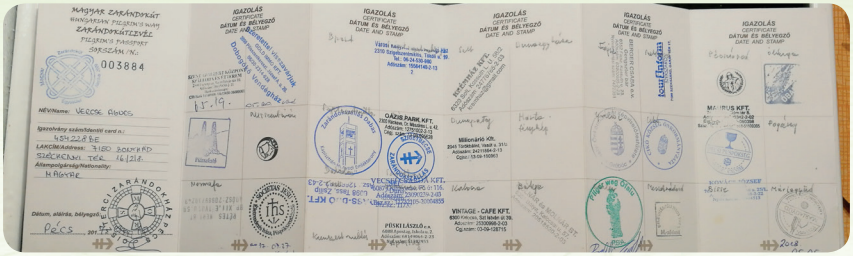

Zarándokútlevél

Kezdetek

Az egész úgy kezdődött, hogy egyik este a barátnőmmel beszélgettünk, mikor szóba hozta a zarándoktúrát. Még nem hallottam róla, hogy Magyarországon is van ilyen. Nem is időztünk a téma felett sokáig, megbeszéltük, hogy majd meglátjuk.

Pár nap múlva eszembe jutott a beszélgetésünk. Az internet segítségével olvasgattam a túráról. Sok érdekességet és pár riasztó dolgot tudtam meg. Ahogy haladtam a hozzászólások és leírások tanulmányozásával, egyre jobban megjött a kedvem, de egyre nagyobb kételyek is felmerültek.

A legközelebbi traccspartinknál szóba hoztam a túrát. Innen nem volt megállás.

Addig jutottunk, hogy bármennyire is jó lenne, egyszerre nem tudjuk megoldani, mert nincs annyi szabadságunk. Részletekben fogjuk bejárni, majd megtervezzük.

A harmadik találkozásnál – addig olvasgattunk, tervezgettünk – bennem felmerült, hogy én nem merek belevágni túravezetés nélkül. A barátnőm is erre jutott. Már majdnem letettünk róla, mikor felmerült bennem, hogy Miklóst meg kéne kérdezni, nem vállalná-e el a vezetést, mivel ő gyakorlott túravezető. Bevallom, bár én vetettem fel ezt a lehetőséget, de nem hittem benne. Miért vállalná, és miből fizetnénk ki? Én nem, de a barátnőm hitt benne és beszélt Miklóssal.

Még most sem tudom elhinni, de Miklós vállalta! És ráadásul ingyen. Egy kérése volt, hogy hozhasson magával még pár embert.

Miután igent mondtunk, nekünk már nem is volt dolgunk. Miklós átvette a szervezést és mi csak vártuk az indulást.

Mindent ő szervezett. Szállásokat keresett, kinyomtatta az útvonalakat, bejárta a számára még ismeretlen területeket, a buszok, vonatok indulását kiírta, az éttermek, kocsmák menüjét, nyitva tartását lejegyzetelte. A szó szoros értelmében mindent leszervezett, nekünk csak menni és menni kellett.

Az első csapattalálkozón elkezdtük megbeszélni a lehetséges útvonalakat, utazást, felszerelést, „menetrendet”. Miklós nagyon felkészültnek és tapasztaltnak tűnt.
Átbeszéltük az útvonalakat, behatároltunk egy időt – egy évet –, hogy teljesíthessük a zarándokutat. Itt hallottam először a tűbe fűzött cérnáról a vízhólyag kezelésére, hogy kedvező, ha hosszú túra előtt vazelinnal kenjük be a lábunkat. A túracipő fontossága, lehetőleg 1/2 vagy 1 számmal nagyobb legyen. Mit érdemes több napra csomagolni, hogy ne kelljen sokat cipekedni.
– Jól döntöttünk, hogy őt kértük fel – beszéltük meg barátnőmmel.
Lassan fel kell készülni a háromnapos túrára. Elég hiányos volt a felszerelésem. Kellett venni egy nagyobb, praktikus hátizsákot, italnak üveget, pár apróságot, és elsősorban túracipőt. A túracipő lett később a mumusom. Épp indulás előtti nap vettem egy új túracipőt. Nagyon kényelmes, könnyű volt, így csak épphogy izgultam miatta, nehogy feltörje a lábamat. Mindenhol azt olvastam, hogy nem szabad hosszabb túrára új cipőt húzni. Hát nekem sikerült, de szerencsém volt, nem tört fel, nagyon kényelmes és kellemes volt a lábamnak. A bajok később jöttek.
Szóval eljött az indulás napja. Bíztam benne, hogy minden szükséges dolgot beraktam és talán semmi pluszterhet nem viszek, mert elég nehéznek tűnt a hátizsák. Később már nemcsak nehéznek tűnt, hanem majd meg szakadtam alatta.
Izgultam, hogy milyen lesz, bírom-e az iramot, a súlyt a fájós hátammal, a közösséget. Főleg az érdekelt, hogy megtalálom-e a választ a miértre, hogy miért akartam ezt az utat bejárni, mi késztetett arra, hogy nekivágjak. Nem tudtam az okát, csak azt, hogy menni akarok, de nagyon!

Szekszárd–Cikó • 26 km

Ezt a túrát nyitottnak indítottuk, hogy bátran jöhessenek mások is túrázni. Szekszárdig busszal mentünk, és onnan indultunk gyalog. Több szép műemlék épületben gyönyörködhettünk Szekszárdon. Néhány érdekes látnivalót a következő képek mutatnak.
A szakasz egy meglepően kemény lépcsőzéssel és emelkedővel indult a Szekszárdi-dombság szőlőtábláin keresztül, majd elértük a Bati-kilátót, ahonnan csodálatos a kilátás a környékre.

Szekszárd, Garay tér

Belvárosi templom a Béla téren

Megyeháza

Városháza

Remete-kápolna

Remete-csurgó

Ez volt az első 25 km-es távunk. Kellemesen elfáradtunk. Itt tanultam meg, hogy több vizet kell vigyek magammal. Miklós segített ki itt először, de nem utoljára. Mint a későbbiek is igazolták, egy varázs hátizsákja van, amiből mindig előhúzza azt, amire épp szükség van. A Szekszárd–Cikó útvonal kellemes volt. Egy részen szántáson kellett átmenni, amit villanypásztorral védtek. A jelzés erre vezetett, így átléptünk, és kicsit megtapostuk a földet.

Bati-kilátó

Kilátás a szekszárdi szőlővidékre

Az erdőbe beérve hosszú gyaloglás után értük el a világtól kicsit elzárt Grábócot. A faluba érve azonnal megláttuk a kiváló állapotban lévő, a hazánkban fennmaradt egyetlen szerb kolostortemplom épületegyüttest, amiben jelenleg két szerb apáca és egy pópa élt. A műemlék templom ikonosztáza gyönyörű és rendkívüli látvány. Nagyobb egyházi ünnepek alkalmával misét tartanak az ide érkező szerb hívőknek. A település túlsó szélén a katolikus templomban és a kálváriában gyönyörködtünk.

Grábóc, szerb templom

Ikonosztáz

Katolikus templom és kálvária

Itt megállapítottam, hogy a biciklisfelső nem praktikus kiránduláshoz. Annyira gyorsan nem haladunk, hogy szellőzni tudjon az anyag, így beleizzadtam, és igencsak büdösnek éreztem magam. Tehát már ez is egy tanulás volt. Egy túrán két lecke. Több víz és lehetőleg pamutruha. Összességében kellemesen fárasztó, de szép vidéken jártunk.

Cikó–Mecseknádasd • 14 km

Cikón is több értékes és különleges műemléket láttunk. Cikót elhagyva egy meredek, sáros emelkedőn kellett volna feljutni, de nem vállaltuk be, mert rettentően csúszott. Bemásztunk a kerítésen egy hétvégi tanyához, és ott „másztunk" tovább. Mire felértünk a tetejére, beázott a túracipőm. Csalódott lettem. Kiderült, hogy új cipő kell. Ezen a túrán megtanultam, hogy váltózokni feltétlenül kell. Ebben az esetben túravezetőnk párja segített ki egy pár zoknival.

A cikói ótemplom

Volt egy kis eső, de mire mindenki felhúzta az esőkabátot, elállt. Kisebb lankákon mentünk le, majd fel, majd megint le és fel. Viszonylag kisebb táv volt, de annál szebb. Ófalut érintettük, mely egy csendes kis eldugott település.

A katolikus templom és a volt Perczel-ház

Az Eszter-pusztai templomrom

Az ófalui templom

A Mecseknádasdi kilátót és Schlossberg romjait érintve érkeztünk be a településre, mely sok muzeális értékű épülettel rendelkezik.

Mecseknádasdi kilátó

Schlossberg romjai

Katolikus templom

Árpád-kori templom

Mecseknádasd – Óbánya – Püspökszentlászló – Zobákpuszta • 25 km

Ismét a Mecsekben túrázunk. Mecseknádasd után a Skóciai Szent Margit-keresztnél mentünk be az erdőbe, a festői Óbányai-völgyön át értünk el Püspökszentlászlóra. Előtte kicsit kevertünk, és így visszsza kellett fordulni. Megtanultuk a szabályt, ha sokáig nem látunk jelet, akkor vissza kell fordulni. Nagyon meleg volt, és egy kis szakaszon a tűző napon kellett haladni, ami nem volt kellemes. Püspökszentlászlón a püspöki kastély gyönyörű arborétumában megpihentünk, majd erdős részen haladtunk Zobákpuszta felé. A végén futottunk a buszhoz, mert kicsit lelassultunk.

Skóciai Szent Margit-kereszt

Óbányai templom

A csodás Óbányai völgy

A Ferde vízesés

A püspökszentlászlói templom

A püspöki kastély

Zobákpuszta – Pécs • 23 km

Kellemes időben túráztunk Pécsig. Zobákpusztát aszfaltúton hagytuk el, majd betértünk az erdőbe. A Kövestető Hotel mellett haladtunk el, majd Koszonya-tető után lassan az Árpádtetői pihenőhöz értünk. A kalandpark még zárva volt, de egy kávéra megálltunk. Innen a Dömörkapuig haladtunk, ahol a kútból feltöltöttük vízzel a kulacsokat. A Tettyén végigsétáltunk, és gyönyörködtünk a kilátásban. Megnéztük a havi-hegyi templomot. Miklós a Tettye vendéglőben foglalt helyet. Ebéd után elmentünk a székesegyházhoz, és a Püspöki kincstárban pecsételtettünk, majd a buszmegállóig mentünk.

Árpádtető, Tepsifüles Étterem

A Havi-hegyi templom

A Széchenyi tér

A Székesegyház

Zarándokszállás

Pécs – Nagyárpád – Máriagyűd • 32 km

Hajnalban indultunk Nagyárpádra, hogy megtegyük az utolsó utat Máriagyűdig. Az út háromnegyed része lankás, mezők, tavak mellett halad, majd a Tenkes-hegyen kellett átkelni.
Az idő hajnalban isteni volt. Hat órakor már túráztunk. Én az utolsó túrán, a végén belehúztam, és be kell vallanom, vonzott a teljesítménykényszer, ezért az első pihenő után felpörögtem. Pogánynál egy Tó-piás nevű kiskocsmánál pihentünk először. A kocsmáros aranyos volt, de sajnos nem volt kávéja. A szomszédja meghallotta, és hozott nekünk kávéport. Kis beszélgetés, pálinkakóstoló után a kávé is elkészült. Most is, mint oly sokszor az út során, nagyon kellemes emberekkel találkoztunk. A kávé után elindultunk. Itt én nekivágtam nagyobb sebességgel. Jó érzés volt haladni, kicsit egyedül lenni, csak a természettel és pár nyúllal. A következő tíz kilométert 6,8 km/óra átlagsebességgel tettem meg, 7,3-as sebességem is volt. Miklós utánam telefonált, hogy zavarja, hogy nem lát, várjam meg őket. Megkértem, hogy mehessek, hisz lendületben voltam, és az út jól ki volt jelölve, nem lehetett eltévedni. Kedves volt, mert megengedte, csak aggódott.

Nagyárpádi templom

Nagyon élveztem, és a huszadik kilométernél éreztem, hogy kicsit pihennem kell. Leültem, átöltöztem fehér ingbe, mert a nap már igencsak tűzött. Megettem a szendvicsem, és kerestem egy kutat. Bisse nevű falvacskában voltam. Itt született Nagy Ferenc miniszter. Leültem a padra, mivel se kocsma, se bolt nem volt. Egy kis busz jár időnként, amiről lehet vásárolni. De most semmi nem volt. Vártam és vártam. Nagy sokára beértek a többiek is. Ők is pihentek, majd folytattuk az utat. A falut elhagyva lassan eljutottunk a Tenkes-hegy lábához, és mentünk felfelé. Sokáig napon, ami már nagyon tűzött. Ahogy mentünk felfelé, visszanézve gyönyörű táj tárult a szemünk elé. Nagy sokára beértünk az erdőbe. Itt már nem sokat kellett felfelé menni. Lassan leereszkedtünk, és egy kilátóból már láttuk is Máriagyűdöt. Innen is csodálatos volt a táj. Még a siklósi várat is láttuk. Beértünk a templomhoz. Én imádkoztam, talán a többiek is. Pár fotó, és megkaptuk az okleveleket. Véget ért a túra. Harkányig taxival mentünk, majd hazabuszoztunk.

Pogányi halastó

Büfé a tónál

A bissei templom

A Tenkes-hegy

Zárszó

Véget ért a zarándoktúra, melyet egy év alatt sikerült teljesíteni. Kicsit összevissza mentünk, néha azt se tudtam, hogy hol vagyunk, de Miklós mindent nagyon jól megszervezett. A hátvéd, a párja sokat segített. Ő olyan volt, mintha végig velünk lett volna. Sajnos a térde nagyon fájt, de azért lelkileg végig velünk volt.

A máriagyűdi kegytemplom

Zarándokoklevelet kaptunk Máriagyűdön, a Plébánia Fogadó Központjában.

A záró vacsorán a megbeszélt zsíroskenyér-parti helyett meglepetésként finom babgulyás várt minket, valamint gyümölcskoktél és sütemény. A vacsora után barátnőm, mint a zarándokcsapat vezetője, és Miklós, mint túravezető, beszédet mondtak, és átadták a zarándokokleveleket és a meglepetés túravezetői emléklapot.

Zarándokoklevél

Emléklap

Nagyon jó az az érzés, amit főleg a többnapos zarándoktúrákon éreztem. Vágyom rá, hogy egyszer napokig vagy hetekig kimehessek az erdőbe, a természetbe. Remélem, lesz rá módom.
Kívánok hasonló jó és kellemes érzéseket mindenkinek!

Egy Márai Sándor-idézettel fejezem be az élménybeszámolómat:

„Utunk értelme nem a cél, hanem a vándorlás."

Felhasznált irodalom

Magyar Zarándokút útikalauz
Magyar Zarándokút Egyesület
Érd, 2012
Honlap: https://magyarzarandokut.hu

Fotók: Chlebovics Miklós, Ritzel Zoltán, Vercse Ágnes

Jakab Éva

Cerkno Cup – Tájékozódás 2.

Mi is az a tájékozódási futás?

A tájfutás (tájékozódási futás) egyszerűbb műfaj a túraversenynél. A tájtúraverseny (miért nem neveztük el így?) feladatainak bemutatásánál szó volt a menetutasításról, ami eleve kizárja, hogy (esetünkben) magyar nyelven nem beszélő sportoló eséllyel nekivágjon a pályának. A tájfutásban nemzetközi, nyelvi akadályok nincsenek: a térkép és a tájoló elegendő a pálya sikeres teljesítéséhez. Szükséges még a „dugóka", amivel az ellenőrző pontok megtalálását bizonyítja a tájfutó.
A később elmesélendő mellékszál miatt érdemes leszögezni, hogy a tájfutás mint verseny meghatározásában nem szerepelt a versenyközpont helyes megtalálása.

A tájfutás nemzetközi

Azt tudtuk, hogy Velencében (az olasz Velencében) érdekes tájfutni, meg poén is piszokul, mert a Paksi SE tájfutó szakosztályában hagyománya van a velencei kétnapos versenyen részt venni. Idén azonban a paksi tájfutók tisztára „bezsongtak", mindenki mocorogni kezdett külföldi terepek érdekében. (Jómagam a Jičíni erdő nagy rajongója vagyok. Gondolom, Rumcájsz, meg a versenyeken másokon megfigyelhető remek jicsini-erdős tájfutópólók miatt.) Hatan a csapatból „beújítottuk" a háromnapos szlovén Cerkno Cup-ot 2019 augusztusában. Hogy mi is a Cerkno Cup? Olyan, mint a Hungária Kupa, a minden évben augusztus 20-a környékén rendezett ötnapos tájfutóverseny, egy remek tematikus sporttábor.

Amikor az edző elkényezteti a sportolóit

Nincs mit szépíteni, a versenyközpontba – az egyébként 6 órásra tervezett utazást meghosszabbítva – egyórás kerülővel sikerült megérkeznünk. Klasszikus történet: mindenki azt hitte, hogy valaki elolvasta a versenykiírást, s valójában ezt bárki megtehette volna, de senki sem tette. Az edző (és az erő) pedig nem volt velünk. Voltak a hegyhez érve

A sátorhelyünk

A boci benéz a sátorba

Az első nap volt a legnehezebb, befutó: Albi

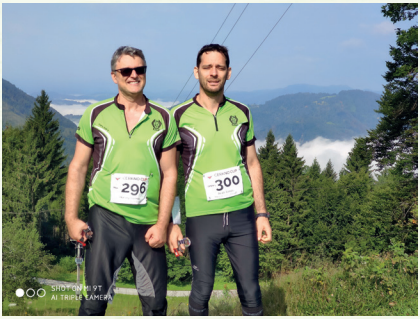

Fotó a felhő miatt (szuperhős pózban)

Befutó: Tamás

Befutó: Vera

mély szakadékok, hajtűkanyarok, csodálatos kilátás, emelkedők, lejtők, telefonálás a rendezőknek, a helyzet megértése: nem is abban a városban vagyunk. Cserébe nagyjából az első napon sikerült az összes helyszínnel és a szlovén utakkal megismerkedni. Utóbbiak tekintetében a tapasztalat pozitív: pl. az egyik főút éppen minket érintő szakaszát felújították, ezért ideiglenesen a hegyre terelték a forgalmat, inkább egysávos, mint másfél sávos útra, jött szembe busz is – mégis valahogy minden működött: ha indokolt volt, és volt, akkor a visszapillantó tükröt behajtottuk, szemeket becsuktuk. Elégedettek voltunk a szlovén utakkal.

„Kihívást jelentő terep sok töbörrel és néhány nagy sziklával”

A versenyek nehezek voltak, de különösen az első napi pálya volt durva. Számítani akár lehetett is volna erre a tényre, a versenykiírásban írták, hogy a terep: „kihívást jelentő terep, kellemes erdőkkel, sok mélyedéssel és néhány nagy sziklával”. A krónikás a tájfutásban a tájkocogók táborát erősíti, de a Cerkno Cup első napi futama a minden idők leglassabban teljesített távja címet előreláthatólag megszerezte. Szavak helyett sokkal beszédesebbek a térképek a fotók között: az ún. néhány nagy szikla. Töbör töbör és szikla szikla hátán. Imádnivaló térkép és terep. A 3,2 km-es, 170 m szintemelkedésű pályát sikerült 144 perc alatt teljesíteni. Az sem számít szépítésnek, hogy ebből 36 perc egy mintegy 200 méteres szakaszon jött össze a 12. és a 13. pont között. Akad ilyen önbizalomromboló tájfutó verseny. A következő versenyre ilyenkor némi parával indul az ember. És akkor a harmadik naphoz a szervezők azt írták a versenykiírásban: „technikailag a legnagyobb kihívást jelentő terep”, amit kérdésre válaszolva meg is erősítettek. Ennek ellenére, vagy éppen azért, mert bármire fel voltunk készülve, a második és a harmadik napot, a kihívás nagyságát már tudtuk élvezni. Az csak hab volt a tortán, hogy a fiatalok eredményesek is voltak: N16 kategóriában 3. helyezés. Mert annak is hangulata van, amikor a csapattársak várják az embert a célban, örülnek, hogy végre beért, esetleg megelőzött egy, két, há… ellenfelet.

Magánhangzó-spórolós ország

A Črni Vrh nevű kis faluban sátraztunk, egy füves udvaron. A település nevével kapcsolatban nem tudok betelni a magánhangzók ilyen mértékű megspórolásán. De egyéb tekintetben is nagyszerű szállásunk volt. Reggel a szomszédos, szerencsére elkerített mezőről benéztek a bocik és

a kecskék. Nyilván ott voltak körülöttünk a hegyek, csak simán létezni is harmonikus volt ott. Jól elvoltunk a szállásadóval. Jöttek további érdekes népek sátrazni. Sütöttünk palacsintát. A terület egyébként a Trigláv elérhető közelségében volt (Bled, Bohinji-tó, Soca, alias Isonzó, ilyesmi), de a versenyek helyszínére utazgatások után már nem volt kedvünk meszszire kimozdulni. Felleltünk a szomszéd faluban egy csudajó kis tavat (Godovičban), a második napi verseny után úszkálni, napozni, ciklámenek között sétálni, a vidék legjobb fagyiját kóstolni.
A hosszú hétvége végére nem volt kétségünk, amikor a konklúziót kellett levonni: nem csak a hely- és terepismeret miatt, ha jövőre döntenünk kell Velence és a Cerkno Cup között, akkor a szlovén háromnapos versenyt választjuk.

Befutó: Karina

Befutó: Vera

Befutó: Gyuri

Befutó: Éva

Befutó: Tamás

Ciklámen a minitó melletti minierdőben

Megérdemelt pihenés a második napi futás után

Eredményhirdetés

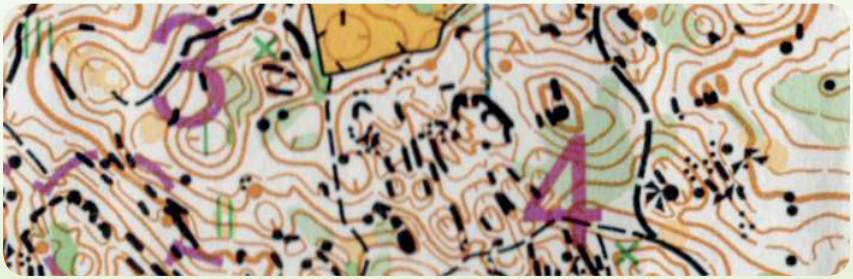

Dr. Montskó Péter

Szerbia és Bulgária határán

A Stara Planina-hegység

Úgy kezdődött, hogy egy Dél-Szerbiai túra kapcsán hazafelé felkerestük a Stara Planina-hegységet is, mely elhelyezkedése és magassága révén ígéretesnek tűnt. Nem csalódtunk, mert egy gyönyörű, szinte érintetlen hegységet találtunk. Idén már célzatosan, térképpel felszerelkezve vágtunk neki az újabb felfedezőútnak. Ezen írás a tavaly nyári és idén tavaszi tapasztalatainkat foglalja össze. Inkább csak kedvcsinálóként, és nem részletes leírásként. A hegység fő gerince Szerbia és Bulgária határán húzódik északnyugatról délkelet felé. Része a balkáni masszívumnak. Területe 180 négyzetkilométer. Folytatása kelet felé a bolgár hegységrendszer. Két kisebb folyó vízgyűjtő területe határolja, a Nisava és a Timok. Ez utóbbi egyenesen a Dunába folyik, mely meglepően közel van. A hegység 692 m magassággal kezdődik Zajecar városa mellett. Innen először dél felé tart, majd délnyugati irányba fordul Knjazevac magasságában. Innen kezdődik a hegység magasabb része. Itt sorban számtalan csúcs emelkedik 1800 és 2000 m magassággal. Legkiemelkedőbb pont a Midzor 2136 m-es magasságával, a Stara Planinát a magashegységek közé sorolja. Sziklás kitett részek azonban nem jellemzőek. Szerbia felől a hegyoldalak egyenletesen emelkednek. Az erdők szintjét elhagyva gyönyörű gyephavasra érünk. A sokat kanyargó és hullámzó főgerinc leginkább az Alacsony-Tátrára hasonlít. Bulgária felé egész más a morfológia.

A gerinc távlati képe

Ezen az oldalon szinte függőlegesen szakad le a sziklás hegyoldal. Nem is vezet fel onnan, csupán egyetlen út. Van egy gyönyörű fekvésű hágó a hegység középső harmadában. Ide mindkét ország felől egy rossz állapotú köves erdei út vezet fel, mely ma esetleg terepjáróval lenne csak járható. Valamikor a lovas szekerek idején azonban fontos logisztikai

A Szent Miklós-hágót őrző sziklás csúcs

szerepe lehetett. Kereskedelmi, netán csempész útvonal volt. Ha valaki kereskedni akart, a hegység túlsó oldalára csak itt juthatott át. Északnyugat felé 150, délkelet felé 200 km-t kellett volna kerülnie. Mint fontos természeti alakzatnak, neve is volt. Ez volt a Szent Miklós-hágó. Sajátos módon ez egy precíz német kiadású autós térképről tudható meg. Itt helyben kitáblázva nincs (nincs kinek!), és a turistatérkép sem ismeri. A meginterjúvolt favágó azonban igen. Nem értette, hogy mi ugyan minek akarunk oda felmenni. Hogy miért? A nyerget minkét oldalról egy-egy gyönyörű csúcs őrzi. Az egyik sziklás, a másikat gyephavas takarja. Bármerre indulunk, gyönyörű panoráma egyikről visszatekinteni a másikra. Nem kis meglepetésünkre innen láttuk először a Dunát. Kicsiben és itt helyben az 1300 m magas Szent Miklós-hágó ugyanolyan fontos volt, mint a klasszikus közismert hágók.

Ottjártunkkor nagyon különleges volt a növényzet tengerszint szerinti „rétegződése". A hegység hozzánk képest mélyen délen helyezkedik el. Ennek megfelelően május elején a síkságon már nyár volt. A völgyekben épp akkor bontottak lombot a fák. Felfelé, majd lefelé haladva egyetlen nap alatt értünk a kora tavaszon keresztül a télbe, majd vissza nyárba. Más magashegységgel összehasonlítva kevesebb a fenyő és sokkal több

a lombos fa, elsősorban a bükk. A törpefenyő csak kisebb területeket foglal el. Helyén a boróka jellemző. Szép, de invazív faj. Ugyanolyan sűrű szövedéket alkot, mint nyitvatermő rokona. A kevésbé járt ösvényeken bizony csörtetni kell, vagy új utat törni. Esetleg egy jó nagyot kerülni.

Fent még tél, lent már tavasz

2000 m-en még
Tél tábornok parancsol

A Stara Planinát a tektonikus mozgások és az erózió formálták. Van egy érdekes összekötő kapocs a mi Mecsekünk és a Stara Planina-hegység között. Ez pedig a vörös homokkő, melyből a hegység kétharmada felépül. Ráadásul még a kőzet kialakulásának földtörténeti ideje is azonos. Ez volt a perm időszak. Itt is vannak lágyabb, morzsálódó lépcsőzetes szerkezetet mutató területek, mint például az Éger-völgy. Valamint kovasavval átitatott, ökölnyi kvarcköveket tartalmazó kemény, szilárdan álló sziklatornyok. Ezek a Babás szerkövekkel rokonok. A méretek azonban itt egészen mások. A patakok a homokkőbe mély szurdokvölgyeket vágtak, ahol végigmenve vagy autózva hatalmas sziklafalak között halad az út. Négy nevezetes vízesés található a hegységben. Ezek is a homokkő lépcsőkön zuhognak alá. Magam ezek közül egyet láttam. A vörös homokkő általános, de nem kizárólagos. A hegység szélén mély és felszínes karszt is található. Kisebb barlangok is képződtek a hegység peremén, pontosan a mészkő és a homokkő határán. Ez is azonos módon történt, mint a Mecsekben. Jakucs László neves geológus-barlangász szerint a keményebb kőzet leváló részei a patakok révén a mészkő üregeibe jutva „koptatják” és nagyobbítják egy barlang üregrendszerét. Ez az úgynevezett eróziós elmélet. Így keletkezett az Abaligeti-barlang és a Szuadó-völgy barlangja is. A hegységben magmatikus kőzetek is előfordulnak. A gerinccel szemben, részben párhuzamosan elhelyezkedő tömb, a Vidic pedig márványt is tartalmaz. Az egyik csúcs ezt a nevet is viseli: Mramor (1759 m).

A hegység legkülönlegesebb állata a ló. Önmagában ez a kedves háziállat nem lenne olyan érdekes. Ami azzá teszi, az a ménes életmódja. Teljes szabadságot élveznek. Mozgásukat semmi sem akadályozza. Az egész gyephavas az övék. Legalább száz négyzetkilométer. Hogy valójában nem igazi vadlovakról van szó, azt bizonyítja a vezércsődör nyakában lógó csengő, mely a csapatot egybetartja. A nagy találkozás során az említett mén alvezérével megállt velünk szemben, míg mögöttük a ménes továbbvonult. Vonult? Vágtatott. A csikók – szám szerint négy – közvetlenül anyjuk takarásában tartották az iramot. Csak 300 m után lassítottak, és folytatták a legelésző kényelmes haladást. A túra végén még láttuk őket 4-5 km-rel távolabb. A leglátványosabb a sok „indián-tarka" ló volt. Veszedelmes nagyvadak: medve vagy farkas nem él a hegységben. Nem kell tőlük tartanunk. Süketfajd viszont igen, de hogy ilyet láthassunk, tudjuk, kivételes szerencse kell.

A „vadlovak" csapata

Amikor a Stara Planina érintetlenségét említettem, a turisztikai feltáratlanságára is gondoltam. Ez előny és hátrány is egyben. Nincs tömeg, nincs a Szerbiára oly jellemző szemét, de ugyanakkor jelzett turistaút sem. Amit a térkép jelöl, az a valóságban csak gyengén kitaposott gyalogösvény. Ha a köd leszáll, rosszak a látási viszonyok, nehézségünk támadhat. Néha alig járt borókamezőn kell átcsörtetni. Kivételt képez a hegység központi részén a Babin zub (szabad fordításban Banyafog) tömbje. Ez természeti szépségén kívül kiépített síterep is, felvonókkal és

hóágyúkkal. Jó minőségű aszfaltút vezet fel 1500 m magasságba, ahol egy régi és újabb szálloda található, melyek elsősorban a síelők igényeit elégítik ki. Ez az egyetlen civilizált, kissé túlcivilizált szegmense a hegységnek. A könnyű megközelítés miatt itt sok a turista, vagy inkább sétálgató. Innen vezet fel a legkönnyebb és kivételesen jól jelzett turistaút a Midzor-

A Midzor-csúcs május 2-án

csúcsra. Gyönyörű és egyáltalán nem nehéz gyalogtúra. Kb. 1500 m-es magasságból indul. Én és túratársaim ilyen könnyen még soha nem jutottunk fel 2000 m fölé. A Babin Zub-hegy platója is nagyon látványos. Óriási, vörös homokkőből felépülő sziklatornyok veszik körül, melyekről pazar a kilátás. A kőalakzatok alulról is nagyon látványosak. Az aszfaltúton megközelíthető szállótól csodálhatók meg a legjobban.

A hegység „történelme" is érdekes. Az I. világháborúban Szerbia és Bulgária hadban állt. Utóbbi a központi hatalmak, Németország és az Osztrák–Magyar Monarchia oldalán. Mélyen benyomultak az országba, területszerző ambícióik voltak, és végül az ott állomásozó francia csapatoktól szenvedtek vereséget. A Stara Planina gerince védelmi vonal lehetett mindkét ország részéről. Az említett Szent Miklós-hágó és környezete tele van lövészárkok és egykori épületek maradványaival.

Kilátás a Banyafogakról

Az egyik „fog”

Közvetlenül a legdélibb csúcs a Kopren (1964 m), alatta pedig, a bolgár oldalon, egy kicsiny épület falai láthatók. Kedvencem lett ez a hely az egykori épület kitettsége, megközelíthetetlensége miatt a Dolomitok első világháborús katonai létesítményeit idézi. A határt egészen a közelmúltig erősen őrizhették. A határkövek most is jó állapotban vannak. Vékonyka ösvény mindegyikhez elvezet. Két határőr laktanyát is láttunk, melyekhez méretük alapján 35-40 fős legénység tartozhatott. Mára azonban mindkét létesítményt leszerelték. Vagy a pacifizmus jegyében, vagy a pártállami rendszerek bukása miatt.

Két ország határán

A laktanya őrbódéja
Bogos Ferenc fotóssal

Az itt élő nép és a Stara Planina idegenforgalmi jövője szorosan összefügg. A völgyekben több gyönyörű fekvésű falu található. (Topli do, Crni vrh). Ahol megállt az idő. Az itt élő emberek még mindig hagyományos módon gazdálkodnak, illetve próbálnak gazdálkodni. A „vadlovak „völgybeli rokonai málhanyerget viselnek, mely fából készült, és elsősorban teher szállítására alkalmas, de lovas is felülhet rá. A teherautók és egyéb gépek láthatóan sokkal rosszabb állapotban vannak, mint a négylábú teherhordók. Tehenet vagy birkát szinte mindenhol tartanak. A növénytermesztéshez csapadék bőven van, az alapterület az, ami szűkös. A házak körül szinte minden négyzetmétert kihasználnak. A favorit a bab, a krumpli és a szilva. Számtalan hagyományos stílusban épül régi szerb parasztházat csodálhatunk meg. Jellemző rájuk a faszerkezet, a paticsfal és a tornác. A probléma az, hogy a népesség kiöregedett. A szűkös lehetőségek nem biztosítanak kellő megélhetést. Számtalan elhagyott és romos házat lehet látni. A jövő azonban körvonalazódik. A régi házakat és telkeket megöröklő unokák már másképp gondolják. Beszélnek angolul. Új, korszerű hétvégi házakat alakítanak ki, és azokat kiadva az idegenforgalomra próbálnak ráállni. Magunk is ilyen helyen szálltunk meg, már a 21. század szállásfoglalási gyakorlata alapján. (booking.com). Az idegenforgalom alapját egyelőre a téli síszezon fogja biztosítani. A későbbiekben a gyalogtúrázás is megjelenik majd, de ehhez az infrastruktúra még nem adott. A hegység még jó pár évig felfedezésre váró különleges természeti célpont lesz.

Fotók: Bogos Ferenc

Gergely Tibor

Évzáró a pécsi Lyceum Templomban

(2019. december 11.)

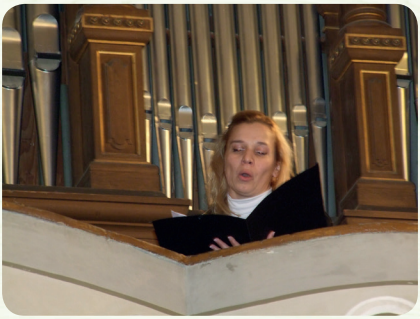

VINTAGE CO

SZENTANTAL A PUSZTABAN

Baumann József

A Munka Osztály 2019. évi beszámolója

A Munka Osztály ebben az évben is bővelkedett hasznos tennivalókban, melyekről az alábbi fejezetekben számolok be. A Mecsek Egyesület, ezen belül a Munka Osztály segíti, szervezi, és részben végzi a Mecsek hegységben a turistalétesítmények, emlékhelyek, források karbantartását, építését. Jó kapcsolat alakult ki az évek során a Mecsekerdő Zrt. dolgozóival, valamint a BIOKOM Nonprofit Kft. munkatársaival. Jelezzük feléjük a balesetveszélyessé vált, meghibásodott építményeket, valamint a szükséges felújításokat. Munkánkat a Baranya Megyei Természetbarát Szövetséggel közösen koordináltan végezzük. A munkákkal kapcsolatos feladatok tervezése ez évben is az anyagi lehetőségek figyelembevételével készültek. Ez évben is folytattuk a források karbantartását, hogy az időjárás viszontagságai ne rontsák tovább állapotukat. Három forrásfelújításra van engedélyünk, melyből a Pálos-kút javítása elkészült. A Hideg-kút, a Mohosi-kis-kút felújítását 2020-ban fogjuk elvégezni. 2019-ben ismét szép eredményeket értünk el a Mecsek hegység és a Balokányliget értékeinek megőrzésében. Kérésre előadásokat, bemutatókat tartottunk az egyesületeknek, és tájékoztattuk a hírközlő szerveket a Mecsek hegységben végzett munkáinkról.

Tél az Ordas tanyánál

A 2019. évi munkáinkról a következő fejezetekben számolok be részletesebben.

A Mecsekerdő Zrt. ez évben is biztosított a madarak számára 50 kg napraforgómagot, melyet az Ordas tanya melletti etetőkben a téli időszakban helyeztünk ki a madarak nagy örömére. Gondoskodtunk a madarakról a Balokányligetben és szűkebb lakókörnyezetünkben. A madaraknak a változatosabb táplálkozás érdekében sertéshájat is tettünk ki az etetőkbe.

Madáretető feltöltése (Baumann J.)

Feltöltött madáretető

Madáretető a Balokányligetben

Munkáink: Ez évben is folytattuk a források karbantartását, újjáépítését, turistaútjelzéseket tisztítottunk, és besegítettünk a jelzésfestésbe. A Széchenyi téri időjárásjelző házikó műszereit ellenőriztük, és elvégeztük a műszerek karbantartását. Sajnos a műszereket tartó és forgatható tartószerkezet megroskadt, teljes felújítása vagy cseréje szükségessé vált. A műszerek felett is eljárt az idő, érdemes lenne megfontolni a teljes cserét modern elektronikus műszerekre. A régi állapotról és a műszerekről fotókat lehetne elhelyezni a belső oldalakon. Havi rendszerességgel takarítjuk a petőczpusztai Mária-kápolnát és a harangláb környékét. A közeli temetőben az egyetlen még álló síremlék környezetét kitisztítottuk és

a sírkövet és betűit megújítottuk. A kápolnát és a temető sírkövét a felújítás után a nyár folyamán újraszentelték, a Munka Osztály ünnepséget szervezett az eseményre. (Részletes leírás az évkönyv előző oldalán.) A Magyarok kunyhója emlékhelyet negyedévente ellenőrizzük és takarítjuk a lehullott ágaktól, levelektől. Szükség szerint az emlékoszlopra új nemzetiszín szalagot kötünk. A Darázscsípte katona emlékhelyet negyedévente takarítjuk, gyomtalanítjuk. A Gubacsos-forrás közelében lévő kutyasírt és a hozzá vezető ösvényt évente kétszer tisztítjuk a benőtt ágaktól, bozóttól. Rendszeresen takarítjuk a forrásvédnökökkel a közel 250 kiépített mecseki forrást. A Természetbarátok Panteonját takarítjuk, és sajnos egyre gyakrabban építjük be elhunyt túratársaink fekete gránittábláit. A keresztény vonatkozású emlékhelyeket túráink során megtisztítjuk az olvasóra rakódott szennyeződéstől, a nap által felpöndörödött, megsérült műanyag fóliát megjavítjuk ragasztással, és a körülötte kinőtt füvet lekaszáljuk. Az Erdei Kereszt emlékhelynél a keresztillesztéseknél a farontó hangyák károkat okoztak, javítását mielőbb el kell végezni. A Balokányliget forrásait rendszeresen ellenőrizzük és takarítjuk. Minden héten ellátogatok a Balokányligetbe, hogy megnézzem a szép környezetet, és javítsam a kisebb hibákat. A tanösvénytáblák felületét megtisztítom a portól, madárpiszoktól szükség szerint. A megkopott tanösvénytáblák feliratos fóliáit ha kell kicseréljük. Az Aranyeső-forrás kőfalazatának fugázását javítottuk, a falazat feletti téli jázminsövényt visszametszettük, mert ránőtt a falazatra. A forrás három tábláját évente újrafestjük a vízkőlerakódás miatt. A Balokányligetről negyedévente fotó-összeállítást készítek, és népszerűsítés céljából felteszem az internetre.

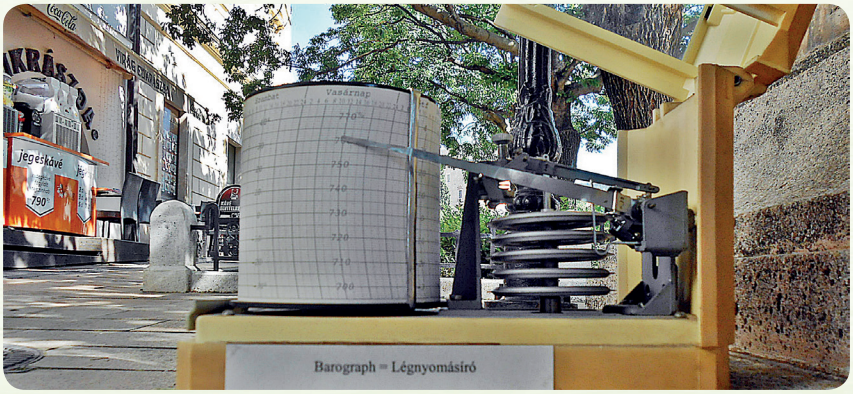

A Széchenyi téri időjárásjelző házikó műszereinek karbantartása (Baumann József)

Petőczpuszta, harangláb

Petőczpuszta, Mária-kápolna

Döröm-cser emlékhely

Ordas tanya, takarítás

Darázscsípte katonai emlékhely gondozása

Madárodúk tisztítása, felújítása

Balokányliget gondozása

A Sziklás-forrás felújítása (B. J.)

A petőczpusztai kápolnánál bozótirtás (Jónás István)

Forráskarbantartás a Balokány-ligetben (Baumann József)

Források építése, karbantartásuk és takarításuk

Az év folyamán három forrás felújítását végeztük el a tervek szerint: Sziklás-forrás, Pálos-kút, Körtvélyesi-forrás. A Balokányliget Arany-eső-forrás tábláit letisztítottuk és újrafestettük. A Mecseken húsz forrás-tábla betűinek felújítását végeztük el, mert az idők folyamán megkoptak. A Kalán Miska-forrásnál új márványtáblát helyeztünk el, melyet Hang Csaba készített. Az Apacsok-kútjának szép új gránittábláját valaki levéste és elvitte (biztosan nagyon tetszett neki).

Forráskarbantartások, felújítások rövid leírása

2019. február 26., kedd. A Bányász-forrás kifolyócsőcseréje vastag falú teflonosra, mert eltörött a régi.

A Sziklás-forrásnál a nagy víznyomás meggyengítette a falazatot, ezért a kifolyócsövek alatt újra kellett falazni. Nagyobb réseket hagytunk a falazat oldalában, hogy a tavaszi hóolvadáskor megjelenő vízáradat szabadon elfolyhasson. Baumann József, Jónás István, Müller János, Kübler Károly.

A Bányász-forrás kifolyócsőcseréje (Baumann József)

A felújított Sziklás-forrás

2019. október 1., kedd. A Pálos-kút előterének és falazatának megerősítése, mert a villámvizek kimosták a falazat oldalait és az előteret. Az anyagot és a szállítást a Mecsekerdő Zrt. biztosította, és két munkatársat is adtak segítőnek. A forrás nem folyt az októberi szárazság miatt, így a víz elvezetéséről nem kellett gondoskodnunk. A nagy villámvizek lezúdulásának medrét kitisztítottuk és egy kis mélyítéssel eltereltük a forrás irányából. Köszönjük Kincses Miklós erdőgondnoknak és Golubics István kerületvezető erdésznek a segítségét. A forrás most ismét biztonságosan megközelíthető és szép. Baumann József, Kincses Miklós, Golubics István, Jancsi Attila, Schúber Attila, Mohácsi Attila.

A Pálos-kút felújítása (Jancsi Attila)

A felújított Pálos-kút

2019. október 11., péntek. A Körtvélyesi-forrás felújítása. A sok hirtelen jött csapadék elmosta a forrás lejáratát és a falazat egy részét. Iszappal és homokkal lepte el a pihenőpadok környékét. Kitisztítottuk és kimélyítettük a vizesárkot, hogy a legközelebbi áradások ne okozzanak kárt a forrásban és a pihenőpadnál. A víz által meglazított falazatot megjavítottuk.

Sajnos a Komlói útról rengeteg eldobált szemetet hord le a szél, amit nem győzünk összeszedni. Több család hordja innen a vizet a környék településeiről. Baumann József, Müller János

Forráskarbantartás a Körtvélyesi-forrásnál, a vízelvezető árok tisztítása (Müller János)

A Körtvélyesi-forrás felújítása (Baumann József)

Koponya-kút forrástábla felújítása

A meglazult Csokonay-forrástábla újraépítése

Új tábla a Kalán Miska-kútnál

Közösségi szolgálat

A Zipernowsky Károly Műszaki Szakközépiskola diákjai ebben az évben is részt vettek a vállalt forrásaik alapos megtisztításában.

Zipernowskys diákok munka közben

A megtisztított Négybarát-forrás

Forrásvédnökök tevékenysége

A hét éve meghirdetett Mecseki Forrásvédnök Mozgalom tovább folytatta tevékenységét. A Mecseken 250 kiépített forrás van, ezekből 156 forrást vettünk védnökség alá, de a többi forrást is takarítjuk túráink során. 2019-ben 475 fotót küldtek az elvégzett munkájukról. A forrásvédnökök közt minden korosztály megtalálható tízévestől a közel nyolcvanévesig.

Forrástábla tisztítása (Gál Petra)

Az Aranyeső-forrás szökőkútja

Téli jázminok visszametszése

Visszajelzések a Fekete-Tisza-forrásról

Tizedik éve már, hogy a Mecsek Egyesület és a GEO-ENVIRON Környezetvédő Egyesület tagjainak összefogásával újjáépítettük a Fekete-Tisza-forrást. Az ukrán erdészek és közösségek ápolják a forrást és környezetét. Ez évben sajnos a Fekete-Tisza-forrásról nem érkeztek címemre levelek, fotók, mert a kis esőbeállókból eltávolították a három nyelven írt kérésünket. Bíró András, az Ukrajnában élő túravezetőt kértem meg, hogy küldjön fotókat és híreket a forrás állapotáról, mivel ő évente többször vezet csoportokat a forráshoz, így friss információhoz juthatunk. András minden csoportvezetésnél a forrás előterénél elmondja a forrás teljes bontásának és felépítésének történetét, amit magyar turisták valósítottak meg, köztük egyesületünk tagjai is.

2019. szeptember 1., vasárnap. Részlet az Ordas tanya naplójából, Bíró András túravezető levele és fotói a Fekete-Tisza-forrásról.

„Tegnap ismét a Fekete-Tisza forrásánál jártunk. Szép volt, szeretjük! Tény, hogy a helyi erdészet az utóbbi években sokat tett a forrás környezetének kialakításáért. Ne felejtsük el, hogy Tóth Imre bácsi (szegedi Geo-Environ) kezdeményezése és Baumann József (pécsi Mecsek Egyesület) és csapata munkája nélkül talán ma is romos állapotban lenne a forrás falazata. Tény az is, hogy a felújított forrás eredeti tábláját öt másikra cserélték, így már mindazok az országok, melyeket érint a Tisza, egy-egy mottóval jelölik kapcsolatukat hozzá.

2018-ban ezen országok zászlóinak kihelyezése mellett egy-egy kis tiszafát ültettek. Mindezek törődést, kapcsolatot jelölnek, de a szép zöld környezetben nem biztos, hogy jól mutatnak az élénk színek (sárga és kék).

Fesztiválra készülődnek a forrás fölötti Aklos-gyephavason. Vajon az oda érkezők mennyire érzik majd át a nemzeti színek és öntudat árnyékában a Tiszával való kapcsolatukat?! Vajon milyen állapotban hagyják ott a forrás környezetét? Költői a kérdés, mert az elmúlt évekből szomorú tapasztalataim vannak. Bíró András túravezető”

Bíró András túravezető

A Fekete-Tisza-forrás előtere

A Fekete-Tisza-forrás, panoráma

Természet és környezetvédelem

Túravezetéseink során felhívjuk a túratársaink figyelmét a természet szépségeire, azok védelmére, a kulturált viselkedésre. A védett virágok környezetét gyakrabban látogatjuk nyílásuk idején, és védjük a terület épségét az egyre jobban elterjedt amatőr természetfotósoktól, akik óhatatlanul is kárt tehetnek a védett virágokban és környezetükben. Takarítjuk a forrásokat és a közelükben lévő szeméttárolókat, valamint túráink során a Mecsek turistaútjait. A téli időszakban etetjük a madarakat a városban és az erdőben egyaránt. Figyeljük a kihelyezett odúk állapotát, és szükség szerint takarítjuk, javítjuk őket. Ebben az évben négy elkorhadt madárodút cseréltünk ki újakra.

Réti kardvirág Petőczpusztán

Bíboros kosbor a Herma-hegy oldalában

Bazsarózsa az Ordas tanyánál

Túravezetések

IX. Desztinációs túra élménybeszámoló, 2019. január 12., szombat

Útvonal: Orfű – Abaligeti elágazás – Kutya sír – Bodó-hegy – Abaliget – Tekeres – Orfű. **Résztvevők száma:** 45 fő.

A túra rövid leírása: A busz megérkezése után a túra útvonalát és a túra látnivalóit ismertetem. Szép havas útvonalon haladunk a Gubacsos-erdészházhoz, majd onnan felfelé haladva megnézzük a közeli vadásztacskó sírját. Felérve a tetőre víznyelők között haladunk a fiatal erdőben, amit később szép szálerdő követ. Az Abaligeti-tóhoz és barlanghoz famatuzsálemek között ereszkedünk le. Itt egy kis pihenőt tartunk, és elfogyasztjuk a reggelit. Ismertetem a barlang történetét és élővilágának sokszínűségét. Külön kitérek a denevérek szaporodására, amit kevesen ismernek a résztvevők közül. A BMTSZ 2019. évi nyílt túra programfüzetét osztom szét az érdeklődőknek, hogy tudjanak válogatni a nyílt túrák közül. A tavak mentén érünk Abaliget település központjába, ahonnan felsétálunk a temetőhöz. Innen szép, nyitott panorámában gyönyörködhetünk a Várhegy mellett elhaladva. A viszonylag tiszta téli időben szemünkkel messze elkalandozhatunk a távoli messzeségekbe. A volt Bába-kút felett megnézzük a romos és még így is szép kőkeresztet, ahol ismertetem a keresztény emlékhelyek építésének történetét, valamint a múlt évben indított Keresztény emlékhelyek nyílt túra programot. Innen egy szurdokúton felfelé haladva érünk a tetőre, ahonnan az északi oldal távoli tájait fürkészhetjük, mint például a Napszentély-kilátót

és a környék településeit. Innen hamarosan a Kis-hegyre érünk, ahonnan ismét szép kilátásban gyönyörködhetünk. Leereszkedünk a hóval és jéggel borított úton a Herman Ottó-tóhoz. Itt a fáradtabbaknak és sietősebbeknek lehetőségük van a korábbi buszt elérni. A túrázók nagyobb része a Herman Ottó-tó mentén tesz egy kis kitérőt a kőkeresztig, ahol sok szép fotót készítünk a téli környezetről. A csónakkikötőtől néhány perc séta után Tekeres főutcáján a Lovas Panzióhoz érünk, ahol kellemes meleg helyiséggel és finomságokkal kínálnak bennünket. A kellemes pihenés után a Pécsi-tó északi oldalán folytatjuk utunkat a falu központjáig, ahol buszra szállunk a kellemes túra után. Egy élményekben gazdag szép téli napot töltöttünk el immár a IX. túra alkalmával.

Desztinációs túra résztvevői

Erdészeti úton a hó taposása

XXXVI. Csokonay Sándor-emléktúra, 2019. március 17., vasárnap

Útvonal: Abaliget – Nyáras-völgy – Csokonay-kút – Kiss Lajos-forrás – Ordas tanya – Volt IV-es üzem – Magyarok kunyhója – Négybarát-forrás – Éger-völgy. **Táv:** 12 km. **Szintemelkedés:** 220 m. **Túravezető:** Baumann József.

A túra leírása: A buszról leszállva az Abaligeti-barlang előterében állunk meg, hogy ismertessem a túra útvonalát és elmondjam a tudnivalókat a településről és a barlangról. A barlangról rövid ismertetőt mondok, kiemelve a barlang kutatásának történetét. Kellemes napsütésben indulunk neki a meredek domboldalnak, és csak a régi legelő famatuzsálemeinél állunk meg, hogy megcsodáljuk vastag törzseiket és a kék ég felé nyújtózó ágaikat. Mire felérünk a kék és sárga sávhoz, lekerülnek a fölösleges ruhadarabok rólunk. Szusszanunk egy keveset, majd tovább indulunk a kék négyzet jelzésen a Nyáras-völgy irányába. Egy szakaszon fiatal erdőben haladunk, majd a szép szálerdőben gyönyörködünk, melyek közt hatalmas víznyelők és töbrök váltogatják egymást.

A turistajelzések néhol már megkoptak, hiányoznak, szükség lesz az újrafestésükre. A kis emelkedő után egy kényelmes szintes részen haladunk, majd leereszkedünk a Nyáras-völgybe. Itt balra fordulunk, és a kövesúton a kék háromszög jelzést követve érünk a forrásokhoz, ahol megnézzük a Lenke-forrást, a Kiss Lajos-forrást, a Csepegőt és a Csokonay-kutat. Röviden elmesélem a források építésének történetét. Mivel többen még nem jártak az Ordas tanyánál és a résztvevők létszáma sem túl nagy, ezért Csokonay Sándorról az ismertetőt fenn a háznál fogom elmondani. Jelzetlen úton kanyarogva érünk a „csend és béke" szigetére az Ordas tanyához. A fenyőgerendákból épült öreg ház és környéke elvarázsolja a túra résztvevőit, a csodálkozástól megszólalni sem tudnak. Kattan a lakat az ajtó vaspántján, és a belső üvegezett ajtón belépve kettesével mindenki szemügyre veheti a mecseki források atyjának és segítőinek régi szállás-helyét. A tűzrakó melletti padnál megmutatom a régi és új fotóalbumokat, az Ordas tanya naplóit és a Mecsek Egyesület évkönyveit, melyekben a kis házban és környékén történt események láthatók és olvashatók. A sok fotó nézegetése közben lehetőség van egy kis élelem elfogyasztására és a sok madáretető és madárodú szemrevételezésére. Az idő halad, ezért mindent a helyére teszek a szobában. A nagy lakat ismét kattan a vaspánton, jelezve, hogy a múlt emlékei biztonságban lesznek. Készítek egy csoportképet a bejárat előtt. Egy perc sem telik el, és a környéket ismét csend és béke uralja. Húsz perc gyaloglás jelzetlen úton, majd elérjük az aszfaltutat, amin a piros sávjelzésen haladunk tovább a volt IV-es üzem felé. Az út mentén nagyítóval nézegetjük az apró virágok porzóit, bibéit, és a köztük megbúvó apró bogarakat. Elérjük a kék sáv és kék háromszög turistajelzést, ami felvezet a Pálos-kúthoz, majd onnan tovább a Jakab-hegyre. Továbbmegyünk a piros sávjelzésen a Magyarok kunyhójához. Az egykor itt állt kis faház a szerb megszállás alatt őrkunyhó volt a magyar katonáknak, mert itt húzódott a megszállás alatt a demarkációs vonal. Ennek emlékét őrzi a felállított kopjafa és mellette az olvasón az események leírása. Visszasétálunk a turistaútra, és meg sem állunk a Négybarát-forrásig. Itt ismét Csokonay Sándorra és barátaira emlékezünk, akik sok időt töltöttek a Mecsek erdeiben, megfigyelve az erdő élővilágát, máskor pedig a forrásokat építve, tisztogatva. Iszunk a forrás friss vizéből, és Égervölgy felé indulunk, ahol érintjük a Farkas-forrást, majd kissé megfáradva, de jó hangulatban beérünk az Égervölgyi-tóhoz és kirándulóhelyhez. Megköszönöm a túra résztvevőinek a türelmet, és hogy fegyelmezetten végighallgatták az ismertetőket. Társaim is köszönetet mondanak a túravezetésért, és várják a legközelebbi nyílt túrát, hogy hasonló szép élményekkel térhessenek haza.

XV. Uránbányász-emléktúra, 2019. július 6., szombat

Útvonal: Kővágószőlős – Babás szerkövek – Zsongor-kő – Petőcz-aknák – Bakonya-bánya. **Résztvevők száma:** 43. **Túravezető:** Baumann József. A túra nagyon szép időben és jó hangulatban került megrendezésre. A túra során felkerestük a bányászati emlékhelyeket, és az ott dolgozók régi emlékeket idéztek fel. Megcsodáltuk az út során a csodás Jakab-hegy környéki tájat.

Az Uránbányász-emléktúra résztvevői

Turisták a Csokonay-kútnál

Turisták az Ordas tanyánál

A leendő túravezetőknek gyakorlati túravezetés.
A Villányi-hegységben tereptani, jelzésismereti, tájékozódási ismeretek oktatása, valamint a túra folyamán látott virágok ismertetése. A jó hangulatú gyakorlótúrán 15 fő vett részt Baumann József aranyjelvényes túravezető irányításával.

A leendő túravezetők csoportja

Útjelzések ismertetése

Útvonalkövetés térkép segítségével

Ordas tanya

Erdeifenyő gerendákból készült faház, amely már elmúlt százéves, és folyamatos karbantartást igényel, melyet ez évben is elvégeztünk. Tisztán tartjuk a ház környezetét és a közeli forrásokat. Új madárodúkat helyeztünk ki, a régi madárodúkat és etetőket kijavítottuk, szükség esetén kicseréltük. Figyeljük az élővilág változásait, az erdészeti tevékenységet, és mindent lejegyzünk az Ordas tanya naplójába. Az Ordas tanyát és a petőczpusztai kápolnát, valamint a közeli forrásokat heti rendszerességgel ellenőrizzük, takarítjuk. Ebben az évben felújítottuk a kápolna falazatát, környezetét megtisztítottuk a bozóttól, és emléktáblát helyeztünk el a kápolnába. A régi temető egyetlen álló sírkő környékét és a hozzá vezető utat a bozóttól kitisztítottuk és a sírkő gót betűit újrafestettük. Megszerveztük a petőczi búcsút és a kápolnát újraszenteltettük. (Részletes leírás az évkönyvben.) Megmutatjuk a ház „kincseit" az erre túrázóknak, gombázóknak, akik a házra lelnek. Elmondjuk a ház évszázados történetét, megmutatjuk az Ordas-naplók, Mecsek Egyesület évkönyveinek gyűjteményét, melyek immár huszonhat éve rendszeresen megjelennek nyomtatásban, fotókkal színesítve tartalmát.

Őszi erdő a Herma-hegyen

Őszi Ordas tanya

Gerendafal javítása

Tél Petőczpusztán

Vendégek az Ordas tanyánál

Bejegyzések az Ordas-tanya üzenőfüzetében:

2019. március 2. *Nagyon örülünk, hogy itt lehettünk. Jó egészséget és minden jót kívánunk: Jónás István és Vali, Léderer Judit, Szabóné Kövér Judit, Balotay Gergely*

2019. március. 31. *Egy jót ebédeltem. Bóday Miklós*

2019. május. 11., 13 óra 35 perc. *„Betemetett a nagy hó, erdőt, mezőt, rétet, csak a fekete rigó maradt feketének." „For Fasion Addicts Only" Itt Jártak Jónás István és túratársai.*

2019. július 5. *Szia, Józsi! Rég jártam már itt, ma belátogattam. Szerencsére itt minden a régi, de a nyugalmat azért zavarják a vérszívók. Majd mire legközelebb jövök, már nem lesznek. Üdv. Keke (Keresztes Nagy József)*

2019. július. 16., kedd. *Üdvözletem a legszorgalmasabb forrásvédnöknek és vezetőnek! Hirth István*

2019. július 20., szombat, 9 óra 15 perc. *Szép nyári időben értem ide a házikóhoz. Kellemes szellő leng, csend, sütkérező gyíkok, kék ég fogadott. Kővágószőlősről indultam, kitértem a Víganvárhoz és a Döröm-cserhez, emberfiával eddig*

nem találkoztam. A bevezető úttól jobbra és balra 11 db egy méter magas hangyabolyt számoltam meg. Nagy a jövés-menés, mindig mondtam, a rovaroké a jövő! További utam az Egészség-forrás, a Tixi-forrás és a környék többi forrásának a felkeresése. Üdvözlet: a Béke szigetről. SZL. Szabó László

2019. szeptember 8., kedd. *A völgyből másztunk fel a jó meredek kaptatón. Fali gyíkot csak fényképeztünk, nem zavartuk. A bejárat mellett IDEA CALVARIA nevű védett és elég ritka éjjeli lepkét találtunk, szintúgy lefényképeztük. Körtési Gábor, Schmidt Péter Kaposvárról.*

2019. október. 13., vasárnap. *Jó volt itt megpihenni és a régi társakra gondolni, Kiss Lajos bácsi, Balogh Pista, Molnár Pista bácsi. Ebédidő van. Puszi Máté Ági*

2019. november 1. *Kedves József! Hálásan köszönjük, hogy találkozhattunk egy ilyen elkötelezett és igaz emberrel, akinek még fontos az értékek és a természet megóvása. A találkozást és tapasztalatokat kincsként fogjuk szívünkben őrizni. További munkájához erőt és egészséget kívánunk! Kedves Feleségének mielőbbi gyógyulást! Szeretettel és köszönettel, Pagonyi Gabriella és dr. Tóth Attila Ui.: Külön köszönöm az apró kápolna bemutatását, sosem felejtem el. Pagonyi Gabriella és dr. Tóth Attila*

2019. november 2., 8 óra 30 perc. *Szia, Józsi! Az Emillel meglátogattuk a házat, minden oké! Megyünk tovább a Balog fájához. Üdv. Keke (Keresztes Nagy József)*

Vendégeink: Jónás István és Vali, Léderer Judit, Szabóné Kövér Judit, Balotay Gergely

Vendégek: Pagonyi Gabriella és dr. Tóth Attila

Együttműködés: Munkánk eredményességét az teszi lehetővé, hogy jó a kapcsolatunk a Mecsekerdő Zrt.-vel, a BMTSZ tagjaival, a DDNPI munkatársaival, a BIOKOM munkatársaival, a JPM régészeivel. Az ÁNTSZ forrásvizekkel foglalkozó munkatársaikkal a kapcsolatunk sajnos megszakadt. Minden együttműködő partnerünknek, ezúton is köszönjük a segítséget, támogatást.
A Mecsekerdő Zrt.-vel az együttműködés az elmúlt évben is eredményes volt, segítették a területükön lévő forrásokhoz, erdei létesítményekhez az anyagszállítást. Ebben az évben is több építőmunkánkat támogatták anyaggal, szállítással. Észrevételeinket rendszeresen jelezzük az erdészet felé, hogy a balesetveszélyt mielőbb tudják elhárítani. Például turistautakra dőlt fák, hidak javítása, szemét elszállítása az erdőből stb. Köszönjük, hogy a Barátság-forrás előtti hidat és lépcsősort felújították, valamint a Tripammer-fa kerítését megjavították.

Balesetveszélyes híd a Barátság-forrásnál

Felújított híd és lépcsősor a Barátság-forrásnál

Baranya Megyei Természetbarát Szövetség: A szövetség vezetőségével rendszeresen tartjuk a kapcsolatot és segítjük egymás munkáját. Segítünk a túravezetésekben, teljesítménytúrák lebonyolításában, és a turistaútjelzések karbantartásában, új útszakasz festésében, turistaházak karbantartásában. Égervölgy környékén rendezték meg a turistajeleket festők gyakorlati vizsgáját, ahol a terepen a Mecsek Egyesület tagjai is segítettek a lebonyolításban. Segítettünk a turistaútjelzés festőinek vizsgáztatásánál a terepen.

„Pista bácsi" emléktúra résztvevői (Molnár István erdőmérnök)

Köszönjük a BIOKOM munkatársainak segítségét, a parkerdő területén és közelében lévő Hidegkút-forrás és a Mohosi Kiskút-forrás javításához az anyagok szállítását és a munkák felmérését. A DDNPI munkatársaival tartjuk a kapcsolatot, és a természetvédelmi őreikkel megbeszéljük közös dolgainkat. A DDNPI munkatársaival megbeszéljük a forrásfelújításokkal, építéssel kapcsolatos feladatokat, véleményük, javaslatuk alapján adjuk be az engedélyt a Zöldhatósághoz. A természetet járva jelezzük feléjük észrevételeinket, jelentjük a természetkárosításokat.

Pista bácsi élettörténetét felidézi lánya, Molnár Katalin

Felújítási munka megbeszélése a Mohosi-kútnál (Szilasi Tamás és munkatársa)

Megtelt szemetesedény a Jakab-hegyi Zsongorkőnél

Kassai József kőfaragó mester

Köszönet Kassai József kőfaragó mesternek, aki ez évben is díjmentesen elkészítette a Természetbarátok panteonjára két elhunyt túratársunk emléktábláját. A petőczpusztai kápolnába önköltségi áron készítette el a kis település emlékét őrző táblát.

Munkáinkat segítették: Baumann József, Baumann Józsefné, Balotay Gergely, Bíró Gábor, Füziné Kajdy Zita, Gál Péter, Gábor Mária, Golubics István, Hang Csaba, Heninger Péter, Hirth István, Hohn Miklós, Jancsi Attila, Jónás István, Kassai József, Kámi Róbert, Keresztes-Nagy József, Kenesei Katalin, Kincses Miklós, Kopeczky Tamás, Kósa Ferenc, Kovács Szabó János, Kiss Milán, Kulcsár Péter, Kübler Károly, Láng Ferenc, Mohácsi Attila, Molnár Zoltán, Mónus Eszter, Miklovich Csilla, Müller Éva, Müller János, Nagy Balázs, Rab Nándor, ifj. Mauer Péter, Ripszám István, Sándor Tibor, Siptár Tibor, Sajgó Ferenc. Simon Csaba, Soós Józsefné, Strasser Péter, Szabó-Dalacker Ibolya, Szilasi Tamás, Temmert Csaba, Temmert Csabáné Ibolya, Tóth Klára, Tóth Péter, Varga Géza, Völgyi Sándor.

Köszönet a forrásvédnököknek, akik ez évben is hozzájárultak szorgalmas munkájukkal a mecseki források megtisztításához.

Köszönöm tagtársainknak és segítőinknek az elvégzett munkát, mellyel hozzájárultak a Mecsek hegység és környezetének megóvásában, szépítésében. Segítségetek nélkül nem lehetett volna ilyen eredményes és szép munkát végezni.

Köszönjük a szorgos munkát azoknak a „névtelen” segítőinknek is, akik 2019-ben kirándulásaik alkalmával kitisztították a források előterét, összeszedték a szemetet és óvták környezetünk tisztaságát.

Biki Endre Gábor

A Természetjáró Osztály beszámolója

Nyílt túrák, programok

Osztályunk idén is folytatta az erdőben található értékek és turistaléte sítmények megóvását és karbantartását. Emellett heti rendszerességgel vezettünk nyílt túrákat és szerveztünk különböző programokat a természetjáróknak.

Az időjárás miatt négy túra maradt el, ebből kettőt később pótoltunk. Túráinkon a létszám 5 és 82 fő között változott, melyet nagyban befolyásolt az időjárás. Az átlagos létszám azonban 30 fő körül alakult. A nyár elejei felhőszakadások és az utána következő nagy hőség próbára tette a természetjárókat, ám ha kisebb létszámban is, de nyáron is voltak túrák. A tavasz a legerősebb a természetjárás szempontjából, ősszel is sokan túráznak, de újabban a téli és a havas túrákra jönnek a legtöbben, ami nem csoda, hiszen mindenki szeretné megcsodálni a havas táj szépségét.

Az év túráin általában kedvező időjárás volt, a legtöbb túrán ragyogó napsütésben róhattuk a kilométereket. A legnépszerűbb programok a következők voltak: Szentháromság vasárnapi német búcsú Máriakéméndén, melyre 300 fő jött el, igaz, a búcsút a vihar félbeszakította. Ezt követte a Törökvári teljesítménytúra 110 fővel. Magas létszámok voltak még a máriakéméndi emmauszi nyitott pincék túrán (100 fő), a sárga túra indító szakaszán (82 fő), a vas-, kő- és kristálybányák földjére vezetett túrán (72 fő), a Babarc és Lánycsók között álló Szent György-képoszlop megáldására szervezett túrán (70 fő), valamint a patacsi Kovács Béla emlékházhoz vezetett túrán (64 fő).

Törökvári teljesítménytúra

Hetek óta szakad az eső, ha van egy félnapos szünet, délutánra biztosan megjön a felhőszakadás, jobb esetben kisebb eső. A tavaszi túraprogramokat sok helyen lemondták a bizonytalan időjárás miatt. Közelgett a teljesítménytúra időpontja, június 2-a, mi már a segítőkkel péntektől összegyűltünk a máriakéméndi kegytemplom plébániáján. Eső ide, eső oda, mi úgy döntöttünk, nem mondjuk le a túrát, majd csak segítenek nekünk az égiek ezen a csodatévő kegyhelyen. Így is történt. Pénteken délben még a nagy esők előtt visszaértünk a bázisunkra. A plébániaépület kitakarítását végeztük el, majd amikor mindenki megérkezett, elfogyasztottuk halvacsoránkat, melyet a Belvárdi Fogadóból rendeltünk. A tálakon volt rántott harcsa magvas bundában, egészben sült pisztráng, fogas roston petrezselymes burgonyával és coleslaw saláta. Nagyon jó hangulatban töltöttük az estét, Jani bácsi gitáros zeneszámai mindenkinek tetszettek.

Szombaton reggel verőfényes napsütésre ébredtünk, a délelőtt folyamán, és este is érkeztek újabb segítők. Reggel megkezdődött a plébániaépület felújítás utáni nagytakarítása, melyhez a faluból is érkeztek segítők.
Péterék autójával 4-en felmentünk Marázára, és kiszalagoztuk a 30-as táv jelzetlen útvonalát. A nagy sár miatt ezt csak gumicsizmában tudtuk megtenni, de megtettük. Elcsodálkoztunk a dombokról lezúdult sárfolyásokon, hatalmas tócsákon és sáros útszakaszokon, de sok helyen, főként bent az erdőben, teljesen jól járhatóak voltak az útszakaszok. Három órára értünk vissza Máriakéméndre, ahol csak ámuldoztunk, hogy a helyben maradottak mennyire megszépítették a kegytemplom udvarát, és még mindig dolgoztak. Egyikük talicskát tolt kövekkel, egy másik a stációknál a gazt gyomlálta, a harmadik az angyalok mellől szedte ki a füvet, és volt, aki a vadszőlőt irtotta le a kerítésekről. Megint mások eltalicskázták a cserép- és téglakupacokat egy helyre a gazdasági épület mellé, sőt még a sóderkupacot is bevitték a tárolóba. Mikor délután visszaérkeztünk a szalagozásból, én is bekapcsolódtam az itteni munkába, és szépítettük a templom környezetét. Délután Pisti és Szilvi is megérkezett, ők gyalog jöttek Liptódról. Nekiültünk a közös vacsorának, amit Jani bá', Marika és Ancika készítettek a plébánia legnagyobb fazekában. Mindenkinek nagyon ízlett a babgulyás.
Vasárnap már hajnalban a fél hatos harangszóra keltünk, hogy időben elkészüljünk, és fogadhassuk a túrázókat. Szerencsére verőfényes napsütés fogadott minket. Nem számítottunk sok emberre az előző hetek rendkívüli időjárása és az esőzések miatt, főként, hogy a túra napjára is jelentős mennyiségű esőt ígértek. De ennek ellenére sorban jöttek a túrázók. A 30 km-es távon 33 fő, a 15 km-es távon 54 fő, a 8 km-es távon pedig 23 fő indult el. Bár az előző évekhez képest kevesebben, azért összesen a túrára 110 fő nevezett be, a segítők és rendezők létszáma 40 fő volt, így összesen 150 fő volt jelen ezen a napon a máriakéméndi búcsújáró kegyhelyen, sőt, napközben egyéb látogatók is érkeztek, plusz még délelőtt igeliturgiát is tartottak a kegytemplomban, melyre a faluból érkeztek meg a hívek, és volt olyan túratársunk, aki ezen is részt vett. A túrázók az alábbi településekről érkeztek: Babarc, Bécs (Ausztria), Bogád, Bonyhád, Bóly, Budapest, Dombóvár, Görcsöny, Igal, Kaposvár, Kazsok, Komló, Lánycsók, Martonfa, Majs, Mohács, Nagykanizsa, Paks, Pécs, Pécsvárad, Romonya, Szederkény és Tolna.
A pontokon különféle szolgáltatásokkal (étel-ital) várták pontőreink a gyaloglókat. Mindenki épségben visszaért és átvehette a kitűzőt.
Ezúton is megköszönöm a Mecsek Egyesület tagjainak, a rendezőknek és minden segítőnek, amit tett, a pontőrködést, a szalagozást, a kertgondozást, az épülettakarítást, a bejárásokat, a túraútvonalakon a bozótnyesést, azoknak a munkáját, akik autóval jöttek-mentek, hoztak-vittek minket pontról pontra, megkönnyítve munkánkat ott, ahol nem tudtuk a bejárásokat körtúraként megoldani.

Ezúton köszönjük Máriakéménd, Kátoly és Maráza Önkormányzatának a támogatását, melyet a rendezvény lebonyolításához nyújtott. Köszönjük a plébános úrnak, hogy a plébánia épületét díjmentesen rendelkezésre bocsátotta a rendezvény idejére.
Köszönjük azok gondosságát is, akik tálca süteményeket vagy italokat hoztak a „közösbe". Köszönet túratársunknak, aki gondolt arra, hogy saját pénzén élő virágot vegyen, melyet kihelyeztünk a máriakéméndi keresztekhez, hogy a túrázók odaérve még szebbnek, meghittebbnek érezzék környezetüket.
Megköszönöm a csapat minden tagjának, hogy ekkora munkát tudtunk közös erővel véghezvinni, koordinálni, mert a Baranyai-dombságban egy teljesítménytúrát megszervezni háromszor akkora feladat, mint pl. a Mecsekben, ahol kaszálás nélkül is járhatók az ösvények, de nálunk még az utak karbantartásáról is gondoskodni kellett. Köszönjük a Schlossberg Vadásztársaságnak és munkatársának, Lázár Albertnek, aki a rossz időjárási viszonyok közepette is levágta a fű nagy részét. Köszönjük azoknak is az érdeklődését, akik ugyan nem tarthattak velünk, de legalább telefonon felhívtak, vagy üzenetet küldtek, érdeklődtek, vagy kitartást kívántak. Mert az is fontos, aki gondol ránk, még akkor is, ha nincs jelen.

Megjelent a Baranyai-dombság turista kalauzának 2. kiadása

A 2016-os kiadás után ismét megjelent dr. Lakatosné Novotny Sarolta lektori munkájával és Biki Endre Gábor szerkesztésében *A Baranyai-dombság turistakalauza* című kiadvány. A könyv nagy méretű (B5-ös), 168 oldalas, és 200 színes fotót tartalmaz. Egyedisége a könyvnek, hogy megtalálható benne a Baranyai-dombság turistatérképeinek részlete blokkokban elosztva. Az egyes túrák ajánlója mellett szerepel ugyanis az adott útvonal egy-egy térképkivágaton. A térképszelvényeket a Cartographia Kft. kifejezetten a könyv számára készítette el. A könyv új kiadása 20 oldallal lett bővebb az előzőnél, minden, ami 3 év alatt változott, javításra került benne. Sok új fotóval és ismeretanyaggal is gazdagodott a kiadvány.

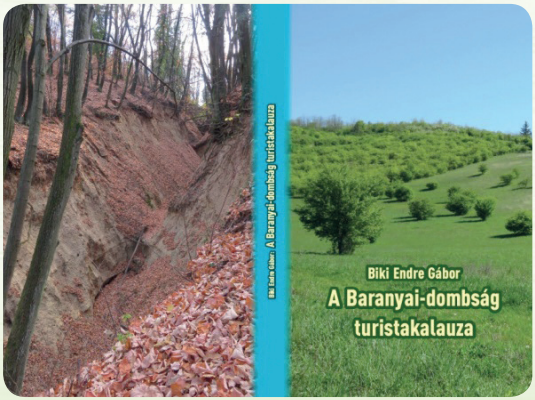

A magyar kormány 60 millió forintból újítja fel máriakéménd kegytemplomát

Segítséget kértünk, és kaptunk. 2019. április 5-én, Máriakéménden a Nagyboldogasszony kegytemplomban jelentette be Soltész Miklós államtitkár és Hargitai János országgyűlési képviselő Udvardy György megyés püspök jelenlétében az örömhírt, miszerint 60 millió forintos állami támogatásból újul meg a kegytemplom. A hely a természetjárók fő kiindulási pontja, mivel turistaútvonalak csomópontjában található, ezért nagy itt a turisztikai forgalom. A kegyhely állaga az elmúlt évtizedekben erősen megromlott. A zarándokokat is vonzzák az adományokból felújított csodaszép, világhírű Zsolnay-angyalok, de a műemlékeket keresők is egyre nagyobb számban látogatják a kegyhelyet. Az elmúlt években a búcsúkra érkező vendégek száma is folyamatosan nő, mely mutatja az igényt a kegyhely további romos részeinek megújítására.

Új ruhában a 18. századi máriakéméndi barokk plébániaépület

Az idei évben elkészült a máriakéméndi 1762-ben épült, és most már műemléki védelmet élvező barokk plébániaépület külső felújítása, melyet szintén egyesületünk Természetjáró Osztálya kezdeményezett, hiszen innen indítjuk a Törökvári teljesítménytúrát, és egyéb túrákat is, ilyenkor szükség van az épület termeinek használatára. Sajnos az épület meglehetősen leromlott állapotba került, így korábban a veszélyes, 2018-tól már az életveszélyes státuszt kapta meg, bár mindennek ellenére használatban volt. A hatalmas repedések láttán félő volt, hogy bármelyik pillanatban összeomolhat. A 14 hónapig tartó felújítás során lebontották az elöregedett palatetőt, új, szép piros cserépfedést kapott az épület. A gerendák egy részét is cserélni kellett, a tetőlécek mind újak lettek. Az épület statikai és szerkezeti megerősítést kapott, a teljes ház hatalmas vonórudakkal lett összecsavarozva. Szerencsére ezekből egy sem látszik, az új vakolat szépen eltakarja. A kétszintes épület új nyílászárókat is kapott, és teljesen újra lett festve szép citromsárga színre. A bejárathoz Hang Csaba kőfaragó túratársunk új műemlék táblát készített, melyet ajándékba adott a plébánia számára.

A megszentelését követően a plébániaépület zarándokszállásként működik, már turisták is igénybe vették. Egész nyáron telt házas volt, szinte nem akadt szabad hétvége. Az épület 72 millió forintból újult meg, ebből 48 millió forintot az egyházmegye pályázati támogatásból nyert el. További 15 millió forintot nyert még a püspökség, melyből 2020-ban a belső felújítások, korszerűsítések készülhetnek el.

Megújult a sárga sáv jelzés Somberek és Görcsönydoboka között

Somberek és Görcsönydoboka között 5 km hosszan megújultak a sárga sáv turistajelzések, melyen egy kismértékű nyomvonalváltozás valósult meg. Somberek felől jövet a Sombereki-horgásztavat és a turistaszállást elhagyva az út nem egyenesen folytatódik tovább, hanem a kerítésnél nyugat felé fordul, és átkel a Horpács-patakon, melyen új betonelemekből lerakott gyalogos híd épült. A jelzés így kb. 300 m hosszan a patak keleti oldala helyett a nyugati oldalon vezet, majd a Görcsönydobokát Somberekkel összekötő földúton már eredeti nyomvonalon halad tovább. A Keresztelő Szent János-templom romjaihoz a patak felől vezet fel út. A turistajelzések felfestését Biki Endre Gábor végezte.

Elkészült a Liptódi-csorgó

A Liptódi Önkormányzat megbízásából Biki Endre Gábor forrásépítő egy régi vízkifolyást hozott rendbe a Baranyai-dombságban, Liptódon a falu belterületén, egy szép kis ligetes parkban. Az állandóan működő bővizű forrás a bolttól a sárga és zöld sáv turistajelzéstől délre leágazó, és 200 m-t vezető új sárga kör jelzésen közelíthető meg. A munkálatokban részt vett Biki Endre Gábor, Petrovics Ottó és Wilhelm József.

Munkatúrákat szerveztünk turistaútjaink megóvására

A Törökvári túrát megelőzően több kisebb csapatunk is dolgozott a Baranyai-dombság számos pontján, hogy megfelelő módon tudjuk fogadni június 2-án az ország különböző részeiből Máriakéméndre érkező túrázókat. Útvonalakat tisztítottunk ki, bozótmentesítettünk, jelzéseket újítottunk fel, útjelző oszlopokat helyeztünk át, valamint folyamatosan igyekeztünk rendben tartani a keresztek, képoszlopok környezetét. Máriakéménd, Lankás-dűlő, kék irányított kör jelzés elágazás – Törökvári-pihenőhely útvonalon Héjjas Péternek köszönhetően két km hosszúságban teljesen megújult a zöld sáv jelzés is.

Emlékhelyek gondozása Máriakéménden

A máriakéméndi keresztekhez Biki Endre Gábor a megkopott és megrongált ismertető tablók helyére újakat helyezett, melyeket Schleicher Eszter nyomtatott ki és laminált. Ezúton is köszönöm segítségét. Az emlékhelyek és keresztek környezete megtisztult, ahol szükséges volt, lekaszáltam a füvet is.

Máriakéméndi búcsúra indultak a pécsi természetjárók

Az idei évi máriakéméndi Szentháromság vasárnapi német búcsúra június 16-án került sor. Az eseményre a pécsi Szent Péter- és Szent Pál-székesegyháztól reggel 6 órakor indult el egy kis zarándokcsoport, hogy a Mária-utat végigjárva érkezzenek meg a máriakéméndi búcsújáró kegyhelyre.
Dukai Róbert túravezető betegsége miatt két túravezető lett kijelölve, az első szakaszt Tóth Klára, a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség elnöke vezette, a második szakaszt Magyarsarlóstól Ruzsinszky András, a Mecsek Egyesület túravezetője. Ezúton is köszönjük, hogy Magyarsarlóson a Mária-kertben, és Hásságyon a templomnál a helyiek frissítőponttal várták a zarándokokat ebben a rendkívüli hőségben.
A helyiek és a környékbeli településekről érkezők Máriakéméndenen csatlakoztak a gyalogos menethez, sokan felhúzták szép népviseleti ruhájukat is. A menet Udvardy György püspök atya és Horváth Sándor plébános vezetésével érkezett meg a kegytemplomhoz, ahol köszöntötték Szűz Máriát. Ezután vette kezdetét a plébániaépület megáldása, melyen püspök úr méltatta a felújítást, hogy mi módon újulhatott meg az épület pályázati forrásból és önerőből.

A plébánia megszentelése után kezdetét vette a szabadtéri mise, melyen a püspök úr és a plébános urak köszöntötték a megjelenteket. Sajnos az ünnepi szentmise kellős közepén megérkezni látszott a vihar. Fekete égbolt, zúgó szél, közelből s távolból dörgések hallatszottak. A plébánosok kihirdették, hogy a misét a templomban folytatják. Eközben az árusok mind csomagolni kezdtek, pedig mondtuk, várjanak, még ne menjenek el, hiszen Kéménden búcsúnapkor sosem esett még az eső. Ám félve a vihartól, az árusok többsége hazaindult, majd amikor a misének vége lett, a tömeg nagyobb része is szétoszlott. Mivel csak a levegő hűlt le, a fellépések (énekkarok és tánccsoportok) a kissé szeles időben is folytatódtak,

miközben az itt maradottak imádkoztak, hogy tartson ki az idő, ami ki is tartott, pedig a szomszédos településeket nagy felhőszakadás kíséretében elverte a jég. A plébániaépületben a püspök urat, a plébános urakat és a fellépőket vendégfogadással vártuk. A műsorok mind megrendezésre kerültek, de a búcsú a szokásosnál hamarabb, 17.30-kor véget ért.
Ezúton mondunk köszönetet valamennyi rendezőnek, segítőnek, a híveknek és zarándokoknak a kitartásért, valamint a támogatóknak, akik a búcsú megrendezését segítették, akár virággal, élelemmel, vagy bármi mással.
Hálánkat fejezzük ki Boldogságos Szűz Máriának, aki most is gondoskodott, hogy a tiszteletére érkezőket ne érje az ítéletidő, hiszen a kegyhelyet most is elkerülte a nagy vihar.
A búcsút a Pécsi Egyházmegye, a Máriakéméndi Német Önkormányzat és a Mecsek Egyesület közösen rendezte, a zarándoktúra vezetésében pedig a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség is részt vett.

Megújultak a fekedi keresztekhez vezető körsétautak

A Fekedi Önkormányzat megbízásából mintegy 22 km hosszúságban újultak meg a turistajelzések a Geresdi-dombságban Feked térségében. A turistautak a fekedi műúttól északra eső részei újultak meg. A kék irányított kör jelzés Feked, zöld sáv elágazás – Schmidt-kereszt – Stiller-kereszt – Gyantás-völgy – Harsányi-kereszt – erdei feltáróút – Kökény-árok – Pest-kereszt – Feked, zöld sáv elágazás 9,5 km hosszan, a zöld körsétaút Jaschek-kereszt – István-kunyhó – Harang-tető – Stiller-kereszt – Schmidt-kereszt – Feked, zöld sáv elágazás a teljes 13,2 km-es hosszából 8 km lett felújítva, valamint megújult a fonódó zöld sáv jelzés is Feked, buszforduló és a Harsányi-kereszt között mintegy 4,5 km-en. Így összesen 22 km-en újultak meg a jelzések. A jelzések felfestését Biki Endre Gábor végezte.

Megújult az István-kúti pihenő

A Mecsek Egyesület a terület rendezése után elbontotta a régi, romos állapotú asztal-pad garnitúrát, és két új, nagy méretű asztalt helyezett ki padokkal. Egy pad lapja még jó állapotban volt, így az most egy különálló padként funkcionál. Az erdei bútorok és a fából készült kútház is favédő lazúrral kétszer át lett kenve. Az István-kúti pihenőhely három falu felől közelíthető meg. Liptód és Kátoly felől a sárga sáv jelzésű turistautról, és Máriakéménd irányából pedig a zöld sáv és sárga háromszög felől is rá lehet csatlakozni a sárga túrára. Az erdei bútorokat és a szerszámokat traktorokkal szállítottuk ki. A munkában részt vett: Biki Endre Gábor, Markesz István, Kállai János és Kállainé Fischer Mária. Az erdei bútorok faanyagát a Mecsekerdő Zrt. biztosította. Ezúton is köszönjük Ripszám Istvánnak, a Mecsek Egyesület ügyvezető elnökének, hogy lehetővé tette a pihenőhely megújítását.

Újabb pihenőhely létesült Görcsönydobokánál

Újabb erdei pihenőhely létesült a Baranyai-dombságban, a Görcsönydoboka határában álló Nagy fa mellett, ahol a Szent Orbán-képoszlop is áll. A helyszín a Baranyai sárga túra (sárga sáv) útvonalán érhető el, ahol a Nagy fa áll. A falu innenső utcáját is Nagy fa utcának nevezik. A magányos tölgy életkora a becslések szerint jelenleg 160 év körül lehet. A padokat a Mecsek Egyesület kapta a Mecsekerdő Zrt.-től, a kihelyezésben pedig Görcsönydoboka Önkormányzata volt segítségünkre. Ezúton is köszönetet mondunk az önkormányzatnak és Ripszám Istvánnak, az egyesület ügyvezető elnökének, aki közreműködött abban, hogy elkészüljenek az erdei bútorok. Továbbá megköszönjük az erdészet munkatársainak (főként Hauck Nándornak), akik méretre vágták és előkészítették a szükséges faanyagot.

Az utolsó kereszt is megújult, mely a Baranyai-dombság turistaútjai mentén található

Az utolsó kereszt is megújult a Baranyai-dombságban, mely turistaútjaink mentén található. Bár még nagyon sok romos és rossz állapotú feszület van a dombságban, de azok a túraútvonalainktól távolabb. Mi annyit tudtunk felvállalni, hogy azokat újítjuk meg, amik előtt még azért gyakrabban járnak gyalogosok. Ez volt a felújítások sorában az utolsó, és egyben a tizedik. A 10 újjávarázsolt kereszt az alábbi települések mentén található: Máriakéménd környékén 5 db, Kátoly határában 1 db, Kisnyárád mellett 1 db, Erdősmárokon 1 db, és Geresdlak térségében 2 db.

Utóbbi kereszt, mely most újult meg, még nincs teljesen készen, új feliratos tábla készül a talpazatra, és a megrongált kovácsoltvas kerítés kijavítása van még vissza, az külön költségvetést igényel. A feszület a Baranyai zöld túra útvonalán (zöld sáv) található a geresdlaki focipályától és a műúttól kb. 400 m-re délre, a Maráza felé vezető eperfás út mentén. Felújítása 255.000 Ft-ba került, ennek nagy részét a Geresdlaki Önkormányzat és egyéb helyi szervezetek vállalták. A Mecsek Egyesület 30.000 Ft-tal járult hozzá a felújítás költségeihez. A felújítás munkáit Petrovics Ottó liptódi mester végezte.

Keresztszentelésre indultunk

A Mecsek Egyesület és a Lokomotív TE Új kenyér és Kisasszony havának nyárutóján, azaz augusztus 31-én nyílt túrát hirdetett a Keleti-Mecsekbe az Óbányai-völgybe, a Ferde-vízesés közelében álló felújított Krisztus-feszület megáldására.

Zobákpuszta, Szászvári útelágazás megállóban volt a gyülekező, ahol Biki Endre Gábor túravezető és Berki Zoltán térképész, turista barátunk köszöntötte a megjelenteket. 25 fővel indultunk el a kék sáv jelzésen a Komlóhoz tartozó, mindössze néhány házból álló településről. A műútról hamarosan betértünk az erdőbe, ahol kezdetben kis ösvényen a fák között, majd szép hosszan elnyúló völgyi réteken mentünk tovább.

Később betértünk a Hidasi-völgybe, mely nevét onnan kapta, hogy valamikor kis fahidacskák vezettek át egyik partjáról a másikra. Már

régen nincs meg belőle egy sem. Első kis pihenőnket a Csurgó-vízesésnél tartottuk, mely fölött kiemelt értéket képviselő ősbükkös maradványa látható. A fák többsége ma már kipusztult, de néhány nagyon öreg fa még látható.
A köves mederben, a szárazság miatt, most csak szerényen csordogáló patak mentén több kisebb forrás is ered, ezek közül kettőt mutattam be, a Hidasi-forrást és a Betyár-forrást, melynél uzsonnaszünetet is tartottunk. Innen enyhe emelkedővel értünk fel az erdészeti műútra, majd túránk egyetlen emelkedőjén, a zöld sáv jelzésen értük el a Lakkeri-fenyvest. Itt már nem volt olyan kellemesen hűvös a levegő, mint a völgyekben.
Miske-tetőnél rácsodálkoztunk a Mecsek nagy hegytömbjeire, főként, hogy nemcsak a Keleti-Mecseket, hanem még a Misina-tetőt is láthattuk a tv-toronnyal. Csakhamar Kisújbányára ereszkedtünk, ahol a Klumpás tanyán felfrissültünk. Déli harangszókor gyülekeztünk a Szent Márton tiszteletére szentelt templomnál, mivel itt már azok is ott voltak, akik a túrát gyalogosan nem vállalták, hanem autóval érkeztek. A Bodzás-forráshoz érve még többen lettünk, itt Péceliné, Erzsébet asszony pogácsával kínált meg minket. Innen átsétáltunk a felújított kereszthez, majd 13 órakor kezdetét vette a megemlékezés.
Biki Endre Gábor, a Mecsek Egyesület Természetjáró Osztályának elnöke köszöntötte a megjelenteket, beszédében pedig méltatta, hogy miért volt fontos elődeinknek, hogy kereszteket állítsanak, azokat jó állapotban tartsák, aztán hogy jutottunk odáig, hogy ezek nagy részével nem törődtek, emiatt sok rommá lett, majd ismét beköszöntött a változás szele, és egyre több régi, leromlott állagú vallási emlék újul meg, mind szélesebb civil összefogások eredményeképpen.

A második felszólaló Berki Zoltán nagy turista és térképész volt, aki kezdeményezője volt a feszület felújításának. Hozzászólásában elmondta, hogy bár szentendrei lakos, mégis kötődik ehhez a kereszthez, hiszen 83 éves, de egyébként igen jó karban lévő édesanyjával utolsó közös túrájuk éppen erre vezetett, amikor is rossz érzés fogta el mindkettejüket: hogy állhat így méltatlanul ezen a frekventált helyen egy olyan vallási emlék, mely Jézus Krisztusra kellene, hogy emlékeztessen. Zoltán édesanyját a túra után nem sokkal autó gázolta el, akit néhány nappal a baleset után elvesztettek. Ezután döntött arról, hogy méltó emléket szeretne állítani édesanyja emlékére azzal, hogy fedezi eme homokkő alkotás felújításának költségét. Ahogy az ügy haladt előre, többen is csatlakoztak a nemes cselekedethez. Elmondta Zoltán azt is, ne legyünk közömbösek rejtett értékeink, kincseink iránt. Ne azt kérdezzük, hogy ez mégis kinek a feladata lenne. Ne azt kérdezzük, mit adhat nekem a hazám. Azt nézzük, mit adhatok én a hazámnak. Mindenki képes arra, hogy ezt önként elhatározza, és megóvjon a pusztulástól egy-egy műalkotást. És ha csak egy fő egymagában kezd is neki, a jóisten ad hozzá segítőket, hisz láthatjuk, akárhány kereszt vagy kápolna újult meg Baranyában, vagy másutt az országban, mind többen és többen álltak az ügy mellé.

Harmadikként Ispánovity Martin, a Lokomotív Turista Egyesület nevében köszöntötte a megjelenteket, és örömét fejezte ki a megújult alkotás iránt, hiszen minden egyes felújított létesítménnyel az ország gazdagodik.

Ezután Péceliné Hoffmann Erzsébet köszöntője következett, aki elmondta, hogy férje utolsó kívánsága az volt, hogy ennél a korpuszában már csak torzó keresztnél nyugodhasson, de most már biztos benne, hogy felújítva is ugyanolyan jól pihen, mint eddig.

Hosszúhetény, bár adakozott, sajnos senki sem képviselte a települést, így a Duna–Dráva Nemzeti Park tájegységvezetője, Kulcsár Péter következett, aki örömét fejezte ki az összefogásnak, megemlítve, milyen jó, ha arra fordítunk gondot, hogy a régi értékek megújulhassanak, és nemcsak abban gondolkodunk, milyen új látványos elemekkel egészítsük ki az erdőt, hiszen egy fokozottan védett területen maga az erdő és a természet az érték.

A következő felszólaló Ripszám István volt, aki a Mecsekerdő Zrt. termelési vezérigazgató-helyetteseként, a Mecsek Egyesület ügyvezető elnökeként, és harmadrészben mint magánszemély volt jelen. Beszédében kifejtette, hogy nagyszerű érzés, hogy az utóbbi időben lehetőség nyílott arra, hogy 27 vallási kisemléket (keresztek, források, képoszlopok) sikerült támogatásból felújítani, mind olyan értékek, amik idővel elvesztek volna, hiszen mielőtt feltérképeztük, miket kellene belevenni a körbe, volt olyan, amiről korábban nem is tudtunk.

István után Derksen Gyöngyi, a Kisújbányai Baráti Kör alapítvány elnöke szólt, aki szintén örömét és köszönetét fejezte ki, hogy kis falujuk „értéktára" újabb jó állapotú elemmel bővült. Emlékeztetett rá, hogy itt az emlékkőnél pihenő Bandi bácsi mennyire jó szívvel fogadta a természetjárók csapatát, amikor itt forgatták filmjüket.

Végül Heincz László, a Másfél millió lépés Magyarországon című film munkatársa kért szót, aki kiemelte, hogy Rockenbauer Pál és csapata a Mecseknek ezt a részét is bejárta, és felejthetetlen élmény volt a táj, a hagyományok felfedezése, a kihívások, a sátrazások, és mindaz, ami a túrázással együtt jár.

Ezután Antal Géza pécsváradi apátplébános is örömét fejezte ki, hogy megújult az itt álló és a hitet képviselő alkotás, hiszen emlékszik rá, milyen állapotban volt, amikor utoljára erre járt. Ezután megáldotta a keresztet és a résztvevőket, majd elénekeltük a himnuszt.

Az ünnepség befejeztével a csapat szétszakadozva folytatta útját a Keleti-Mecsek legszebb völgyében, érintve a Ferde-vízesést, a Csepegő-sziklát, a Pataki József turistaházat, a róla elnevezett forrást, majd a Pisztrángos-tavakat.

Végül Óbányán a buszforduló melletti kocsmában frissültünk fel, majd buszra szállva indultunk hazafelé. Itt kell megjegyezni, hogy bár Mecseknádasdra a Győrből érkező busz 15 perccel később érkezett, ezáltal Berki Zoltán és családja a Köves-tető felé induló járatot Pécsett a Budai vámnál nem érték volna el, az autóbusz vezetője nagyon készséges volt, rögtön intézkedett, felhívta kollégáit, és bár gyorsjárat, de megállt Hirden,

ahol még kényelmesen átszállhattak Zoliék a járatukra. A busz vezetője még a mikrofonba is bemondta, miképp segít a csatlakozást elérőknek. Ezúton is köszönjük jóindulatát, emberségét. Egy ilyen túra után ez igazán felemelő érzés volt, lám, nincs még minden veszve kis hazánkban… Ezúton is szeretnék köszönetet mondani azon szervezeteknek és magánszemélyeknek, akik támogatták a kereszt felújítását.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani Péceliné Hoffmann Erzsébet asszonynak, aki lehetővé tette, hogy a kedves férje nyugvóhelyénél álló keresztet felújíthassuk. Köszönjük, és további sok erőt, és egészséget kívánunk neki.

Az Óbányai-völgyben, a dr. Péceli Endre síremléke felett álló kereszt története

A Keleti-Mecsek egyik legszebb pontján, az Óbánya és Kisújbánya között húzódó vadregényes Óbányai-völgyben, a híres Ferde-vízesés közelében álló kőkeresztet eredetileg 1868. december 10-én Arnold Fülöp kisújbányai molnár emeltette 30 korona költséggel. Felújítására 1912-ben, Reisz Ferenc püspöknádasdi (ma Mecseknádasd) kőfaragó mester munkájában került sor. Az Arnold család malma – melyet a korabeli térképek Arnold-Mühle elnevezéssel jeleztek – a feszülettől kissé lejjebb, a Ferde-vízesés feletti részen állt, a későbbiekben Fuchse-Mühle (Fuchs = róka) néven is jegyezték. Az 1960-as években lebontották, de a falak maradványai, kövei még ma is láthatók. A kereszttől feljebb, a patakparton fakadó Bodzás-forrásnál is épületek romjai, ill. egy kőboltozatos pince maradványa ismerhető fel. Az Óbányai-völgyben, Óbányán és Mecseknádasdon az 1940-es évek végéig még csaknem 30 vízimalom működött.
A kereszten függő korpuszt a szocializmus idején, az 1960-as években a mecseknádasdi párttitkár és a tanácselnök vadászatai során céltáblaként használta – erről Szabados Tamás Két falu között c. dokumentumfilmjében számolt be. A kereszt hosszú évtizedeken át így csak torzóként volt látható, senki sem viselte gondját.
Dr. Péceli Endre (1932–1993) mecseknádasdi, majd kisújbányai háziorvost kívánsága szerint itt, a kereszt torzójánál helyezték örök nyugalomra, emlékköve a feszület lábazatánál került elhelyezésre. Latin felirata: „Medicuscurat, Naturasanat.” (Az orvos kezel, a természet gyógyít.)

A Krisztus-feszület felújításának koordinálását Berki Zoltán kérésére Biki Endre Gábor, a Mecsek Egyesület Természetjáró Osztályának elnöke vállalta, aki a Baranyai-dombságban már több kereszt és képoszlop rekonstrukcióját is megszervezte, a munkákban tevékenyen részt vett, de nevéhez a Mecsek számos forrásának újrafoglalása is kapcsolódik. A kivitelezést Kácsor Zsolt kőfaragó mester szakemberei végezték.

Berki Zoltántól a kereszt megáldása után az alábbi levelet kaptam.

Ezúton is köszönöm Biki Endre Gábornak, a Mecsek Egyesület Természetjáró Osztályát vezető nagyszerű turistának a túra vezetését, s persze a kereszt felújításának megszervezését, ill. minden, az ügyhöz csatlakozó segítségét és támogatását, s persze nem utolsósorban a mesteremberek kiváló munkáját. Úgy érzem a kedves, szívmelengető hozzászólásokból, hogy a gyönyörűvé varázsolt keresztről a gondoskodást nyugodt szívvel a nemzeti parkra, az erdészetre és a kisújbányaiakra bízhatjuk. Köszönöm.
Biztosan nem véletlen, hogy a felemelő és felejthetetlen napig kitartott a jó időjárás, a vadregényes, sokunknak még mindig új és új meglepetéseket tartogató vadregényes Keleti-Mecsek így legszebb képét mutatva mindannyiunkat elbűvölt. Az Egregyi-völgy harmatos, kikericses rétjei, a Hidasi-völgy rejtelmes félhomálya, a sziklalépcsőkön bukdácsoló patak, a Csurgó mohás mésztufanyelve, a romantikus Hidasi- és Betyár-forrás, Kisújbánya megkapó hangulata, az Óbányai-völgy a Ferde-vízesésen lecsörgedező patakja, a medrének mésztufalépcsőin átgyöngyöző víz csillogása, a hangulatos Pisztrángos-tavak, s persze a csendes, minden épületével idegnyugtató érzést árasztó Óbánya felejthetetlen emléke csodálatos keretbe foglalta szomorúan szép emlékű napunkat.
Sok erőt kívánok a Mecsek és a Kelet-Baranyai-dombság keresztjeinek, emlékhelyeinek, forrásainak gondozásához, s öröm számomra, hogy ehhez a nemes munkához a Ferde-vízesésnél álló kereszt rendbehozásával csatlakozhattam. Mindent köszönök, Endre!

A Templom-forrás felújítása

A máriakéméndi kegytemplom közelében lévő forrás vize néhány hónapja elkezdett a fal réseiből szökni, és az elszökő víz nagysága egyre több lett, a csőből pedig egyre kevesebb folyt. Ezért döntöttünk a felújítás mellett. A forrás falazata mögött leásva megtaláltuk a probléma okát. 2012-ben, amikor a forrást kiépítettük, a gégecsövet hirtelen kanyarral vezettük a forrás építményéhez. Az évek alatt a meghajlított cső elpattant, a víz pedig megszökött. Kicseréltük a sérült szakaszt új, vastag falú PVC-csőre (könyök beépítésével), majd visszatemettük a kiásott gödröt. A forrás medrét 20 m hosszan, 10 cm-rel mélyítettük.

A forrásépítéshez szükséges anyagokat kézben és talicskával toltuk le a meredek lejtőn a forráshoz, már ez egy félnapi munka volt. Kijavítottuk a forrás falazatát, majd lebetonoztuk az előteret, a falsarkokat pedig szárazon rakott kövekkel egészítettük ki. A forrástáblán a megkopott betűk feketére lettek kifestve, valamint a kegytemplomtól idáig vezető kék kör jelzés is felújításra került. A forrás vízhozama 15 liter/perc és 11,8 fokos. A munkában részt vett Biki Endre Gábor, Kállai János és Ruzsinszky András.

A Szent György-képoszlop újjáépítése

A Mecsek Egyesület Természetjáró Osztálya még 2018-ban döntött arról, hogy megpróbálja megmenteni a Baranyai-dombság egyik legrégebbi és legszebb képoszlopát, mely Babarc és Lánycsók között a szántóföldek kellős közepén állt. A képoszlopok (helyben német nevén Bildstock), állításának szokását a betelepített katolikus svábok hozták magukkal a 18. század közepén. Képoszlopokat állítottak a mezőgazdasági területek mentén, de leggyakrabban a szőlőkben, és attól a szenttől várták a termés védelmezőjét, akinek a képét a fülkébe helyezték. Így került sok helyre Szt. Donát, Szt. Orbán, Szt. János vagy éppen Szt. György, mint ide is.

A II. világháború után minden gyökeresen megváltozott. A szőlőterületek lecsökkentek, a vallási élet pedig a templomok falai közé szorult. Az elmúlt 70 évben sok vallási kis emléknek nem volt gazdája, hiszen sok helyről a svábokat kitelepítették, a beköltözők nem tudtak, sőt nem is akartak mit kezdeni ezzel a kultúrával. A képoszlop sok mindent kibírt és tűrt, ám az elmaradt renoválások híján az idő mégiscsak kikezdte. A problémát tovább tetézte, hogy a 2010-re megépült autópálya az előtte elhaladó utat kettévágta, így a képoszlop megközelíthetetlenné vált.

Ezért is döntöttünk egy új helyen, de a közelben történő felállításra. Erre a legalkalmasabbnak a közeli erdősarok látszott, mely erdő bejárata a közeli kilátónak, ahol egy szépen felújított kereszt is található. Az újonnan épített képkő a régi mintájára készült, méreteiben is megegyezik azzal, de néhány apróbb eltérés van, alul nem készült a perselypénznek vagy egyéb vallási tárgyaknak kialakított kis bemélyedés, továbbá nincs az alsó boltíves kis bemélyedés sem. Az eredeti oszlop korábban vakolattal volt ellátva, ez az idők folyamán lehullott róla, csak kisebb részein találtuk meg rajta. Az új oszlop vakolás nélkül készült, mert mutatósabbak így a régi kövek és téglák, valamint nincs az a veszély, hogy idővel lemállana és javítani kell, sőt nem kell meszelni vagy festeni sem.

A képoszlop felújítása kereken 500.000 Ft-ba került. A támogatók között volt a Lánycsóki Önkormányzat, a Babarci Önkormányzat, a Babarci Német Nemzetiségi Önkormányzat, a Mecsek Egyesület, a Szajki Plébánia, a Lánycsóki Plébánia, valamint az alábbi magánszemélyek: Wigand József, Vadas Rita, Samu Szilvia és Treitz Károly. A képoszlop megújításában sokat segédkezett még Treitz Károly és Troszt Ferenc. Az építkezés munkálatait Biki Endre Gábor koordinálta. A kőműves Pusztai József és munkatársai voltak. A fülkében elhelyezett képet Boczor Lajosné Sípos Magdolna babarci festőművész készítette.

Munkánkat 2019-ben az alábbi szervezetek segítették vagy anyagiakkal támogatták: Babarci Önkormányzat, Babarci Német Önkormányzat, Cartographia Kft., Dél-dunántúli Közlekedési Központ Zrt. (2019. október 1-jétől Volánbusz Zrt.), Geresdlak Önkormányzata, Görcsönydoboka Önkormányzata, Feked Önkormányzata, Kátoly Önkormányzata, Kisnyárád Önkormányzata, Lánycsók Önkormányzata, Liptód Önkormányzata, Maráza Önkormányzata, Máriakéménd Önkormányzata, Máriakéméndi Német Önkormányzat, Máriakéméndi Római Katolikus Plébánia, Mecsekerdő Zrt., Pécsi Hírek, Perekedi Német Önkormányzat, Schlossberg Vadásztársaság, Sombereki Önkormányzat, Tüke Busz Zrt. és az Új Dunántúli Napló.

A technikai munkánkat a következő személyek segítették: Aman Erika, Antal Géza plébános, Baumgärtner Norbert, Baumgärtner Margaréta, Becze László, Berki Zoltán, Biki Endre Gábor, Bíró Gábor, Csép József, Dobosy György, Dobosy Györgyné, Dudók Piroska, Éger Zoltán, Éger Zalán, Égerné Végh Éva, Fábiánné Mester Rita, dr. Földi Krisztina, Fehér Lajosné, Feketéné Móró Erzsébet, Fledrich Gabriella, Gayer Éva, Hang Csaba, Hauck Nándor, Héjjas Lóránt, dr. Héjjas Péter, Hock László, Horváth Sándor plébános, Horváth Béláné Aranka, Horváth Vilma, Jakab Márta, Kalangya Attila, Kállai János, Kállainé Fischer Mária, Kanyar Zsuzsanna, Keresztes Zsuzsanna, Kispál Adrián, Kiss Milán, Kollár Tamás, Kovács Klaudia, dr. Lakatosné Novotny Sarolta, Lázár Albert, Madarászné Körmendi Ilona, Markesz István, Markesz Gergely, Mayer András, Mutschler Krisztina, Nagy Roberta, Prakter Mariann, Ripszám István, Ritter Imre, Rogner Ádám, Rogner Emília, Ruzsinszky András, Schleicher Eszter, Schmidt Zoltán, Schveibert Róbert, Schóber József, Schmidtné Samu Szilvia, Seregélyes Ildikó, Strasser Péter, Szabó-Dalecker Ibolya, Szabó Dániel, dr. Tamás Roland plébános, Temesvári Gabriella, Treitz Károly, Úz Mária, Varga Norbert, Várnai Erika és Wigand József.

Mindenkinek köszönjük a közösség érdekében végzett önkéntes munkáját, és hogy segítette a Természetjáró Osztály feladatainak elvégzését.

Kiss Milán

Titkári jelentés a 2019. évről

Kedves tagtársak, az éves jelentés összeállítása minden évben komoly kihívást jelent, hiszen rövid és áttekinthető formában kell számot adni arról a számos és szerteágazó munkáról, amit a tagtársaknak és segítőiknek köszönhetünk.
Bár az összeállítás során törekedtem arra, hogy senkit és semmit ne hagyjak ki, kérem, nézzék el, ha a beszámoló nem teljes körű.

2019. évi események, eredmények

A parkerdei túracsoport évnyitó rendezvénye

Az év első programja január első hétvégéjén, a 2010-ben alakult Gáspár János Túracsoport, vagy ismertebb nevén a keddi parkerdei túracsoportunk évzáró/évnyitó rendezvénye volt, amelyen az erős havazás és a zord időjárási körülmények ellenére 75 lelkes természetjáró gyűlt össze. A csapat Pécs-Üszögpusztán, az Osztrák Konzulátus és a Grawe Életbiztosító Zrt. székházában emlékezett meg a korábbi év eredményeiről, majd dr. Hochmann Andrásné – a parkerdei túrák vezetője – hirdette ki a már hagyományosnak számító házi túraverseny eredményét. A díjak átadását követően professzor Peter Schmid – a fenntartható építészet úttörője, s a Henkel cég volt főépítésze – adott ízelítőt a környezet- és emberbarát építőanyagok és építészet jelentőségéről.

Szintén januárban vette kezdetét az egyesületünk és a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség közös programjaként megszervezett négy alkalomból álló „fotós túra" első, téli eseménye. A jelentkezőket Müller Nándor, a Fotó Osztály elnöke kalauzolta, akik érdekes és látványos témákat, hangulatokat kaphattak lencsevégre a Kőlyuknál, az Ágnes-vízesésnél, a Melegmány vízesésénél és Nagy-Mély-völgyben.

Az évszakonként megtartott túrák májusban Hosszúhetényben, júliusban az Égervölgy – Szuadó-tető – Farkas-forrás útvonalon, valamint novemberben a Parkerdőben folytatódtak, mely során a Mecsek öt kilátópontját is érintették.

Fotós túra sorozat, őszi esemény

Február szokás szerint a közgyűlés hava volt, melyre február 20-án Pécsett a Városháza dísztermében került sor. A résztvevők létszáma idén is meghaladta a 100 főt, mely a tagság mintegy harmadát jelenti. A szokásokhoz híven a közgyűlést megelőzően az egyesület tagjai ezúttal is átvehették az évkönyvet, és lehetőség volt az éves tagdíjak befizetésére is. Az ülést Baronek Jenő Örökös Tiszteletbeli Elnök vezette le, s a napirendi pontok sorában meghallgathattuk az osztályelnökök beszámolóit, az ügyvezető elnök felszólalásában az egyesület gazdálkodását és jövőbeni anyagi lehetőségeit.

Március 2-án a Természetjáró Osztály új kezdeményezéseként indította el a SÁRGA túraútvonal bejárását a Baranyai-dombságban. A Kátolytól Szekszárdig húzódó körülbelül 140 kilométernyi út 10 alkalomra lett felosztva, melyből az első szakasz a Kátolyi elágazástól Kisnyárádig tartott. 82 résztvevő érkezett az esős idő ellenére, mely a szervezők várakozását is felülmúlta. A tízalkalmas programsorozaton végül 391 fő vett részt, akik közül a legkitartóbbak kilenc vagy akár mind a tíz túrán részt vettek. Teljesítményüket (17 fő) az egyesület oklevéllel és kitűzővel díjazta.

Sárga túraútvonal bejárása, 2019. március 2. (balról túravezetőnk: Markesz Gergely)

Április 26-án (péntek) délután dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó (Ifjúsági Osztályunk vezetője), és dr. Kiss Tibor (egyesületünk elnökének) irányításával megemlékezést tartottunk a pécsi köztemetőben jeles elődeink nyughelyeinél. A már hagyományosnak számító megemlékezésen

ezúttal is a Széchenyi István Gimnázium diákjai nyújtottak segítséget, így a sírhelyek mellett a rövid életút ismertetése után hajtottunk fejet és helyeztük el az egyesület színeiben készített koszorút. A megkoszorúzott elődök között szerepelt:

- Buzássy Ábel paptanár, az 1906-ban megalakult Madárvédő Osztály alapítója;
- Dr. Entz Béla orvos, az egyesület egyik korábbi ügyvezető elnöke;
- Pintér János banktisztviselő, a választmány tagja;
- Dr. Karg Norbert egyetemi magántanár, a Kiránduló Osztály egykori elnöke;
- Dr. Szuly János ügyvéd, az egyesület egyik alapítója és a választmány tagja;
- Visnya Ernő bankár, az egyesület volt alelnöke;
- Kiss József tanár, az egyesület volt titkára;
- és Bánffay Simon közjegyző, akinek elnöklete alatt alakult meg 1891. április 30-án Pécsett a Nemzeti Kaszinóban a Mecsek Egyesület.

Május elején Graz–Pécs testvérvárosi kapcsolatok 30 éves évfordulója alkalmából a Graz Naturfreunde civil szervezet képviselői érkeztek Pécsre, akiket a Mecsek Egyesület is vendégül látott. A delegációt Ripszám István, egyesületünk ügyvezető elnöke és Szénási Miklós tagtársunk fogadta. Május végén Budapesten a Magyar Természetjáró Szövetség választmányi ülésére került sor, melyen egyesületünket küldöttként Baronek Jenő képviselte.

Kardoss Fesztivál

Ez évben is meghívást kaptunk a Hidasi Tájházért Egyesület által Hidason megrendezett, Kardoss Kálmán születésének 180. évfordulója alkalmából szervezett Kardoss Fesztiválra, melyre június 1-jén került sor. A megemlékezésen a koszorút ügyvezető elnökünk, Ripszám István és Dománszky Zoltán tagtársunk helyezte el.

Egy nappal később a Törökvári teljesítménytúra lebonyolítására került sor, melyet a hosszan tartó esős időszak után végre napsütésben teljesíthetett a benevezett 110 fő. Az egyesület egyik legnagyobb rendezvényének megvalósításában 40 fő vett részt, akiknek szorgos és önkéntes munkáját ezúton is köszönjük.

A június egy másik fontos eseményére a június 19-i elnökségi ülésen került sor, ahol a 2. napirend kapcsán az elnökség határozatot hozott egy új osztály, a Bányász Munka Osztály létrehozásáról. Az osztály elnöke Schaller Károly lett. Munkájukhoz sok sikert kívánunk.
A túrázni vágyók számára túravezetőink a nyár folyamán is számos lehetőséget kínáltak, melyek közül alig néhány túrát kellett törölni vagy elhalasztani a szélsőséges időjárási körülmények (felhőszakadások és iszapelöntések) következtében. A túrák ez évben is nyílt túrák voltak, azaz tagsági viszony nélkül is részt vehettek rajta az érdeklődők. Az évek során vezetett jelenléti ívekből az is kiderült, hogy a résztvevők közel 70 százaléka tagságon kívülről érkezett. Ez az arány 2019-ben javuló tendenciát mutatott, s az arány 70-ről 60 százalékra csökkent, köszönhetően a túrán résztvevők belépési szándékának. A túrákon az átlagos résztvevői létszám 30 fő körül alakult, melyek közül a legnépszerűbbek ez évben is a máriakéméndi Szentháromság vasárnapi német búcsú, az emmauszi nyitott pincék túra, a sárga túra voltak. A túrák kapcsán fontos megemlíteni keddi (parkerdei) túracsoportunkat is, akik keddi napokon rendszerint a Közép-Mecsekbe szerveznek idősek számára is könnyen járható túrákat. 2019-ben több mint 50 alkalommal szerveztek túrát, s a létszám meghaladta a 3000 főt. Köztük természetesen többen is voltak, akik majd minden túrán részt vettek.
A nyári időszak lehetőséget adott a pihenőhelyek és források felújításának is. Augusztusban a Természetjáró Osztály szerepvállalásának köszönhetően újult meg az István-kúti pihenő, ahol a terület rendezése után elbontották a régi, romos állapotú asztal-pad garnitúrát, majd két új nagy méretű asztalt helyeztek ki padokkal.
De emellett az osztály munkáját dicséri az év során felújított templomforrás, az új pihenőhely létesítése Görcsönydobokánál (a Szent Orbán-képoszlop és a Nagy-fa mellett), a Babarc és Lánycsók között található Szent György-képoszlop felújítása, valamint a Feked térségében 22 km hosszban megújított turistajelzések is. S persze nem feledkezhetünk meg a Munka Osztály aktív szerepvállalásáról sem, akik az idei évben is folytatták a forrásvédnökséggel megkezdett feladatokat, turistaútvonalakat tisztítottak meg, valamint emellett a városi zöldövezetek karbantartásában is aktív szerepet vállaltak (pl.: Balokányliget forrásainak karbantartása). Rendszeresen takarították, gyomtalanították a petőczpusztai Mária-kápolnát és a harangláb környékét, a Darázscsípte katona emlékművét, s a Természetjárók Panteonját, a Gubacsos-forrás közelében lévő kutyasírt, és folyamatosan ellenőrizték a Magyarok kunyhóját és a Széchenyi téren található időjárásjelző állomást is. Ez évben is gondosan

ügyeltek a folyamatos téli madáretetésre, így 50 kg napraforgómagot szórtak ki a Balokányligetben és az Ordas tanyánál, illetve számos egyéb ponton kihelyezett madáretetőknél. A forrásfelújítások közül három forrást is felújítottak, köztük a Pálos-kutat, a Sziklás-forrást és a Körtvélyesi-forrást, továbbá a Zipernowsky Károly Műszaki Szakközépiskola közösségi szolgálatos diákjait is bevonták a források megtisztításába. Emellett a Baranya Megyei Természetjáró Szövetséggel együttműködve túrát is vezettek (IX. Desztinációs túra, XXXVI. Csokonay Sándor-Emléktúra, XV. Uránbányász-emléktúra).

A szeptember a hónap első napján a Bányász Munka Osztály Bányásznapi megemlékezésével indult, mely során az Ágoston téren emléktáblaavatásra is sor került. Ezt követően – szeptember 8-án – a Munka Osztály szervezett múltidéző jelleggel megemlékezést tartott a petőczpusztai kápolnánál, ahol a rendezvény során a kápolna újraszentelése is megtörtént. Szintén szeptemberben ismételten részt vettünk a Pécsi Polgári Szalon Egyesület által rendezett Tettyei Pikniken, ahol a Tüke polgári értékek bemutatása volt a cél. A hónap végén a Természetjárók Napja alkalmából a Magyar Természetjáró Szövetség tartott megemlékezést a hazai turistaság egyik emblematikus helyszínén, Dobogókőn. A rendezvény egyik legjelentősebb része a kitüntetések átadása, melyen ezúttal is volt baranyai kitüntetett. „Baumann József, a Mecsek Egyesület Munka Osztályának elnöke, a Dráva TSE tagja, a BMTSZ munkáját mindig támogató, nagy tudású, igényes túravezetőnk, a mecseki források építője, gondozója, a technikai munkák jó szemű, szorgalmas kivitelezője, a Természetjárók Panteonja gondozója, krónikák, tudósítások szerzője, kiváló fotodokumentáló ARANYJELVÉNYES TÚRAVEZETŐ lett.” Ezt a címet az MTSZ azon túravezetői kaphatják meg, akik kiemelkedően magas színvonalú és sokoldalú túravezetői tevékenységükkel követendő példaként állíthatók a magyar természetjáró közösség túravezetői elé. Az igényes, magas követelményeket támasztó pályázat minden feltételének megfelelt Baumann József munkássága, így nem lehetett kétség, hogy elnyeri a kitüntetést. Munkájához ezúton is gratulálunk!
Persze a díjak és kitüntetések sora ezzel még nem ért véget. Szeptemberben Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata ünnepi közgyűlésén egyesületünk és dr. Tóth Aladár (egyesületünk tagja) is elismerésben részesült. A Mecsek Egyesület ugyanis Pro Communitate Díjat vehetett át dr. Páva Zsolt polgármestertől és Lovász István jegyzőtől a Mecsek természeti és gazdasági értékei, valamint a hegységben található történelmi örökség védelméért, azok lakossággal való megismertetéséért végzett

eredményes munkájának elismeréseként. Dr. Tóth Aladár pedig, a Mecsekerdő Zrt. nyugalmazott főmunkatársa, a baranyai erdészeti szakma meghatározó egyénisége részére az erdésztársadalom felé szilárd polgári értékrendet közvetítő személyisége, továbbá a baranyai erdészet történetének kutatása területén elért eredményei, valamint erdészgenerációk képzését szolgáló munkájának elismeréseként részesült a Pro Civitate Díjban.

Októberben az Erdők Hete rendezvénysorozat alkalmából két programot is kínáltunk a tagtársaknak. Elsején Scheitler Adrienn várta az érdeklődőket a Mecsekerdő Zrt. székházában „*Az Év Fája a sajmeggy*" és „*Az erdők szerepe a klímaváltozás hatásainak csökkentésében*" című előadásával, majd másodikán Baumann József tartott előadást „Források az erdőben" címmel. Hó közepén tartották a Lánycsók és Babarc között található Szent György-képoszlop megáldását, melynek apropóján egyesületünk szervezett túrát indított Markesz István vezetésével.
Október 19-én a PTE ismét mecseki túrával emlékezett meg a Mecseki Láthatatlanokról. Az emléktúra a hajdani ellenállók által használt erdei útvonalakat, a táborhelyeiket és a nagyobb összecsapások helyszíneit követte. A túravezetőt ezúttal is a Mecsek Egyesület biztosította a szervezőknek Szilasi Tamás elnökségi tag személyében.

November közepén a Dunántúli Napló szerkesztőségében volt szerencsénk átvenni az olvasói szavazatok alapján kiválasztott „Baranya megye 7 csodája" címet elnyert, 6. helyen végzett Zsongorkő emléktábláját. Az összesített eredmény szerint a legtöbb voksot kapó további baranyai természeti csodák a Babás szerkövek (1.), a Szársomlyó (2.), az Abaligeti cseppkőbarlang (3.), az Óbányai vízesés (4.), az orfűi tavak (5.), valamint a Dráva mente (7.) voltak.

Az év ezzel még nem ért véget, hiszen decemberben egyesületünket nívódíjra jelölték a Made in Pécs Díj 2019 kategóriái között.

Az év egyik fontos eseménysorozatát jelenti a minden hónap utolsó szerdáján megrendezésre kerülő Ötórai beszélgetések. E rendezvények célja továbbra is a hallgatóság (többségében az egyesület tagjai) ismereteinek bővítése, a természetjárás népszerűsítése volt. Ennek szellemében 2019-ben kilenc alkalommal tartottunk Ötórai beszélgetést, melyek közül egy rendhagyó módon az Erdők Hete rendezvénysorozathoz csatlakozott. Idén a témák az alábbiak szerint alakultak:

- Land Art, avagy művészet a természetbe. – Előadó: Komlós Attila (DDNPI);
- Ausztrália és Új-Zéland. – Előadó: Horváth Kornélia, a Mecsek Egyesület tagja;
- Mire tanítanak a hegyek? – Előadó: Ripszám János Ybl-díjas építész;
- Fürdőtúrák Magyarországon III. – Előadó: Feketéné Móró Erzsébet, a Mecsek Egyesület tagja;
- A Vértes-Gerecse természeti csodái. – Előadó: Müller Nándor, a Fotó Osztály elnöke;
- Források az erdőben. – Baumann József, a Munka Osztály elnöke;
- Az ember fáj a földnek. – Előadó: Dr. Kiss Tibor, a Mecsek Egyesület elnöke;
- Fülöp-szigetek. – Előadó: Németh László erdőmérnök;
- Képek Izlandról. – Előadó: Fodor Zsuzsanna, a Mecsek Egyesület tagja.

Az évet a december 11-én tartott évzáró ünnepség koronázta meg, melyen a Baptista Szeretetszolgálat EJSZ Széchenyi István Gimnázium és Szakgimnázium vegyes kara, énekes és hangszeres szólistái, valamint versmondói teremtettek meghitt hangulatot a Lyceum-templomban. A rendezvény megszervezéséért köszönet illeti dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikót, valamint a felkészítő pedagógusokat.

A tagság összetétele, változások

Az újonnan belépő tagok száma az idei évben kiemelkedő volt, 39 fő kérte felvételét a Mecsek Egyesületbe. A teljes létszámunk így most 313 fő, köztük 16 fő Örökös Tiszteletbeli Tag van, akik ugyan szavazati joggal nem rendelkeznek, mégis fontos tagjai közösségünknek.
A tagsági viszony megszüntetését 5 fő kezdeményezte, továbbá 2 tagtársunk – Kósa Pál és Rónaki László – halálhíréről is szomorúan értesültünk. Emléküket megőrizzük. (Figyelembe véve a több száz fős taglétszámot, bizonyára előfordul olyan haláleset is, melyről nem értesülünk időben, így számot adni sem tudunk róla, ezért megértésüket kérem.)

Bevételeink, pénzügyi hátterünk

Tagdíjak: A tagdíjak befizetése ez évben is 80 százalék feletti értéket mutatott, mely a több mint 300 fős tagságot figyelembe véve jó aránynak mondható. Mértéke továbbra is 3000 Ft/év a 18 év feletti tagoknak, s 1500 Ft/év a 18 éven aluliak esetében. A tagdíj kiegyenlítésére a jövő évben is több lehetőséget biztosítunk majd az éves közgyűlésen, pénztári órákban a Mecsekerdő Zrt. székházában vagy átutalás formájában.

Adó 1%: Az adóbevallás során felajánlható adó 1%-ából az idei évben rekordösszegű bevétel keletkezett 270 789 Ft értékben, melyet ezúton is köszönünk minden felajánlónak!

Pályázatok: Az idei évben sikeres pályázatunk nem volt, a beadott projektek csak a tartaléklistáig jutottak.

Díjak: A Pro Communitate Díj elnyerése következtében 250.000 Ft pénzjutalomban is részesültünk.

Szponzoráció: Közcélú adományt és szponzori felajánlást ez évben is a Mecsekerdő Zrt. és a Pannon Hőerőmű Zrt. biztosított számunkra, kiknek ezúton is köszönjük a nagylelkű felajánlást.
A támogatások között köszönetet kell mondanunk Pécs Városának is, hogy évről évre díjmentesen biztosítja részünkre és a közgyűlés számára a Városháza dísztermét, valamint a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.-nek, amelynek segítsége nélkül a Mecsek Egyesület 2020. évi naptára nem jöhetett volna létre.

A Mecsek Egyesület tisztikara és tagsága

Kardos Kálmán Örökös Díszelnök (1906. március 22.)
Kiss József Örökös Tiszteletbeli Elnök (1933. május 21.)
Dr. Nendtvich Andor Örökös Tiszteletbeli Elnök (1946. február 24.)
Horvát Adolf Olivér Örökös Tiszteletbeli Elnök (1995. május 15.)
Baronek Jenő Örökös Tiszteletbeli Elnök (2012. szeptember 26.)
Dr. Páva Zsolt Örökös Tiszteletbeli Elnök (2016. február 24.)

Elnökök:
Kardos Kálmán Baranya vármegye és Pécs főispánja (1891–1905)
Balog Károly bíró (1906–1919)
Dr. Igaz Béla alelnök látta el az elnöki teendőket (1920–1922)
Dr. Nendtvich Andor Pécs polgármestere (1922–1946)
Dr. Entz Béla egyetemi tanár (1946–1948)
Somogyvári Imre tiszteletbeli osztrák konzul (1993–2000)
Somosi László a PannonPower vezérigazgatója (2001–2007)
Káldy József a Mecsekerdő Zrt. vezérigazgatója (2009–2013)
Dr. Páva Zsolt Pécs polgármestere (2013–2016)
Dr. Kiss Tibor a Biokom Kft. ügyvezető igazgatója (2016–

Ügyvezető elnökök:
Baronek Jenő (2003–2012)
Ripszám István (2012–

Alelnökök:
Bánffay Simon közjegyző (1891–1901)
Zsolnay Vilmos gyáros (1891–1900)
Balog Károly bíró (1901–1905)
Walter Antal kanonok (1901–1913)
Zsolnay Miklós gyáros (1906–1921)
Dr. Igaz Béla nagyprépost (1914–1935)
Rauch János mérnök (1921–1934)
Dr. Reuter Camilló egyetemi tanár (1935–1948)
Visnya Ernő bankár (1936–1941)
Hamerli József kereskedő (1943–1946)

Dr. Ódor Imre főlevéltáros (1993–2000)
Tarnai Tamás barlangász (2002–2004. szeptember 30.)
Káldy József vezérigazgató (2005–2008)
Dr. Iványi Ildikó igazgató (2009–2011)

Titkárok, főtitkárok:
Kiss József tanár (1891–1933)
Fesztl Nándor bíró (1907–1923)
Dr. Böbel Miklós jogász (1924–1926)
Kaltneker Pál cégvezető (1927–1938) (1933-tól főtitkár)
Dr. Szabó Pál Zoltán egyetemi tanár (1938–1939)
Páldy Géza MÁV-főintéző (1939–1943)
Széchey (Szécsey) Béla tanár (1943–1948) ügyvezető főtitkár
Kovács Szabó János híradástechnikus (1993–2000)
Bóday Miklós (2001–2002. novemberig)
Benczes Gábor (2003–2004)
Tóth Klára (2005–2008)
Börcsök György (2009 – 2012. február 8.)
Biki Endre (2012. február 8. – 2012. július 1.)
Berek Zoltán (2013–2016)
Kiss Milán (2016–

Igazgatók:
Vaszary Gyula városi rendőrkapitány (1892–1902)
Reeh György városi tanácsnok (1903–1921)
Graef János drogista (1922–1925)
Gianone Virgil bányatanácsos (1923–1928)
Rábay (Raáb) Gyula városi erdőmester (1929–1945)
Angster Imre orgonagyáros (1946–1948)

Mérnökök:
Rauch János városi mérnök (1892–1896)
Klein István városi mérnök (1897)
Szmik Antal városi mérnök (1899–1902)
Károlyi Sándor kultúrmérnök (1903–1909)
Rauch János városi főmérnök (1910–1921)
Hoffmann László építész (1926–1940)
Dulánszky Jenő műszaki tanácsos (1941–1948)

Elnök:
Dr. Kiss Tibor,
a BIOKOM Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója

Ügyvezető elnök:
Ripszám István,
a Mecsekerdő Zrt. termelési vezérigazgató-helyettese

Titkár:
Kiss Milán
pályázatkezelési csoportvezető, Mecsekerdő Zrt.

Az Elnökség tagjai:
Dr. Kiss Tibor elnök
Ripszám István ügyvezető elnök
Kiss Milán titkár
Dr. Papp Tivadar elnökségi tag
Szilasi Tamás elnökségi tag

A Felügyelőbizottság tagjai:
Dr. Varga Tamás, a Felügyelőbizottság elnöke
Henczné Szabó Éva, a Felügyelőbizottság tagja
Dománszky Zoltán, a Felügyelőbizottság tagja

Osztályok:

Bányász Munka Osztály	elnök: **Schaller Károly**
Fotó Osztály	elnök: **Müller Nándor**
Ifjúsági Osztály	elnök: **Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó**
Munka Osztály	elnök: **Baumann József**
Természetjáró Osztály	elnök: **Biki Endre Gábor**

Örökös tagok:
Kardos Kálmán
Baranya vármegye és Pécs főispánja, országgyűlési képviselő,
a Mecsek Egyesület első elnöke

Kiss József
a Mecsek Egyesület titkára

Dr. Nendtvich Andor
Pécs város polgármestere, a Mecsek Egyesület elnöke

Kovács Szabó János
Aranybakancs-díjas természetjáró,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első titkára (1993–2000)

Somogyvári Imre
tiszteletbeli osztrák konzul,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első elnöke (1993–2000)

Baronek Jenő
Aranyjelvényes túravezető,
Czárán Gyula Emlékérem (MTSZ) (1992)
Esterházy Miksa Emlékérem (Belügyminisztérium) (1996)
Dr. Thirring Gusztáv Emlékérem (MTSZ) (1998)
a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke (2003–2012)
Természetjárás fejlesztéséért arany fokozat (MTSZ) (2004)
Mecseki Erdőkért Díj (Mecsekerdő Zrt.) (2008)
Baranya Megyei Természetbarát Szövetség Tiszteletbeli Örökös Elnöke (2009)
Baranya Megyei Sportszövetségek Szövetsége Tiszteletbeli Elnöke (2009)
A Magyar Természetbarát Szövetség örökös tagja (2009)
Aranybakancs-díjas természetjáró (BMTSZ) (2009)
a Mecsek Egyesület Örökös Tiszteletbeli Elnöke (2014)
a Mecsek Egyesület örökös tagja (2014)
Emléklap a Mecsek Egyesület 125. éves évfordulója alkalmából (2016)

Baumann József
a Mecsek Egyesület Munka Osztályának elnöke
Aranybakancs-díjas természetjáró (BMTSZ) (2003)
Mecseki Erdőkért Díj (Mecsekerdő Zrt.) (2003)
Czárán Gyula Emlékérem (MTSZ) (2004)
Balokányligetért Díj (Balokány Ligetért Egyesület) (2012)
Természetjárás fejlesztéséért bronz fokozat (MTSZ) (2012)
a Mecsek Egyesület örökös tagja (2014)
Emléklap a Mecsek Egyesület 125. éves évfordulója alkalmából (2016)
Természetjárás fejlesztéséért ezüst fokozat (MTSZ) (2018)
Aranyjelvényes Túravezető (MTSZ) 2019)

„Az Örök Mecsekért" Díj kitüntetettjei:
2004 – Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága
2005 – Mecseki Erdészeti Zrt.
2006 – PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.
2007 – PANNONPOWER Holding Zrt.
2008 – Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága
2009 – Dél-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelet

Somosi László
a Mecsek Egyesület lovagja (2004. szeptember 29.)

Tiszteletbeli tagok:
Bánffay Simon, 1900
Hettyey Sámuel, 1902
Báró Fehérváry Imre, 1902
Vaszary Gyula, 1902
Majorossy Imre, 1906
Dr. Zichy Gyula gróf, 1910
Dr. Nendtvich Andor, 1910
Kiss József, 1915
Dr. Thirring Gusztáv, 1919
Dr. Vigyázó János, 1919
Károlyi Emil, 1922
Kiss Ernő, 1928
Virág Ferenc, 1931
Dr. Zsembery Gyula, 1931
Dr. Karaffiáth Jenő, 1931
Visnya Ernő, 1931
Dr. Schmidt Antal, 1931
Hamerli József, 1931
Fischer Béla, 1931
Dr. Igaz Béla, 1931
Rauch János, 1931
Reeh György, 1931
Fesztl Nándor, 1931
Róna Jenő, 1931
Dr. Vadász Elemér, 1931
Várady Ferenc, 1931

Myskowszky Emil, 1931
Holfeld Henrik, 1932
Kenessey Aladár, 1932
Holfeld Henrik, 1932
Kaltnecker Pál, 1938
Dr. Reuter Camilló, 1941
Rábay Gyula, 1941
Páldi Géza, 1943

Kováts Kolos
Kossuth-díjas operaénekes, a Magyar Állami Operaház örökös tagja (2006)

Nagy Bandó András
író, humorista (2007)

Dr. Sárközi Ferenc
rendőr dandártábornok, Baranya megyei rendőrfőkapitány (2007)

Dr. Szili Katalin
a Magyar Köztársaság Országgyűlésének elnöke (2007)

Somosi László
a PANNONPOWER Holding Zrt. elnök-vezérigazgatója, a Mecsek Egyesület elnöke (2007)

Tasnádi Péter
Pécs M. J. Város polgármestere (2007)

Gasz Zoltán
a PÉTÁV Pécsi Távfű Kft. ügyvezető igazgatója (2008)

Dr. Iványi Ildikó
a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága nyugalmazott igazgatója (2008)

Káldy József
a Mecseki Erdészeti Zrt. vezérigazgatója (2008)

Dr. Varga Tamás
a Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási Hivatal
Erdészeti Igazgatósága igazgatója (2008)

Závoczky Szabolcs
a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága igazgatója (2008)

Szabó Imre
Környezetvédelmi és Vízügyi miniszter,
a Magyar Természetbarát Szövetség elnöke (2008)

Dr. Páva Zsolt
Pécs M. J. Város polgármestere (2009)

Csóka Péter János
pálos szerzetes, a pécsi pálos kolostor házfőnöke
és a Lyceum-templom templomigazgatója (2009)

Debreczeni József
publicista, közíró (2009)

Jeszták Lajos
a Dél-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi
és Vízügyi Főfelügyelet igazgatója (2009)

Keszi László
a Mecsekerdő Zrt. vezérigazgatója (2010)

Péterffy Attila
a Pannon Hőerőmű Zrt. elnök-vezérigazgatója (2010)

Dr. Ujváry Jenő
nyugalmazott alpolgármester (2010)

Vida János
a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft. ügyvezető igazgatója (2011)

Habsburg György
Magyarország európai uniós rendkívüli és meghatalmazott
nagykövete (2012)

Rendes tagok:

Ámán Erika
Arnold Ferencné
Auth Ferenc
B. Horváth Csilla
Bajzáth Ilona
Balassa Mihályné
Ballai Krisztina
Balotay Gergely Kálmán
Bárány Györgyné
Baronek Igor Alexander
Baronek Éva
Ifj. Baronek Jenő
Baronek Jenő József
Baronek Jenőné
Dr. Bátai István
Dr. Bátai Istvánné dr. Kerényi Mónika
Bauer Ferencné
Baumann József
Baumgärtner Margaréta
Baumgärtner Norbert
Bayer Richárd
Dr. Békefi Irén
Békés Lajos Jakab
Bélik Andrásné
Benczes Gábor
Benkő Gábor
Bérdi Katalin
Berek Zoltán
Bertram Tünde
Bikali Józsefné
Biki Endre Gábor
Bircsák Istvánné
Bíró Gábor
Bóday Barnabás
Ifj. Bóday Miklós
Id. Bóday Miklós
Bóday Zoltán
Bodnár Katalin
Dr. Bodor András
Bodor Lili
Borbás Erzsébet
Bötkös Árpádné
Bötkös Lászlóné
Brachmann Józsefné
Budai Jánosné
Chlebovics Miklós
Csahóczi Ferenc
Csapó Júlianna
Csór Gyuláné
Dávid Árpádné
Dénes Magdolna
Dolgos Sándor
Dománszky Zoltán
Dudók Piroska
Éger Zalán
Éger Zoltán
Égerné Végh Éva
Erdősi-Bindig Katalin
Eszenyi Jánosné
Farkasné Krémer Teréz
Farkasné Seregélyes Ildikó
Fazekas Béla
Fehér Lajosné
Dr. Fekete Bálint
Fekete László
Feketéné Móró Erzsébet
Fodor Zsuzsanna
Földesi Zoltán
Földesiné Kövi Ildikó
Dr. Földi Krisztina
Földiné Macsó Rózsa
Futó Ottilia
Füziné Kajdy Zita
Gál György
Gál Györgyné
Gál Péter

Garai Gézáné
Gargya Lajos
Gasz Zoltán
Gayer Éva
Id. Gergely Tibor
Ifj. Gergely Tibor
Dr. Görcsös Judit
Gregorics Tímea
Dr. Gundrum Károly
Gyimesiné Erdei Éva
Györegy Iván
Győri Istvánné
Gyurcsák Ferencné
Dr. Gyugyi Ilona
Halász Annamária
Halász Gábor
Halász Klára
Halászné Györki Anna Mária
Halász Marcell
Halmi Istvánné
Hangyáné Szilvás Éva
Haraszti Gyula
Harasztiné Habon Mária
Dr. Hardicsay Sándor
Dr. Harmat Béla
Harmatha István
Havasi Ildikó Erzsébet
Hegedűs Rózsa
Hegyi József László
Hegyi Ferencné
Heibl Gábor
Dr. Héjjas Péter
Hencz Réka
Henczné Szabó Éva
Hicz Attila
Dr. Hochmann Andrásné
Hock László
Hodorics Ferencné
Horváth Béláné
Horváth Ferencné
Horváth Kornélia
Horváth Vilma Éva
Horváth Vincéné Ágnes
Ijjász István
Illés Tibor
Jakab Albert
Jakab Éva
Jakabosné Molnár Zsuzsanna
Jakabos Péter
Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó
Jónás István
Jónás Rudolf
Jovics Ibolya
Jurányi Péterné
Kádár Malvin Judit
Kállai Csilla
Kállai János
Kanyar Józsefné Zsuzsa
Kapitány László
Karádi Károlyné
Kazal Márton
Kehl Zsolt
Kelemen Sándor
Keresztes Éva
Keresztes Gáborné
Kertész Kornélia
Király Jánosné
Dr. Kiss Anikó Magdolna
Kiss Milán
Dr. Kiss Tibor
Kobylskiné Radnai Éva
Dr. Kóczán Zsuzsanna
Kocsis Magdaléna
Dr. Kói Csilla Mária
Kollár János
Kollár Tamás
Komlós Attila
Dr. Koncz Eszter
Kopjárné Győri Erika
Kormos Károly

Kósa Pál †
Kovács Árpád
Kovács János
Kovács Jánosné
Kovács Judit
Kovács Klaudia
Kovács Péterné Klára
Kovács Szabó János
Kriston Ádám
Id. Kriston Barnabás
Ifj. Kriston Barnabás
Kristonné Kenderik Magdolna
Kusz Jánosné
Dr. Lakatosné Novotny Sarolta
Léderer Vilmosné
Lengyel Zoltánné
Lovescher István
Madarászné Körmendi Ilona
Maráth Klára
Márfiné Angyal Edit
Markesz István
Markworth-Drozgyik Éva
Marton József
Matisa Angelina
Máthé Péter
Mayer Tiborné
Meinczinger Elvira
Meizer György
Dr. Mestyánné Szentmiklósi Zsuzsanna
Mészáros Józsefné
Mészáros Szilvia
Miklós István
Milassin Erika
Milotta Lászlóné
Molnár Lajosné
Dr. Molnár Margit
Muszty László
Müller Ildikó
Müller Nándor
Nagy Bernadett
Dr. Nagy Gábor
Nagy Imre
Nagy István
Nagy Roberta
Dr. Nárdai Ilona Edit
Dr. Németh Gézáné
Németh Júlia
Németh Szilárdné
Notaisz Jánosné
Novacsek Péter Jánosné
Nyáry Attiláné
Dr. Nyékiné Kincses Márta
Ottó Gábor
Óváriné Kirizs Éva
Őri Zsuzsanna
Pálfy Attila
Dr. Palkó Zsolt
Pali Sándor
Dr. Papp Tivadar
Paróczi Anita
Paróczi Zsolt
Dr. Páva Zsolt
Penczel Jakabné
Plántek István
Dr. Polgárdy Géza
Pusztafalvi Gábor
Rábay Ottó
Rácz Linda
Radnai Erzsébet
Dr. Rákóczy István
Reiger Magdolna
Rézsó Margit
Ripszám István
Rónaki László †
Rózsa Beáta
Rüll József János
Ruzsinszky András
Sallay Árpád
Schaller Károly
Schaller Károlyné

Scheffer Ferencné
Schmelczer Józsefné
Schmidtné Samu Szilvia
Schóber József
Schönwiesner Csilla
Dr. Sebők Béla
Sey Gábor Lajos
Simon Dezső
Sivák Istvánné
Somogyváriné Németh Mária
Somosi László
Somosi Lászlóné
Sólyom Emma
Stálenberger Tibor
Stefánovits Istvánné
Strasser Péter
Sturmné Olasz Magdolna
Szabó Éva Mária
Sváb László
Dr. Szabó Márton Olivér
Dr. Szabó László
Szabó-Dalecker Ibolya
Szantner József Ottó
Szekeres Gyuláné
Szénási Miklós
Szerémy Péter
Szilasi Tamás
Szirtes Béla
Szívós László
Szorre Endre
Szuper Józsefné
Szvath Imréné
Tari Zsuzsanna
Dr. Tegzes Ferencné
Temesi Endre Miklós
Temesvári Gabriella
Temmert Csaba
Temmert Csabáné
Temmert Karina
Temmert Marietta
Dipl.-Ing. Thomas Jobst
Dr. Tihanyi László
Dr. Tóth Aladár
Tóth Klára
Tóth Róbert
Törteli Ildikó
Treitz Károly
Tresz Adrián
Tresz Anett
Tresz Gábor
Uzsoki Csaba
Uzsokiné Hochrein Anna
Varga Aranka
Varga Jenőné
Varga Norbert
Dr. Varga Tamás
Dr. Varga Tamásné Haraszti Krisztina
Várhalmi Zsolt
Várnai Erika
Veber Ivánné
Vercse Ágnes
Vollár Andrea
Vollár Zoltán
Vollárné Keszei Mária
Wágner László
Weichné Csikós Éva
Werner Anna
Zakubszki Ferenc
Zakubszkiné Staub Irén

Múltidéző

Dr. Polgárdy Géza:
A Mecsek Egyesület öt régi, jeles, 2019-ben évfordulós turistájának emlékezete 306

Baronek Jenő:
A Betyártanyá(k)ról 320

Baronek Jenő:
A Keleti-Mecsek gyöngyszeme 322

Képek a múltból 324

Belügyminisztériumi válasz Kardoss Kálmánnak nevének írásmódjával kapcsolatban 330

Téli túra a Mecsekben – Keresztrejtvény – Turista 1962 február 331

Turista-tízparancsolat 332

Az Egyesület taglétszámának alakulása 333

Újjáalakulás 335

Dr. Polgárdy Géza

A Mecsek Egyesület öt régi, jeles, 2019-ben évfordulós turistájának emlékezete

Immár hagyomány, hogy az egyesület régi, jeles turistáiról, ha – a nem szűnő kutatómunka nyomán – legalább minimális adatokkal rendelkezünk életük folyásáról és munkásságukról, évfordulóik alkalmából az esedékes évkönyvben megemlékezünk. Nincs ez másként most, 2019-ben sem, amikor Rónaky Kálmán, Lenkei Lajos, Myskovazky Emil, Visnya Ernő és Pintér János a néhány megemlékezésre kiválasztott.

Százötvenöt éve született dr. Rónaky Kálmán

Dr. Rónaky Kálmán

Az öt, 2019-ben évfordulós turista közül, akik egykor a Mecsek Egyesület érdemdús tagjai voltak, a legkorábban született dr. Rónaky Kálmán volt, aki tősgyökeres pécsiként, Rónaky Ignác 1848-as honvéd százados, majd pécsi rendőrkapitány fiaként e városban látta meg a napvilágot százötvenöt évvel ezelőtt, 1864. február 17-én. S menten tegyük hozzá azt is, hogy nem csupán egész nyolc évtizedet meghaladó életét itt, e városban élte le, de itt is hunyt el 1946. december 11-én.

A Pécsi Napló 1925. október 11-i számában egy magát Sz. J. betűkkel jelölő szerző (talán dr. Szuly János, aki jól ismerte? ki tudja?) egy teljes oldalt szentelt Rónaky Kálmánnak, akit Pécs érdekes és népszerű férfiai közé sorolt. Kiemelve, hogy mint árvaszéki ülnök, majd elnökhelyettes, hosszú éveken át dolgozott becsülettel a vármegyeházán, s idejét hivatali működésén túl publicisztikai tevékenység, hazai és a nagyvilágban tett utazások, valamint műkincsek gyűjtése töltötte ki. De mint a helyi múzeum néprajzi osztályának munkatársa is jelentős tevékenységet végzett.

A Műkiállítási Bizottság tagjai 1886-ban Pécsen. Balról az első Rónaky Kálmán, a második Lenkei Lajos

Sok pontján, sokféle táján megfordult a világnak, Európától kezdve Ázsián át egészen Afrikáig. Járt a finnek országától Szicíliáig, a ködös Albiontól és Skóciától a Volgáig, bejárta az egész Balkánt meg Spanyolországot, Kis-Ázsiát, felkereste a norvég és német vidékeket, Moszkva, Szentpétervár vagy Róma látnivalóit, járt Afrika északi országaiban, 1903-ban pedig jubileumi delegációt vezetett Rákóczi sírjához Törökországba. A magyar törvényhatóságok által ekkor rendezett nemzeti zarándoklaton, mint Baranya és Pécs küldötte, helyezett el babérkoszorút II. Rákóczi Ferenc fejedelem akkor még Konstantinápolyban lévő sírjára. (Mint tudjuk, a nagyfejedelem hamvait pár évvel később innen a kassai dómba szállították, amelynek altemplomában ma is nyugszik.) Aztán meglátogatta Rodostót, a fejedelem egykori lakóházát és Thököly Imre sírját (akinek hamvai később Késmárkra kerültek), végül Skutariban babérágat helyezett el – ugyancsak Baranya és Pécs képviseletében – Guyon Richárd sírján.

Vidám kép a Balokányból. Elöl Hang Dávid tanár, a háttérben Rónaky Kálmán

S noha az említett Sz. J. nyomán, és őt követve, elsőként mi is Rónaky nagyvilágban tett útjait említettük meg – hangsúlyoznunk illik és kell, hogy személyében egy jeles lokálpatriótát tisztelhetünk. Egész hosszú élete során mélységesen szerette ugyanis Pécs városát, ismerte annak szinte minden kövét, s ragaszkodott is hozzá mindvégig. Itt végezte iskoláit, a kezdetektől a főreáliskolai érettségiig, majd a püspöki jogakadémia elvégzését követően itt volt jogász, 1899-től pedig itt szolgálta a vármegyét.

Pécsi, Mária utcai lakása valóságos múzeum volt, melynek minden darabját a világ négy tájáról maga hozta haza. Ezer hímes tojásból álló gyűjteménye később Budapestre, az Iparművészeti Múzeumba került. Értékes szobrai és festményei mellett kéziratokat tartalmazó gyűjteményét is számon tartották.

Dr. Rónaky Kálmánra emlékezve a Pécsi Napló említett hajdani közleményének kiegészítéseként, természetesen még számtalan kisebb-nagyobb tényt említhetünk.

Pécs, az országos kiállítás (1907) főbejárata (képeslap)

Így például azt, hogy kis-ázsiai és rodostói zarándokútjáról hazatérve, 1905. január 10-én erről a régi országházban a Magyar Turista Egyesület tagjai részére is tartott előadást. Meg később ugyanitt Baranya megyéről is, ami nem meglepő egy kiváló helytörténésztől. Meg azt, hogy az 1907. évi pécsi Országos Kiállítás egyik ötletgazdája, kezdeményezője volt.

Vagy azt, hogy elnöke a pécsi Polgári Kaszinónak, tagja a Pécsi Polgári Daloskörnek. Hogy jótékonysági bált szervezett, melynek bevételével a pécsi Nemzeti Színház felépítését támogatta. A Magyar Turista Egyesületnek és a Mecsek Egyesületnek is aktív, mi több, előbbinek 1911-től, utóbbinak 1930–1944 között választmányi tagja is. Negyven éven keresztül rendszeresen publikált fővárosi és helyi lapokban, főleg Baranya és Pécs történetéről, kultúrájáról. Mindezek teljes felsorolására nincs lehetőség, ám néhányat megemlítve is jól szemléltethető e tevékenysége. „Baranyából" című, hét képpel kísért írása éppen úgy a Turisták Lapjában (1912. évi 4. szám) jelent meg, mint a „Pécstől Krusedolig" (azaz – tegyük hozzá – a Szerémségig vezető sorai), amely e lap 1921. évi 5–6. dupla számában kapott nyilvánosságot. „Az újságírás úttörői Pécsett és Baranyában" című írása a DUNÁNTÚL nevű lap 1924. december 25-i, karácsonyi számában volt olvasható. „Séta a vadvirágos Mecseken" című, a Turisták Lapja 1927. évi 6–12. összevont számában szerepelt írásának indító mondatait pedig szinte kötelező idézni a kései emlékezőnek:

„Testestől-lelkestől pécsi vagyok. Ismerem a vadvirágos vén Mecsek minden zegzúgát és mégsem tudnám megmondani, hogy mikor szebb? Kora tavasszal-e, mikor a fák rügyeznek, és gyenge levelekkel kezdenek megtelni a sudaras és a

terebélyes ágak, vagy május végén-e június hónapban-e, mikor a családi fészek alapítására készülő madárka bájos füttyével csalogatja magához párját, és a fülemilék édes danájukkal telítik meg az ózondús levegőt? Vagy nyáron-e, midőn vadvirágok teszik tarkává a fák alatti területet? Ősszel-e, mikor az erdő haragoszöld színűvé változik át, vagy télen-e, midőn levélhullás után, a hideg szellőtől himbálódzó kopár ágak zúzmarával vannak tele és az egész tájat fehérre festi a szűz hó…"

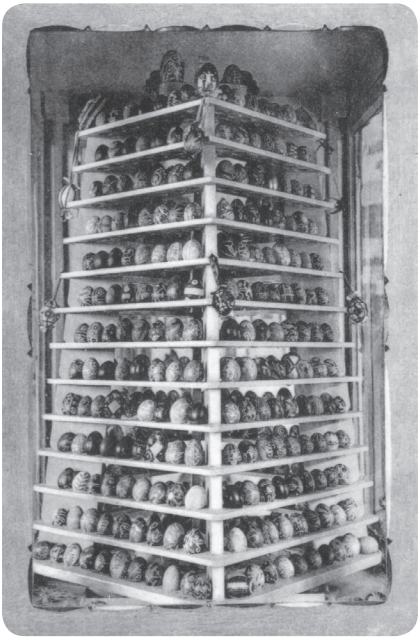

Rónaky Kálmán húsvéti hímestojás gyűjteménye (képeslap)

Kötelezőnek pedig azért éreztem e pár sort idézni, mert vélhetően jól bizonyítják, hogy az árvaszéki ülnök a prózainak szánt sorok költői szárnyaltatására is képes volt – kiváló íráskészsége erre is alkalmassá tette.

S ha már jelen megemlékezésünk ebben (vagyis a Mecsek Egyesület évkönyvében) kap nyomdafestéket, hogyan is feledkezhetnénk meg arról, hogy dr. Rónaky Kálmán, Pécs és a Mecsek „szerelmese" ebben a periodikában is publikált?

Elég, ha belelapozunk az XL. egyesületi évről (azaz 1930-ról) 1931-ben megjelent Mecsek Egyesület-i évkönyvbe, s a 81. és 90. oldalak között olvashatjuk itt „Emlékek és sétautak a vadvirágos Mecseken" című írását. Ennek utolsó sorait idézve veszünk most búcsút a százötvenöt éve született jelesünktől:

„Kedves turistatársaim! Köszönöm, hogy lelkileg velem jöttetek a vadvirágos Mecsek sétaútjain, hogy megtekintettétek a Mecseken épített emlékeket és utakat, hogy együtt élvezhettük az üde levegőt, a fák zöldjét, a virágok színtarkaságát, a fülemülék bájos énekét! Jöjjetek Pécsre, gyönyörködjetek ebben a szép fekvésű városban és élvezzétek a pazar kilátást nyújtó ormokat, az erdőket, a vadvirágos Mecseket, mely mind reátok vár, - mert közismert már, hogy:

Vadvirágos Mecsek tája,
A turistát hívja, várja!"

Százötvenöt éve született Lenkei Lajos

Lenkei Lajos

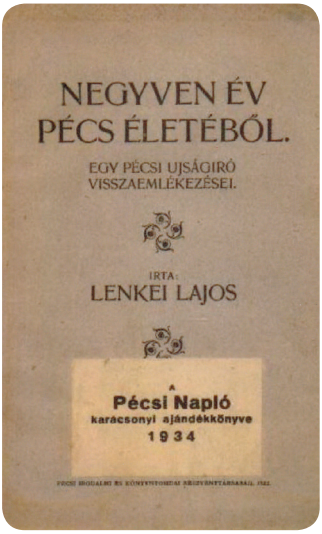

Lenkei Lajos, Negyven év Pécs életéből című könyvének külső címoldala

Rónaky Kálmánnal egy évben, de nem az év elején, hanem a végén, 1864. november 14-én, azaz ugyancsak idén százötvenöt éve, szintén Pécsett született Lenkei Lajos újságíró, szerkesztő, a Mecsek Egyesület egy másik jeles egykori tagja.

A Guttman fivérek, Guttman Joachim és Fuchs Regina gyermekei, akik nevüket később Lenkeire változtatták, mindhárman Pécsen születtek (Henrik a legidősebb, 1863-ban, a legfiatalabb, Zsigmond pedig 1873-ban), s az életrajzi lexikonok által számon tartott kiváló alkotók, értelmiségiek, valamennyien írók (is) voltak. Henrik író, műfordító és tanár, utóbbi minőségében a budapesti, V. kerületi állami főreáliskolában Karinthy Frigyes egyik tanára, Zsigmond újságíró és filmújságíró.

Lenkei Lajos – a középső születésű fivér – iskolai tanulmányait is Pécsen végezte, majd 1885-ben átvette a Fünfkirchner Zeitung nevű lapot, amelyet 1896-ig szerkesztett. Közben, 1893. november 18-án megalapította a Pécsi Újságot, melyet 1894. júliusban beolvasztott az általa megvásárolt Pécsi Napló napilapba, s ennek főszerkesztője volt, ugyancsak Pécsen, 1933. december 29-én bekövetkezett haláláig. (A Pécsi Napló szerkesztőségének tagjait 1905-ben ábrázoló tablóképet lásd mellékelten.)

Kiemelkedő munkásságának elismeréseként 1907-ben megkapta a Ferenc József-rend lovagkeresztjét. Említsük meg, hogy a Vidéki Hírlapírók Országos Szövetségének alelnöke is volt.

Az említett lapokban ezer körüli, különféle műfajú cikket közölt, pályájának korai szakaszában bécsi és budapesti lapokban is írt.

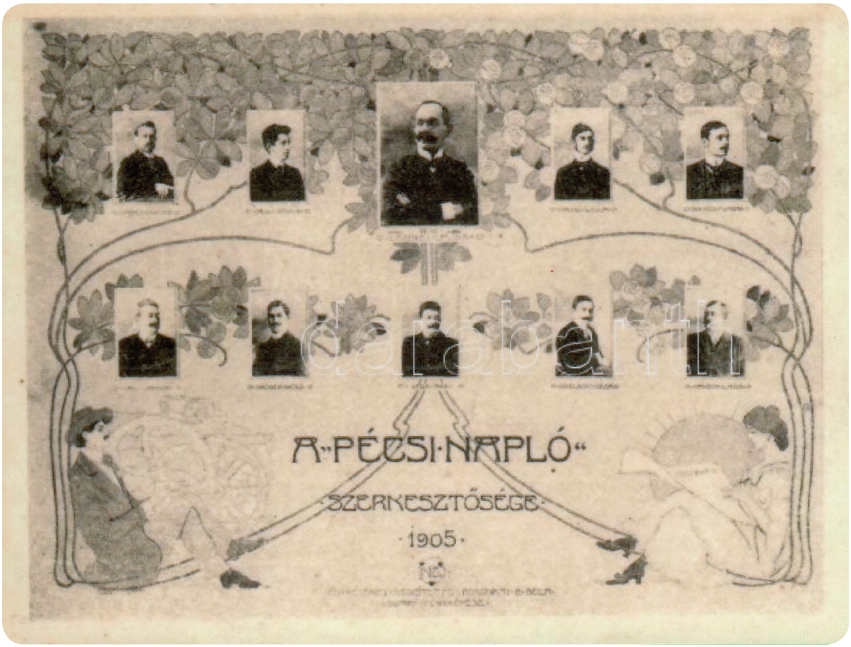

A Pécsi Napló szerkesztősége 1905-ben (tabló)

Lenkei, a Pécsi Napló egykori főszerkesztője, ME-i turista

Több könyvet is megjelentetett, legjelentősebb – s számunkra talán a legfontosabb – a címoldalával mellékelten szereplő „Negyven év Pécs életéből. Egy pécsi újságíró visszaemlékezései" (Pécs, 1922) című.
Lenkei Lajos a Mecsek Egyesület tagja volt, emlékére a halálát követő évben, 1934-ben, a mellékelt képen látható Lenkei-pihenőt létesítették a Mecsekben.
Munkássága, egyesületi tevékenysége kétségtelenül további kutatásokat igényel.

Lenkei-pihenő a Mecsekben, Lenkei Lajos emlékére (1934)

Száznegyvenöt éve született Myskovszky Emil

A lengyel nemesi eredetű – s mint ilyen, a „mirovi" előnevet viselő –, hozzánk, magyar honba átszármazott Myskovszky – család több nemzedéke is adott Magyarországon kiváló, jeles egyéniségeket. (Magam e família tagjainak nyomába eredve, a legjelesebbnek vélt családtag, az 1838. május 14-én Bártfán született Viktor kapcsán tettem közzé kutatásaim eredményeit a Budapesten megjelenő Magyar Turista című folyóirat 2018. évi 5. számában, „Myskovszky Viktor, a régi Magyarország építészeti emlékeinek turista megörökítője" címmel.)

A 18. század végén kitört lengyel szabadságharcban részt vett, majd onnan ezért elmenekült Myskovszky-ősök költöztek a felvidéki Bártfára, s Ferenc (1806–1882), mint e városban élő jeles patrícius lett itt városi szenátor. Ugyancsak lengyel származású feleségével, Wojnarowich Petronellával (1815–1890) kötött házasságából született a már említett Viktor fiuk, majd Matild lányuk. Viktor az1860-as években a budai Műegyetemen tanult, építészmérnöki diplomáját azonban 1866-ban már a bécsi Politechnikumban szerezte meg. Egészségi állapota miatt nem mérnöki

A selmeci akadémia valetánsai 1895-ben. Myskovszky Emil felülről a 2. sorban, balról a 3. (tabló)

végzettségének megfelelő pályán érvényesült, hanem tanári pályára ment, s 1868-tól 1897. június 3-án történt nyugdíjba meneteléig a kassai főreáliskolában tanított. Ám ezután is mindvégig, egészen 1909. november 2-án bekövetkezett haláláig Kassán élt.

Myskovszky Viktor Kassára kerülve megnősült, s Henszlmann Imre, a neves, kassai születésű művészettörténész Amália nevű lányát vette feleségül. Hamarosan itt, e városban, Kassán születtek meg fiaik is. Előbb 1870-ben Ödön, majd 1872-ben Ernő, aki a nagybányai főgimnázium rajztanára, s az itteni múzeum gyűjteményi őre is lett, végül 1874. november 16-án – mint fentebb a róla szóló írás címében áll – százegynegyvenöt évvel ezelőtt Emil. A Mecsek Egyesület tagja, majd választmányi tagja, később a Barlangkutató Osztály vezetője, a Mecsek Egyesület évkönyveinek szerzője.

Myskovszky Emil 1892-ben került Selmecbányára, s lett a Bányászati és Erdészeti Akadémia hallgatója. 1895-ben itt szerezte meg bányamérnöki oklevelét, a mellékelt, valetánsok (végzősök) arcképeit bemutató tablón a 11-es számmal jelölt képen látható. (Felülről lefelé a második sorban balról a 3. arckép az ekkor még fiatal Myskovszky Emilé.) Gyakornoki idejét a baglyasaljai szénbányáknál töltötte. Már 1897-ben tanársegéd az akadémia ásványtan, geológia, palaeontológia tanszékén, egészen 1900-ig. Olyan, nemzetközileg ismert, híres tanár mellett is dolgozott itt, mint Böck Hugó.

1901-ben feleségül vette Fischer Gabriellát, aki Budapesten született 1881. augusztus 10-én. Három fiuk született, Tibor, Miklós és Imre, akikről jóformán semmit sem tudunk.

Baranya „fővárosába" kerülve, Myskovszky Emil 1902-től 1930-ig a pécsi püspöki uradalmi bányászat bányafelügyelője, egyben az észak-mecseki szénterület kiváló kutatója és ismerője, Pécs város bányaügyi szaktanácsadója is volt.

A Mecsek Egyesület keretében megalakította a Barlangkutató Osztályt, mely járhatóvá tette a mánfai és az abaligeti barlangokat. Ezen osztály titkára, majd elnöke, s mint ilyen, tisztségeiből adódóan éveken keresztül a Mecsek Egyesület évkönyveiben számolt be az osztály munkájáról. Tagja volt a Magyarhoni Földtani Társulatnak, tudományos publikációi jelentek meg a szaklapokban, s kulturális és közgazdasági területeken is ténykedett. A Baranya Megyei Múzeumra hagyta geo- és palaeontológiai gyűjteményét.

Myskovszky Emilről Pécsen eltöltött évtizedei alatt készült fényképpel – sajnos! – nem rendelkezünk. Az egyetlen dokumentum, amely eddigi kutatásaim során pécsi éveit illetően vele kapcsolatban kezembe került,

egy mellékelten bemutatott, sajnálatosan tragikus eseményt, halála idejét (is) rögzítő gyászjelentés. Ebből megtudható, hogy Myskovszky Emil és felesége, született Fischer Gabriella ugyanazon a napon, 1944. október 20-án hunytak el. Azt, hogy a házaspár halála miért ugyanazon a napon történt? – nem tudjuk. A választ erre is a további kutatásnak kell majd megadnia.
A római katolikus vallású, ugyanazon a napon elhunyt házaspár temetését, végső nyugalomra helyezését október 24-én a pécsi köztemetőben tartották, lelki üdvösségükért az engesztelő szentmise másnap, október 25-én a pécsi székesegyház Corpus Christi kápolnájában volt.

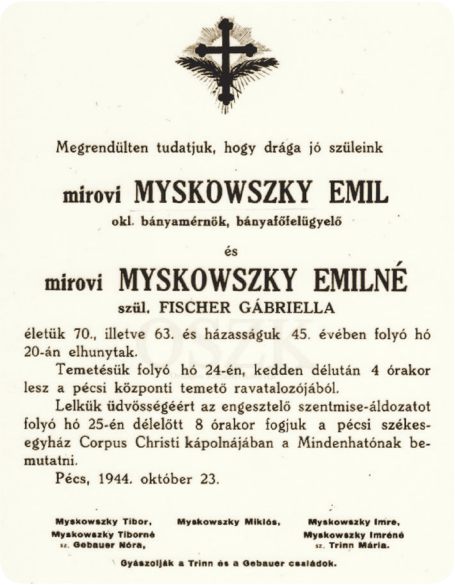

Megrendülten tudatjuk, hogy drága jó szüleink

mirovi MYSKOWSZKY EMIL
okl. bányamérnök, bányafőfelügyelő

és

mirovi MYSKOWSZKY EMILNÉ
szül. FISCHER GÁBRIELLA

életük 70., illetve 63. és házasságuk 45. évében folyó hó 20-án elhunytak.

Temetésük folyó hó 24-én, kedden délután 4 órakor lesz a pécsi központi temető ravatalozójából.

Lelkük üdvösségéért az engesztelő szentmise-áldozatot folyó hó 25-én délelőtt 8 órakor fogjuk a pécsi székesegyház Corpus Christi kápolnájában a Mindenhatónak bemutatni.

Pécs, 1944. október 23.

Myskowszky Tibor, Myskowszky Tiborné sz. Gebauer Nóra, Myskowszky Miklós, Myskowszky Imre, Myskowszky Imréné sz. Trinn Mária.

Gyászolják a Trinn és a Gebauer családok.

Myskovszky Emil és felesége gyászjelentése

Száznegyven éve született Visnya Ernő

Visnya Ernő – arcképeit lásd mellékelten – bankár volt. Életútjának több mint hatvan évéből pedig negyven évnél is hosszabb időn át, tizenhét éves korától 1942. május 11-én bekövetkezett haláláig a Mecsek Egyesület tagja is volt.
Majd 1915-től örökös tag, 1924-től választmányi tag, 1936–1941 között pedig az egyesület alelnöke. Az ME-et minden rendelkezésére álló eszközzel támogatta és segítette. Talán legemlékezetesebb és legismertebb cselekedete e téren az volt, amikor 1930-ban az ő javaslatára engedték el a Mecsek Egyesület által a dömörkapui menedékház megépítéséhez felvett kölcsön kamatait! Hiába, a pénz nagy úr!

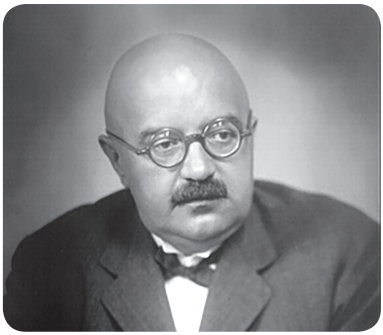

Visnya Ernő arcképe

Visnya Ernő, rajz

Egy másik arcképe

A Mecsek Egyesület pedig soha nem bővelkedett a „hitvány anyagiakban", nem dúskált a pénzben. Persze, hogy jól jött az említett kamat elengedése, amiért aztán tiszteletbeli taggá is megválasztották!

Visnya Ernő Pécsen született 1879. július 21-én, evangélikus polgárcsalád gyermekeként. Nagyapja pesti ügyvéd, atyja a Pécs-Baranya Takarék Pénztár vezető tisztviselője volt. A felső kereskedelmi iskolát szülővárosában végezte, majd 1908-tól a Pécsi Takarékpénztár szolgálatába lépett. Az első világháború során, mint népfelkelő főhadnagy, a szerb fronton harcolt. A polgári életbe, munkahelyére visszatérve rohamosan emelkedett a ranglétrán felfelé. 1915-től már az említett takarékpénztár vezérigazgatója, 1921-től 1940-ig elnöke is, Pécs városának meg többszörös felsőházi tagja. Harminc körüli iparvállalat és pénzintézet igazgatósági tagja, 1927-től a Pécsi Kereskedelmi és Iparkamara elnöke. Nem maradt ki a politikából sem: az Egységes Párt városi elnöke volt. Tagja

Visnya Ernő sírja, a pécsi köztemetőben

a Magyar Revíziós Liga 1927-ben Angliában, Lord Rothermere-nél járt küldöttségének, az Interparlamentáris Unió és a Nemzetközi Parlamenti Kereskedelmi Konferencia magyar delegáltja.
A Pénzintézeti Központ igazgatóságának is tagja volt. Pécs város pénzügyi életében vitt, meg a pénzintézettel kapcsolatos kiemelkedő szerepe miatt, a város szerb megszállása alatti vagyonmentő és segélyező tevékenysége elismeréseként kincstári főtanácsosi címet kapott. S kitüntették a Ferenc József-rend lovagkeresztjével is.
Visnya Ernő tisztségeit, címeit még hosszan sorolhatnánk, hiszen egész életében a közösség iránti elkötelezettség jellemezte, közéleti szereplése kiemelkedő volt. Munkásságát a „Pécs a pécsieké" elv jellemezte, így természetes, hogy a városban nevét utca viseli. Sírja – melyet mellékelten képen is bemutatunk – a pécsi köztemetőben található.

Százhetvenöt éve született Pintér János

Az öt, 2019-ben évfordulós, jeles Mecsek Egyesület-i turista közül, akikre a jelen írásban emlékezünk, legutoljára, 140 évvel ezelőtt, 1879. december 17-én Pécsen Pintér János született. (Arcképét lásd mellékelten.) Noha csaknem három évtizeden keresztül – 1904-től egészen haláláig, mely ugyancsak szülővárosában következett be, 1933. augusztus 31-én – tagja volt egyesületünknek, aligha akad bárki is a városban, aki nevének említésekor menten ne az általa a Tettyén létesített botanikus kertre, a Pintér-kertre, arborétumra gondolna.

Pintér János

Pintér János atyja fakereskedő, egyben a Ferenc József Gőz-fürdő tulajdonosa volt. János középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd az első világháború idején a Tiroli Császári Vadászoknál szolgált. Ekkor szerzett élményei meghatározónak bizonyultak számára, hiszen később nosztalgiával gondolt vissza a Tirolban általa átéltekre, s ez indítást jelentett számára a növények telepítésére, az arborétum kialakítására is. (Említést érdemel még, hogy az első világháború végén vette át apjától a fentebb említett gőzfürdő vezetését.)

Pintér János – ha nem is Visnya Ernő szintjén, de – maga is banktisztviselő volt. Meg természetjáró, alpinista és botanikai érdeklődésű ember. Miként méltatói többnyire megemlítik: „amatőr botanikus."
Nos, Pintér János, mint nyugalmazott banktisztviselő, 1926-ban kezdte meg a növények telepítését a Tettyén, az általa parcellánként megvásárolt közel egyhektáros területen.

A Pintér-villa a századfordulón (archív felvétel)

S hogy mit, mely területet nevezünk Tettyének? Egy nem túl nagy, de látnivalókban (természeti, kultúrtörténeti, műemléki és tájképi értékekben) – hallatlanul gazdag területet. A Mecsek középső részét képező, Misina–Tubes vonulat délkeleti végződésénél kialakult, déli irányban, a belváros felé nyitott patak-völgy felső részét. Völgyfőjét. Ez a Tettye!, amelyről már Evlia Cselebi, az 1660-as években erre járt török világutazó is elismeréssel emlékezett meg. Merthogy az itt elé táruló látvány őt is elbűvölte.
Később itt, a forrástól keletre, a Felső-Tettye téren, a szikla alatti hajdani káposztáskertben épült fel 1780-ban a Lövölde, majd jóval később, 1894-ben a nevezetes vendéglő. Egy ugyancsak 1780-ban, Eisenhut mérnök készítette kéziratos helyszínrajz a mai Pintér-kert helyén telkekre osztott szőlőket jelöl. Aztán egy későbbi, 1865-ös felmérés, meg annak 1882. évi kiegészítése nyomán készült térkép már feltünteti itt a Pintér-villát is. (Ennek századforduló körüli állapotát a mellékelt

archív felvétel jól szemlélteti.) A Pintér-villát, azaz özvegy Pintér Józsefné, Erreth Matild nyaralóját, melynek erkélyéről nézte meg az átépített székesegyház újraszentelésére Pécsre érkezett I. Ferenc József az ún. „kies Tettyét". Amint a mai igazgatói irodából az erkélyre vezető ajtó feletti márványtábla hirdeti: „E helyről tekintette meg 1891. június 21-én a legalkotmányosabb király Ő cs. és kir. Felsége I. Ferenc József a kies Tettyét." Szóval ezért „kies", nem másért. Az egykori nyaraló épülete ma a Duna–Dráva Nemzeti Park igazgatóságának fő épülete. Először a nyaraló körül kezdve, majd ettől egyre távolabb végezte Pintér János a hajdani szőlőskert különféle növényekkel történő betelepítését. Létrehozva így a mai kert ősét, hiszen e „kertépítést" egészen 1933. nyár végén bekövetkezett haláláig folytatta.

Pintér János és családja tagjainak sírja a pécsi köztemetőben

Pintér János és családja tagjainak sírja a pécsi köztemető főbejáratához egészen közel, a kapun belépve rögtön balra található. E sír fényképét mellékelve veszünk most búcsút Pintér Jánostól – meg a többi négy idén, 2019-ben évfordulós, egykori, jeles Mecsek Egyesület-i turistától is. Annak a gondolatnak jegyében, hogy sem az ő, sem a társaik emlékét nem felejtjük el.

Baronek Jenő

A Betyártanyá(k)ról

Állt egy kis házikó a pusztabányai tisztás keleti sarkában 425 méter tengerszint feletti magasságban.
Ez a kis meseház – Kiss Lajos elmondása szerint – Kisújbánya villamosításakor épült a munkásoknak „menedékként".
Sokunknak szép emlékei fűződnek a házhoz.
1995-ben az Országos Erdészeti Egyesület találkozót rendezett Pusztabányán, ezt megelőzően került lebontásra a régi Betyártanya.
1995 nyarán épült az új Betyártanya, amely az út másik oldalán, a vad föld ÉK-i sarkában áll. Ez már emeletes házikó lett, földbeni alap nélkül, amelyre felkerült a régi Betyártanya táblája is. Természetjárók javaslatára – Kiss Lajos iránti tiszteletből – Kiss Lajos-emlékháznak lett elnevezve.
Egyszer csak jött a hír – az arra járó turisták hozták –, 2019. január 19. (szombat) este a ház leégett.
Ma már csak a betonalap jelzi, hogy itt ház állott.
Ez a rövid kis írás a képekkel állít emléket a Betyártanyának, illetve Betyártanyáknak.
Folytassuk azzal, hogy 2002 júliusában írtam a MOUNT EVEREST című újságban A Keleti-Mecsek gyöngyszemei címmel. Ezzel az írással is emlékezzünk erre a szép vidékre és a Betyártanyákra.

Pusztabánya, 2019. szeptember 9.

TERMÉSZETBARÁTOK TALÁLKOZÓJA
Pusztabánya 1998 július 24-26

Baronek Jenő

A Keleti-Mecsek gyöngyszeme

(Megjelent a Mount Everest II. évfolyam 7. szám (10) 2002. július. 48-49. oldal)

A Keleti-Mecsek egyik gyöngyszeme, Pusztabánya az a hely, ahol a régi Betyár-tanya emlékei jutnak eszembe. A lebontott kunyhó igazi „meseház" volt. Olyan házikó, amit mézeskalácsból építettek, és kolbászból volt a nem létező kerítés. Aki egyszer lakott a kis „meseházban", az tudja annak „mondóját" is. Ez a monda (mondás) Kiss Lajostól származik.

„Tudod Jenő – mesélte –, hogy amikor elkészült ez a kis házikó, akkor ültették a mellette levő fenyvest. A csemetéket őrizni kellett, és mivel télen hideg van, jobb a csősznek is fűtött helyen lenni. Ezért került a kis lak megerősítésre. Amikor többé nem csőszház volt, mindenki használhatta. A házban mindig tartottam egy nagy kést, amit még favágásra is lehetett használni, meg hát másra is.

Az a másik cél az volt, ha egy férfiemberrel egy hölgy látogatja meg a házat, és a hölgy nem áll kötélnek, akkor elő kell venni a kést, és meg kell fenyegetni a nagyságát. Meg kell, hogy mondjam neked, a kést még soha nem kellett használni, pedig sok férfi és nőszemély látogatta szívesen ezt a kis házikót!"

A kis meseház helyén esőbeállót találunk, az új, nagyobb Betyár-tanya a műút másik oldalán a műútelágazás közelében épült fel. Az új háznak valaha lesz-e ilyen mondája, nem tudom. Nem tudom azért, mert Kiss Lajos kora miatt csak keveset jár errefelé, és az emlékekből alakul a jövő. Ma már műút vezet Pusztabányán keresztül Magyaregregyre és Pécsváradra. A műútelágazásnál találjuk Pusztabányát (régi neve Vitriaria), ahol korábban település volt, üveget is olvasztottak. A természetjáró megközelítheti Hosszúhetényből a Kis-tóti völgyön keresztül. A túrázó a völgyben a Bába-kút és a Dáragói-Nagyforrás vizét is kóstolhatja, annak ellenére, hogy a vízellátórendszerbe vannak kapcsolva. A Hosszúhetényt Komlóval összekötő műút mellett található Köves-tetőről a zöld „+" jelzésű turistaúton juthatnak el Pusztabányára a Takanyó forrást érintve. Zobák-pusztáról a Takanyó-völgyön keresztül, a sárga „+", majd a kék „háromszög" jelzésű turistaúton juthatnak Pusztabányára. A pusztáról a kék sáv jelzésű turistaúton indulunk, a Hidasi-völgyben folytatjuk az utat. Közben a Csurgó-vízesésben gyönyörködhetünk, a Hidasi-, a Pins-, a Wein György-, majd Betyár-forrás vizét kóstolva erős emelkedővel a végén jutunk Pusztabányára.

Bajor üvegeseknek köszönhetően a XVIII. század folyamán három irtásfalu létesült a Kelet-Mecsekben: Óbánya (Alte Glashütte), Kisújbánya (Neue Glashütte) és a ma lakatlan Pusztabánya, Üvegbányaszállás (Glashütte). Az üvegolvasztók megjelölésére a magyar nyelvben sokáig használták a huta mellett a bánya, üvegbánya kifejezést is. Már e települések is sokat elárulnak a kelet-mecseki erdei huták és irtásfalvak történetéből, mely korábbi ismereteink és Kang Ádám újabb kutatásai alapján az alábbiakban foglalható össze.

Az első üveghuta a XVII-XVIII. század fordulóján épült, a pécsi püspök mecseknádasdi erdőségében, a mai Óbánya falu területén. Az 1740-es évek elejétől egyre több forrás említi a „nádasdi" hutát. Az itt dolgozó üvegesek kis települést Üveghutának (latinul Vitriaria) hívtak. A püspökségtől az üvegkészítés jogát előbb Johan, majd fia vagy testvére, Philit Gassteinger bérelte. A huta mellett egy vízimalmot is építettek, mely az üveg alapanyagainak zúzására, őrlésére szolgált. Az üvegolvasztás azonban rengeteg bükkfát emésztett fel, ezért rövidesen új, fában gazdag helyett kellett keresni számára.

Újbánya (Vitraria) első említése 1766-ból származik, a hosszúhetényi Születtek anyakönyvében (Hosszúhetényi Plébániahivatal) olvasható. Így jött létre 1762 körül a szintén hetényi tulajdonú erdőben egy második, sokáig szintén Vitriariának nevezett település – a későbbi Kisújbánya. Az új helyre új munkások és családok jöttek, de új lett a hutamester is. Josep Adler Bajorországból érkezett, ott tanulta mesterségét. A hosszúhetényi anyakönyvek tanúsága szerint 1766-ban ő lett a keresztapja az első Vitriarián született gyermeknek. Hamarosan ezt a fiatalabb falucskát Újbányának, míg a régi huta körül kialakult települést Óbányának kezdték nevezni.

A hutamester igazi vállalkozó volt. Sokat kockáztatott, de kis szerencsével és szorgalmas munkával jólétben élhetett. A huta felépítése és az üvegkészítéshez szükséges eszközök beszerzése, pótlása jelentős befektetésnek számított. Költségei is magasak voltak. Évente bérleti díjat kellett fizetni a pécsi püspökségnek az üveggyártás jogáért és az eltüzelt fáért. Tetemes mennyiségű palackot, táblaüveget, kerek üveget is követelt tőle az uraság saját szükségletére, ingyen. Sőt több hektó hetényi borral is tartozott. A mester kisebb falura való munkást fizetett. Az üvegkészítéshez szükséges anyagokat drága pénzért vásárolta és messziről hozatta. A megtermelt üveget azonban saját hasznára adhatta el, és mivel a környéken a XVIII. században kevés huta volt, biztos piacra számíthatott, elsősorban a pécsi püspökök barokk építkezései révén.

Képek a múltból

A Dunántúli Napló, Laufer László engedélyével

Tettye-barlang

2007. 12. 12.

Tripammer-fa

1984. 03. 13.

1984. 12. 31.

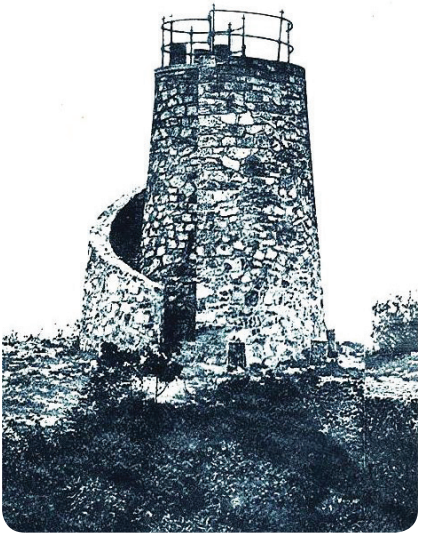

A Nagy-Tubes-kilátó (János-kilátó)

1981. 07. 20.

1996. 08. 14.

1996. 10. 16.

1996. 11. 21.

1997. 06. 11. Kovács Szabó János

1999. 11. 07. Tubes-kupa Tájékozódási Túraverseny díjai

2001. 08. 14.

Királyi vacsoraest a Várostörténiti Múzeumban

2004. 09. 29.

2004. 09. 29.

2004. 09. 29.

Egyebek

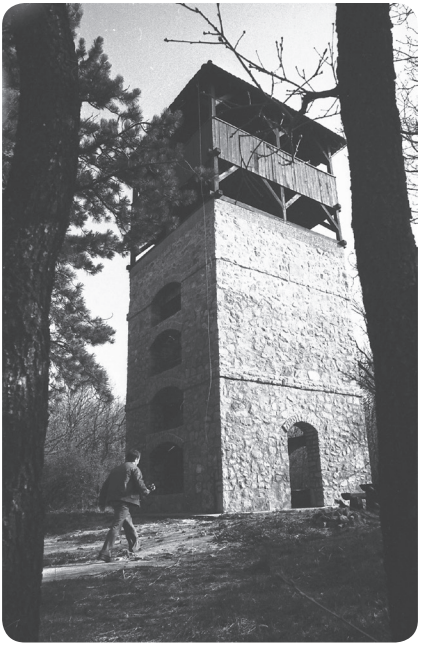

1991. 04. 11. – Sóshegyi kilátó

1996. 04. 29., Lapis.
Épül az erdész emlékmű

1996. 07. 08. – Kiss Lajos
a Vándorsport kulcsosháznál

2000. 05. 30., Lapis
Ripszám István az emlékműnél

2007. 04. 01., Melegmány – Kirándulók a melegmányi vízesésnél

Belügyminisztériumi válasz Kardoss Kálmánnak nevének írásmódjával kapcsolatban

Budapest, 1913. évi november hó 27-én.

MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTER

KEGYELMES URAM !

Folyó évi november hó 21-én benyujtott folyamodványára van szerencsém tisztelettel értesiteni, hogy a bemutatott XVII. századbeli keresztlevelekre való tekintettel, valamint figyelembe véve azon körülményt, hogy a Nagyméltóságod családjából származó dr. Kardoss Kálmán volt egri törvényszéki elnök nevének irásmódja hivatali elődömnek 1903. évi 9293. sz. rendeletében két "s"-sel, - /:Kardoss:/ alakban állapittatott meg: e helyről nem tehető észrevétel az ellen, sőt helyesnek mutatkozik, ha a jövőben ugy Nagyméltóságod, mint örökbe fogadott fia családi nevét szintén " Kardoss " alakban fogja használni.

Midőn e megállapitást egyidejüleg Tolna vármegye alispánjával az anyakönyvi helyesbitések szempontjából közlöm, egyben a bemutatott iratokat Nagyméltóságod rendelkezésére bocsátom.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló nagyrabecsülésem kifejezését, mellyel vagyok igaz hive

Téli túra a Mecsekben – Keresztrejtvény – Turista 1962 február

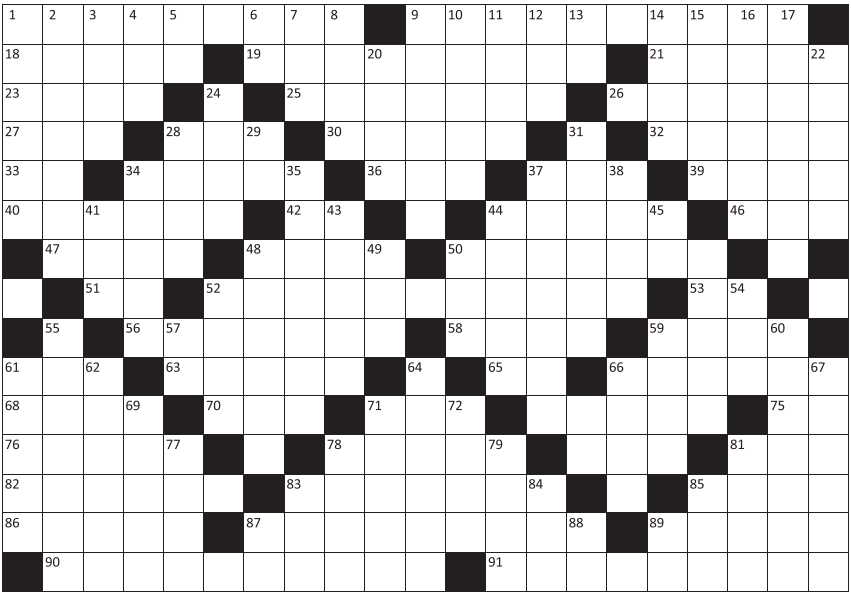

VÍZSZINTES: 1. A Mecsek látogatott turistaháza. 9. A Mecsek egyesület egykori elnöke, a vízsz. 90-en épült 18 méter magas kilátót nevezték el róla. 18. Algéria egyik kikötővárosába való. **19. A Mecsek 469 m magas pontja.** 21. Iráni város, Szádi és Háfiz szülővárosa (keleti szőnyeg neve is) 23. A szobában. 25. Lyukat készítettni. 26. A kocsinak négy van. 27. O.G.N. 28. Város Jugoszlávia. 30. Fényes felületű női selyem-anyag (eredeti helyesírással). 32. Victor Hugo „Ruy Blas" c. darabjában az elzüllött bohém típusa (Don Cézár de .....) 33. Félig „régi". **34. Szépen épülő kis bányásztelepülés a Mecsekben.** 36. ..... Angeles. 37. A tündérek királynője Shelley költeményében. 39. Éppen hogy csak él. 40. Arról a helyről való. 42. I.B. 44. Rovar. 46. Visszaönt. 47. Görög betű. 48. Ige is van ilyen. **50. A Jakab-hegyet a Vörös-heggyel összekötő széles, hosszú hágó egyik része.** 51. Részvénytársaság. **52. A vízsz. 1. Közelében levő hely, a Pécs-környéki bányavidék teljes panorámája tárul innen elénk.** 53. Francia birtokos névmás. 56. Hordó tartozéka. 58. Gőz. 59. Cigaretta fajta. 61. Z.A.L. 63. Becézett férfi név. 65. Fordított mutatószó. 66. A szántóföldön emelkednek aratás után. 68. Város a Szovjetunióban. 70. M.K.A. 71. Pesti városrész (..... város). 73. Vízi tündér. 75. Sír – népiesen. 76. Táncmulatságok. **78. Széles mészkőfennsík a Mecsekben (535 m).** 80. Kip-... 81. Gyakori magyar családnév. 82. Alapjaiban újjászervezett. 83. A tarlón kévékből összerakott gabona. 85. A sör angol neve. 86. Gyér, szegényes növényzetű. **87. A Mecsek 612 m magas pontja.** 89. Schubert „Három a kislány" c. operettjének társszerzője. **90. Szép kirándulóhely a Mecsekben (534 m), meredek sétaúton közelíthetjük meg. 91. A sárga négyszög jelzésű turistaút egyik szép részlete a Mecsekben.**

FÜGGŐLEGES: 1. Sűrű erdővel borított hegy a Mecsekben (594 m). 2. Idősebbnek mondja. 3. A XX. sz. egyik legnagyobb realista német írója (Thomas). 4. Folyadékot tölt. 5. Lásd a 75. Vízszintest. 6. Americium elem vegyjele. 7. P.I.F. 8. Szokás – latinul. 9. Amerikai filmkomikus (Buster). 10. Ezen a helyen szintén. 11. Zongoraművésznő és pedagógus (Irén). 12. Félbevágott stílus. 13. Közlekedik. 14. A ruha fontos része. 15. Megkönnyez. 16. A fa évgyűrűinek összessége. 17. Fából készült vízhordó edény. 20. Úszási mód a gyorsúszásban. **22. A Mecsek legmagasabb csúcsa (689 m).** 24. Becézett Mihály. 28. Írta: Zola Emil. 29. A francia rt. 31. Dél-Amerika második legnagyobb folyója. 34. Sebkötöző anyag. **35. Gyógyfürdő a Mecsek-hegységben**. 37. Száz centis. 38. A növények termésének egy alakja. 41. Lakoma. 43. Becézett férfi név. 44. Ideiglenes építmény. 45. G.S. 46. Szép ... (Vörösmarty költeménye). 49. Ragadozó madár. 50. A szárnyasok nyelvén támadt kóros bőrkeményedés. 52. Nansen hajójának neve volt. 54. ... Kőnig (Goethe). 55. Bizalmas megszólítás. 57. Azonos betűk. 59. A láb része. 60. Tarka színház, változatos műsorral. **61. A kék sávú turistaút végződése a Mecsekben**. 62. Fölényes győzelmet arat ellenfelén. 64. Szárnyaló, ujjongó, csapongó. 66. Fertőtlenítésre, fehérítésre használt elem. **67. Szép kirándulóhely a Mecsekben**. 69. Eltulajdonítás. 71. Bírói sapka egyes országokban. 72. Csel, fortély - németül. 74. Európa Kupa. 77. Feltűnik a környezetéből. 78. Két különböző igekötő. 79. Eszköz. 81. Német haladó gondolkodású színikritikus (1867-1948). 83. Falusi „vízvezeték". 84. T.T.E. 85. Ugyan be? 87. Tantal vegyjele. 88. Ö.M. 89. A bot két vége.

Turista-tízparancsolat

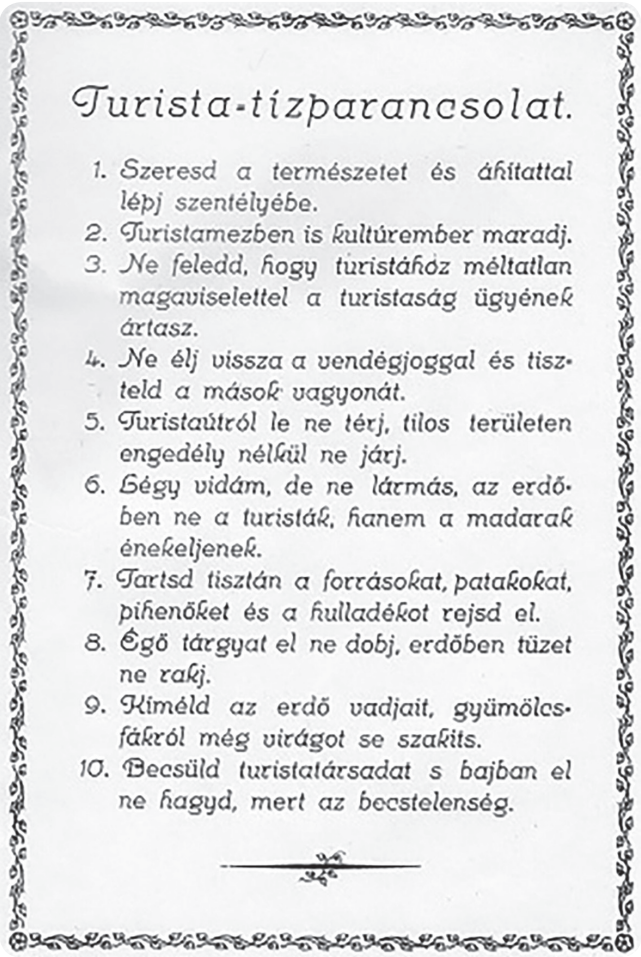

Turista-tízparancsolat.

1. Szeresd a természetet és áhítattal lépj szentélyébe.
2. Turistamezben is kultúrember maradj.
3. Ne feledd, hogy turistához méltatlan magaviselettel a turistaság ügyének ártasz.
4. Ne élj vissza a vendégjoggal és tiszteld a mások vagyonát.
5. Turistaútról le ne térj, tilos területen engedély nélkül ne járj.
6. Légy vidám, de ne lármás, az erdőben ne a turisták, hanem a madarak énekeljenek.
7. Tartsd tisztán a forrásokat, patakokat, pihenőket és a hulladékot rejsd el.
8. Égő tárgyat el ne dobj, erdőben tüzet ne rakj.
9. Kíméld az erdő vadjait, gyümölcsfákról még virágot se szakíts.
10. Becsüld turistatársadat s bajban el ne hagyd, mert az becstelenség.

A Magyar Turista Szövetség a Sopronban tartott első vándorgyűlésén, 1918. szeptember 29-én bocsátotta ki a Turista Tízparancsolatot.
(Kép: OMTK.)
A cikk első megjelenése: 2013. 11. 27. 19:05

Az Egyesület taglétszámának alakulása

	Örökös tag	Alapító tag	Rendes tag
1892	12	47	507
1893	13	49	623
1894	15	49	600
1895	15	49	591
1896	15	49	480
1897	20	49	460
1898	17	51	498
1899	18	51	550
1900	18	51	642
1901	20	53	708
1902	21	53	762
1903	22	55	797
1904	25	55	823
1905	26	56	904
1906	33	48	1029
1907	36	49	1154
1908	37	50	1301
1909	47	51	1407
1910	50	51	1423
1911	54	52	1384
1912	77	46	1344
1913	79	28	1324
1914	84	26	1234
1915	87	23	1190
1916	111	22	1157
1917	146	18	1156
1918	174	15	1173
1919	*	*	*

1920	*	*	*
1921	*	*	*
1922	*	*	*
1923	*	*	*
1924	*	*	*
1925	*	*	*
1926	403	12	1893
1927	406	12	2119
1928	410	*	2079
1929	410	*	2030
1930	410	*	1935
1931	414	*	1797
1932	*	*	1497
1933	*	*	1340
1934	414	*	1300
1935	414	*	1100
1936	*	*	1150
1937	417	*	1041
1938	415	*	1395
1939	418	*	1171
1940	416	*	1161
1941	*	*	*
1942	*	*	*
1943	*	*	967
1944	*	*	1211
1945	*	*	*
1946	*	*	*
1947	*	*	500

* A csillaggal jelölt években az adatok nem ismeretesek.

Újjáalakulás

1993. április 30-án tíz pécsi polgár alapító közgyűlésre gyűlt össze a József Attila u. 10-ben, a Baranya Megyei Bíróság kis tanácstermében. Dr. Fekete Bálintnak, a Megyei Bíróság elnökének segítségével már szinte kész alapszabállyal álltak elő a szervezők.

Ezt a megjelent alapító tagok (dr. Bachmann Zoltán építész, Balázs Dezső bankigazgató, dr. Fekete Bálint, B. Horváth Csilla muzeológus, Kovács Szabó János híradástechnikus, dr. Lénárd László orvosprofesszor, dr. Papp Tivadar erdőmérnök, dr. Páva Zsolt alpolgármester, dr. Perczel Rita közjegyző és Somogyvári Imre bányamérnök) kisebb változtatásokkal elfogadták.

Az Egyesület öttagú választmányt hozott létre. Az Egyesület elnöke Somogyvári Imre, titkára Kovács Szabó János lett.

Az újjáalakult Egyesület első közgyűlését 1993. szeptember 20-án a városháza nagytermében tartotta, számos érdeklődő jelenlétében.